DECRETORVM

SEV

ARTICVLORVM ALIQVOT

PRISCORVM VNGARIÆ REGVM,

AD CONTEXTVM BONFINII ILLVſtrandum, foriq́ue Pannonici vſum neceſſariorum,

LIBER,

Nunc denuò typis proditus.

HANOVIÆ

Typis Wechelianis, apud Claud. Marnium & hæredes Ioannis Aubrii.

M. DC. V.

Cum priuilegio Cæſ. Maieſt. ad decennium.

LECTORI SINCERO, AC VETVSTATIS AMANTI. S.

IN Bonfinii his narrationibus, consiliorum publicorum decretorumq́; frequens occurrit memoria: cumq́; nemini sit obscurum, de responsis, legibus, statutis, sanctionibus, nouellis rescriptis cuiusuis ætatis, tẽporum, Rerumq́; pub. normam, & regionum faciem deprehendi: profero & ipse aliquot potiorum Regum Vngariæ articulos, seu cõstitutiones, ad illustrãda multa historiarum loca, eorumq; seculorum repræsentandam formam: quorum & lectio multis grata erit, adeoq; editio à nostris causarum patronis fuit pridẽ desiderata. Quod enim ad reliquos articulos, ad Maximil. II. vsque pertinet: hoc est, quibus penè singulis annis vel additur, vel aliquid demitur, iustum volumen debetur, neque ad Bonfinii pertinent pronunciationes, sed fori atq; iudiciorum Regiorum potius disceptationes. Quod si fortè lector vel formulis inusitata, vel primæ rudisq; religionis susceptæ zelo nonnulla, ne dicam superstitione, adspersa, quæ ne Clero ipsi vsquequaq; hodie satisfecerint, occurrerint; nemini præiudicium fertur, nec religio importatur: quisq; dumtaxat vt historica accipiet. Vale, & quidquid hoc auctario comparuerit: inprimis erudito Antistiti Vaciensi, Zachariæ Mossouio, consiliario Cæsaris, autori, & cohortari acceptum feras: cuius monitis, ac subsidio, huius argumenti reliqua, breui separatim, suoq; loco prodibunt.

Viennæ Kal. Decemb. 1580.

ALIQVOT INSOLENTIVM VOCVM IN ARTICVLIS PANNONICIS INTERPRETATIVNCVLÆ

SAMBVCI.

A.

AGAPE, *eleemosynæ confraternitatum.*

Allodium, *res propria, vectigalis tamen.*

Auisare, *significare.*

B.

Banderium, *cohors 400. militum.*

Banus, *præses Regius in regnis Vngariæ adiunctis, qui vexillo alios omnes præit.*

Bansolmora, *marturinorum pensio olim.*

Biccelli, *hastulæ amentatæ.*

Brachium *seculare, gladius ciuilis.*

Breuia, *circa festum Georgii iudicia curtarum, & liquidiorum causarum.*

C.

Calculatio, *inquisitionis communis testium supputatio.*

Calendæ, *sodalitates ad pias causas.*

Cambuca, *pastoralis claua: aliud est cambucca.*

Cancellarius aulicus, *qui sequitur principem*

Cancellarius summus, *Regis personæ præsentia, cuius vicarius est personalis præsentia.*

Capetię, *quindenæ, aliàs aceruuli manipulorum frumentariorum.*

Caucarii, *testes obducti, falsi.*

Comes liber, *vt Fregipani, Vrsini, Veglii, &c. hoc est, Zlunii, Blagai, &c.*

Comes parochialis, *præses paræciæ seu Comitatus.*

Condescensio, *citatio irrita, vel litis in alios translatio.*

Coniurati, *qui simul iurarunt testes.*

Conseruatorium, *sacristia.*

Continium, *gratuitæ ad fines muniendos operæ, & militum submissio.*

Corpora, *collegia sacra.*

Cribriones, *in Zala executores, ac ministri iuridici.*

Curia, *tabula, seu iudicium Regium.*

D.

Depilare, *ad dedecus radere: decoriare, loris cædere forte.*

De plano, *citra ambages, & processus.*

Dica, *exactio puclica.*

Dignitates, *officiolatus, munia publica.*

E.

Educillare, *vinum, & vasa delinire, & vendere sub hedera.*

Effectui quid mancipare, *indicatum facere.*

Eipericus, *asturco, pullus equitii generosi.*

Emanare, *edi, exire literas.*

Emendare equum, *licitari, emptitare.*

Emenda linguæ, *eius lapsus onus, liberatioq́;.*

Eo facto, *statim, extunc.*

Euictor, *qui cauet alicui ab onere, vel expedit.*

Euocare, *in ius vocare.*

Exercituari, *castra sequi, conscribere militem.*

Exdomarii, *sine domibus, & foris versantes.*

Expeditor, *qui liberat ab onere.*

Expressata, *expressa.*

Ewœck,

Ewœck, *oppidani, vel villani.*
Ewrii, *finium olim custodes, viarúmque obseruatores.*

F.

Fatigiæ, *labores.*
Ferton, 84. *denarii Vngarici. aliud verton.*
Fidefragium, *periurium.*
Formata, *clericatus literæ.*
Forenses, *exteri, vel nundinatores.*

G.

Gallicia, *Valachia.*
Gentes, *milites, exercitus.*
Gianisco, *generosus, Neapolitanus equus.*
Gialnisco, *marathana, claustra, piscatoria.*
Grossus, *nunc quinque denarii, olim sex, & 7.*

H.

Hydria, *metreta frumentaria interdum liquidorum, & vini. Vœder.*

I.

Immediatè prout, *id est, paulò antè.*
Iocalia, *gemmata monilia.*
Ioccerdegh, *furtorum collectiones.*
Iudiciaria deliberatio, *iudicatum.*
Iudicium ferri, *loco iuramenti ad cadens ferrum examen, vt aquæ, ad aquam, credo, feruentem.*
Iudices ordinarii, *vt Palatinus,* Iu*dex curiæ, Cancellarius, vel eiusdem personalis præsentia.*
Iudices nobilium, *Zolgabyro, vel quatuor delecti in Comitatu ad ius persequendum.*

K.

Kalendę, *sunt collationes ad pias causas, quas confraternitates loco sacro spontè destinarunt.*

L

Larua, *persona ficta, obducta ad fallendum iudicium.*
Lega, *gradus, bonitasq; metallorum.*
Litigiosa, *controuersa bona.*
Literatoriè, *in scriptis.*
Locumtenens regius, *pro Rege, vt palatinalis, pro Palatino.*
Loca testimonialia, C*onuentus, Capitula.*

M.

Magister, *iudex, vel protonotarius iuridicus.*
Magnus Schenescalcus, *præfectus palatio.*
Manus, *pro teste aliquando.*
Mansiones, *loca sessionum.*
Mastigię, *seruiles multæ, & facinora,*
Mega, *regio, districtus, Comitatus.*
Mercipotus, *pignus contractus, vel emptionis.*
Meritum causæ, *summa status.*

O.

Octauæ, *sunt conuentus iuris dicundi octo diebus ante Georgii, & Martini diem: nunc* Lucæ.

P.

Palatinus, *summus regni curator vicarius, qui præfert coronam Principi, Strigoniensem subsequens.*
Palliare, *fucum facere, leuiter excusare.*
Passagia, *telonia viæ.*
Persona regia, *vt nobiles possessionati, & notarii regii, ad executiones missi.*
Per primitionem, *peremptoriè.*
Pisetum, *ius Strigoniens. in vrburis aurariis.*
Polyedro, *tenellus equus, indomitus.*
Populosa domus, *habitata.*
Postergare, *reiicere, negligere.*
Possessionatus, *habens bona solo.*
Possessionum ius, *vt castrorum, oppidorum.*
Prædium, *nobilitaris locus desertus.*
Prædiolum, *curia nobilitaris, vel sex colonorum.*

Priſtaldi, *executores iudicũ nobiliũ.*

Proclamato congregatio, *olim iudicium in Zala, rigidum, & paucis diœceſibus.*

Protocolum, *libri publici, & autoritates.*

R.

Rakos, *campus ad peſtum regiæ electionis, & pro diæta generali.*

Ramia, *BoZna.*

Reſtollare, *retardare, impedire.*

Reuiſio, *ætatis pupillorum cenſus in capitulis.*

S.

Sarkas, *iudex olim ſic dictus, in Somogh.*

Schinderling, *vilis promiſcuæ monetæ genus.*

Se, *met, vt decimus ſe, decimus met iurat.*

Siginor, *dominus.*

Solatium facere, *benefacere ſuis ex ſacris reditibus.*

Subaratio, *annulo pactum matrimonium.*

Supportare, *alicui parcere in onere.*

Synodus, *Cleri conuentus.*

T.

Tenuta, *telonia, grauamina itinerũ.*

Terragium, *penſio, ius fundi.*

Taxa, *penſio pro literis editis, item annatæ Romanæ, vt fortè hodie ſoluunt Prælati:*

Agrienſis	4000.
Zagrab.	2400.
Nitrien.	275.
Vacien.	500.
Veſprin.	900.
Iaurien.	800.
Tinnien.	150.

Strigonien. ad 7000. ducatorũ.

Teſtes collaterales, *quos quis cauſa mortis, vel abſentiæ in futurum vſum cogit iuramento profeſſos.*

Thanya, *ſinus piſcatura, fœtus vel brachium fluuii.*

Thauenicalia, *iudicia dicuntur de liberarũ ciuitatũ controuerſiis, quæ remitti ſolent ad perſonalem præſ.*

Tranſmiſſio, *cauſæ vltrò à Capitulo, vel per appellationem ad tabulam regiam, &c.*

Trinoforenſe, iudicium, *olim terna citatione in nundinis contra aliquem, proceſſus iuris.*

Triumphare, *cauſam vincere.*

Trucina, *temeritas, inſultatio, pertinacia.*

Turris manca, *Budæ, carcer.*

V.

Vada, *itinera, vectigalia.*

Vadia, *pignorationes.*

Vagare, *pecus ob damna in ſatis abigere.*

Vagus, *ſeruus fugitiuus, nequam.*

Vayuoda, *Præſes loco Regis, vt in Tranſyluania, Valachia, &c. gubernator inferior.*

Vduornicales, *aulici, & ei quiddam obligati.*

Vulgaris, *colonus, plebeius.*

Viuaria, *victualia.*

Vicecomes, *diſtrictuũ vicarius adminiſtrator.*

Vzbek, *facinoroſus ſed aliquot diebus liber.*

W

Weyz, *locus ſagenis aptus, ſecretusq;.*

REGVM

REGVM VNGARIÆ ET ALIOrum decreta in hoc libro contenta.

SANCTI STEPHANI PRIMI REGIS HVNGARIÆ DECRETVM FOELICITER INCIPIT. OBIIT 1047.

Ad sanctum Emericum ducem se refert.

CVm cuncta Dei nutu condita, suaq; euidentissima præordinatione disposita, tam in amplitudine cœli, quã in istis aptissimis terrarũ climatibus ratione intelligentiæ funditus sentiam vigere, atque subsistere: cumq; astatim vniuersa huius vitæ vtilitati, dignitatiq;, gratia Dei concessa, scilicet Regna, Consulatus, Ducatus, Comitatus, Põtificatus, cæterasq; dignitates, partim diuinis præceptis atq; institutis, partim legalibus, partim iuridicialibus, siue iurisdictionibus, partim ciuilib., ac nobiliorum, ętateq; prouectorum, consiliis, suasionibus regi, defendi, diuidi, coadunari videam: & cum omnes ordines vbiq; terrarum, cuiuscunq; sint dignitatis, nõ solũ satellitibus, amicis, seruis, præcipere, consiliari, siue consulere, suadere, sed etiam filiis pro certo sciã: Tunc me ne pigeat, fili amabilissime, hac vita comite, tibi documenta, præcepta, consilia, suasiones parare, quibus tuę vitę mores, tibique subiectorum exornes, quandoque summa concedente potentia post me regnabis. Te autem studiosè adhibita audiẽtia patris præcepta, iuxta diuinæ sapientiæ suasum, cõdecet obseruare, dicẽtis per os Salomonis: Audi fili mi patris tui disciplinam. & ne dimittas legem matris tuæ, vt multiplicẽtur tibi anni vitæ tuæ. Ex hac ergo sentẽtia animaduertere poteris, si ea, quæ paterna pietate tibi præcipio, contempseris (quod absit) quòd iam amplius amicus Dei & hominum non eris. Audi verò inobedientiã præuaricatorum præcepti, casum & præcipitium. Adam quidem, quem Dominus cõditor, totiúsq; creaturæ plasmator, ad suam formauit similitudinẽ, cùmque vniuersalis fecit hæredem dignitatis, vinculum fregit præceptorum, statimque dignitatum sublimitatẽ, ac mansionem paradysi perdidit. Antiquus quoque populus à Deo electus & dilectus, quia ligamina mandatorum digitis Dei condita, disiecit, idcirco diuersis interiit modis, partem quidem terra deglutiuit, partémque exterminator mortificauit, & pars inuicem se interfecit: filiúsque Salomonis, abiiciens pacifica verba patris, ac superbia elatus, minatus est populo percussiones frameæ, pro mastigiis, idcirco multa mala passus est in regno, & ad vltimum deiectus. Hoc tibi ne accidat, obedi fili mihi, pueres, diuitiarum vernula, puluinaris accola, fotus, educatúsque in deliciis cunctis, totius expeditionum laboris atque diuersarum gẽtium incursionis expers, in quibus ego iam ferè totam meam contriui ætatem, iam tempus adest, in quo tibi non semper puluinar mollitiei, quæ te hebetem & delicatum reddant, adhibendæ sunt, quod est dissipatio virtutum, & vitiorum fomentum, atque contemptio mandatorum, sed interdum asperitas tribuenda est, quæ tuam intelligentiam ad ea, quæ præcipio, reddant attentam. His itaque præfatis redeamus ad propositum.

Capitulum 1. De obseruanda catholica fide.

QVONIAM ad Regalis dignitatis ordinem non oportet nisi fideles & catholica fide imbutos accedere, idcirco sanctæ fidei in nostris mandatis primũ damus locum: inprimis præcipio, cõsulo, suadeo, fili charissime, si regalem cupis honestare curiam, vt fidem catholicam, & apostolicam, tali diligentia & custodia cõserues, vt omnibus tibi à Deo subiectis exemplum præbeas, cunctiq; Ecclesiastici filii meritò te verum Christianæ professionis nominent virum, sine qua (pro certo scias) Christianus non diceris, vel Ecclesiæ filius. qui enim falsè credũt, vel fidem in bonis nõ implent, & ornãt operibus (quia fides sine opere moritur) nec hic honestè regnãt, nec æterno regno vel corona participantur. Si vero statũ re-

tines fidei, habes etiã galeas salutis. his quidem armamentis contra inuisibiles & visibiles legitimè dimicare poteris inimicos. nã ait Apostolus: Nõ coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Fides ergo de qua loquor hæc est: vt patrem Deũ omnipotentẽ, factorem totius facturæ, & vnigenitum eius filium, dominum nostrum Iesum de Maria virgine, Angelo annunciante, natum, & pro totius mundi salute, in crucis patibulo passum, & Spiritũ sanctum, qui per Prophetas, & Apostolos, & Euangelistas locutus est, vnã Deitatem perfectam, indissolubilem, incontaminatã esse firmiter credas, & sine omni ambiguitate teneas. Hæc est fides catholica, quã sic Athanasius dicit: Nisi quis fideliter, firmiterq; crediderit, saluus esse non poterit. Si aliquando infra tuã inueniantur potentiam (quod absit) qui hanc † collationẽ sanctæ Trinitatis diuidere, vel minuere, siue augere conãtur, hos ipsos scias esse hæresiarchæ seruos, & nõ sanctæ Ecclesiæ filios. Tales verò nec nutrias, nec defendas, ne tu etiã videaris inimicus & vltor. huiusmodi n. viri sanctæ fidei filios omnino reddũt morbosos, & istã nouellã sanctæ Ecclesię plebẽ miserabiliter destruunt, ac etiã dissipabunt. hoc ne fiat, principaliter cura.

† coniunctionem.

Cap. 2. *De continendo Ecclesiastico statu.*

In Regali quidem palatio post fidem Ecclesia secundum tenet locum, à capite nostro scilicet Christo Ecclesia prius seminata, deinde per eius mẽbra, vtiq; Apostolos, sanctosq; patres transplantata, & firmiter ædificata, atq; per totũ orbem diffusa, & quamuis semper nouã habeat prolem, in certis tamen locis, quasi antiqua habetur. Hæc autẽ fili charissime in nostra monarchia adhuc quasi iuuenis, & nouella prędicatur, atq; idcirco cautioribus, euidentioribusq; eget custodibus, ne bonum, quod diuina clementia per suam immẽsam clementiã nobis cõcessit immeritis, per tuam desidiam & pigritiam atque negligentiam destruatur & annihiletur. Nam qui minuit aut fœdat sanctæ Ecclesiæ dignitatem, ille Christi corpus mutare nititur. Ipse enim Dominus dixit Petro, quem custodem, Magistrumq; eidẽ posuit sanctæ Ecclesiæ: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam; seipsum quidem nominabat petram, nõ ligneã, vel lapideam super se ædificatam Ecclesiam dixit, sed populum acquisitionis, gentem electã, diuinam gregem, fide doctam, baptismate lotam, chrismate vnctam, sanctam super se ædificatã Ecclesiã dixit, & appellat. Si quis infœlix huius sanctæ Ecclesiæ membra, vel paruulos scãdalizat, iuxta Euangelii præceptũ dignus est, vt mola suspendatur asinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris, id est, eiiciatur de potestatis dignitate, & maneat extra Ecclesiã iustorum, in illa mũdiali miseria, sicut ethnicus & publican'. Ac per hoc fili mi feruẽti studio debes inuigilare in sancta Ecclesia, de die in diem, vt potius capiat augmẽtũ, quàm detrimentum patiatur: inde quidem inprimis Reges Augusti dicebãtur, quia augebãt Ecclesiam. Hoc & tu facias, vt tua corona laudabilior, & vita beatior, & prolixior habeatur.

Cap. 3. *De impendendo honore pontificibus.*

Regium solium ornat ordo pontificum, ac per hoc in Regali dignitate tertium possident locũ põtifices, charissime fili: seniores illos ita custodias, sicut oculorum pupillas. Si illorum beneuolẽtiam habes, neminem aduersariorum timebis. Illis quidẽ te obseruantibus eris securus in omnibus; illorũ precatio cõmẽdabit te omnipotẽti Deo. Illos enim Deus diuini generis cõstituit custodes, fecitq; speculatores animarũ, ac totius Ecclesiasticæ dignitatis, ac diuini sacramenti dispositores, & datores. Sine. n. Illis nec constituuntur Reges, nec principantur; per illorũ interuentũ delicta delentur hominum. si illos perfectè amas, teipsum sine dubio sanas, tuumq; regnũ honorificè gubernas. In manus. n. illorum posita est potestas ligãdi nos in peccatis, & à peccatis soluẽdi. Testamẽtum vero sempiternũ statuit illis Deus, eosq; segregauit ab hominib. & sui nominis, atq; sanctitatis fecit participes, & ab humano die interdixit reprehẽdẽdos esse, per Dauid deificũ Regẽ: Nolite tãgere Christos meos, &c. Ille enim tãgit Christos Dei, qui contra diuinum, atq; Canonum institutum, sacri ordinis viros falsis criminibus fœdat, atq; in publicum protrahit. Quod te omnino, fili, mi, agere prohibeo.

hibeo.

hibeo, si vis beatus viuere, & tuum regnum honestare: quia in his rebus inprimis offenditur DEVS. si accidente casu, culpa, reprehẽsione digna, super aliquem horum, de quibus sermo est, ceciderit (quod absit) corripe eũ, ter, quater inter te, & ipsum solum, iuxta præceptum Euangelii. Si tunc secrete renuerit audire monita, adhibenda sibi sunt publica secundum hæc: Si te non audierit, dic Ecclesiæ. Nam si tu ordinem seruabis, gloriam, tuam penitus exaltabis coronam.

Cap. 4. de honore Principum & militum.

QVARTVS decor regiminis est fidelitas, fortitudo, agilitas, comitas, confidentia Baronum, Comitum, militum; illi enim sunt Regni propugnaculum, defensores imbecillium, expugnatores aduersariorum, augmentatores monarchiarum. Illi enim tibi, fili mi, sint patres, & fratres. Ex his verò neminem in seruitutem redigas, vel seruum nomines, illi tibi militent non seruiant, eorum omnibus sine ira & superbia atque inuidia pacificè, humiliter, mansuetè dominare, memoria retinens semper, quod omnes homines vnius sunt conditionis, & quod nil eleuat nisi humilitas, & nihil deiicit nisi superbia, & inuidia. Si eris pacificus, tunc diceris Rex, & Regis filius, atq; amaberis à cũctis militibus. Si iracundus, superbus, inuidus, inpacificus, super Comites & Principes ceruicem erexeris, sine dubio fortitudo militum hebetudo erit Regalium dignitatum, & alienis tradent regnum tuum. Hoc timens cum regula virtutum dirige vitam Comitum, vt tua dilectione angulati, semper Regali dignitati adhæreant inoffensi, & vt tuum regnum per omnia sit pacificum.

Cap. 5. de obseruatione iudicii & patientiæ.

PATIENTIÆ iudicii obseruatio, quinta Regalis coronæ est ornatio. Dauid Rex atq; Propheta dicit: Deus iudicium tuum Regi da. Et idem alibi: Honor Regis iudicium diligit. De patientia Paulus Apostolus loquitur: Patientes estote ad omnes: & Dominus in Euangelio: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Ad hoc tende, fili mi; si vis regni habere honorem, dilige iudicium; si animã tuam possidere vis, esto patiens. Quotiescunque, fili charissime, causa digna iudicari ad te venerit, vel aliquis capitalis sententiæ reus, noli impatienter portare, vel cum iuramento firmare, illũ punire, quod instabile & fragile debet esse, quia stulta vota frangenda sunt, vel per teipsum diiudicare, ne tua Regalis dignitas vsurpatione inferiorum negociorũ fœdetur; sed potius huiusmodi negocium ad iudices mitte, quibus hoc commissum est, quod ipsi secundum suam hoc discernant legem. Tũc esse iudex gaude, verè Rex esse, & nominari. Reges verò patienter regnant; impatientes verò tyrannizant, quandoquidem aliquid, quod tuæ venit ad iudicandum dignitati, tibi venerit, cum patientia & misericordia siue miserantia hoc iudica, vt tua corona laudabilis sit & decora.

HONOR REGIS: hac inscriptione Andreas Rex monetas cudebat.

Cap. 6. De detentione & nutrimento hospitum.

IN hospitalibus & aduentitiis viris tanta inest vtilitas, vt dignè sexto in Regalis dignitatis loco possit haberi, vnde inprimis Romanum creuit Imperium, Romaniq; reges sublimati fuerunt, & gloriosi, nisi quod multi nobiles, & sapientes, ex diuersis illac confluebant partibus. Roma vero vsq; hodie esset ancilla, nisi Æneades ipsam fecisset liberam. Sicut enim ex diuersis partibus prouinciarum veniunt hospites: ita diuersas linguas & consuetudines, diuersaq; documenta & arma secum ducunt, quæ omnia Regiam ornant, & magnificant aulam, & perterritant exterorum arrogantiam. Nam vnius linguæ, vniusq; mortalis regnum imbecille & fragile est. Propterea iubeo te, fili mi, vt bona voluntate illos nutrias, & honestè teneas, vt tecum libentius degant, quã alicubi habitent. Si enim tu destruere, quod ego ædificaui, aut dissipare, quod congregaui, studueris, sine dubio maximum detrimentum tuum patietur regnum. Quod ne fiat, tuum quotidie auge regnum, vt tua corona ab omnibus habeatur.

Cap. 7. De magnitudine consilii.

IN tribunalibus Regum, consilium sibi septimum vendicat locũ: consilio enim constituuntur Reges, gubernantur regna, defenditur patria, componũtur prælia,

Cum iuuenibus & insipientibus nõ consultandum.

sumitur victoria, propelluntur inimici, appellantur amici, ciuitates construuntur, & castra aduersariorum destruuntur. Quando vero consiliis inest vtilitas, iam à stultis, & arrogantibus, ac mediocribus (vt mihi videtur) non valent componi viris, sed à maioribus, & melioribus, sapientioribusque, ac honestissimis senioribus exprimi debent, & poliri. Idcirco fili mi, cum iuuenibus, & minus sapiẽtibus noli consiliari, aut de illis consilium quære, sed à senioribus, quibus illud negocium propter ætatem & sapientiam sit aptum. Nam consilia Regum in præcordiis sapientum debent claudi, nõ ventositate stultorum propagari. Si enim gradieris cum sapientibus, sapiens efficieris; si versaris cum stultis, sociaberis illis, fatente Spiritu sancto, per Salomonem: Qui cum sapientibus graditur, sapiẽtum erit amicus, nec stultorum erit similis. Et Dauid psallit: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Ad hoc quicquid negocii vnicuiq; cõueniat ætati, in hoc se exerceant, scilicet, iuuenes in armis, senatores in consiliis: omnino tamen iuuenes non sunt expellendi à consiliis. Quoties verò cum illis consilium inibis, etiamsi sit habile, tamẽ semper ad maiores differas, vt omnes actus tuos norma sapientiæ mensures.

Cap. 8. De executione per filios.

Execvtio maiorum in Regali dignitate octauum possidet locum. Regale ornamentum scito esse maximum, sequi antecessores Reges, & honestos imitari parentes. Qui enim antecessorum decreta spernit patrum, diuinas nec procurat leges, peribit. Patres enim idcirco sunt patres, vt nutriant filios, ideoq; sunt filii vt obediant patribus: qui patri suo resistit, inimicus Dei consistit. Omnes enim inobedientes Deo sunt resistentes. Spiritus enim inobedientiæ dispergit flores coronæ. Inobedientia enim totius Regni est pestilentia. Propterea, fili charissime, edicta patris tui semper tibi sint promptuosa, vt prosperitas tua vbique Regalibus dirigatur habenis. Mores quidem meos, quos Regali vides conuenire dignitati, sine vinculo totius ambiguitatis sequere. Graue enim tibi est huius climatis tenere regnum, nisi imitator consuetudinis ante regnantium extiteris Regum. Quis Græcus regeret Latinos Gręcis moribus, aut quis Latinus Gręcos Latinis regeret moribus? nullus. Idcirco consuetudines sequere meas, vt inter tuos habearis præcipuus, & inter alienos laudabilis.

Cap. 9. De obseruatione orationis.

Observatio orationis maxima acquisitio est Regalis salutis, & ideo toruum & nouatia Regiæ dignitatis, canit Regula. Cõtinua oratio est peccatorũ ablutio, & remissio. Tu autem, fili mi, quotiescunque ad templum Dei curris, vt Deũ adores, cũ Salomone filio Regis, & ipse Rex semper dicas: Emitte Domine sapientiam de sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam quid sit coram te omni tempore. Et iterum: Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & desiderium malignum meum auerte à me Domine, aufer à me concupiscentiam & animo irreuerenti & infrenato ne tradas me Domine. Hac itaq; oratione antiqui vtebantur Reges. Tu quoq; hac eadem vtere, vt Deus cuncta vitia à te auferre dignetur, vt inuictissimus Rex à cunctis nomineris. Ora etiam vt desidiam & hebetudinem à te depellat, & supplementũ omnium tibi tribuat virtutum, quibus visibiles & inuisibiles vincas inimicos, vt securus, & expeditus ab omni incursione aduersariorum, cum omnibus tibi subiectis, cursum ætatis tuæ vitæ cum pace possis finire.

Cap. 10. De pietate & misericordia, cæterisque virtutibus.

Modvs virtutum ornat coronam Regum, & in præceptis ponitur decimus. Nam dominus virtutum ipse est Rex Regũ: sicut suus exercitus cœlestis plenitudo in denis consistit horis: sic tuæ vitæ conuersatio in decem persistat mandatis. Oportet Regem esse pium, misericordẽ, & cęteris virtutibus imbutum & ornatũ.

Rex

Rex enim impietate & crudelitate fœdatus, incaſſum ſibi vendicat nomē Regis, quia tyrannus eſt dicendus. Ob hoc ego, fili mi amabiliſſime, dulcedo cordis mei ſpes futuræ ſobolis, precor, iubeo, vt per omnia, & in omnibus pietate fultus, non ſolum parentelæ, & cognationi, vel Principibus, ſiue Ducibus, ſiue diuitibus, ſeu vicinis, & incolis ſis propitius, verum etiam extraneis, & cunctis ad te venientibus. Nam opus pietatis ad ſummam te ducit beatitudinem, ſis miſericors omnibus vim patientibus, ſemper illud Domini in tuis præcordiis habens exemplum: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Patiens eſto ad omnes, non tantum potentes, ſed etiam poteſtate carentes. Sis denique fortis, ne te proſperitas nimis eleuet, aut aduerſitas deiiciat. Sis quoque humilis, vt Deus te altum faciat, hîc, & in futuro. Sis verò modeſtus, & vltra modum neminem punias, vel damnes. Sis mitis, & nunquam iuſtitiæ repugnes. Sis honeſtus, & nunquam alicui ſpontaneum inferas dedecus. Sis pudicus, & cunctos libidinis fœtores, ſicut ſtimulum mortis, euites. Hæc omnia ſuperius libata Regalem componunt coronam, ſine quib. valet nullus hîc regnare, nec ad æternum pertingere regnum.

Virtutes principum ſeptem.

LIBER SECVNDVS.

Cap. 1. De ſtatu Eccleſiaſtico: & de veneratione domus Dei.

REGNANTE diuina clementia, opus Regalis dignitatis alimonia catholicæ fidei effectū amplius, ac ſolidius alterius dignitatis ſolet operibus eſſe, & quoniam vnaquæque gens propriis agitur legibus, idcirco nos quoque de nutu noſtram gubernando Monarchiam, antiquos & modernos imitantes Auguſtos, decretali meditatione noſtra, ſtatuimus genti, quę quemadmodum honeſtam & inoffenſam duceret vitam, vt ſicut diuinis legibus ſunt ditati, ſimiliter etiam ſecularibus ſint addicti, vt quantum boni in his diuinis amplientur, tātum mali & rei in iſtis vilitentur: quæ autem decreuimus, in ſequentibus ſubnotauimus. Quiſquis faſtu ſuperbiæ elatus, domum Dei ducit contemptibilē, & poſſeſſiones Deo cōſecratas, atq; ad honorem Dei ſub Regia immunitatis defenſione conſtitutas inhoneſtè tractarit, vel infringere præſumpſerit, quaſi inuaſor & violator domus Dei excommunicetur. Decet enim, vt indignationē ipſius Domini Regis ſentiat, cuius beneuolentiæ cōtemptor, & conſtitutionis præuaricator extitit: nihilominus tamen Rex ſuæ conceſſionis immunitatem ab hominibus, ditioni ſuæ ſubiectis illæſam conſeruari præcipiat, aſſenſum vero non præbeat improuide affirmantibus, non debere eſſe res dominicas, id eſt, Domino dominantium traditas. Itaque ſub defenſione Regis, ſicuti ſuæ propriæ hæreditatis, magiſque aduertat: quia quanto Deus excellentior eſt homine, tāto præſtātior eſt diuina cauſa mortaliū poſſeſſione. Quocirca decipitur quiſquis plus in propriis, quā in dominicis rebus gloriatur: quarum diuinarū rerum defenſor, & cuſtos diuinitatis ſtatutus, diligenti cura, non ſolum eas ſeruare, ſed etiam multiplicare debet, magiſque illa, quæ duximus præſtantiora, quàm ſua defendere oportet, & augmentare. Si quis igitur inſanus importunitate, improbitate ſua Regem à recto propoſito peruertere tentauerit, nulliſq; remediis mitigari poſſe viſus fuerit, licet obſequiis aliquib. & tranſitoriis ſit neceſſarius, abſcindendus ab eo, proiiciendusq; eſt, iuxta illud Euangelium: Si pes, manus, aut oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice eum abs te.

Cap. 2. De poteſtate Epiſcoporum ſuper res Eccleſiaſticas.

VT Epiſcopi habeant poteſtatem res prouidere, regere, & gubernare atq; diſpenſare ſecundum canonum authoritatem: volumus, vt Laici eorum miniſterio obediant Epiſcopis, ad regendas Eccleſias, viduas & orphanos defenſandū, & vt obedientes ſint eis ad eorum Chriſtianitatem ſeruandam, conſentientesque ſint Comites & Iudices Præſulibus ſuis ad iuſticias faciendas, iuxta pręcepta legis diuinæ, & nullatenus per aliquorum mendacia, vel falſum teſtimonium, neque per periurium, aut per præmium lex iuſta in aliquo deprauetur.

Cap.3. Quales debeant esse accusatores, & testes Clericorum.

TESTES autem, & accusatores, si aliqua sit infamia, vxores, & filios habentes, & omnino Christum prædicantes, testimonium Laici aduersus Clericum nemo recipiat. Nemo etiam quemlibet Clericum in publico, nisi in Ecclesia excommunicare præsumat.

Cap. De labore Sacerdotum.

SCITOTE fratres cuncti, quod supra omnes laborant Sacerdotes. Vnusquisque enim vestrum suum fert laborem proprium, ille verò & suum & singulorum: Ideo sicut & ille pro omnibus vobis, ita & vos omnes pro eo summopere laborare debetis, in tantum, vt si necessitas fuerit, animas vestras pro eo ponatis.

Cap.5. De concessione Regali propriarum rerum.

Hæc Andreas R. confirmarat, sed Lodouicus aboleuit.

DECREVIMVS Regali nostra potentia, vt vnusquisque habeat facultatem sua diuidendi, tribuendi vxori, filiis, filiabusq́; , atque parentibus, siue Ecclesiæ, nec post eius obitum quis hoc destruere audeat.

Cap.6. De retentu Regalium rerum.

VOLVMVS quidem, vt sicut cæteris facultatem dedimus suarum rerum: ita etiam res, milites, seruos, & quicquid ad nostram Regalem dignitatem pertinet, permanere debet immobile, & à nemine quid inde rapiatur, aut subtrahatur, nec quisquam in his prædictis sibi fauorem acquirere audeat.

Cap.7. De obseruatione dominicæ diei, vt abstineant à laboribus.

SI quis igitur Presbyter, vel Comes, siue aliqua alia persona fidelis, die dominica inuenerit quemlibet laborãtem, abigatur: si verò cum bobus, tollatur sibi bos, & ciuibus ad manducãdum detur. Si autem cum equis, tollatur equus, quem dominus boue redimat, si velit, & idem bos mãducetur, vt dictum est. Si qui aliis instrumentis, tollantur instrumenta, & vestimẽta, quæ si velit, cum cute redimat.

Cap.8. De eodem die dominicali, vt concurrant ad Ecclesiam.

A Sacerdotibus verò & Comitibus commendetur omnibus villicis, ita vt ipsorum visu omnes concurrant die dominica ad Ecclesiam, maiores & minores viri & mulieres, exceptis illis qui ignes custodiant. Si quis verò obstinatus remanebit, propter illorum negligentiam vapulent, & depilentur.

Cap.9. De obseruatione quatuor temporum.

SI quis quatuor temporum ieiunia cunctis cognita carnem manducans violauerit, per spacium vnius hebdomadæ inclusus ieiunet.

Cap.10. De obseruatione sextæ feriæ.

SI quis in sexta feria ab omni Christianitate obseruata carnem manducauerit, per vnam hebdomadam † lucæ inclusus, ieiunet.

† tenebris.

Cap.11. De his qui sine confessione moriuntur.

SI quis tam obstinatus est (quod absit omni Christiano) vt nolit confiteri sua facinora, secundum suasum presbyteri, hic sine omni diuino officio & eleemosynis iaceat, quemadmodum infidelis. Si autem parentes proximi neglexerint vocare (ministros) presbyteros, & ita subiaceat absq́; confessione morti, ditetur orationibus, & consoletur eleemosynis, sed parentes luant negligentiã ieiuniis secũdum arbitrium presbyterorũ. Qui verò subitanea periclitantur morte, cum omni Ecclesiastico sepeliãtur honore. Nã occulta & diuina iudicia nobis sũt incognita.

Cap.12. De obseruanda Christianitate.

SI quis obseruatione Christianitatis neglecta, & negligentia, stoliditate elatus, quid in eam commiserit, iuxta qualitatẽ offensionis ab Episcopo per disciplinam canonum iudicetur. Si verò rebellitate instinctus renuerit, sibi impositum æquè sufferre, item eodem iudicio restringatur, & etiam vsque septies: tandem si per omnia resistẽs & abnuens inuenietur, Regali iudicio scilicet defensori Christianitatis tradatur.

Cap.13. De homicidio casuali.

Si

SI quis autem casu occiderit aliquem, duodecim pensas auri persoluat, & sicut canones mandant, ieiunet. Si verò liber alicuius occiderit seruũ, reddat alium seruum, vel precio componat, & secundum canones ieiunet.

Cap. 14. *De his qui suas occidunt vxores.*

SI quis Comitum obduratus corde, negligens animam (quod procul sit à cordibus fidelitatem obseruantibus) vxoris homicidio polluet, secundum decretum Regalis senatus cum quinquaginta iuuencis, parentibus reconcilietur, & secundum mandata canonum ieiunet. Si autẽ miles alicuius vir vbertatis eandem culpam inciderit, iuxta eundẽ senatum soluat parentibus decem iuuencos, ieiunetq; vt dictũ est. Si verò vulgaris in eodem crimine inuenietur, cum quinq; iuuencis cognatis concilietur, & subdatur prædictis ieiuniis.

Cap. 15. De periuris.

SI quis fallentium fide commaculatus, corde pollutus, iuramento confractus, periurio addictus inueniretur, perditas manus periurio luat, aut quinquaginta iuuencis manum redimat. Si verò vulgaris periurus extiterit, manu amputatus punietur, aut duodecim iuuencis redimetur, & ieiunet vt canones mandant.

Cap. 16. *De homicidiis voluntariis.*

SI quis accensus ira, ac superbia elatus, spontaneum commiserit homicidium, sciat se secundum senatus nostri decretum, centum & decem daturum auri pensas, ex quibus quinquaginta parentibus dentur, decem autem arbitris & mediatoribus condonentur. Ipse quidẽ homicida secundum institutionẽ canonũ ieiunet.

Pensa dicitur fuisse nummus aureus denar. 40. quorũ 100. fl. vnum faciunt. Militis per à maior quàm vulgaris. & Comitis maior quàm militis. Opes olim in iuuẽcis constituta. Quod pro homagio nobilis, 50. Marca soluatur, hinc ortum est. Nam bos valet 1. Marcã 4 fl. hoc est iuuẽcus. Iam quater 50 faciunt 200. Ita & periurij 200. fl. dãnantur.

Cap. 17. De libertate seruorum.

SI quis misericordia ductus, proprios seruos & ancillas libertate donauerit cũ testimonio, decreuimus, vt post obitum eius audeat inducere. Si autem libertatẽ promiserit, & morte hanc impietatem eandem libertatem testificari, & agape facere pro animæ redemptione sui mariti qualitercunq; velit.

Cap. 18. De conuentu ad Ecclesiam, & de his qui murmurant hora missæ, vel loquuntur.

SI qui ad Ecclesiam venientes, ad audiendum diuinum officium, & ibidem hora solennitatis missarum inter se murmurant, & cæteros inquietant, exponentes fabulas ociosas, & non intendentes diuinas lectiones, cum Ecclesiastico nutrimento: si maiores sunt, increpati cum dedecore expellantur de Ecclesia: si verò minores, & vulgares, in atrio Ecclesię, pro tanta temeritate, coram omnibus ligentur: & corripiantur flagellis.

Cap. 19. De non recipiendis seruis, vel ancillis, in accusatione, vel testimonio, super dominos suos, vel dominas.

VT gens Monarchiæ huius ab omni incursu & accusatione seruorum & ancillarum remota & quieta maneat, secundum Regale decretum concilii penitus interdictum est, vt nullius causa culpæ aliquam seruilem personam, contra dominos vel dominas, in accusationem & testimonium recipiat.

Cap. 20. De his qui liberos in seruitutem redigunt.

QVONIAM igitur Deo dignum est, in hominibus optimum vnumquemq; suæ industrię libertatis vitæ cursum ducere, secundum Regale decretum statuẽdum est, vt nemo Comitum, vel militum, posthac aliquam liberam personam, seruituti subdere audeat: quod si eleuationis audacia suæ stimulatus præsumpserit, sciat se totidẽ ex proprio compositurũ, quæ verò compositio inter Regem & Comites diuidatur, & cætera. Sed si quis hactenus in seruitute retentus, pro libertate sua emenda iudicium Regale faciẽs, securus extiterit, tantũmodo libertate fruatur, & ille à quo in seruitute tenebatur, nil reddat.

Cap. 21. De his qui alterius milites sibi tollunt.

VOLVMVS vt vnusquisq; senior (seu dominus) suum habeat militem, (id est seruiẽtem) ne aliquis alter illum suadeat antiquum deserere seniorem, & ad se venire: inde enim litigium habeat initium.

Cap. 22. De recipiens hospitibus.

Si quis hospitem cum beneuolentia accipit, & nutrimentum sibi honestè impendit, quamdiu secundum propositum nutritur, non deserat suum nutritorem, & nec ad aliquem alium suam deferat hospitalitatem.

Cap. 23. De his qui flagellant sua quærentes.

Si cuius miles, vel seruus, ad alium fugerit, & is cuius miles vel seruus fuga elapsus, suum miserit legatum ad reducendum eos, & is legatus ibidem à quocunq; percussus, ac flagellatus extiterit, decreuimus nostrorum primatum conuentu, vt ille percussor decem soluat iuuencos.

Cap. 24 De viduis & orphanis.

Volumus quidem, vt viduæ & orphani sint nunc legis participes tali tenore: Vt si quæ vidua cum filiis & filiabus remanserit, atq; nutrire eos, & manere cum illis quamdiu vixerit, promiserit; habeat potestatem à nobis sibi concessam id faciendi, & à nemine iterum cogatur in coniugium. Si enim mutato voto, iterum nubere voluerit, & orphanos desertere, de rebus orphanorum nihil omnino sibi vendicet, nisi tantùm sibi congrua vestimenta accipiat. Si autem vidua sine prole remãserit, & se innuptam in sua viduitate permanere promiserit, volumus vt potestatem habeat omnium bonorum suorum, & quicquid inde facere velit, faciat. Et post obitum autem eius eadem bona ad sui redeant parentes mariti, si præsentes habet; sin autem non, Rex sit hæres.

Rationis & decorũ plena lex.

Cap. 25. De raptu puellarum.

Si quis militum impudicitia fœdatus, puellam aliquam sine concessione parentum sibi in vxorem rapuerit, decernimus puellam parẽtibus reddi, etiamsi ab illo aliqua vis sibi illata sit, & raptor decem soluat iuuencos pro raptu, licet postea reconcilietur parentibus puellæ. Si verò pauper quis, aut vulgaris hoc aggrediatur agere, componatur raptum quinque bobus.

Cap. 26. de liberis fornicantibus cum ancillis alterius.

Vt liberi suam custodiant libertatem incontaminatam, volumus illis ponere cautionem, ne cum aliis fornicẽtur ancillis. Si quis autem improuidus hanc cautionem transgrediens, fornicatur cum ancilla alterius, sciat se reum esse criminis, & pro eodem crimine decoriari. Si verò secundò cum eadem fornicatus fuerit, iterum decorietur & depiletur. Si autem tertiò, sit seruus pariter cum ancilla, aut redimat se. Si autem ancilla conceperit de eo, & parere non poterit, sed in partu morietur, componat eum cum alia ancilla. Seruus quoque alicuius si cum ancilla alterius fornicatur, decoriatur & depilatur, & si ancilla de eo conceperit, & in partu moriatur, seruus venundetur, ac dimidia pars precii seniori ancillæ detur, altera pars verò seniori serui semper remaneat.

Cap. 27 De his qui petunt ancillas alienas in vxores.

Ob ancillæ coniugiũ seruitus oritur.

Vt nemo eorum qui libero nomine censentur, facere cuiquam iniuriam audeat, terrorem & cautionem imposuimus. Quia in hoc Regali concilio decretum est, vt si quis liber cõnubium ancillæ alterius sciente domino ancillæ elegerit, perdita sua libertatis industria perpetuus efficiatur seruus.

Cap. 28. De his qui extra regnum suas fugiunt vxores.

Vt genus vtriusque sexus certa lege, & absque iniuriis maneat, & vigeat, in hoc Regali decreto statutum est, vt si quis proteruitate præditus, propter abominationem vxoris, patriam effugerit, vxor cũcta, quę in potestate mariti habebantur, possideat, dum velit expectare virum, vt nemo in aliud coniugium cogere præsumat. Et si sponte nubere velit, liceat sibi, sumptis congruis vestimentis, & dimissis cæteris bonis, ad connubium ire: & si vir hoc audito redierit, ne liceat sibi aliam ducere, præter suam, nisi cum licentia Episcopi.

Cap. 29. De furto mulierum maritatarum.

Cum igitur cunctis & omnibus abominabile sit virilem sexum repertum fecisse furtum, & magis magisque sexum fœmineum, secundum Regale senatum est

est decretum, vt si aliqua mulier maritata furtum cõmiserit, à marito redimatur, si vero tertio, venundetur.

Cap. 30. De incendiis mansionum.

Si quis per inimicitias alterius ædificia cremauerit igne, decreuimus, vt ædificia restituat, & quicquid suppellectilis arsum fuerit, insuper XVI. iuuencos, qui valent LX. solidos.

Cap. 31. De strigis.

Si qua striga inuenta fuerit, secundum iudicialem legem ducant ad Ecclesiam, & commendetur sacerdoti ad ieiunandum, fideq; docendum; post ieiunium verò, domum redeat. Si secundò in eodẽ crimine inuenietur, simili ieiunio subiaceat: Post ieiunium verò in modum crucis in pectore, & in fronte, atq; inter scapulas incẽsa claui Ecclesiastica, domũ redeat. Si verò tertiò iudicibus tradatur.

Vide cap. 34 lib. 1 decr. S. Ladislai.

Cap. 32. De maleficiis, & veneficiis & sortilegiis.

Vt creatura Dei ab omnium læsione malignorum remota, & à nullo detrimentum sui passura maneat, nisi à Deo, à quo & augmentatur: secundum decretum senatus statuimus ad magni cautionem terroris, veneficiis, & maleficiis, vt nulla persona maleficio aut veneficio quenquam hominum subuertere à statu mentis, aut interficere audeat. Ast si quis vel quæ posthac hæc præsumpserit, tradatur in manus maleficio lęsi, aut in manus parentum eius, secundum eorum velle adiudicandum. Si verò sortilegio vtentes, vt faciunt in cinere, & his similibus, ab Episcopis flagellis emendentur.

Cap. 33. De inuasione domorum, & de pugna ibidem secuta.

Volumus, vt firma pax, & vnanimitas sit inter maiores, & minores, secundum Apostolum: Omnes vnanimes estote, nec alium aliquis inuadere audeat. Nam si quis Comitum, post definitionem huius communis Concilii, tam contumax extiterit, vt alium domi quærat, ad perdendum, atq; suas dissipare res, & si dominus domi est, & si secum pugnauerit vel interfecerit, luat secundum legem, de euaginatione gladii confectam. Si autem idem Comes ibidem occubuerit, sine compositione iaceat. Si verò miles quis turrim vel domum alterius inuaserit militis, decem iuuencis componat inuasionem. Si verò ille non superuenerit, sed suos milites miserit, centum iuuencis componat inuasionem. Si vulgaris quidem alterius sui similis mansiunculas inuaserit, quinq; iuuencos soluat inuasionem.

Vulgaris, h. e rusticus iter factus: Nã serui domos non possidebant.

Cap. 34. De ædificatione & dote Ecclesiæ à villis compositæ.

Decem villæ Ecclesiam ædificent, quàm duabus mensis totidemq; mancipiis dotent, equo & iumento, sex bobus, & duabus vaccis, triginta quatuor minutis bestiis. Vestimenta verò & corporalia, & coopertoria Rex prouideat, presbyterum, & libros Episcopi.

Cap. 35. De dono propriarum rerum, & Regis dono.

Consensimus igitur petitioni totius senatus, vt vnusquisq; dominetur propriorum similiter & donorum Regis, dum viuit, excepto quod ad Episcopatum pertinet, & Comitatum: ac post eius vitam filii simili domino succedant, nec pro nullius causa reatus detrimentum bonorum sui patiatur quis, nisi cõsiliatus mortem Regis, aut traditionem Regni fecerit, vel in aliam fugerit prouinciam, tũc verò bona illius in Regiam veniant potestatem: ipse verò subiaceat sententiæ filiis innocentibus remanentibus.

Vide decretum Andreæ Regis.

Cap. 36. De seruo interfecto ab altero seruo.

Si alicuius seruus seruum alterius occidit, senior homicidæ medietatem serui componat seniori interfecti, si potest: Sin autem non, peracta vna quadragesima, venundetur seruus, & precium diuidatur.

Dimissio inter serui dominum, & inter homicidæ dominum.

Cap. 37. De redemptione homicidæ serui.

Seruum liberi homicidam, si seniori placuerit, cum centum & decem iuuencis redimat, aut tradat.

Hinc orta consuetudo, quod conuicti in iudicio duabus partibus iudicio tertia parte aduersario damnatur.

Cap. 38. De vindicta nitentium acquirere libertatem alienis seruis.

Si quis alienis seruis libertatem acquirere niteretur, quod serui erunt, totidem mancipia soluat, ex quibus duæ partes Regi, tertia seniori seruorum. Rex autem ex sua parte tertiam tribuat Comiti.

Cap. 39. De furto seruorum semel commisso.

Adhuc in plerisq; locis seruatur.

Si quis seruorum semel furtum commiserit, reddat furtum, & redimat nasum quinq; iuuencis; sin autem non, abscindatur.

Cap. 40. de vindicta semel abscissi furti, & tertio committentis.

Si furtum abscissus naso commiserit, redimat aures quinq; iuuencis, si potest: si autem non, abscindantur. Si tertio commiserit furtum, careat vita.

Cap. 41. de furto liberorum, semel, bis & ter commisso.

Vide distinctionē huius sanā decret. S. Ladislai c. 8. libr. 3. & sensum probum.

Si quis liberorum furtum commiserit, hanc decreuimus legem comparere vt semel redimat se, si potest: sin autem non, venundetur. Si idem venũdatus, furtum commiserit, legibus seruorum subiaceat. Si secundò, simili legi subiaceat. Si verò tertio, dispendio vitæ diiudicetur.

Cap. 42. de Regali portione à Comitibus defraudata.

Si quis Comitum partem Regis defraudauerit, reddat fraudem, & duplo componat.

Cap. 43. de spretione iusti iudicii Comitis.

Si quis militum iudicium à suo Comite rectè iudicatum spernens ad Regem appellauerit, cupiens Comitem suum reddere iniustum, sit debitor decem pensarum auri Comiti.

Cap. 44. de redditione rei à Comitibus iniustè ablatis.

Si quis Comitum inuenta aliqua occasione quid iniuste militi abstulerit, reddat, & insuper ex proprio tantundem.

Cap. 45. De mendacio doni sponte facti.

De iniustè prouocantibus.

Si quis autem militum, suum spontaneum donũ dicens sibi vi ablatum, mendax extiterit, & hoc careat, & insuper tantundem soluat.

Cap. 46. de his, qui hominem gladio occiderint.

Si quis hominem gladio occiderit, eodem iuguletur gladio.

Cap. 47. de debilitatione membrorum gladio facta.

Si quis autem gladio euaginato, alium quemlibet debilitauerit, vel in oculo, vel in pede, vel in manu, consimile sui corporis patiatur.

Cap. 48. De gladii vulneratione.

Hoc est, iuuencis 110. se redimat.

Si quis verò gladio vulnerauit aliquem, & vulneratus de eodem vulnere sanus & incolumis euaserit, homicidii compositionem vulneris illator componat.

Cap. 49. de gladii euaginatione sine vulnere.

Si quis furore repletus, euaginauerit gladium, & tamen non læserit, pro sola euaginatione, homicidii compositum soluat.

Cap. 50. De testimonio seruorum Regali curiæ vel Comitis propositorum.

Si quis seruorum curiæ regali vel Comitis præficitur, eius testimonium inter Comites recipiatur, si seruus seniorem, vel seruiens suum Comitem interfecerit.

Cap. 51. De conspiratione Regis & Regni.

Si quis in Regem aut Regnum conspirauerit, refugium nullum habeat ad Ecclesiam. Si quis contra Regis salutem aut dignitatem quolibet modo aliquid conspirauerit, aut conspirare aliquid tentauerit, seu tentanti scienter consenserit, anathematizetur, & omnium fidelium communione priuetur.

Vel

Vel si quis huiusmodi aliquem nouerit, & probare valens non indicauerit, prædicta subiaceat damnationi.

Publicū crimen quiuis indicare tenetur.

Cap.52. De decimatione.

Si cui Deus decimam dederit in anno, decimam Deo det: Et si quis decimam suam abscondit, nouem soluat: Et si quis decimationem Episcopo separatam furatus fuerit, diiudicetur vt fur, ac huiusmodi cōpositio tota pertineat ad Episcopum.

Cap.53. de versutia Comitum.

Si quis versutus alicui Comitum, vel alteri personæ fideli dixerit, audiui Regem ad perditionem tui loqui, & hic inuentus fuerit, pereat.

De calūniatorū pœna.

Cap.54. de his, qui mendacia inter duos proferunt Comites.

Si quis inter duos Comites mendacia protulerit, tacere ea quæ deprecatus fuerit, vt astutia diaboli ab inuicem eos separaret, soluat duas compositiones fallacis linguæ, pro reatu mendacii; si vni soli adulatus fuerit, priuetur lingua.

Cap.55. de furto Vdvornicorum.

Si quis illorum, qui vulgo Vdwornyck vocantur, furtum commiserit lege liberorum diiudicetur. Testimonium autem eius inter ipsos non recipiant.

Explicit decretum sancti Stephani Regis.

PRIVILEGIVM DATVM PROTOABBATIAE S. MARTINI PANNONIAE.

In nomine Domini Dei summi. Stephanus diuina prouidente clementia, Hungarorum Rex. Credimus & verè scimus, si locis diuino cultui mancipatis, potestates, atque honores adaugmentauerimus, id non solùm laude humana prædicandum, verùm diuina mercede remunerandum. Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium nostrorum, quod præsentium atque futurorum solers comperiet intentio, significamus, quòd nos interuentu, consilio, & consensu Domini Anastasii Abbatis, monasterio sancti Martini in monte supra Pannoniam sito, à genitore nostro incepto, (quod nos per Dei subsidium, ob animæ nostræ remedium, pro stabilitate regni nostri, ad finem perduximus) talem concessimus libertatem, qualem detinet monasterium sancti Benedicti, in mōte Cassino: quia propter orationes sanctas fratrum eiusdem monasterii, consiliante domino Anastasio, præscripto Abbate, & iugiter adiuuāte, confortati, & laureati sumus. singulare namq; suffragium, quod per merita beati Martini, in me à pueritia expertus sum, memoriæ posterorum tradere curaui. Ingruente namque bellorum tempestate, qua inter Teutonicos & Hungaros, seditio magna excreuerat, præcipuè quod cùm ciuilis belli ruina vrgeret, volente comitatu quodam nomine Simigensi paterna me sede repellere, qui fluctuanti consilii darem, quoque me verterē, tanta tactus verecundia, astantibus Ducibus, videlicet Poznano, Cincio, Orthio, dominoque meo Archiepiscopo, votum voui sancto Martino, quòd si de hostibus interioribus, aut exterioribus, eius meritis victor existerem, supranominati Comitatus decimationi, de omnibus negociis, prædiis, terris, vineis, segetibus, vectigalibus, vinumque hospitum, quod in prædiis eorum excresceret, ne parochiano Episcopo pertinere videretur, sed magis Abbati eiusdem monasterii, sub testimonio præfatorum Ducum, multorumq; Comitum, absque vlla more subiugare. Dumque post cogitatum, victoria potirer, quod animo reuolueram, operis efficacia complere studui, nec dum etiam Episcopatus, & Abbatiæ, prçter ipsum locum in regno Hungarico sitæ erant. quòd si vos fideles licuit mihi, quo volui, loco Episcopatus & Abbatias statuere, an non licuit cuipiam loco quod volui, vt facerem? & ne adhuc Ecclesia sancti † Michaelis vacua esse videretur, vel Episcopus Parochianus iniurias querimonias que in collectione decimarum pateretur, ei Curten, quæ vocatur Corten, cum hominibus eodem pertinentibus, tradidi: quòd si ipsi, contra mea statuta, quid iniquè agere, vel acquirere

† *Martini*

voluerit, ante Deum iudicem viuorum & mortuorum in die iudicii ſe contendere mecum ſciat. Adhuc autem ſubiungens dico, ſit ipſum monaſterium ab omni inquietudine ſemotum, habeantque Monachi poſt tranſitum ſui cuiuſque Abbatis alium Abbatem ſecum eligendi, & à quocunque velint Epiſcopo conſebrandi eum, ſitquè illis licitum ordines accipere, quouis loco, & à quocunq; Epiſcopo: ante neminem verò Abbatum capilla incedat, niſi ante partem eiuſdem monaſterii, propter reuerentiam, & ſanctitatem ipſius loci, moreque Epiſcopi in ſandalibus miſſam celebret. Præcipimus itaq; ſub teſtificationibus ſaluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt nullus Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, ſeu aliquis homo magnus, ſiue paruus, de iam fato monaſterio aliquo modo ſe intromittere in mancipiis, terris, vineis, decimationibus, piſcationibus, ripis, placitis, ſine conceſſione Abbatis eiuſdem monaſterii audeat: quod qui fecerit, componat centum libras auri optimi, medium Cameræ noſtræ, ac medium præfato monaſterio, ſuiſque rectoribus: maledictioniſque perpetuę vinculo æternaliter feriatur. quod vt verius credatur, hanc paginam manu propria roborantes ſigillari iuſſimus. Datum ANNO 1001. regni noſtri ſecundo, indictione decima quinta.

INCIPIT DECRETVM SANCTI REGIS LADISLAI. OBIIT 1095.

REGNANTE Creatore & Saluatore Domino noſtro Ieſu Chriſto, anno incarnationis eius milleſimo nonageſimo ſecundo, XIII. Calend. Iunii, in ciuitate Zabolchii, ſancta ſynodus habita eſt, præſidente Chriſtianiſſimo Hungarorum Rege Ladiſlao, cum vniuerſis regni ſui pontificibus & abbatibus, nec non cũctis optimatibus, cum teſtimonio totius cleri & populi. In qua ſancta ſynodo canonicè & laudabiliter hæc inuenta ſunt decreta.

Cap. 1. De bigamis presbyteris & diaconis.

Coniugati presbyteri. ante 400. annos

BIGAMOS presbyteros & diaconos, & viduarum vel repudiatarum maritos, iubemus ſeparari, & peracta pœnitentia, ad ordinem ſuum reuerti: Et qui noluerit illicita coniugia dimittere, ſecundum inſtituta Canonis, degradiari. Separatas autem fœminas parentibus reddi iubemus ſuis, & quia non erant legitimæ, ſi voluerint, liceat eis maritari.

Cap. 2. De his, qui ancillam in locum ſurrogauerit vxoris.

SI quis autem presbyter ancillam ſuam vxoris in locum ſibi aſſociauerit, vendat, & ſi voluerit, venundetur, tamẽ precium eius ad Epiſcopum tansferatur.

Cap. 3. De indulgentia presbyterorum vxorum ad tempus.

PRESBYTERIS autem, qui prima & legitima duxere coniugia, indulgentia ad tempus datur, propter vinculum pacis, & vnitatem Spiritus ſancti, quoſq; nobis in hoc Domini Apoſtolici paternitas conſuletur.

Cap. 4. De conſenſu Epiſcoporum nolentibus ſeparari ab ab illicito coniugio.

SI quis autem Epiſcopus, aut Archiepiſcopus, ab illicitis coniugiis ſeparari nolentibus, ſpreto ſynodali decreto, conſilium & conſenſum præbuerit, aut Eccleſiam dederit, aut aliquid quod ad ordinem pertinet, agere permiſerit; à Rege, & coepiſcopis ſuis, ſecundum quod rationi rationabile videbitur, is diiudicetur. Si vero Archipresbyteri cauſa ignorantiæ Epiſcopo conſenſerunt, aut presbyter per conſenſum illius in tali vitio permãſerit, iudicio Epiſcopi volũtariè ſubiaceat.

Cap. 5. De dote Eccleſiarum non expleta.

QVICVNQVE Eccleſiam Deo ædificauerit, & dotem nominauerit, nominatum vero non dederit, ad illud explendum tranſmiſſo nuncio, præualeat epiſcopale iudicium: cui ſi quis contradixerit, & contradicendo verberauerit, ipſe Regali iudicio ſubiacebit.

Cap.

Cap.6.de perditione rerum Ecclesiasticarum ob sacerdotis incuriam.

Si quis presbyterorum res Ecclesię ad propria loca duxerit,& ibi vendiderit, vel per incuriam suam perdiderit,tripliciter Ecclesiæ restituat.

Cap.7.de restauratione desolatarum Ecclesiarum propter seditionem.

ECCLESIAS propter seditionem desolatas,aut combustas,iussu Regis parochiani restaurent, calices & vestimenta ex sumptu Regis dentur,libros Episcopus prouideat.

Cap.8.de desolatione propter venustatem.

ECCLESIAS ex venustate desolatas,Episcopus reædificet. Decret. S. Stephan. libr.2.c.3.4.

Cap.9.de negociatoribus,quos Ismahelitas appellant.

De negociatoribus,quos appellant Ismahelitas, si post baptismum ad legem suam antiquam,per circumcisionem,redisse inuenti fuerint, à sedibus suis separati, ad alias villas remoueantur.Illi verò qui inculpabiles per iudicium apparuerint,in propriis sedibus aut ædibus remaneant.

Cap.10.de coniugio Iudæorum,& Christianarum mulierum.

Si Iudæi vxores Christianorum sibi associauerint,aut aliquā personā Christianam in seruitio apud se detinuerint,ablata ab eis libertate, reddantur venditoribus,eorum precium tollatur,& in sumptum Episcoporum veniat.

Cap.11.de negligentia Ecclesiarum in diebus dominicis & festiuis.

Si quis in dominicis diebus,aut in maioribus festiuitatibus, ad Ecclesiam non venerit parochialem,verberibus corripiatur:Si verò villæ remotæ fuerint,& ad Ecclesiam suam parochialem villani venire non potuerint;vnus tamen ex eis nomine omnium baculo ad Ecclesiam veniat,& tres panes,& candelam ad altare afferat.

Cap.12.de veneratione supradictarum dierum.

Si quis in his diebus venatus fuerit canibus,equo careat,sed equum boue redimat. Si vero presbyter aut Clericus fuerit venatus,ab ordine descendat vsq; ad satisfactionem. Decretum Stephan. lib.2.c.7.

Cap.13.de interfectione adulteræ.

Si quis vxorem cum altero viro adulterantem inuenerit,sponte puniat,de se rationem reddat,&si voluerit,aliam ducat.Si verò ex propinquis fœminæ aliquis in eū insurrexerit, quòd interfecisset iniustè,iudicio discutiatur,& illud à vicinis eorum omnimodè inuestigetur:si in despectione & cōtemptu apud virum suum esset prius,aut aliqua suspicio fornicationis illius prius orta fuisset:&hoc secundū quod rationabile videtur,diiudicetur.

Cap.14.de subtractione Kalendarum absq; licentia.

Si quis de Kalendis presbyteri sui & fratrum licentia subtraxerit, manum eam,cum qua fraternitatem promisit,decem pensis redimat.

Cap.15,de negligentia festiuitatum ob negocium.

Si quis in dominicis diebus,vel in maioribus festiuitatibus Ecclesiam negligens marcarum frequentauerit,equo careat.

Cap.16.de negligentia dominicæ diei.

Si quis die dominica mercatum constituerit,præcipit sancta synodus, vt sicut construxit,ita destruat.Si autem quis renuit,quinquaginta quinque pensas soluat.

Cap.17.de hospitibus aduenientibus Clericis.

Si quis hospes Clericus in hanc patriam sine commendaticiis literis Episcopi sui venerit, ne fortè monachus ac homicida fuerit, vixque alicuius ordinis se confessus fuerit,iudicio vel testimonio discutiatur.

Cap.18.de cohærentia Clericorum.

Si quis Clericus in patriam istam veniens, alicui Episcoporum vel Comitum adhæserit, & cum dominus suus bene habuerit, & secundum quod cum côuenit, vel certauerit, si discedere ab eo voluerit, nequaquã discedet, donec prius de iniustitia sibi illata, audientia Regis declarauerit.

Cap.19.de spretione propriarum Ecclesiarum.

Si derelicta Ecclesia villani ad alias transierint, pontificali iure, & Regali mandato vnde transierint † ibi redire cogantur.

† eodem.

Cap 20.de muliere in adulterio deprehensa.

Supra c. 13. de nece: nũc canonice tãtum loquutur.

Si quis vxorem suam in adulterio deprehenderit, & in iudicium statuerit, secundum instituta Canonum, pœnitentia imponatur, & peracta pœnitentia, si maritus voluerit, iterum recipiat: sin autem non, quàmdiu ambo vixerint, innupti permaneant.

Cap.21.de procuratione Abbatum erga proprios Episcopos.

Abbates, secundum decreta patrum, in procuratione Episcoporum suorum, in cuius territorio sunt, humiliter permaneant, & non semel in anno, sed sæpe monasteria eorum Episcopi visitẽt, & Regaliter vitam & conuersationem fratrum discutiant, conuersi monachi, cui monasterio voluerint, se cum rebus suis commendẽt. Similiter & sanctimoniales in monasteiio sanctimonialium. Deinceps autem aliquis Episcopus aut Abbas, sine titulo certi loci, monachũ, aut monacham non audeat ordinare.

Cap.22.de ritu gentilium in sacrificiis.

Quicunque ritu gentilium, iuxta puteos, sacrificauerint, vel ad arbores & fontes, & lapides, oblationes obtulerint, reatum suum bene luant.

Cap.23.de donatione propriarum rerum alicui Ecclesiæ.

Si quis res suas, aut prædia, vni dederit Ecclesiæ, nulla interueniente causa, subtrahere ne audeat, & alii dare.

Cap.24.de inuentione rerum Ecclesiasticarum.

Res Ecclesiarum vbicunq; inueniantur, siue apud Ecclesias alias, vel apud dominos, ad priorem Ecclesiam suam redeant.

Cap.25.de negligentia fidelium cadauerum.

Vide decret. Stephani 7. 8. 9. 10. 11. lib. 2.

Si quis dominicum diem non obseruauerit, & dies festos non seruauerit, aut quatuor tempora, & vigilias non ieiunauerit, aut mortuos suos ad Ecclesiam non sepelierit, duodecim dies pane & aqua pœniteat in cippo. Si dominus serui sui corpus, aut villicus pauperis villani, vel hospitis, ad Ecclesiam non detulerit, tantundem pœniteat.

Cap.26.de laboribus Iudæorum in festiuitatibus.

Si in die dominico, aut aliis maioribus festiuitatibus, Iudæum laborantem aliquid inueneris, ne scandalizetur Christianitas, cum quibus instrumentis laborauerit, illa amittat.

Liberi erant fidei cõmissi & in eleemosynam donati.

Cap.27.de decimatione liberorum Abbatum.

Abbates de liberis suis dent decimationem Episcopis.

Cap.28.de testibus iudicii ferri vel aquæ.

Ferrum. Aqua.

Quoties vel aqua, vel ferro iudicium factum fuerit, intersint ibi tres idonei testes, iurando iure probati, qui & innocentis innocentiam, & econtra culpabilis culpabile perhibeant. Presbyter de ferro duas pensas, & de aqua vnam pensam accipiat.

Cap.29.de celebratione missæ extra Ecclesiam.

Nullus presbyter audeat missam celebrare extra Ecclesiam, nisi fortè itineris causa necessitas cogat eum. Si verò à Comite suo coactus fuerit, quinquaginta quinque pensas soluat. In itinere verò diuinum officium celebrare liceat in tentorio.

Cap.

Cap. 30. De decimatione liberorum, & de emancipatione eorundem Ecclesiis facta.

Episcopi de liberis accipiant decimas. liberi quoque quicunque Episcopo, vel Comiti adhæserint, sicut eis placuerit, ita habeãtur, salua tamen libertate. Qui autem pro animarum salute liberati, mãcipati fuerint, eo tenore tamen vt Ecclesiæ seruiant, ipsi nemini, nisi soli sibi presbytero administrent.

Cap. 31. De carnis dimißione.

Latini, qui Hungarorum consuetudini legitimè consentire noluerint, scilicet, qui postquam Hungari carnes dimiserunt, ipsi iterum in secũda & tertia feria comederunt, si se nostræ consuetudini meliori non consentire dixerint, quocunque volunt, eo vadant: pecuniam verò, quam hic inquisierunt, hic relinquãt, nisi fortè resipuerint, & carnes nobiscum dimiserint.

Itali. Vngari aliter ritu in hoc Græcorum seruabant.

Cap. 32. De illata violentia virginis vel mulieris.

Si quis virgini vel mulieri de villa in villam eunti, vim intulerit, quantum pro homicidio, tantundem pœniteat.

Cap. 33 De decimatione pecorum in alio Episcopatu nascentium.

Episcopi, qui decimationem pecorum in alio Episcopatu accipiunt, quartam presbyteris in suo Episcopatu manentibus tribuant.

Cap. 34. De satisfactione meretricum vel strigorum.

Meretrices, & strigæ, secundum quod Episcopo visum fuerit, tali modo diiudicentur.

Stephan. Decret. 31. lib. 2.

Cap. 35. De Abbatis vel monachi osculo erga Regem vel Episcopum.

Si contigerit Regem vel Episcopũ ad quamlibet Abbatiam venire, Abbas vel monachi ad Regis vel Episcopi osculũ in Ecclesia nõ accedant, sed egressi in claustrum ordinatim stantes, Regis vel Episcopi osculum præstolentur. Regem aũt, & Episcopũ, cum quot & qualibus sibi placuerit, Abbas claustrũ intrare permittat.

Cap. 36 De satisfactione Abbatis vel monachi euntis ad Regem.

Si autem contigerit Abbatem, vel monachum, ad curiam Regis venire, in Ecclesia ad salutandum Regem non eat, sed postquam exierit de Ecclesia, in domo, vel in tentorio salutet eum.

Cap. 37. De vigiliarum sanctarum obseruatione.

In hac verò sancta synodo à venerabili Rege Ladislao statutum est, & vniuersis Episcopis collaudatum, & canonizatũ, vt vigiliæ celebrentur beati Stephani Regis, & Gerhardi Martyris, quo die passus est, & tres dies ad festiuitatẽ sancti Martini: & quod patronus suus Andreas Rex cũ omnibus qui tunc erant Episcopis vouit, & statuit, ipse Rex Christianissimus destruere noluit, sed firmus perdurauit, trium dierum vigiliam ad festiuitatem sancti Petri.

Feria nona instituta.

Primus Andreas Ladislaus Calui F.

Cap. 38. De Sanctorum veneratione festiuitatum.

Istæ vero festiuitates seruandæ sunt per annum: Natiuitas Domini, sancti Stephani protomartyris, sancti Ioannis Euãgelistæ, sanctorum Innocentum, Circumcisio Domini, Epiphania cũ vigilia, Purificatio sanctæ Mariæ, in Pascha quatuor dies, sancti Georgii Martyris, Philippi & Iacobi cũ vigilia, Inuentio S. crucis, Ascensio Domini, in Pẽtecoste quatuor dies, sancti Ioan. Baptistæ, Petri & Pauli vna die, sancti Iacobi, sancti Laurentii, Assumptio sanctæ Mariæ, sancti Regis Stephani, sancti Bartholomæi, Natiuitas sanctæ Mariæ, Exaltatio sanctæ crucis, sancti Matthæi Apostoli, sancti Gerhardi Episcopi, sancti Michaelis Archangeli, sanctorum Simonis & Iudæ, Omnium Sanctorum, sancti Emerici Ducis, sancti Martini, sancti Andreæ, sancti Nicolai, sancti Thomæ Apostoli. Et vnaquæq; parochia suum patronum, & dedicationem Ecclesiæ celebret.

Cap. 39. De Abbatibus vel monachis in Kalendis sedentibus.

Abbates vel monachi inter fratres Kalendarum non sedeant, sed Abbas oblationes fratrum in claustrum accipiat, & secundũ Regulã fratribus administret.

De Kalendis supra cap. 14.

Cap. 41. De decimarum negantibus.

Episcopus accipiat decimationem in omnibus, sed eo tenore. Episcopi Pristaldus interroget possessorem annonarum, seu bestiarum, quantum habeat. Si verò crediderit verbis illius, accipiat secundum hoc quod dixit. Si vero non crediderit, faciat illum iurare, & accipiat. In annona vero commixtum non accipiat, sed separatim. Si vero post iuramentũ dominum annonæ quis alienus periurum dixerit, præter Præstaldum Episcopi, ante Præstaldum Regis & Comitis numeretur annona, & si culpabilis inuẽtus fuerit dominus annonæ, tum decima pars detur, & nouem partes dentur Episcopo. Si vero ipse, qui insurrexerit, mendax extiterit, eodem iudicio persoluat culpã. Si non habuerit vnde se redimat, solus venũdetur, exceptis liberis. Decimatio autem tota colligatur vsque ad natiuitatem Domini. Filius autem qui in domo patris est, vel seruus, non separetur, sed simul dent decimationem cum patre: à filiis vero vel seruis, qui per se habent domos, accipiant decimationem de omnibus quæ habent. Si autem aliquis cõtumax fuerit, interrogatus decimam, & nóluerit indicare Præstaldo Episcopi, tũc Præstaldus coram idoneis testibus designet quantum sibi videtur esse iustum, linum, vel canapum quantum potest pugillus capere pressis digitis ad terram premere accipiat. Si trituratam annonam inuenerit, si decem hydriæ fuerint, nil accipiat: si viginti, vel plus, accipiat decimam partem.

Cap. 41. De litigatoribus venientibus ad Regale palatium.

Si quis vero nobilium, seu militum, aut comitum, in curiam causa litium veniens, ad Regale palatiũ cum suo litigatore nõ steterit, & Regio nuncio vocatus, sine Regis licentia, domum perrexerit, rationem perdet, & insuper si quid ab eo abstulerit, dupliciter reddat.

Cap. 42. de spretu sigilli Regii, & iudicis.

Vt causę ob contumaciã amittantur.

Si quis autem Regis sigillum super aliquem proiiciens, & ipse in curiam venire neglexerit; rationem perdat, & quinque pensas persoluat: & quotiescunque renouauerit, toties quinque pensas persoluat. Si vero iudicis sigillum proiiciens non venerit, centum nummos persoluat.

Explicit liber primus sancti Regis Ladislai.

INCIPIT LIBER SECVNDVS SANCTI LADISLAI REGIS.

Cap. 1. De furto proximi quorumlibet principum.

Temporibus piissimi Ladislai Regis, omnes nos regni Pannoniæ optimates in monte sancto conuẽtum fecimus, & quæsiuimus qualiter malorum hominum impedirentur studia, & gẽtis nostræ expedirentur negocia: primum omniũ iureiurando constituimus, vt qualiscunque proximus Principum reperiretur in furti culpa, vltra precium gallinarum, nullatenus possit abscondi, vel defendi a quolibet eorum. Placuit quoque vt ipse fur nisi ceciderit in Ecclesiam, suspendatur, & omnis facultas eius depereat. Et si imprudentia eius qui ceperat eum, euaserit in Ecclesiã, vel in curiam Regis, vel ad pedes Episcoporum, careat qui nõ cauit vẽdicatione furti. Si autem de manu fideiussoris euaserit, de patibulo quidem liberetur: verumtamen cum eodem fideiussore in aliam regionem venundetur, & bona ipsius Regali fisco vendicentur.

Ideo fures hodie quoq; proscribuntur.

Cap. 2. De furto serui.

Decretum Steph. c. 40. lib. 1.

Si seruus fur inuentus fuerit, non possit precio commutari nasus eius, nisi ceciderit in Ecclesiam, vel in curiam Regis, vel ad pedes Episcopi, & si ceciderit, careat custos eius vendicatione furti. Si vero secundo hoc modo captus fuerit, suspendatur.

Cap. 3. De ligatione furis.

Si quis autem furem ligauerit, habeat potestatem ligandi eum, & ducendi ad iudicem, siue iustè, siue iniustè ligauerit. Si autem ligare quis prohibuerit, persoluat quinquaginta quinq; pensas, & eandem noxam in ligamine.

Contra hac est articulus And. Regu, quod populi cõiurati furem nominare nequeãt.

Cap.4. *De purgatione furti, si quem tota villa furem proclamauerit.*

Si quempiam deinceps tota villa furem esse proclamauerit, probent iudicio. Vnde si mundus apparuerit, villa persoluat solum vnam pensam presbytero: si autem reus, omni substantia eius vendicetur Regi, vnde detur quarta pars villanis. Si verò aliquem personaliter furem esse proclamauerint villani, accipiant vnam pensam. Si autem vna pars accusauerit furem, alia verò defenderit, nõ accipiatur eorum defensio & probatio sine iudicio: si culpabilis inuentus fuerit, non habeat partem in quarta parte vendicationis.

Cap.5. *De inquisitione furtiuæ rei.*

Transyluaniæ obseruatur adhuc.

Si quis vestigia sequitur furtiuæ rei, nuncium permittat in villam, in quam dirigun̄tur vestigia, ne excutiendo bestias suas perturbent villani vestigia sequẽda: quòd si contumaciter fecerint, perditas res persoluant. Si autem priusquam nuncius venerit, villani excusserint bestias suas, tunc inuestigatore perscrutẽtur singulas domos, vt ipsis placuerit, Si cui perierit res, eat cum testibus idoneis inuestigare rem, vbi putauerit esse, & si prohibitus fuerit, prohibitores probentur iudicio, & si culpabiles effecti fuerint, pereant, vt fures: Si vero mundati, propter prohibitionem quinquaginta quinq; pensas persoluant: Si autem instinctu Comitis sui milites inuestigare impedierint, pro ipsis quinquaginta quinque pensas Comes persoluat, & postea probetur iudicio.

Cap.6. *De iudicis iudicio erga seruum vel liberum.*

Pœna iudicum præuaricatorum.

Si iudex nasum serui non inciderit, vel liberum non suspenderit, pereant omnia sua, præter filios filiásve, & ipse iudex venundetur. Si verò iustum suspenderit, centum & decem pensas, & omnia bona sua suspẽsi restituat. Et si se cum duobus testibus idoneis liberauerit ab eo, qui duxerat eum in Conciliũ, tollat quinquaginta quinq; pensas, & si ad iudicium peruenerit, & iustus iudex apparuerit, introductor eadem pœna pereat, qua iudex periturus erat: Et si maioris facultatis fuerit, quam iudex, amittat etiam libertatem.

Cap.7. *De negociatore siue mercatore furtiuam rem emente.*

Nemo vendat, vel emat præter mercatum; si quis verò contra hoc emerit, de furtiua re pereant omnes, & emptor & venditor, & testes. Si verò propriam rem traxerint, perdant rem & precium, & testes tãtundem. Si vero in mercatu fit contractus, fiat coram iudice & Thelonario & testes. Et si res empta furtiua esse apparuerit, emptor quidem testimonio iudicis & Thelonarii euadat, testes autem reddant venditorem.

Venditio cõram testibus fiebat.

Cap.8. *De iugulato homine.*

Si quis extracto gladio iugulauerit hominem, Regali iudicio tradatur in carcerem, & omnia sua diuidantur in tria, scilicet, vineæ, terræ, lixæ, serui. Vnde duæ partes dẽtur cognatis iugulati, tertia vero filiis & vxori iugulatoris. Si vero minoris facultatis sit, quàm centum & decem pensis, amittat etiam libertatem.

Cap.9. *De quolibet eiusdem prosapiæ furtum faciente.*

Si quis eodem decreto ex diuina propiciante gratia, prolem vel cognatam, siue quemlibet propinquum in furti cognitione præoccupauerit, suspensionem, vel carnis perditionem non subeat, sed vt exul venundetur, si vulgaris fuerit: si vero nobilis, eadem culpa captus à parentibus fuerit, non venundetur, sed ergastultorum custodiæ commendetur.

Cap.10. *De cuiusuis seruo in furto deprehenso.*

Si quis ergo seruum suum, vel in furto proprio, siue aliorum, culpabilem inuenerit, præfato testante eloquio, iudicibus ne parcat ad incidendũ largiri nasum.

Decretum Stephani c. 39. lib. 1.

Cap.11. *De nobile vel milite, inuadente alterius domum.*

Si quis nobilium vel militum alterius domum nobilis inuaserit, & ibi pugnam

In decreto sancti Stephani c. 35. lib. 2.

fecerit, & vxorem illius flagellauerit; si tantam substantiam habuerit, duæ partes eiusdem substantiæ pro reatu commisso dentur, tertia verò vxori, filiisq; suis remaneat: Si autem substantiæ defuerint, raso capite, ligatus & flagellatus circa forum ducatur, & sic vendatur. Alii verò qui cum eo erant, liberi, reatum suũ quinquaginta quinq; byzantiis redimant Sin verò alieni, qui ad hanc pugnam iniustis dominis conuenerunt, venundentur, & dimidium precium pro reatu detur, dimidium verò ad dominos illorum redeat.

Cap. 12. De libero vel seruo in furto capto, & de filiis liberorum in seruitutem redactis.

Si quis liber, vel seruus, in furto captus fuerit, suspendatur. Si verò pro euadendo patibulo, ad Ecclesiam fugerit, abductus ab Ecclesia obcæcetur. Seruus in furto captus, si ad Ecclesiã nõ fugerit, sicut liber suspẽdatur, domino serui illius detrimentum sit in seruo suspenso, domino verò rerum perditarum sit detrimẽtum in rebus perditis. Liber in furto captus, si ad Ecclesiam fugerit, & inde eductus obcęcatus fuerit, filii sui, & filię suæ, si decem annorum, aut minoris ætatis fuerint, in libertate permaneant: si vero maioris ætatis, quã 10. annorũ fuerint in seruitutem redigãtur, & omnis substantia eorum auferatur. Seruus autẽ, vel liber, si anserem vel gallinam furatus fuerit, monoculus efficiatur, & quod furatus est, reddat.

Rigor iniquus.

Cap. 13. *De furto Clericorum.*

Ordo Clericalis, si anserem, vel gallinam, aut poma, vel his similia furatus fuerit, Scopis tantum à Magistro corrigatur, sed quod furatur, restituat. Maius his si furatus fuerit, ab Episcopo suo degradetur, & iudicio vulgari damnetur.

Cap. 14. De libero in furto reperto.

Si quis liber decem denariorum precium furatus fuerit, suspendatur: minus denariis decem si furatus fuerit, furtum duodecies reddat, & bouem vnum persoluat. Seruus autem si tale furtum fecerit, reddat duplum, & nasum amittat. Seruus profugus, si alicubi in furto deprehẽsus fuerit, obcæcetur: & ideo ne suspẽdatur, nec lingua abscindatur, decreuimus, vt si postea dominus suus eum inuenerit requirat per eum, si quis quid perdidit.

Cap. 15. Vt nulli negociatori liceat emere vel vendere equos, vel boues, nisi quantum ei necesse fuerit.

Seruatur.

Nullus mercator in aliquo huius terræ confinio equum aut bouem vendere, vel emere pręsumat, sed equum solum sibimet ad expeditionem necessarium, aut boues ad arandum aptos, si voluerit, emat.

Cap. 16. De venditione equorum, & boum, sine licentia Regis.

Si quis equum ad vendendum sine licentia Regis in confiniũ duxerit, equus ab eiusdẽ confinii Comite auferatur, & equi dominus in carcerem mittatur, donec testimonio Comitis sui cõprobetur. Et si reus extiterit, sicut fur pœniteat; sin autem liber, & hospes euaserit, sed equum, quem adduxit, amittat.

Cap. 17. de priuatione honoris Comitum, si permittunt emere vel vendere.

Comites confiniorum si equos vel boues vltra fines huius patriæ sine licentia Regis vendi permiserint, comitatus honore priuentur. Custodes ergo confiniorum, qui vulgo Ewrii vocantur, si absq; scientia Comitum tale quid commiserint, libertatem amittant, si pauperes fuerint: Illis verò custodibus qui præsunt, si in culpa eadem rei inuenti fuerint, cum omnibus, quę habuerint, pereant, soli filii & filiæ in libertate permaneant.

Cap. 18. De cuiusuis hospitis negociatione.

Hospes ex aliis regionibus in confinium pro equo emendo, vel aliis rebus negociãdis, si venerit, cum nuncio eiusdẽ confinii Comitis ad Regem eat, & per licentiã Regis quicquid & quantũ ei cõcessum fuerit, coram Pristaldo Regis emat.

Explicit liber secundus sancti Regis Ladislai.

INCIPIT

INCIPIT LIBER TERTIVS SANCTI REGIS LADISLAI.

Cap. 1. De Centurioribus & Decurionibus.

Hoc decreuerunt, hanc legem constituerunt, vt nuncius Regis per omnes ciuitates dirigatur, qui congreget Centuriones, & Decuriones, eorum qui vulgò Ewrii vocātur, cum omnibus sibi commissis, & præcipiat eis, vt si quem furti culpabilem sciunt, ostendant, & qui pro culpabilibus ostensi fuerint, si quòd non sint culpabiles, iudicium portare voluerunt, iudicium detur illis; quósque nominaui Ewrii, illi patiantur decennario numero, quorum vnus pro decem portet iudicium; si fuerit saluus reliqui decem salui fiant; sin autem, nouem portent iudicium vnius, quisque pro se: ille autem qui pro decem iudicium portauerit, ipse etiam pro se portet æquè iudicium. Post hæc inquiratur à cunctis optimatibus, & populo, si quam villam sciunt furto diffamatam. Et si quàm dixerint, dicat nuncius Regis villanis, vt quos fures sciant in illa, illos reddant, quos autem reddiderint, si iudicio se defendere dixerint, ne prohibeantur, sed qui fures antea audi[illegible] fuerant, illis nequaquam detur iudicium, propterea eiusdem villę villani per decem & decem diuidantur, & decimus pro nouem portet iudicium. Si ipse fuerit mundus, reliqui nouem mundi sint: si culpabiles sint, sicut suprà diximus, vnusquisque pro se portet; decimus autem, qui pro nouem portauerat, ipsemet aquæ iudicio probetur. Deinde nuncius Regis de villa in villam vadat, sciscitando à villanis vt vbi furem sciunt, monstrent. Notum etiam faciat totius Hungariæ Principes sacramētum fecisse, quòd neq; furi parcant, neque celent ipsum, ipsi quoque similiter faciant. Et si rustici dixerint iusiurandum se velle obseruare, tunc ostendant fines vbi sciunt. Sed si aliqui fures postea celasse eos accusauerint, & ita periuri inuenti fuerint, pro commutatione linguæ, decem pensas persoluant, & canonicè pœniteant.

Aqua iudicium.

Cap. 2. De his qui aliorum seruientes detinent.

PRÆCIPIMVS etiam, vt idem Regis nuncius palàm faciat omnibus, tam nobilibus, quàm ignobilibus, inprimis Episcopis, Abbatibus, Comitibus, postea verò minoribus, quòd à tempore Regis Andreæ, & Ducis Belæ, & à descriptione iudicis Sarchas nomine, apud quemcunq; aliqui ciuium, vel villarum, qui dicuntur Ewreck, vel serui detinentur, in assumptione S. Mariæ, omnes Regi præsentētur: q; si quis fortè detinuerit, dupliciter reddat, vel is, qui defendere voluerit, in prędicta festiuitate veniat ad curiam & defendat. Veniant & illi omnes, qui dicuntur Wzbeg, ad curiam in eadem festiuitate, & secūdum quod Regale iudicium ordinauerit, postmodum ratum permaneat. Et quisquis vltra terminum prædictum aliquem illorum, quos tunc reddi præcipimus, detinuerit, dupliciter reddat, & 55. pensas propter trāsgressionem soluat, & si qua suspicio de illo, vel alterius, qui rem detinebat, habita fuerit, eo, quòd quem retinuerat, fur & latro diffamabatur, ipse expurget se iudicio. Si culpabilis fuerit, vt fur & ipse diiudicetur. Illi qui dicuntur vulgò Wzbeg, cuicunq; se personæ adhæserint, repræsentent eos Regi in assumptione S. Mariæ virginis. Quòd si quis trāsgressus fuerit, bis totidem reddat, & insuper propter legis fractionem quinquaginta quinq; pensas adhibeat.

Sarchas.

Cap. 3. De Palatino Comite, & eius sigillo, ac facultate.

PLACVIT etiam, vt si aliquando Palatinus Comes domum iuerit, Regis & curiæ sigillum, qui in vice eius remanserit, illi dimittat, vt sicut Regis vna est curia, & ita in vnum sigillum persistat. Domi verò Comes idem quamdiu permanserit, super neminē sigillum mittat, nisi super eos dumtaxat qui vocātur Wdwornyck, & qui spontanea voluntate iuerint ad eum, illis liceat iudicare. Quòd si aliter fecerit, quinquaginta quinq; pensas soluat. Similiter & Duces, Comites, qui super suos, quam alios iudicauerint, ea sententia corrigantur.

Id est, vnius sessionis nobiles: vt decret. S. Stephan. ca. 55. lib. 2.

Cap.4.De quolibet fure ad Ecclesiam fugiente.

SI quis liber furatus fuerit, & ad Ecclesiam fugerit,cuius Ecclesiæ refugium quæsiuit,illius seruus sit. Ille autẽ, cuius suasione euasit,parte sua careat.Et præsbyter postea eum emãcipauerit, & ipse vice eiusdem seruus sit Ecclesiæ.Ille verò qui furatus fuerat, venundetur in aliam patriam, & si postmodum huc reuersus fuerit,tollantur ei oculi.

Cap 5.De seruo vel libero in eadem culpa ad Ecclesiam fugiente.

SERVVS qui furatus fuerit, & ad Ecclesiam fugerit,domino suo reddatur,& cuius consilio fugit,det Ecclesiæ duas pensas. Et si liber furtum fecerit,sed neque captus neq; ligatus ad Ecclesiam fugerit, ipse similiter sit seruus Ecclesiæ;& cuius erat fur,parte sua non careat eo modo. Si seruus ad Ecclesiam fugerit, vna pensa dominus eius eum redimat,cuiusque res furatus fuerat, illi totum restauret.Item si seruus magnum quid, & tantum furatus fuerit, quantum dominus eius restaurare non poterit,cuius erat,vnam pensam Ecclesiæ det,& seruus fit eius.

Cap.6.De muliere in furto inuenta.

SI quæ mulier habens maritum,furtum fecerit,nasum perdat,& venundetur, & cum tota substantia sua, cum qua post viri sui mortem maritari alii posset, pereat.Et si vidua idem fecerit,alterum oculum perdat,& exceptis partibus filiorum suorum cum parte sua annihiletur.

Cap.7.De puella furtum faciente.

SI quæ innupta puella furtum fecerit,venundetur,& nunquam ad libertatem redeat.Et si quis emancipauerit,precio careat;& illa in curiam Regis ducatur.

Cap.8.De furibus liberis decem vel sex denariorum valentium.

SI liber,quod 10.denarios valet,furatus fuerit,cum omni substantia sua pereat:si minus autem,alter oculus eruatur,& secundum sancti Stephani decreta,diiudicetur. Item si seruus 6. denariorum precium furatus fuerit, careat oculis: sin minus,semioculo,& quod furatus fuerit,domin⁹ eius dupliciter persoluat, ac restituat.

Cap.9.De his qui capiunt furem.

Iudices olim soli parochiales Comites erant criminalium: post alii quoq;, ob timuerũt, & Villa quoq; in expeditione Regis detinent vsq; ad reditum eius & optimatũ. Toties, quoties tertius dies labitur iniqua detentione, detentor ternas marcas pendit.

QVOTIESCVNQVE quis furem ceperit,& ligauerit,per tres tantùm dies teneatur,quarto autem die,iudici statuatur.Et si fortè conscios furti inuenturum dixerit,sex septimanarum habeat indulgentiam, & interim furti conscios, quos se inuenturum promiserat,inueniat; si autem non inuenerit, Regali sententia damnetur. Si verò plus,quàm per tres dies,eum tenuerit,& in quarta,sicut diximus,iudici non præsentauerit,& postea vel à parentibus ipsius furis,vel à domino,si dominum habet, declamatio venerit,ante iudicem statuatur, quòd eum vinculatũ tenuit,& secundum legem diiudicetur.Si autem tertia,vel quarta die non repræsentauerit, ipse etiam ante iudicem statuatur, & qui iniustè tenuit furem,decem pensas persoluat,fur autem secundum legem diiudicetur.Et si quis contumax iudicium iudicis transgreditur,sex pensas soluat. Iudex verò per vim furem capiat, & si fur iudicium quæsiuerit,iudicioq; dato inculpabilis fuerit, de his sex pensas, vnam sanctæ Ecclesiæ donet, & si quis culpabilis fuerit, cum omni substantia sua in sumptum Regis exportetur.

Cap.10.De his qui stante expeditione furantur.

SI Rex in expeditione fuerit, & interim furem capi contigerit, qui cepit,firmiter teneat:sed postquam Rex & primates redibunt, vltrà quem terminum dixit,tenere non præsumat;quòd si aliter fecerit,sex pensas enumeret.

Cap.11.De negociatoribus de ciuitate in ciuitatem euntibus.

Emptio corã testibus fiebat, vt suprà.

SI quis de ciuitate in ciuitatem vadens emerit & vendiderit, & si quod prius vendidit,postea furatum esse apparuerit,ille qui vendidit, sicut fur, diiudicetur, & qui testes fuerint,iudicio discutiantur:si culpabiles inuenti fuerint,sicut fures, diiudicentur.

Cap.12.De fure in curia nobilium capto.

SI quis in curia nobilium furtum fecerit, nuncietur vel eiusdem domino curiæ, vel Pristaldo eius. Et si fortè contigerit, quòd neuter domi sint, expectent per decem dies: si in vndecimo neuter illorum venerit, ante iudicem statuatur, & secundum legem tractetur.

Nam nobilium curia asyla erant olim ad decē dies.

Cap. 13. De collectoribus rerum fugitiuarum.

RERVM fugitiuarum collector, quem vulgariter Iocerdech dicunt, quicquid collegit, ad ciuitatem eiusdem prouinciæ congreget, & Regis agaso, & Comitis eiusdem ciuitatis in suburbio stabulum faciant: ibi vsq; ad festiuitatem S. Michaelis archangeli quicquid pecorum collectum erit, seruetur, duæ partes fugitiuorū hominum donentur Regis pristaldo, tertia pars Comiti, & vsq; ad pronunciatam festiuitatem detineantur, de quibus post festiuitatem sancti Michaelis quando diuiduntur, nuncius Episcopi decimam partem accipiat: à festiuitate sancti Martini, vsq; ad festiuitatem sancti Georgii congregentur oues & boues, & simili modo diuidantur. Et si iterū rerum fugitiuarum collector, quem dixi, hoc transgressus fuerit, exceptis filiis, & vxore eius, cum omni substantia perdatur. Si Comitis collector fugitiuorum liber fuerit, simili modo disperdatur: si seruus, Comiti auferatur. Si Regis fugitiuorum collector de his, perdatur; & si quis ei quicunque de talibus negauerit, quantum negauit, duodecies tantum reddat.

Nunc ciuitas prouincia dicitur. Vbi est sedes iudiciaria Comitatus. Olim qualibet ciuitas castrum habebat officio Latino Regis, & prouincia ciuitas dicebatur omnis.

Cap. 14. De his qui à cursoribus equos dimissos retinent.

SI quis equos, quos cursores dimittunt, habuerit, per tres septimanas ad Ecclesiam, vel ad mercādum causa monstrandi ducat; & si dominus eius non venerit, donet eos collectori Regis. Similiter de equis fiat à furibus dimissis, & qui furē cum equo deprehenderit, furem iudici det, equus verò suus sit sibi.

Hodie dum æga animalia ter in forum ducuntur; post sine reperto suo domino, qui detinet, retinet.

Cap 15. De his qui decretum Regis spernunt.

QVICVNQVE ergo Regis & Principum decreta fregerit, si Episcopus est, secūdum voluntatem Regis diiudicetur; si Comes, à comitatu degradetur; si Centurio, honore priuetur, & insuper quinquaginta quinq; pensas soluat. Miles similiter quinquaginta quinque pensas soluat.

Cap. 16. De iudicibus.

VNVSQVISQVE Iudex in parochia sua iudicet.

Parochia, id est, districtu, diœcesi.

Cap. 17. De furibus ad Ecclesiam fugientibus, & se innocentes proclamantibus.

SI qui serui vel liberi fures ad Ecclesiam subintrauerint, & se innocentes esse proclamauerint, iudicio probentur, quòd rei apparuerint, quasi qui Ecclesiam nō intrassent iudicētur: si verò culpā confessi fuerint, lege beati Stephani discutiātur.

Cap. 18. Vt nullus cum fure conuenire audeat.

NEMO cum fure conuenire audeat: si autem quis fuerit, talis 55. pensas perdat.

Cap. 19. Nemo furem ducat ad alium iudicem.

VOLVMVS etiam, vt si quispiam furem ceperit, ante illum iudicem discutiatur causa, in cuius termino captus fuerit fur.

Cap. 20. De vsu capionis.

VSVCAPIONES capiantur à festo Sancti Georgii vsq; ad festum S. Ioannis Baptistæ, vt ducantur in ciuitatem, teneanturq; vsq; ad festum sancti Michaelis, ac præsententur assiduè in mercatu, vt si quispiam suam reperit personam, redimat 90. denariis, equum 12. bouem 5. Ex quibus duas partes Regi, tres Comiti tribuantur. Si verò vsque ad festum Sancti Michaelis, inuenti non fuerint, diuidantur prædicto modo, tamen nullo pacto vendantur, vel celentur, sed tantùm labore eorū vtantur. Quòd si collector vendiderit, vel celauerit, triplum reddat, ipseq; decem pensas persoluat: Comes verò si itidem fecisse probatur, quinquaginta quinque pensas persoluat. Simili modo iubemus, vt qui vsucapiones tenuerint, à tempore Regis Belæ vsque ad festum Sancti Stephani dimittantur.

Vsus incertorum, non proprietas concedebatur.

Cap. 21. De his qui recipiunt seruum vel lixas alterius.

Contra malefactorũ receptores.

INTERDICIMVS etiam, vt nullus recipiat seruum alterius, vel lixas. Si quispiam autem receperit, si Comes fuerit, sciat se dupliciter cum 55. pensis reddituruui; si iniustè, ministri dupliciter cum 55. pensis. Si plebeius, dupliciter in quinq; pensis. Quòd si receptus, vel pro furto, vel aliquo crimine latuerit, & receptor conscius reatus illius fuerit, & negauerit se fuisse conscium, si Comes est, iuramento se purget, & insuper 55. pensis soluat: si verò plebeius, simili iuramento purgetur, & 5. pensis componat, & si quid circa eum latro proclamauerit, exaudiatur.

Cap. 22 De iudice erecto & constituto.

† forte, eius.

SI quis iudicum cum diffinit litigium, antequam † eos potestas auferatur, veniat ad iudicem constitutum, & sicut iudicare disposuerat, cum eo dicernat, & exinde recipiat nonam partem iudicii, iudex verò decimam.

Cap. 23. De falsis iudicibus.

SI qui falsi iudices in occulto iudicare aliquid cognoscerentur, præsententur iudici in cuius termino reperti fuerint, inquisitáve ab eis commissi causa, quod diiudicauerint duplum reddant, ipsiq; decem pensas persoluant.

Cap. 24. De iudice litigium differente.

SI quis distulerit iudicum litigia vltra triginta dies, vapuletur.

Cap. 25. de iudicibus sigillum mittentibus.

POSSIT iudex sigillum suum mittere super quoscunq;, exceptis presbyteris, & clericis, nec non Comitibus. Si quis autem iudicem iniustè iudicasse proclamauerit, & non probauerit, quinque pensas soluat: si verò iudex conuictus fuerit, iudicatum in duplo restituat, & insuper quinque pensas persoluat. Iudex pro suo iudicato in se in vno anno postea non introducatur.

Cap. 26. De spernentibus sigillum Iudicum.

SI quis sigillum iudicis negligens, ad causam non venerit, primò quinque pensis puniatur; si secundo, totidem; si tertiò, rationem perdet, & tonsus reddatur pro debito.

Cap. 27. De his qui domi fecerunt pugnam.

Etiam iudices Villarum tunc iudicabant.

SI qui domi pugnauerint, & ad iudicem non venerint, nil quærat iudex. Si venerint, ad ius eius fiat libitum: quod si cõcordati aliquid iudici inde dederint, tertiam sibi, duas partes Regi reseruet.

Cap. 28. De cursoribus, qui vltra tria miliaria equos duxerint.

NEMO cursorum audeat ducere equum extrà, vltra tertiam villam, vel accipere ad Ecclesiam Epericium, siue ad curiam Episcoporum, seu Comitũ, nec de præsbyteris aut clericis, ac in curribus eorum: accipiat autem qualescunque inuenerit equos, vt Regis legatio citiùs expediatur. Si quis autem cursorem verberauerit, 55. pensis: si lora retinuerit eius, 10. pensis priuatur.

Cap. 29. De quærentibus perditarum rerum.

Vide decretum Stephani 23. lib. 2. Ergo pensa fl. 1. fl.

SI quis seruum fugitiuum, vel quodcunq; perdiderit, quærere voluerit, à nemine prohibeatur. si quis autem prohibuerit, vel quærẽtem verberauerit, decem iuuencis mulctabitur, valentibus decem pensas.

Explicit decretum sancti Regis Ladislai.

DECRETVM COLOMANI NEPOTIS BELÆ I. OBIIT 1113.

De dote cuiuslibet Ecclesiæ, per beatum Regem Stephanum disposita: per Coloman. repetita

Suprà cap. 34. lib. 2.

PLACVIT Regi, & communi concilio, vt dotes cuiuslibet possessionis, monasteriis, seu Ecclesiis à beato Stephano Rege dispositæ, inconuulsæ remaneant.

De

De synodo in vnoquoq; Episcopatu, Comitibus & Magistratibus celebranda.

QVIA populus noster magnis sæpe tam viæ, quàm inopiæ laboribus prægrauatus, pro qualitate necessitatis curiam Regalem adire non potest; bis in anno, id est, festiuitatum Apostolorum Philippi & Iacobi, & in octauis Michaelis, synodũ in vnoquoq; Episcopatu celebrare constituimus: in qua tam Comes, quàm Comites, & aliorum Magistratuum potestates, ad suum Episcopum conueniant, ad quam quicunq; etiam sine sigillo vocatus non venerit, reus iudicio erit.

De alienigenis presbyteris, sine literis commendaticiis aduenientibus.

ALIENIGENA præsbyter, vel diaconus, cum commendatitiis literis recipiatur; qui verò hactenus recepti sunt, si iure venerint, examinentur: quatenus de quibus aliqua aures nostras pulsat infamia, hi ab officio cessẽt, donec vel à iudicio purgentur, vel de terra eliminentur. *Ledul. ac decret. lib. 1. c. 17.*

Quòd nullus indigena sine fideiussore recipiatur.

ITEM nullus indigena sine fideiussore recipiatur.

De citationibus præsbyterorum.

EPISCOPORVM, & Comitum capellani, vel reliquorum, per sigillum Episcopi, vel Archiepiscopi, ad causandum cogantur.

De citationibus presbyterorum & Laicorum contra sese.

SI verò clericus causam habet cum laico, per iudicis sigillum laicus cogatur: si verò laicus habet causam cum clerico, per sigillum Episcopi, vel Archiepiscopi, clericus cogatur, ab eisq; iudice suo examinentur.

De causis duorum Comitum in synodo terminandis.

SI duo Comites pro causa aliqua desiderant, † in suprà dicta synodo ventilentur. *† Id est, contendunt ad se pertinere.*

De causis duorum Abbatum in synodo iudicandis.

SI duo Abbates contenderint, in eadem synodo iudicentur.

De causis ministrorum Regis vel Ducis, & capellanorum in synodo iudicandis.

MAIORES ministri Regis vel Ducis, & capellani, quorũ personis indignum est coram iudice infra se constituto conferre, in eadem synodo iudicentur.

De contumacia iudicum, ad synodum venire nolentium.

SI quis superbus iudex, ad prædictam synodum venire neglexerit, suo accusatore iudicetur.

De contumacia ministrorum Regis & Ducis.

SI maiores ministri Regis, & Ducis, vel inter se, vel cum maioribus contenderint, & ad iudicem venire contempserint, Comes parochialis cum iudice eorum causas discutiat.

De Iudicibus ministrorum Regis & Ducis.

DVCIS ministri, qui in mega Regis sunt, & Regis, qui in mega sunt Ducis, ante Comitem & iudicem; minores verò, ante iudicem delitigentur.

De facultate Comitum discutientium causas in synodo.

SI Comes cum Comite contenderit, vel populus eius, seu synodica discretio, seu vicinus Comes causas discutiat.

Quòd nullus secularis iudex clerico det sigillum.

NVLLVS præsumat secularis iudicis sigillum clerico dare.

Reuocatio omnium donationum præter donationem sancti Stephani.

QVIA communis videtur † valere curia, quo minus suppetãt necessaria: ne nostra abũdãtia, in eius superfluat penuria, placuit oẽs † pistrinas, præter quas Stephanus donauerit, summæ regali reddere, quia indignũ erat nobis recedẽtibus, curialem nobiscũ honorẽ recedere, vbi pstat nos, & venientes copiã honoris inuenire. *† facere. † forte piscinas.*

Ablatio piscinarum monasteriis vel Ecclesiis dotatarum.

SIMILITER decreuimus piscinas monasteriis vel Ecclesiæ datas, alias quidem reddere, sed necessarias quotidiano fratrum vsui relinquere, nullas verò nisi superfluas auferre.

Quòd donationes vinearum, mansionum & terrarum in suo vigore permaneant.

VINEÆ, mansiones, terræ, à Regibus quibuslibet datæ, perseuerent his quibus dabantur, & permaneant.

Quòd syluæ datæ Ecclesiis non auferantur.

SYLVAS Ecclesiis datas, minimè auferre concedimus.

De terris occupatis colonorum eiectorum.

VETERES coloni eiecti terram non habentes alibi, ad suam reuertantur: si terra eorum data monasteriis, vel Ecclesiis, & ipsi aliam habent, hoc inuiolabiliter permaneat.

De successionibus possessionum collatarum à Regibus.

POSSESSIO quælibet à sancto Stephano posthumo, vel gnauis successionis quoslibet cõtingat hæredes, possessio verò ab aliis Regibus data prodat ad filium: qui si defuerit, succedat germanus, cuius filii etiam post mortem illius non exhæredẽtur: germanus autem prædictus si nõ inueniatur, Regi hæreditas deputetur.

De hæreditatibus emptitiis quemlibet hæredem concernentibus.

HÆREDITAS emptitia nulli hæredi auferatur, sed tantùm eodem testimonio confirmetur.

De iudicio ferri & aquæ in quibus locis fieri poßint.

IVDICIVM ferri, & aquæ, in aliqua Ecclesia fieri indicimus, nisi in sede Episcopi, & maioribus præposituris, minori Posonii, & Nitriæ.

De iudicio iniusto cum sigillo, vel sine sigillo citato.

IVDEX iniustæ causæ discutiens: ad curiam Regis cum sigillo cogatur, sed sine sigillo ad synodum,

De iusto iudicio Episcoporum, Comitum, & negligentia citatorum.

SI quis ad conuentum Episcoporum, & Comitum, venire neglexerit, ipse verò sic solicitè cõueniat, sic subnixa cura confidat, sicq; summa diligentia, æquè liber animis trucinam compenset, quatenus nec leuesq; hincq; per odium innocentiam condemnetur, nec illius per amicitiam culpam defendant.

De decimis tributorum & vectigalium.

DE tributis autem & vectigalibus, sicut Comitibus tertiam partem dari decreuimus: ita decimam quoq; Episcopis cẽsemus, quibus tam noui, quàm veteris Testamenti pagina decimas dandas esse proclamat. Incautum igitur & inconsultum est, si instituta sanctorum præsumamus infringere, quę summa potius deuotione debemus adimplere.

13. Genes.

De testibus confitentibus ante attestationem.

SI quis in testimonium adductus, alicuius veritatem sua nititur attestatione probare huius testimonium sic recipi iubemus, si præsertim sit confessus peccata sua sacerdotibus, si deniq; contrarium habeatur, & sit cautela veri testimonii per sacerdotem in confessiione, & mendacis culpæ redemptio fiat in possessione.

De falsis testibus deinceps non admittendis.

NVLLVS audeat prohibere testimonium, nisi confessus pereat; cuiuscunq; testimonium falsum inuenietur, eius testimonium amplius non recipiatur.

De Pristaldo iudicis verberato, & de pœna verberantis.

SI Pristaldus iudicis pro causa diiudicata ab aliquo verberabitur, hunc verberantem ad Comitem comitatus mittat, & quicquid deliberatum est, totum auferatur vi iudicis.

De

De idoneitate Priſtaldorum, ſicut & teſtium.

PRISTALDOS tales eſſe præcipimus, quales idoneos teſtes fieri ſupra iuſſeramus.

De pœna Priſtaldi iniquam executionem facientis.

SI Priſtaldus iudicis in legatione eius iniuſtè quid egerit, damnetur cum iudicio iniquo ex mandato.

De pœna iudicis occaſione Priſtaldi ſecuta.

DAMNVM à iudice per Priſtaldum alicui iniuſtè illatum, de rebus iudicis reſtituatur.

De occupatoribus terrarum, & pœna eorumdem.

SI quis terram alterius ad poſſidendum vſurpauerit iniuſtè, cùm in iudicio reus fuerit, tantundem de propria terra perdat, inſuper decem penſas ſoluat.

De duplici tributo mercatorum.

MERCATORES ad id ſolum vt ſua dignoſcant, venalium rerum dediti ſtudiis, priſtina duplicent tributa: pauperes vero qui de mercato viuunt, ſolita tributa perſoluant.

De diſtributiuis propriarum rerum in foro emptarum.

SI quis de propriis domeſticis rebus quid in foro vendiderit, lege Sancti Stephani tributum reddat.

SI quis hoſpitum, accola, terram ciuium cohabitat, aut iuxta medietatem ſubſtantiæ ciuilium expeditionem faciat, aut ſeptem denarios ſoluat. † Sed iſtius capituli altera pars intellectui meo hinc facilè pateſcit, vt ſcilicet iuxta medietatem ſubſtantiæ ciuilium expeditionum faciat æſtimam, aut quod idem ſit ſenſus illius capituli quod ſcriptum eſt de non dandis 8. denariis. *† Videtur gloſſema.*

De equo donato Regi, in quolibet Comitatu. I*tem de expenſis nunciorum per Palatinum* Comitem *dandis.*

QVANDO Rex, vel Dux, in Comitatum aliquem intrauerit, tunc legalis equus exercitualis præſtetur. Qui ſi quo caſu mortuus fuerit, quindecim pēſæ domino equi donentur: ſi verò aliquo modo, ſed non vſq; ad mortem, læſus fuerit, prædicti precii pars dimidia pro equo reddatur. Si magna fama Marchiam intrauerit, Comes nuncios duobus equis exercitualibus quatuor ad Regem dirigat, qui cum proprio cibo illuc peruenientes, precium viatici ſui à Palatino Comite exigant, & tandem ad reditum ſuum: ſi verò equi illorū mortui, ſeu læſi fuerint, tot penſæ, quot prædiximus, pro equis reddantur: ſed ſi redeant, pro vna via exercituali deputetur.

IN quacunq; Comitis mega Rex digrediatur, ibi iudices duo megales cum eo coniungētur, qui & diſſenſiones populi illius diſcreto examine dirimāt, & ipſi clamore populi ingraueſcat, à Comite Palatino diiudicentur.

SI Rex fortè cuiquam Comiti, vel miniſtro aliquem de ciuibus dimiſerit, ſolus in expeditionibus pergat: Sin autem, ad populum, vbi egit, reuertatur, &c.

OMNIBVS interdicimus tenere quemquam de ciuibus ad fugam faciendam abſque Regis licentia, at ſi quis tentauerit, quaſi legis fracturam emendet.

Quòd olim loricati ſecundum exigentiam prouentuum diſponebantur.

COMITES ſi proprios in villis ſuis liberos habuerint, de quibus equos accipere, & centū penſas poſſint colligere, loricatum vnum Regi de ſumptu illo procurent: ſi vero quadraginta penſas, milite abſque lorica educētur; at ſi minus, ſuis hoc propriis vſibus reſeruent.

De ſeruis diuagis medio capite tundendis.

SI Rex aliquem vaginei ſeruum alicui donauerit, hic medium caput eius † tundat, quod ſi non fecerit, decem penſas amittat, cui ſi vxorem dederit, etiam illam cum eo perdat. *† forte condat.*

De pœnis vagos absq; licentia Regis tenentium.

QVICVNQVE absq; licentia Regis vagum tenuerit, 55. pensas soluat, & si apud dominum quicquam sit furatus, dominus à crimine iudicio purgetur, & fideiussor eius si fuerat, illum ostendat, idemq; si inculpabilis fuerit, eandem legem persoluat, quam retentorius, & si non habet, propriam libertatem amittat.

De redemptione vagi ab eo, qui eum apprehendit.

CVM quis vagum apprehensum tenuerit, a domino eius primo exigatur.

De pœna vendentium vagos seruos, & etiam ementium.

SI quis vagum, quem tenet, alicui donarit, dederit, decem pensas persoluat, & totidem emptor illius.

VBICVNQVE equites, emptores, viatores venerint, id est, si voluerint, non minus tantum Capecium comparent. qui vero minoris precii acceperit, aut qui maioris fecerit, quinquaginta quinq; pensas persoluat.

De exemptione liberorum à solutione octo denariorum.

DENARII octo qui de liberis singulis colligebantur, amodò non accipiatur. De ciuilibus exdomariis octo denarios præcipimus colligi: inter quos scilicet si quis liber nō à Rege, sed ab ipsis ciuibus. Si autem liberi, qui Regi per fines eorum transmigranti, equos, currus subductorios, & seruitia stipendiaria suppeditabant, quatuor denarios persoluant. Similiter & liberi, qui cum eis conhabitare consenserint, exeant antea.

De accusatione Ismaelitarum secundum sectas Iuuencium.

SI quis Ismaelitas in ieiunio seu comestione, porcinæq; carnis abstinentia, vel in ablutione, vel ex quolibet suæ sectæ facinore deprehenderit, Ismaelitæ Regi deputentur, qui verò eos accusabat, de substantia eorum partem accipiat.

De Ecclesiis Ismaelitarum, & de dotibus earundem.

VNICVIQVE villæ Ismaelitarum Ecclesiam ædificare, de eademq; villa dotem dare præcipimus, quæ postquam ædificata fuerit, media pars villæ Ismaelitarum villam eiungeret, sicq; intrinsecus sedeāt, & quasi vnius moris in domo: mater autem nobiscum vna eademq; Christi Ecclesia indiuidua vnanimiter cōsistat.

De matrimonio Ismaelitarum.

ISMAELITARVM verò nullus audeat filiam suam iungere matrimonio alicuius de gente sua, sed nostra.

De esu carnium porcinarum per Ismaelitas.

SI quis Ismaelitarum consortes habuerit, vel aliquem in conuiuium erogauerit, tam ipse, quàm conuiuæ eius de porcina tantum carne vescantur.

De pœnis homicidas retinentium, nec non patricidis, & aliis.

SI quis homicida apud Comitem, vel per quemlibet inueniatur: per nuncium Episcopi ad pœnitentiam quæratur, quem si mittere renuerit, eadem cum homicida sententia feratur. Patricidas, & cætera quæ prætitulauimus odia, Episcoporum censuris vacare decreuimus, quæ iuxta qualitatem facinorum & personarum, prout ipsis visum fuerit, canonicè huiusmodi deliberetur. Simplicia vero huiusmodi homicidia Archidiacono & iudice seculari iudicentur, de quibus & ipsi nonam, decimam partes inter se dispertiant.

De furibus quarta die ad iudicium statuendis.

Ita decretū S. Ladislai lib. 3. cap. 9.

FVR captus, per triduum ligatus sine manuum secatione, ignis concrematione teneatur, quarta autem die ad iudicem ducatur.

De eadem re.

FVR quando ducitur à Pristaldo domini sui, si vna tantum ibi familia sit, in die vnus cum fure eat; qui si ire noluerit, iudex iudicare non formidet. Si vero illi nulla familia fuerit, ad viciniorē domini sui illius loci iudex ligatum dirigat. Lege autem fur iudicetur.

De pœna cuiuspiam aliquem iniustè capientis.

SI

SI fur dictus in iudicio saluus apparuerit, captor eius iudicetur sententia, sed non aboculetur.

De pœna capientis si falsus euaserit.

SI fur captus, furtum proponi non possit, datur iudicium, in quo si saluus appareat, captor illius priuetur substantia, quãtum ipse fur dictus habere dignoscitur, non autem aboculetur.

De furto 20. denariorum.

SI quis furatus quadrupes animal, vel precium eius, aut vestimentum precii viginti denariorum furetur, vt fur iudicetur.

De pœna capientium aliquem ex sola suspicione.

SI quis sola suspicione furem ceperit, vt fur culpabilis in iudicio iudicetur.

De furis supplicio.

FVR inuentus in iudicio culpabilis, aboculetur.

De vxoribus & filiis furum.

VXOR furis, quia particeps est sceleris mariti, marito seruituti mancipetur, filii quoq; eorum xv. annorum, & vltra, matris pœnam sortiãtur; qui verò infra quindecim annos fuerint, impunè dimittantur.

De meretricibus.

DE strigiis verò, quæ non sunt, nulla quæstio fiat.

De mulieribus partum suum necantibus.

MVLIERES partum suum necantes, Archidiacono allatæ, pœnitentiam agant.

De raptu mulierum.

RAPTVS mulierum Episcopus seu Archidiaconus diiudicet.

De maleficis.

MALEFICI per nuncium Archidiaconi & Comitis inuenti iudicentur.

De adulteris.

ADVLTERI Episcopo vel Archidiacono adducti, debitis pœnarum iudiciis deputentur.

De amißione equi in villa vbi Rex fuerit.

SI in villa, qua Rex fuerit, equus perdatur, nullus de villa illa emendet, sed sit circa partes illas, vbi in villa latrocinium fuerit, hi ligentur.

De amißione equorum itinerantium.

SI equites viatores in villa iacuerint, & equos perdiderint, à villanis hæc emendentur: si verò extra villam, nullus de villa persoluat.

De tempore discußionis querimoniarum.

QVI in tribus Conciliis causam suam legaliter diffinire noluerit, eius querimoniæ amplius non audiantur.

De Comitibus & militibus potestatem Ecclesiæ sibi vendicantibus.

NVLLVS Comitum, vel militum, in Ecclesia præsumat sibi vendicare potestatem, præter solum Episcopum.

De personis Ecclesiasticis decimas persoluentibus.

PRESBYTERI, & Abbates, seu cuiuslibet personæ dignitatis, Ecclesiæ decimationem persoluant, in cuius territorio agriculturam exercent, aut vindemiant.

De bigamis presbyteris.

BIGAMI, & viduarum, vel repudiatarum mariti à coniugiis cessent illicitis, vel à Cleri excludantur consortiis.

De celebrationibus Missarum.

MISSA non celebretur, nisi consecratis in locis, nisi causa necessitatis aliqua existente, & tunc in tẽtorio, siue alio mundo loco; sed viæ tantum ac itineri hæc vacet necessitatis, non venationi, nec sine tabula itineraria. *Decret. Ladislai c. 29. lib. 1.*

De reliquiis Sanctorum.

RELIQVIÆ Sanctorum per viam non portentur, nisi bono & religioso Clerico.

De vestibus Clericorum.

Seruatur.

NVLLVS qui Clericus existimatur, vestibus vtatur laicalibus, vtpote fisso pellicio, vel tunica sparsa, manica rubra, strangula vel viridi manica, aut chlamyde, caliga seu ioppa, calceo picto, vel sericata camisia quoq; & tunica, & serico in pectore non consuantur, sed nodis vel fibulis amplectent collum.

De quatuor temporibus.

QVATVOR tempora in suis, vt hactenus mos fuit, locis celebrentur.

De officio Sanctæ Trinitatis.

OFFICIVM de Sancta Trinitate post octauas Pentecostes celebretur.

De sepulturis Christianorum.

SEPVLTVRA Christianorum non nisi in atriis Ecclesiarum fiat.

De Iudæis Christianum mancipium ementibus.

NVLLVS Iudæus Christianum mancipium emere, vel vendere audeat, aut in suo seruitio tenere sinatur. Nunc verò qui habet, si infra datis sibi indiciis nō vendat, amittat.

De agricultura Iudæorum.

† forte paganis.

AGRICVLTVRAM autē si quis eorum habet, † pugnis hanc mancipiis exornet.

De possessionibus & mansionibus Iudæorum.

POSSESSIONES quidem Iudæi qui possunt emere, habeant, sed ipsi nusquam, nisi vbi sedes Episcopalis, remanere sinantur.

De pœna incolarum alienigenis equum Hungaricum ementium.

Ferri) id est, compedibus puniatur. Aqua) id est tantū aqua alatur.

NVLLVS habitantium in Hungaria adiacentibus Hungariæ regionibus, Hungaricum equum emere audeat. Quòd si quis emeret, ac vt alium furatus sit, sibi impositum fuerit, infra Hungariam, & vsque ad fines Hungariæ tantum causam suæ excusationis protēdere ei liceat. Cùm verò equi venditorem in extranea voluerit quærere patria, nō illi illuc ire permittatur, sed ferri iudicium portet; si reus apparuerit, pro fure iudicetur; si mundus, nō vt fur teneatur, sed precio quo emerat, solummodo careat.

Quales serui possunt vendi extra Hungariam: Et similiter qualia animalia, & de pœna transgredientium.

NEMO seruum in genere Hungarorum, vel quemlibet in Hungaria natum, etiam alienigenam, nec ancillam, exceptis linguæ alterius seruis, qui ab aliis ducti sunt regionibus, vendat.

NEC aliud animal, præter boues masculos extra Hungariam vel vendere, vel ducere audeat. Quòd si qui Comitatuum, vel Comitum infringeret, aut honore suo priuetur, aut duas rerum suarum partes amittat, tertia verò substantiæ portio vxori atque hæredibus suis remaneat.

De tributis inter Regem & Comitem diuidendis.

QVISQVE Comitum in comitatu suo tertiam vbiq; partem habeat de tributo, Rex verò ad plenum de tributo omnium similiter duas partes habeat.

De pecuniis per Comites in vnoquoq; centuriatu colligendis, & Strigonium importandis.

Strigonium, regalis sedes à Bela IV. Archiepiscopo conditionibus erat traditū, vti litera habētur.

SINGVLI Comites, per quemcunque suorum voluerint, denarios, qui per vniuersas Hungariæ partes colliguntur, quantum super vnoquoq; centurionatu fuerit collectum, nominatim sub certo scribentes numero Strigonium vsque festum Sancti Michaelis mittant, neq; prius Regii Comites, vel Centuriones partem accipiant, sed in eodē loco, videlicet Strigonii, fiat omnium partium diuisio. Si quis autem vsque ad tempus præsignatum nummos illos cum pleno illuc numero non attulerit, dupliciter reddat.

De

De liberis hoſpitibus Sclauis in terris aliorum laborantibus.

LIBERI quoque hoſpites, ſicut Sclaui, vel cæteri, ſicut extranei, qui in terris laborant aliorum, pro libertate tantum denarios dent, non alios etiam denarios pro opere aliquo dare cogantur.

De ſolutione caſtellanorum.

DE caſtellanis autem tam pro opere, quàm pro libertate, denarii accipiantur.

Quod nemo ſine ſigillis tributariorum extra Hungariam ire audeat.

EGRESSVRI de Hungaria à Theolonariis tam Regis quàm Comitis, qui exitus tenent, ſigillũ quærãt pro Thelonitariis, quod Theolonitarius Regis ab vna parte cum ſigillo comprimat, ab altera parte Theolonarius figuram Comitis ſui cõcludat. Si quis abſq; tali ſigillo tentauerit egredi; vel legis prȩuaricator, vnam penſam ſoluat.

De pœna falſorum teſtimoniorum.

Si quiſpiam falſum teſtimonium alicui impoſuerit, id eſt, de eo pluribus ex villis ſine Rege, vel odii cauſa atteſtantibus, ferreo probetur iudicio, ac ſi mundus fuerit, impoſitor culpæ, decem penſas ſoluat. Quod ſi reus erit, ſiue quidem res eius permaneant, ſed admodum crucis ferreo ingeniis excoquatur, vt amplius teſtimonium eius refutetur.

De furibus ad Eccleſiam fugientibus.

SI quis autem de furto accuſatus, ad Eccleſiam fugeret, non ilico teneri pro fure culpabili eum iudicamus: ſed iudex cum presbytero Eccleſiæ ipſius eum interroget, vtrũ culpabilis ſit, nec ne. Et ſi reum ſe eſſe fatebitur, pro Eccleſia de obcæcatione oculorum, ſeu aliorum detrimentatione membrorum liberetur: ſi verò ſe non eſſe furem dixerit, excuſandi ſe poteſtas ei non negetur, ſed non de periculis ſupra dictis eum Eccleſia liberabit, ſi reus poſtea eſſe probabitur.

Item ſi quis fur eſſe ab aliquo accuſabitur, fur furti ſigno apud ipſum reperto, vel comprobato, quod pro tali cauſa aliquid vili reſtaurauerit, vnde de villis aliis plures eum criminabuntur.

Explicit liber primus decreti Colomani Regis.

INCIPIT LIBER SECVNDVS DECRETI COLOMANI REGIS.

COLOMANVS Dei gratia Rex Hungarorum, hanc legem dedit Iudæis, in regno ſuo commorantibus, vt nullus Iudæus deinceps præſumat Chriſtianũ mãcipium cuiuſcunq; linguæ, vel nationis, emere vel vendere, aut in ſeruitio ſuo retinere. Et ſi quis hoc decretum tranſgrediatur, damnum Chriſtiani mancipii aut eum iuuerim patiatur.

De mutuis Chriſtianorum & Iudæorum.

SI Chriſtianus Iudæo, aut Iudæus Chriſtiano, duarum vel trium perſonarum precium accommodare voluerit, mutuator à mutuante vadimonium recipiat, & teſtes Chriſtiani ac Iudæi in teſtimonium aſſumãtur, vt ſi fortè alter alteri quod mutuauerit, denegauerit, vadimonio tantum, & teſtimonio vtriuſq; comprobetur. Si autem vltra tres perſonas alter alteri quicunque accommodauerit, vadimonium, & teſtes, vt prædictum eſt, aſſumat, & quantitatem pecuniæ ac nomina teſtium in chartulam ſcribere, ac ſigillo vtriuſque, mutuatoris ſcilicet & mutuantis, ſigillare faciat, vt ſi quãdo alter alteri in hac re vim inferre voluerit, ſcripto aut ſigillo vtriuſque veritas comprobetur.

De emptionibus & venditionibus Chriſtianorum & Iudæorum.

SI Iudæus à Chriſtiano, aut Chriſtianus à Iudæo aliquid emere voluerit, coram idoneis teſtibus Chriſtianus & Iudæus rem venalem emat, eamq; rem & nomina teſtiũ in chartula ſcribere faciat, & chartulam illam cum ſigillo vtriuſque,

venditoris scilicet & emptoris, insignitam apud se custodiat: vt si quando in hac emptione furti reus aliquando arguatur, dominum rei furtiuæ, quæ apud se recognita est, & testes prænominantes producat, & liberetur. Si autem dominum furtiuæ rei & recognitæ producere non poterit, chartulam verò sigillatam ostenderit, iuramento testium inscriptorum purgatus euadat. Si autem testes Christianos non habuerit, & Iudæus idoneos produxerit, & iuramento eorum secundum legem Iudæorũ purgatus, furti compositionem quadruplo persoluat. Quòd si nec dominum recognitæ rei inuenerit, nec chartulam sigillatam produxerit, more patriæ diiudicetur, compositionem furti duodecies persoluat.

De degradatione bigamorum.

Si quis bigamus propter vxorem diuinum officium reliquerit, omni Ecclesiastica dignitate priuetur, & inter laicos deputetur.

De decimis populorum, & seruorum denariis.

DECRETVM est in sancta synodo ab omnibus Episcopis, vt populus S. Ecclesiæ decimas omnes, quas possident; serui verò Ecclesiæ parochiano presbytero tres denarios impendant.

De notis infidelitatis.

Ex authoritate Apostoli, pro Regis nostri salute, & regni eius stabilitate, in omnibus quotidie Ecclesiis orando, censemus, & distinctè præcipimus, vt si quis contra Regis salutem, aut dignitatem, quolibet modo aliqoid conspirauerit, aut conspirare aliquid tẽtauerit, seu tentari sciens consenserit, anathematizetur, & omnium fidelium communione priuetur: Vt si quis huiusmodi aliquem nouerit, & probare valens non indicauerit, prædictæ damnationi subiaceat.

De mulieribus fugientibus à viro suo.

Si qua mulier à viro suo fugerit, reddatur ei, & quoties fugerit, restituatur ei, quia scriptum est: Quos Deus coniungit, homo non separet.

De mulieribus adulteris.

Si quis vxorem suam coram legibus adulteram probauerit, ipsa pœnitentiæ subiaceat, & postea si voluerit, reconcilietur: aliter innupta permaneat.

De priuatione bigamorum presbyterorum, & eorum beneficiis.

VT Clerici bigami, & viduarum, aut repudiatum mariti, temporalibus Ecclesiæ beneficiis, & cunctis dignitatibus Ecclesiasticis priuẽtur. Nullus Episcopus aliquẽ promoueat Clericorum ad diaconatum, & vltra, nisi prius continentiam vouerit, & si vxorem habuerit, ex eius fiat consensu idem promittentis.

De seruitio coniugatorum presbyterorum.

NVLLVS coniugatus presbyter, aut diaconus altari deseruiat, nisi prius vxori concedenti, & continentiã vouenti, locũ separatim, & necessaria vitæ temporalis, prouideat, vt secundũ Apostolum, habentem, quasi nõ habentẽ, se esse intelligat.

Vt nullus laicus potestatem habeat Ecclesiæ.

NVLLVS laicus potestatem Ecclesiæ habeat.

De Clericis concubinariis.

SI presbyter altari deseruiens, concubinam habuerit, illa auferatur; ipse vero iuxta præceptum Episcopi, fructu peracto pœnitentiæ ad administrandum altari restituatur & Ecclesiæ: vt à villa, in qua est Ecclesia, ab Ecclesia longius non recedat: quòd si recesserit, decem pensas persoluat.

De venditionibus in diebus festis.

SI quis festo vendiderit, precium acceptum quadruplo restituat, ipse verò pœnitentiæ subiaceat.

De non celebrantibus festiuitates.

SI quis descriptas festiuitates non celebrauerit, sic iudicetur in eum, vt si liber est, tribus diebus pœniteat: si seruus, septem plagis mulctetur.

De desponsatione coniugali in facie Ecclesiæ fienda.

De

De desponsatione coniugali placuit sanctæ synodo, vt omnis coniugalis desponsatio in cõspectu Ecclesiæ præsente sacerdote, coram idoneis testibus, aliquo signo subarrationis, & consensu vtriusque fieret; aliter non coniugium, sed opus fornicationis reputetur.

INCIPIVNT CAPITVLA DE SYNODALIB.

DECRETIS DOMINI ARCHIEPISCOPI LAVrentii Strigoniensis Metropolitani, & decem suffraganeorum suorum.

De causis Ecclesiarum & clericorum.

Inprimis interpellandus est Rex, vt causæ clericorum, vel Ecclesiasticarum rerum, canonicè finiantur.

De sermone ad populum.

In omni dominico die, in maioribus Ecclesiis Euangelium & Epistola, & fides exponantur populo: in minoribus vero Ecclesiis, fides, & oratio dominica.

De communicatione cleri & populi.

Vt omnis populus in pascha, & pentecoste, & natali Domini, pœnitentiam agat, & communicet: cleri vero in omnibus maioribus festis communicent.

De Ecclesiasticis ordinibus.

Vt omnes Ecclesiastici ordines in maioribus Ecclesiis habeant, & officium suum exhibeant.

De locutionibus clericorum.

Vt canonici in claustro, & capellani in curia literatoriè † loquantur. † Id est, Latinè.

De idiotis presbyteris.

Idiotæ presbyteri ne ordinentur, qui nec ordinandi sunt, ordinati discant, aut deponantur.

De ritu gentilitatis.

Nvllvs aliquid de ritu gentilitatis obseruet: qui vero fecerit, si de maioribus est, quadragrinta dies distinctè pœniteat; si autem de minoribus, septem dies cum plagis pœniteat.

De annuis festis.

Si quis descriptas festiuitates non seruauerit, eadem lege, sicut in præcedenti capitulo, iudicetur.

De negligentibus pœnitentiam.

Si quis pro facinore commisso iniunctam pœnitentiã negligens, ab Episcopo excommunicatus in eadem peruersitate obierit, in cœmiterio Ecclesiæ non sepeliatur à presbyteris.

De mortuis sine confeßione.

Si quis infirmatus, presbyterum non vocauerit, nisi subitanea causa fuerit, eodem modo fiat de eo. Parentes vero eius, aut vxor 40. dierum pœnitentia mulctētur. Si autem parentes non habuerit, villicus cum duobus senioribus villæ idem iudicium subeat. Decret. Stephani ca. 11. lib. 2.

De vxoratis in Episcopum promouendis.

Si qui ad Episcopatum promouendi sunt, si legitimo matrimonio iuncti sunt, nisi ex consensu vxorum, non assumantur.

De portationibus Ecclesiæ quomodo debet fieri.

Episcopvs si tres partes de acquisitis ad vtilitatem Ecclesiæ fideliter intulisse videatur, licet ei agere de quarta quod voluerit.

De monasteriis Episcoporum qui obierunt.

Episcopis, qui obierunt iam, neq; Ecclesiæ suæ prouiderunt, sed tantùm filios

ſuos ditauerunt, placuit medietatem auferre, & Eccleſiæ reddere. Monaſteria verò talium in poteſtate ſuccedentis Epiſcopi, tranſeat quod ei melius fuerit viſum.

De his qui res Eccleſiæ diſsipauerunt.

SI qui eorum, qui Eccleſiis præſunt, res earum diſſipauerunt, duplo reſtituant: ſi non habent, deponantur, donec emendentur.

De famulis Eccleſiæ.

NVLLVS Epiſcopus, aut præsbyter, in propriis locis ſeruos Eccleſiæ teneant.

De parochis Eccleſiarum.

VNAQVÆQVE Eccleſia circa ſe in proximo habeat parochiam ſuam.

De Eccleſia ſine dote non conſecranda.

ECCLESIA non conſecretur, ſi dos & terra prius non datur.

De præsbyteris ad titulum conſecrandis.

NVLLVS præsbyter ſine titulo ordinetur, de eodem nullus habeatur in clero, qui non eſt titulatus alicui Eccleſiæ.

De clericis ſine literis non ſuſcipiendis.

NVLLVS clericus de alio Epiſcopatu vel prouincia ſine commendatitiis literis ſuſcipiatur.

De legationibus Epiſcoporum.

EPISCOPVS ad Epiſcopum ſine literis & ſigillis legationem non mittat.

De aduenis clericis & infamatis.

HOSPITES clerici, qui de alienis partibus venerint, aut legitimos teſtes producant, aut vadant, aut redeant niſi cum formata.

Ne quis in alterius Eccleſia celebret ſine licentia.

NVLLVS Epiſcopus, aut præsbyter, aut Abbas miſſam celebrare audeat contra voluntatem præsbyteri.

De profeſsis clericis ad titulum ordinatis.

QVICVNQVE ad titulum ordinatus eſt, vel cum profeſſione ſuſceptus, non priuetur ordine, vel honore, niſi ſuper certis criminibus iudicio canonico, ſed ipſe neq; recedere audeat, niſi forte ad maiorem promoueatur gradum, quod etiam Epiſcopus ſuus benignè debet conſentire.

De oppreſsis clericis, vel iniuria affectis.

SI quis ſe oppreſſum exiſtimat, liceat ſibi concilium Epiſcopale appellare.

De clericis, vel Abbatibus ſeculare iudicium quærentibus.

SI quis verò clericorum, aut Abbatum, in cauſis Eccleſiaſticis relicto Epiſcopali iudicio, Regalem curiam, aut ſeculare iudicium adierit, cauſam perdat, aut ſe pœnitentia emendet.

De concordia diuinorum officiorum.

DIVINORVM officiorum, vel ieiuniorum ſecundum libellum, quem collaudauimus, ab omnibus teneatur.

De vita & victu canonicorum.

VICTVS canonicorum, & vita, ſecundum regulam ipſorum ab Epiſcopo diſponantur.

De libertate hoſpitum canonicorum.

SI quis hoſpitum canonicæ regulæ ſe ſponte ſubdiderit, nihil ad filium eius pertineat, niſi fortè & ipſe idem voluerit.

De libertate canonicorum, & filiis eorum.

SI quis clericus ſeruus Eccleſiæ fuerit, filii eius ad priſtinam non redeant, ſed inter liberas Eccleſiæ habeantur.

De ſeruis non ordinandis.

NVLLVS ſeruus clericus ordinetur, niſi antea dominus eius plenam ſibi dederit libertatem.

De

De sacerdotibus ante proratum vxoratis.

PRÆSBYTERIS vxores, quas legitimis ordinibus acceperint, moderatius habendas, præuisa fragilitate indulsimus.

De clericis non vxorandis.

QVI diaconatum, vel præsbyteratum, sine matrimonio adepti sunt, vxorem ducere non liceat.

De vxoribus Episcoporum.

VXORES Episcoporum episcopalia prædia non inhabitent.

De excommunicatis.

SI quem Episcopus excommunicauerit, hoc & Regi & fratribus suis, datis literis, indicet.

Vbi debeant Missam celebrare.

NVLLVS extra Ecclesiam in tentorio, vel in aliquo loco, vel domo Missam celebrare, aut audire audeat, nisi Rex, aut Episcopi, Comites, & Abbates illi, qui tentorium, aut aliquod huiusmodi diuino solummodo cultui præparatũ habere possunt: Et hoc tantummodo, quando sunt in via.

Item de Abbatibus.

ABBATES prouisa facultate monasteria cum Episcopo ad duo aratra vnũ monachum, regulariter vestitum, & instructum teneant, & regulam beati Benedicti omnes monachi sciant & intelligant.

De eisdem Abbatibus.

ABBATES rarò de monasteriis suis egrediantur, neque ad Regem, neque ad remotas possessiones, sine conscientia Episcopi, vbi tum diutius immorari non debent.

ITEM Abbates mitram, sandalia, nodum ante cappam non habeant, vel cætera insignia, neque baptizent, neque pœnitentiam dent, neque ad populum sermonem faciant.

ABBATES non plus parentibus, quàm cæteris pauperibus solatium faciant. Quòd si Abbas iuuentus fuerit bona monasterii dissipare, aut dispersisse, ipse deponatur, & substantia illa reddatur.

De ordinandis monachis.

NVLLVS Episcopus, aut præsbyter, monachum ordinet.

De his qui monachi habitum accipiunt.

SI quis monachi habitum habet, aut monasterium intret, aut habitum perdat, & pœnitentiæ subiaceat.

De conuentione oblationis pro missa ne fiat.

NVLLVS præsbyter conuentionem de missa pro oblatione faciat.

De non emendis vel vendendis Ecclesiis.

NVLLVS Ecclesiam emere vel vendere præsumat. Si quis Ecclesiam vendiderit, aut librum suum sine culpa abiecerit, delator illius culpæ partem magistri illius eo modo accipiat.

De baptismo & sepultura.

NVLLVS de baptismo & sepultura precium exigat.

De festiuitatibus.

NVLLVS festiuitates vendere præsumat.

De iudicio, quomodo vel quando dari debeat.

VT iudicium ferri in Quadragesima, sicut in aliis diebus, excepta causa effusionis sanguinis, detur, vt ferrum accipiat, & in designato loco ponat.

Quid in Ecclesia legi, vel cantari debeat.

NIHIL legatur, vel canetur in Ecclesia, nisi quòd fuerit in synodo collaudatum.

Quomodo in Kalendis & conuiuiis conuinari debent.

Si quis præsbyter in canonico conuiuio, vel Kalendis cogendis potos viderit, arguet eos: & si eum non audierint, ipse exeat, & archidiacono eos accuset, qui eis pœnitentiam septem diebus iniungat: quòd si ipse præsbyter non exierit, ab officio suspendatur, & 40. diebus pœniteat.

De eodem.

Si præsbyter coegerit, vel coactus fuerit inebriatus, deponatur. Si quis præsbyterum inebriatum inuenerit, ante Episcopum vel diaconum, tres pensas ab eo accipiat; & si iam præsbyter secundò inebriatus fuerit, deponatur.

De eodem.

Si quis de nobilibus ad potum coegerit, vel coactus fuerit inebriatus, 40. dies pœniteat: si verò in hoc perseuerauerit, excommunicetur.

De omnibus pœnitentialibus.

Episcopi in vnaquaque ciuitate duas domos ad coercendos pœnitentes, faciant.

De maleficiis.

Si quis de maleficio accusatus fuerit, conuictus secundum canones pœniteat.

De accusatione, vel accusatis.

Si accusator, quæ iniecit, probare non poterit, eadem pœnitentia subiaceat.

De mulieribus à maritis fugientibus.

Si qua mulier à viro fugerit suo, reddatur marito suo semel & bis. Tertia verò vice, si nobilis est, adiiciatur pœnitētiæ sine spe coniugii: si de plebe, venundetur, sine spe libertatis. Si quis vltrò vxorem suam adulteram proclamauerit, si voluerit, maritetur. Eodem modo, qui cum alterius vxore, vel quæ cum marito alterius peccat, iudicetur. Si quis puellam rapuerit, vel violauerit, si nobilis est, canonicæ pœnitentiæ compositioni subiaceat. Qui verò hoc persoluere noluerit, vel non potuerit, tonso capite, secundum iudicium Regis Ladislai, venundetur. Si quis sponsam rapuerit alterius, si illa non consenserit, reddatur proprio sponso. Raptor verò si nobilis est, compositionem canonicam faciat, & sine spe coniugii pœniteat. Si non potuit compositionem dare, sine spe libertatis venundetur. Si quis vxorem fugiens, se sponte debitorem fecerit vnde se expedire noluerit, propter odiū, quod in vxorem habet, semper in seruitute permaneat. Et si vnquam liber videatur, iterum venundetur vxor verò eius, cui velit, nubat.

De bigamis, & viduarum vel repudiatarum viris.

Si quis de clero secundum vxorem, vel viduam, vel repudiatam duxerit, deponatur.

Si præsbyteri bigami recipiant ordines.

Bigami præsbyteri, qui ad ordines suos redire voluerint, ex consensu vxorum suarum recipiantur.

De præsbyteris qui concubinas habent.

Si præsbyter concubinam habuerit, deponatur.

Vt canonici regulam suam sciant.

Canonici regulam suam sciant, & intelligant.

De clericis pro furto accusatis.

Si quis clericorum furti arguitur, ab Episcopo, vel Archidiacono, iudicetur, si reus inuentus fuerit, deponatur, & bona sua perdat. Si nihili fuerit, venundetur.

De tabernariis clericis, & fœneratorum.

Clerici tabernarii, vel fœneratores non sint: quicunque verò in tabernaria domo biberit, si clericus est, deponatur; si laicus, in testimonium non recipiatur.

De testimoniis clericorum.

Vt testes cleri non sint, nisi in testamento morientis, vel sacramento, vel pro iudicio.

De

De Iudæis, qui Christianos habent famulos.

IVDÆI seruos, vel ancillas, neque proprios, vel venales, neque mercenarios Christianos habere audeant.

De Christianis carnes à Iudæis vel cibos ementibus.

NVLLVS Christianus carnes à Iudæis spretis emere præsumat.

De decimis clericorum.

DECRETVM est, & sancti concilii sancitum est autoritate, vt de propriis horreis, seu cellariis, aut quilibet monasteriorum & Ecclesiarũ, & omnium, qui in clero sunt, decimæ non exigantur, excepta quarta parte parochiani præsbyteri.

De Archidiaconis.

OMNES Archidiaconi Breuiturium canonum habeant.

De præsbyteris & seruis Ecclesiarum.

PRÆSBYTERIS quoq; Ecclesiarum iuxta Ecclesiam domum habeant suarum Ecclesiarum. Si boues proprios habuerint, magistri sui de his, qui arauerint, dimidiam partem accipiant. Si autem cum bobus magistrorum suorum arauerint, duas partes inde magistri Ecclesiarum habeanr.

De congregandis clericis ad sanctam synodum.

QVICVNQVE de his, qui in clero sunt, ad synodum Episcopi sui non venerint, vsque ad laicum deponatur.

Explicit decretum Colomani Regis.

DECRETVM ANDREÆ REGIS, EDITVM ANNO INCARNATIONIS CHRISTI 1222.

IN nomine sanctæ trinitatis, & indiuiduæ vnitatis. Andreas Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, Gallicitæ, Lodomeriæq; Rex in perpetuum. Quoniam libertas tam nobilium Regni nostri, quàm etiã aliorum, instituta à sancto Stephano Rege, per aliquorum Regum potentiam, vlciscentium aliquando iram propriam, aliquando etiam attendentium consilia falsa hominum iniquorum, vel sectantium propria lucra, fuerat in quàm plurimis diminuta, multoties ipsi nobiles nostri Serenitatem nostram, & prædecessorum nostrorum Regum, suorum precibus, & instantia multa pulsauerunt super reformatione Regni nostri. Nos igitur eorum petitioni satisfacere cupientes, in omnibus, vti tenemur, præsertim quia inter nos & eos occasione hac iam sæpius ad amaritudinem non modicum est processum, quod vt Regia honorificentia plenius construas, conuenit euitari (Hoc enim per nullos alios melius fit, quàm per eos) concedimus; tam eis, quàm aliis hominibus Regni nostri libertatem, à sancto Rege cõcessam, ac alia ad statum Regni nostri reseruantia, per eundem salubriter ordinamus, in hunc modum.

De solennitate Sancti Regis annuatim celebranda.

VT annuatim in festo Sancti Regis, nisi arduo negocio ingruente, vel infirmitate fuerimus prohibiti, Albæ teneamur solennizare: & si nos interesse non poterimus, Palatinus proculdubio ibi erit pro nobis, & vice nostra causas audiet; & omnes seruientes, qui voluerint, liberè illic conueniant.

Quòd nemo condemnetur, nisi fuerit citatus.

VOLVMVS etiam, quòd nec nos, nec posteri nostri aliquo tempore seruientes capiant, vel destruant fauore alicuius potentis, nisi primò citati fuerint, & ordine iudiciario conuicti.

De libertate seruientium, & Ecclesiarum.

ITEM, nullam collectam, nec libras denariorum colligi faciemus supra prædia seruientium, nec domos, nec vllas descendemus, nisi vacat, super populos Ecclesiarum ipsarum nullam penitus collectam faciemus.

De facultate ſeruientium diſponendi poſſeſsiones ſuas.

SI quis ſeruiens, ſine filio diſceſſerit, quartam poſſeſsionis filia obtineat, de reſiduo, ſicut ipſe voluerit, diſponat, & ſi morte præuentus diſponere non poterit, propinqui ſui, qui eum magis contingunt, obtineant. Et ſi nullam penitus generationem habuerit, Rex obtinebit.

De facultate Comitum parochialium, & Bilotis Regalibus.

COMITES parochiani prædia ſeruientium non diſcutiant, niſi cauſa monetarum, & decimarum; Comites curiæ parochialium nullum penitus diſcutiant, niſi populus ſui caſtri, fures, & Canones Bylochii Regales diſcutientes ad pedes tantùm ipſius Comitis.

De populis coniuratis, quòd fures non nominent.

ITEM populi coniurati in vnum fures nominare non poſſent, ſicut conſueuerunt.

De modo exercituandi.

SI autem Rex extra regnum exercitum ducere voluerit, ſeruientes cum ipſo ire nõ teneantur, niſi pro pecunia ipſius. Et poſt reuerſionem iudicium exercitus ſuper eos non recipiat. Si verò ex aduerſa parte exercitus venerit ſuper regnum omnes vniuerſaliter ire teneantur.

De eadem re.

ITEM ſi extra regnum exercitum ducere voluerit, & cum exercitu iuerimus, omnes, qui Comitatus habent, vel pecuniam noſtram, nobiſcum ire teneantur.

De autoritate Palatini, & de vicariis iudicum.

PALATINVS omnes homines regni noſtri indifferenter diſcutiat ad cauſam nobilium. Quæ autem ad proditionem capitis, vel ad deſtructionem poſſeſſionũ pertineat, ſine conſcientia Regis terminare non poſſit. Iudices vicarios non habeant, niſi vnum in curia ſua.

De facultate Comitis curialis.

CVRIALIS Comes noſter donec in curia manſerit, omnes poſſit iudicare, & cauſam in curia inchoatam vbique terminare. Sed manens in prędio ſuo Præſtaldum dare non poſſit, nec partes facere citari.

De remuneratione filiorum Baronum in bello occumbentium.

SI quis Iobagio habens honorem in exercitu fuerit mortuus, eius filius, vel frater congruo honore ſit donãdus. Et ſi ſeruiens eodem modo fuerit mortuus, eius filius, ſicuti Regi videbitur, donetur.

Quòd hoſpites, ſeu alienigenæ ad dignitates non promoueantur.

SI hoſpites, videlicet boni homines, ad regnum venerint, ſine conſilio regni, ad dignitates non promoueantur.

De dotibus vxorum.

VXORES decedentium, vel damnatorum ad mortem per ſententiam, vel in duello ſuccumbentium, vel ex quacunq; alia cauſa, non fraudentur dote ſua.

Quòd ruſtico per Barones non ſpolientur, nec alii pauperes Iobagiones.

IOBAGIONES ita ſequantur curiam, vt quocunq; proficiſcantur, vel pauperes per eos non opprimantur, nec ſpolientur. Item, ſi quis Comes honorifice ſe, iuxta Comitatus ſui qualitatem, non habuerit, vel deſtruxerit populos caſtri ſui, conuictus ſuper hoc, coram omni Regno dignitate ſua turpiter ſpolietur; cum reſtitutione ablatorum.

De Agazonibus, caniferis & Falconariis.

AGAZONES caniferi, & Falconarii non præſumant deſcendere in villis ſeruientium, qui integri Comitatus impetum non conferantur: integros comitatus, vel dignitates quaſcunque in prædia ſeu poſſeſſiones non conferamus perpetuo, poſſeſſionibus etiam, quas quis iuſto ſeruitio obtineat aliquo tempore, non priuetur.

De

De facultate seruientium eundi ad filium, & de causis coram filio inchoatis.

ITEM seruientes, accepta licentia à nobis, possint liberè ire ad filium nostrum, sed è maiore ad minorem, nec ideo possessiones eorum destruantur. Aliquem iusto iudicio filii nostri cōdemnatum, vel causam inchoatā coram ipso, priusquam terminetur, coram nobis non recipiemus, nec è conuerso filius noster.

De libertate rusticorum, & hospitum.

IOBAGIONES castrorum teneantur secundum libertatem à Sancto Rege constitutam: similiter & hospites cuiuscunque nationis, secundum libertatem ab initio eis concessam, teneantur.

De decimis.

DECIMÆ argento non redimantur, sed sicut terra protulerit, vinum, vel segetes persoluantur. Et si Episcopi contradixerint, non iuuabimus ipsos.

Quòd Episcopi non dent decimas equis Regalibus, nec populi eorumdem decimas importent ad prædia Regalia.

EPISCOPI super prædia seruientium equis nostris decimas non dent, nec ad prædia Regalia populi eorumdem decimas suas apportare teneantur. Item porci nostri in syluis, vel in pratis seruientium, nō pascantur contra voluntatem eorum. Item noua moneta per annum obseruetur à Pascha vsque ad Pascha, & denarii tales sint, quales fuerunt tempore Regis Belæ.

Quòd Ismaelitæ & Iudæi non teneant officiolatus.

COMITES, Camerarii, Monetarii, Syluarii, & Tributarii nobiles regni nostri Ismaelitæ & Iudæi fieri non possunt. Item tales in medio Regni non teneantur, tantùm in Zabolcz, & Regecz, & confiniis. Item possessiones extra regnum non conferantur. Si sunt aliquæ collatæ, vel venditæ, populo Regni ad redimendum reddantur.

De marturinis soluendis.

MARTVRINÆ iuxta consuetudinem à Colomano Rege constitutam soluantur.

De conuictis in iudicio non defendendis.

SI quis ordine iudiciario fuerat condemnatus, nullus potentum possit eum defendere.

De prouentibus Comitis, & Regalibus.

COMITES iure Comitatus sui tantum fruantur, cœtera ad Regem pertinentia, scilicet, cibriones, tributa, boues, & duas partes castrorum Rex obtineat.

Quòd præter Palatinum, Banum, & Curiales Comites Regis & Reginæ nullus duas dignitates teneat.

ITEM præter hos quatuor Iobagiones, scilicet, Palatinum, Banum, Comites, & Curiales Regis & Reginæ, duas dignitates nullus teneat. Et vt hæc nostra tam cōcessio, quàm ordinatio, sit nostris nostrorumq; successorū temporibus in perpetuum valitura, eam conscribi fecimus in septemparia literarum, & aureo sigillo nostro roborari, ita, quòd vnum par mittatur domino Papæ, & ipse in registro suo scribi faciat, secundum penes hospitale, tertium penes templum, quartum apud Regem, quintum in capitulo Strigoniensi, sextum in Colocensi, septimum apud Palatinū, qui pro tempore fuerit, reseruetur: Ita quod ipsam scripturam præ oculis semper habēs, nec ipse deuiet in aliquo prædictorum, nec Regem, vel nobiles, seu alios consentiat deuiare, vt & ipsi gaudeant sua libertate, ac propter hoc nobis & successoribus semper existant fideles, & coronæ Regiæ obsequia debita non negentur.

Facultas data regnicolis ad resistendum Regiæ Maiestati, si contra statutionem suam fecerit.

STATVIMVS etiam, quòd si nos, vel aliquis successorum nostrorum aliquo vnquam tempore huic dispositioni nostræ contraire voluerit, liberā habeant ha-

rum authoritate, sine nota alicuius infidelitatis, tam Episcopi, quã alii Iobagiones, ac nobiles regni nostri vniuersi & singuli, p̃sentes & futuri, posteriq́; resistendi & contradicendi nobis & nostris successoribus in perpetuũ facultatem. Datum per manus Cleti aulæ nostræ Cãcellarii Agriensis Ecclesiæ Præpositi, anno verbi incarnati millesimo ducẽtesimo vigesimo secũdo, venerabili Ioan. Strigoniẽsi, Reuerẽdo Vgrino Colocensi, Archiepiscopis existentibus; Desiderio Chanadiensi, Ruberto Wesprimiensi, Thoma Agriensi, Stephano Zagrabiensi, Alexãdro Waradiensi, Bartholomæo Quinqueecclesiensi, Cosmæ Iauriensi, Bri̇ctio Vaciensi, Episcopis existentibus, Regni nostri anno decimo septimo.

ISTVD PRIVILEGIVM BELÆ IIII. REGIS DECLARAT QVALITER REX SICVLOS *suos de Wag exemit ab onere seruitutis.* Obiit 1270.

Bela Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Cumaniæq́; Rex, omnibus tam præsentibus, quàm futuris, præsentes literas inspecturis, salutem in omniũ saluatore. Ad vniuersorum tam præsentium, quàm futurorũ notitiam harum serie volumus peruenire, Quòd cum Siculi de Wagh olim per Comitem suum fuissent plurimũ aggrauati, nobisq́; super grauamine ipsorum huiusmodi ex parte eorum frequẽtius fuisset supplicatum: Nos qui ex officio suscepti regiminis nostri condolescere debemus cum moderatione petitionibus subditorũ, eosdem Siculos à grauamine suo prædicto eximendos ordinaueramus, vt sub certo numero hominũ, videlicet, centum armatorum, nobis & regno nostro in omni expeditione nostra seruire teneantur, super gratia seu misericordia nostrum priuilegium concedendo, sperantes, vt iidem ad seruitiũ nobis & regno nostro impendendũ vtiles & idonei habeantur. Verum quia prædicti Siculi in libertate persistentes prænotata, nobis in omnibus expeditionib. nostris, quas secundum temporis diuersitatẽ, & negociorum nostrorum qualitatem habere nos oportuit, vltra ipsam ordinationẽ nostrã, quasi de virtute in virtutem gradatim ascendentes, adeo gratum & laudabile seruitiũ impenderunt, vt noster Regius animus frequẽtius in seruitiis quieuisset eorumdẽ: Nos huiusmodi fidelitatibus & seruitiis eorũ laudabilibus, & benignitate Regia, grato recõpensationis munere occurrẽtes, satisfacere cupientes, vt eo splendidius nobis seruire valeant, quo specialius eos amplectimur Regio cũ fauore, talẽ eis gratiã duximus faciendã, quod nõ sub certo numero, sed eo modo sicut seruiẽtes Regales p se & p̃sonaliter armati nobiscũ exercituare teneantur. Vt igitur hæc à nobis concessa gratia robur obtineat perpetuæ firmitatis, nec per quempiam processu temporis retractari valeat aut in irritum reuocari, præsentes concessimus literas.

CONCLVSIO CONFIRMATIONIS LODOVICI REGIS PRIMI, PRÆSCRIPTVM DE*cretum quondam Andreæ Regis confirmantis Anno* Do*mini* 1351. *qui obiit* 1382.

Vide infrà confirmationem Matthiæ.

Nos, igitur, petitioni dictorum Baronum, Procerum, & nobilium regni nostri, aures exaudibiles, Regio cũ fauore inclinãtes, consideratis, & in memoriã reuocatis fidelibus obsequiis, & sincerissimis cõplacentiis eorumdẽ, q̃bus in cũctis nostris, & regni nostri negociis, p̃speris pariter & aduersis, specialiter verò in sumẽda vindicta innoxii sanguinis, olim domini Andreæ, Hierusalẽ & Siciliæ Regis, fratris nostri charissimi, beatæ recordationis, cuius diræ necis acerbitas ferè totius orbis fines, seu plagas propulsauit, ad dictum Regnum Siciliæ nobiscum proficiscentes,

scentes, inopinatis fortunæ casibus, & variis personarũ periculis summa fidelitate fulti intrepidè se submittendo nostræ Maiestati studuerũt complacere, & se reddere vti gratiosos & acceptos, volẽtes votis ipsorum gratiosè occurrere, & eorum beneplacitũ adimplere, vt ipsos ad similia fidelitatis opera exercẽda deuota mẽte incitemus, prædictas literas ipsius domini Andreæ Secũdi Regis, aui & prædecessoris nostri charissimi, aurea bulla sua roboratas, omni penit⁹ suspicione carẽtes, de verbo ad verbum præsentibus insertas, acceptãtibus, ratificantibus, & approbãtibus, similiter cum omnib. libertatibus in eis expressis: Exceptis solummodo vno articulo prænotato, de eodem priuilegio excluso, eo videlicet, q̧ nobiles homines sine hærede decedentes, possint & queant Ecclesiis, vel aliquibus aliis, quibus volunt, in vita, vel in morte, dare & legare, possessiones eorum vẽdere, vel alienare, imò ad ista faciẽda nullam penitus habeant facultatẽ, sed in fratres opximos, & in generationes ipsorum possessiones earumdẽ de iure, & legitimè, purè & simpliciter, absq; contradictione aliquali deuoluãtur, vt tenor continet priuilegii bullarũ domini Andreæ Regis supradicti confirmantis, & easdem libertates de beneplacita volũtate Serenissimæ Principissæ, dominæ Elizabeth, eadem gratia Reginæ Hungariæ, genitricis nostræ charissimæ, ac de cõsilio eorumdem Baronum nostrorum, & Regiæ benignitatis clementia innouandas, ipsos eisdem perenniter commisimus fruituros, & gauisuros.

ARTICVLI NOVITER CONCEPTI PER LODOVICVM.

Primò vt viri Ecclesiastici pendente lite in nobiles per censuras Ecclesiasticas procedere non poßint.

Insvper pro tranquilliori statu, & pacifico commodo regnicolarum nostrorum, de voluntate eiusdẽ genitricis nostræ, & consilio eorumdem Baronum nostrorũ, ipsis ex solita libertate huiusmodi libertates infra scriptas superaddendum duximus & cõcedendũ: quòd si Prælati, vel aliqui viri Ecclesiastici, cõtra nobiles regni nostri in aliqua causa in præsentia alicuius iudicis regni nostri processerint, & litẽ habuerint; tunc pro causa, pro qua agitur, lite pendente, interdictum in eos ponere, vel cõtra ipsos sententiam excommunicationis nõ possunt promulgare, sicut hactenus vsi sunt, & consueti, absque scitu & notitia Regiæ Maiestatis. Et si iidem viri Ecclesiastici, seu Prælati, tramite iuris obseruato, in alicuius Regii iudicis præsentiã de iure conuicti fuerint; tunc in eandẽ grauaminis pœnam, qua eorum aduersarios intendebãt aggrauare, incidant eo facto. nec pro funere hominũ per aliquem vel aliquos interemptorum Archidiaconi mala consuetudine, sicut vsi sunt, vnam marcam exigere valeant, atq; possint.

Quòd minuti conuentus ab emanatione literarum, factum perpetuitatis poßeßionum tangentium, ceßent.

Minvti etiam conuentus ab emanatione literarũ suarum, super perpetuatione possessionum conficiendarum, cessent, & eorũ sigilla omni careãt firmitate.

De lucro Cameræ, quando fuit institutum.

Lvcrvm Cameræ, prout tempore incliyti Principis Domini Caroli, olim Regis Hungariæ, genitoris charissimi, piæ memoriæ, de quolibet integro fundo curiæ tres grossi soluebantur: sic & nunc cum tribus grossis, in nostra Camera cudẽdis (quoniam grossorum vnus sex denarios Cameræ nostræ in valore, & quantitate sex lotorũ Wiencẽsium valeat, & ipsorum grossorum quatuordecim vnum fertonem faciant) persoluatur. Superfluos autem denarios, dicarum redemptionem, & victualia recipere non valeant.

De exemptis à solutione lucri Cameræ.

Villicos, & seruientes in propriis eorum possessionibus commorantes, ac seruos ipsius lucri Cameræ dicatores dicare, & super ipsos lucrum Cameræ exigere non possint. Et generaliter dicendo, nihil plus, quàm tres grossos, recipere valeant, & extorquere.

De solutione & exactione Nonarum.

Nonarum exactio iam 228 annis durat.

PRÆTEREA ab omnibus Iobagionibus uostris aratoribus, & vineas habentib. in quibuslibet villis liberis, ac etiã Vdwarnicalib. villis, quocunq; nomine vocitatis, ac Reginalibus cõstitutis, exceptis ciuitatibus mutatis, nonã partẽ omniũ frugum suarũ, & vinorũ suorum exigi faciemus, & domina Regina exigi faciet, ac prædicti Barones, & nobiles similiter ab omnibus aratoribus, Iobagionibus, & vineas habentib. in quibuslibet possessionibus ipsorum existentibus, nonã partem omnium frugũ suarum, & vinorum suorum, pro eorũ vsibus exigant, & recipiant.

Quòd viri Ecclesiastici similiter nonas exigant, & decimas.

PRÆLATI quoq; & viri Ecclesiastici Iobagiones habentes, primò decimas, posthæc similiter nonam partem omnium frugum suarum, & vinorum ipsorum exigant. Et si qui in exactione prædicta secus fecerint, nos in talium rebellium, & præsentem nostram institutionem alternantium, possessionibus pro vsu nostro, ipsam nonam partem ipsorum frugum & vini exigi faciemus, sine diminutione & relaxatione aliqua: vt per hoc honor noster augeatur, & ipsi regnicolæ nostri nobis fidelius possint famulari.

De redemptione literarum super possessionibus donatis in Cancellaria.

DE possessionibus enim à nobis, & nostris successoribus inueniendis, iuxta earum quantitatem, videlicet de possessione prouentuum decem Marcarum facientium, vicecancellarius noster vnam Marcam, & scriptor vnum fertonem; & de maioribus possessionibus prouẽtus, viginti marcarum facientes, duas marcas, & scriptor similiter vnum fertonem recipere possint, & habere: & sic consequenter iuxta excrescentiam possessionum denuò inueniendarum.

De tributis siccis iniustis super terris siccis, & fluuiis.

TRIBVTA omnium iniusta super terris siccis, & fluuiis, ab infra descendentibus, & supra euntibus non exigantur, nisi in pontibus & nauigiis ab vltra transeuntibus soluantur, cùm in eis nobiles & ignobiles Regni nostri multum & nimiũ percepimus aggrauari.

De conuictis in iudicio per iudicem captiuandis, & infra triduum causa pacis conseruandis.

Huius legis fit mentio Bonfin. pag. 629. v. 31

CÆTERVM, si quis nobilis ordine iudiciario in facto potentiali succubitus duelli in pœna calumniæ, astationis falsi termini, & exhibitionis falsarum literarũ, ac sententiæ capitalis, pro quocunq; facto, in præsentia palatinali, & iudice curiæ nostræ, aut alterius cuiuscunq; iudicis, cuiuscunq; præsentia conuictus fuerit: iudex illius causæ talẽ conuictum recaptiuet, & tribus diebus causæ reformationis pacis inter partes fiendæ, & ordinandæ detineat. Et si concordare nequirent, tunc in manus sui aduersarii ad infligendum sibi pœnam, iuxta consuetudinem, & de iure debitam, assignet; & si tali conuicto pars aduersa sine receptione alicuius pecuniæ vel grauaminis possessionis suæ complacuerit, erit expeditus.

Quòd filii, fratres, proximi, sorores, & vxores pro excessu talis perempti non impediantur.

FILII quoque, fratres, proximi, sorores, & vxores pro excessu talis perempti hominis nõ debeant aggrauari, sed in possessionibus, domibus, & bonis ipsorum pacifici & quieti permaneant. Si autem cum parte aduersa homo præmisso modo conuictus posset concordare, iudex non vltra, nisi quinquaginta marcas, dãdo sibi terminum debitum ad easdem persoluendas, recipere possit. Et si dato sibi termino soluere non curaret, de possessione sua, exspirato ipso termino, recepto homine Regio, & testimonio alicuius capituli vel credibilis cõuentus, portionẽ, vel portiones ipsas, quinquaginta marcas valẽtem, vel valentes, possit occupare, tam diu possidendam, vel possidendas, donec per hos, quorum redemptioni eadem vel eædem magis conuenire dignoscuntur, pro ipsis quinquaginta marcis redimantur.

Quòd homines nobiles regni eadem libertate gaudeant.

AD

Ad eorumdem etiam nobilium petitionem annuimus, vt vniuersi viri nobiles intra terminos Regni nostri constituti, tam in tenutis ducalibus subinclusiuè terminorũ ipsius regni nostri existentibus sub vna & eadem libertate gratulẽtur.

Quòd nobiles inter fluuios Drawe, Zawesac de Posega, & de Wolko, à solutione marturinarum exempti habeantur.

Lvcrvm etiam Cameræ nostræ nobiles inter fluuios Drawan, Zawan, ac de Posega, & Walko, cum aliis veris nobilibus Regni nostri vnanimiter soluere teneantur, nec ratione collectæ marturinarum Bansulus mara vocatarum à modo, & in posterum inolescerent, sed ab omni exactione aliarum quarumlibet collectarũ hactenus persolui consuetarum, exempti penitus, tanquam cæteri nobiles nostri aliarum partium immunes habeantur.

Quòd possessiones nobilium, in quibus mineræ reperiuntur, Regia Maiestas absq; æquiualentibus possessionibus non auferat.

Si quæ verò mineræ auri, vel argenti, cupri, vel ferri, aut aliæ fodinæ in possessionibus nobilium inuenientur, absque competenti concambio, non auferantur: sed pro talibus possessionibus mineras auri in se germinandis, si Regiæ placuerit voluntati, æquales possessiones conferat nobilibus prænotatis: alioquin si possessiones ipsas minerosas Regia Maiestas pro concãbio habere nolit, extunc ius Regale, seu vrburas iuri Regio pertinẽtes, recipere suo nomine faciat, easdemq; possessiones ipsis nobilibus cum ceteris quibuslibet suis vtilitatibus, prouẽtibus, ipsis nobilibus, & iuribus relinquentibus, prout etiã idem dominus Carolus Rex, genitor noster charissimus, ipsis regnicolis annumerat literarũ suarum per vigorem.

Quòd nomen Regium super factis possessionum donatarum litigionarium quæstioni non immisceatur.

Si autem alicui possessionem, vel possessiones contulerimus, ille possessionem, vel possessiones eidem collatas, pro se recipiat, & non nomine nostro, sed nomine ipsorum proprio, cum conditionibus, in statutione dictæ possessionis à parentibus trahat litem; itaq; nomen nostrum ipsi litigionarii quæstioni non immisceãt, nec procuratorias literas ad executionem talium causarum à nobis recipere possint, seu impetrare: nobiles etiam ad loca tributorum ire non compellantur, sed per portus, quo voluerint, libero transitu absq; aliquali impedimento potiantur: nec etiam Iobagiones aliquorum regnicolarum nostrorum ad Regiam, vel Reginalem Celsitudinem pertinentes, vel ad Ecclesiarũ Prælatos, aut potentes Regni nostri attinentes, absq; voluntaria permissione dominorum eorumdem Iobagionum potenter non abducantur.

Quòd nobiles tempore nuptiarum ad solutionem vnius marcæ in loco tributario non cogantur.

Deniqve istam consuetudinem, quòd dum nobiles Regni nostri ad conducendas vxores eorum accedunt, & more solito, cum eorum vxoribus ad propria redeuntes, in pontibus, & tributis vna marca exigitur, duximus cassandum, & annihilandum: nihilominus etiam in ciuitatibus, & liberis villis Regalibus, & Reginalibus, Prælatorũ & Baronum & aliorum nobilium tenutis, & possessionibus Iobagionibus & regnicolarum nostrorum pro pristinis factis non possint impediri, prohiberi & arestari in rebus & personis, sed si iidem vulnera, læsiones, mortem, incendia, & alia consimilia enormia perpetrarent manifestè, extunc ex parte eorumdem iudicium & iustitiam impendant, & quilibet querulãtium in propriorũ dominorum suorum præsentia, iudicium & iustitiam persequantur congruenter.

Quòd filius pro excessibus patris non puniatur.

Porro, pro excessibus patris, filius nec in persona, imò nec in possessionibus, Bonfin. pag.
aut in rebus damnificetur. 679. v. 31.

Quòd viri Ecclesiastici cum tribus literis inquisitoriis possessiones acquirere non possint.

EPISCOPI quoque,capitula,Abbates,conuentus,præpositi,& cæteræ possessionatæ personæ Ecclesiasticæ,cum tribus literis inquisitoriis (nisi Regia Maiestas destinatis probis viris, quos maluerit, experiatur & informetur, inter nobiles & Ecclesias super possessiones acquirendas)possessiones nec requirere nec retinere possint,nisi cum literis priuilegialibusRegiis,velReginalibus,aut iudicum vicem gerentium Regiæ Maiestatis.

De testimoniis capitulorum,& conuentuum,& de salariis eorumdem.

HOMINES autem capitulorum,seu conuentuum,qui ex mandatoRegio pro testimonio ducuntur,non possint esse,nisi hi,qui dignitates habent in eadem Ecclesia:& si ipsius capituli, vel conuentus testimonium in equo suo proprio ductus fuerit,tunc per diem duos grossos;si verò in equo ipsius nobilis ducetur, tunc per diem vnum grossum ipsi iidem nobiles dare teneantur.

Quòd homo Regius fieri non poßit,nisi de eodem comitatu, in quo est ille qui citatur.

HOMO autemRegius,qui ducitur ad citandum,vel ad inquisitionem faciendã, non possit esse aliunde,nisi de eodem comitatu,vel districtu,in quo est ille qui citatur,vel contra quem fit inquisitio,& capitulorum testimonium de propinquioribus capitulis adducatur,ad citandum,ad inquirendum.

Quòd inquisitiones non poßint aliter fieri, nisi nobilibus inuicem congregatis.

QVOD inquisitiones non possint fieri per alium modum,nisi mediantibus literis Regalibus,velPalatini,aut iudicis curiæ Regiæ, & congregentur nobiles illius comitatus vel districtus in vnum,ab eis inquirantur manifestè.

Quòd pro iudicio pacis tres Marcæ exigantur.

CAVSANTES enim in quacunque maxima & ardua causa, si concordare voluerint,iudex prohibere non possit,& de iudicio pacis ab ipsis non plus quàm tres Marcas exigere valeat quoquo modo.

Quòd vniuersæ causæ in facto poßeßionum absq; dilatione in tertio termino terminentur.

VNIVERSÆ etiam causæ in facto possessionum motæ,vel mouendæ, in tertio termino,absq; dilatione & prorogatione aliquali,terminentur.

ET vt præsentis nostræ confirmationis,innouationis, constitutionis,& libertatum largitionis , & concessionis series, robur obtineat perpetuæ firmitatis, nec vllo vnquam tempore per nos,vel nostros successores,in aliqua sui parte quomodo libet valeat in irritum reuocari,præsentes cõcessimus literas nostras priuilegiales,pendentis&autentici sigilli nostri munimine roboratas,datum per manus venerabilis in Christo patris,domini Nicolai eadem & Apostolicæ sedis gratia Episcopi Ecclesiæ Zagabriensis , aulæ nostræ Viceecancellarii dilecti & fidelis nostri, Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo , tertio Idus Decembris,Regni autem nostri anno decimo. Venerabilibus in Christo patribus, &Dominis,Nicolao Strigoniensi,lociq; eiusdem Comite perpetuo,&Dominico Spalatensi, Archiepiscopis,fratre Dionysio archielecto Colocensi,Nicolao Agriensi,Demetrio Waradiensi, Andrea Thinimensi, Colomano Iauriensi , Nicolao Quinqueecclesiensi,Michaele Vaciẽsi,Ioanne Vesprimiensi,ThomaChanadiensi fratribus , Thoma Seremiensi, Peregrino Bosesnensi, Stephano Nitriensi,Episcopis Ecclesias Dei fideliter gubernãtibus: Magnificis Baronibus,NicolaoPalatino,& Iudice Comanorum,Nicolao filio Laurẽtii Waywoda Transsyluano, Oliuerio,Magistro Thauernicorũ nostrorum,& Iudice curiæ Dominæ Reginæ, genitricis nostrę charissimę,Comite Thoma Iudice curię,Stephano,totius Sclauonię,& Croaciæ,Domino de Machow,& Nicolao à Zewrino Banis, Paulo Magistro Thauernicorũ Reginalium, Bartholomæo Pincernarum,& Lewkews dapiferorum,Dionysio Agazonum,& Thewthews ianitorum nostrorũ,nec nõ Ioanne filio eiusdẽ Oliuerii dapiferorũ Reginaliũ Magistris,Simone filio Mauritii Comite Posoniẽse,& aliis quã plurib. Regni nostri comitatus tenentibus& honores.

GRATIA

GRATIA PER SIGISMVNDVM IMPERATOREM INFIDELIBVS ET REBELLIBVS SVIS *facta ratione erectionis Banderii æmuli sui: nec non iniuriarum, damnorum, nocumentorum, Anno Domini.* 1403.

Nos Sigismundus Dei gratia Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Marchioque Brandeburgensis, &c. Sacri Romani Imperii generalis Vicarius, & Regni Bohemiæ gubernator, memoriæ commendantes ad vniuersorum noticiam volumus serie præsentium peruenire, quòd quia nos ad instantem & deuotatam supplicationem fidelium nostrorum Baronum, procerum, & nobilium regni nostri Hungariæ, hic nobiscum personaliter existentium, quorum proceribus propter eorum fidelia & grauissima seruitia, atq; fidelitates eximias, consensum non possumus denegare: Decreuimus cum omnib. rebellibus, æmulis & aduersariis nostris, in regnis nostris Hungariæ, & Sclauoniæ, nec non in partibus Transsyluanienfibus constitutis & existentibus, veram pacem facere, & concordiam stabilire. Idcirco nos dictorum fidelium nostrorum supplicationibus fauorabiliter annuentes ex innata nobis clementia, omnibus, & singulis Prælatis, Baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, nec non cuiuscunque alterius præeminentiæ vel conditionis hominibus, in regnis nostris prælibatis, Hungariæ & Sclauoniæ, nec non partibus Transsyluanienfibus commorantibus, ad eosdemq; pertinentibus, gratiam faciendi duximus, in hunc modum. Primò namq; quòd regia pietate cõcedimus, quòd omnes ipsi Prælati, Barones, nobiles, milites, clientes, & alii prætitulati, ac hæredes eorum, & cuiuslibet eorum, occasione vel ratione erectionis Banderii alieni nostri æmuli, & sub ipso contra nostram Maiest. & alios nostros fideles, diuersarum pugnarum & conflictuum exercitationis, oblationis, etiam receptionis seu occupationis aliquor um castrorum, districtuum, villarũ & possessionum, siue combustionis & deprædationis illorum & illatum, nec non dissipationis & perceptionis bonorũ, seu iuriũ nostrorum Regaliũ seu Ecclesiasticarũ, vel nobilium, & generaliter quorumcunq; hominũ, ac etiam occasione captiuationis, spoliationis, interfectionis, seu mutilationis quorumcunq; hominum, tam nobilium, quàm ignobilium, necnõ cussionis monetarum seu denariorum, & generaliter cuiusuis enormi facti, per eos vel aliquem eorum simul vel diuisim, hucusq;, quomodocunq; vel qualitercũq; factorum, gestorum & perpetratorũ, nullo vnquam tempore quouis modo per nos, aut alios possint, vel debeãt impedire, seu aliqualiter aggrauari. Sed iidem à quibusuis causidicis intra vel extra iudiciũ, absoluti, penitusq; supportati habeantur, nec nos quisquam iudex ordinarius regni, ratione præuia iudicare valeant, aut damnificare, imò lites exinde subortæ, vel oriundæ, sopiantur, & sedentur per iudices antefatos.

Item concedimus, quòd si aliqui ex regnicolis nostris prædictis, quæuis castra, munitiones, seu fortalitia, spõtè, vel inuitè manibus alienis tradidissent, seu etiam si aliqua assumpta ibi votis extraneorum aliqua damna nobis vel regnicolis nostris intulissent, aut super ciuitates liberas, villas, oppida, & possessiones nostras, vel aliorũ census, collectas, vel taxas recepissent, aut ad vrburas, Camerasq; saliũ, & lucrum Cameræ, siue aliorum quorumuis redituum, & prouentuum nostrorum Regalium, vel regnicolarum, debitè, vel indebitè se intromittentes, dissipassent; ratione horum nec per nos, nec per aliquem possint impediri, sed penitus hãbeantur absoluti.

Interea si qua castra, munitiones seu fortalitia, districtus, aut possessiones ad nostram regiam Maiestatem cuipiam hominum regnicolarum prædictorum forent obligata, ille, vel illa, à nemine recipiant, nisi prius facta debita solutione, etiamsi ille, cui prius impignorata fuerant, alterq; ea nomine pignoris obligasset.

Concedimus quoq; quòd omnes donationes eis hactenus factæ maiori sigillo nostro de nouo fiendo confirmentur pro eisdem.

Cæterùm si contigerit in posterum per regnicolas in regno aliquam congregationem generalem celebrari, in eademq; ratione præmissorum, nos vel aliquis ex regnicolis nostris aliquem ex prædictis Baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, vel ad ipsos spectantibus, similiter coniunctim, vel diuisim, quocunque exquisito ingenio condemnare, aut aggrauare vellemus, vel niteretur rebus & bonis vniuersis facere, † valeamus atq; possint.

† forte, non valeamus, neq; possint.

Insuper omnes Episcopatus, dignitates, & beneficia Ecclesiastica quælibet.

Item castra Rohonch Iaurien: Hrwsow & Padalayn in casu, quo Nicolaus, filius Stephani de Liblio, & Patrem Podolayn non in honorem, sed in perpetuum haberi dono scitur, nec nõ munitiones & possessiones à viris Ecclesiasticis, vel secularibus, aut nobilibus quouis modo ablatas, occupatas, & receptas, duximus eis, à quibus eædem abalienatæ fuerant, pleno iure remittẽdas, illis videlicet, pro quibus vterq; Nicolaus, Waywodæ Transsyluanienses duxerunt obsides nobis dandos.

Demum omnibus, & singulis prælatis, Baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, cæterisq; cuiusuis status & conditionis hominibus, & regnis, & partibus superiùs nominatis, pro quibus ipsi Waywodæ ipsos obsides eorũ stare voluerint, vsq; ad dies triginta à die datarum præsentium in antea memorandos ipsi nobis in scriptis nominatim intimauerunt gratiam facere, & eo modo quo cęteris rebellibus indulgere. De potioribus autem proceribus, ac sociis sequacibus, fautoribus, & adhærentibus ipsorum æmulorum nostrorum, & cuiuslibet ipsorum, pro quibus obsides non habuimus: statuimus, quòd illi, si vsq; ad festum dominicæ natiuitatis nunc venturæ, coram nostra maiestate in dicto regno nostro Hungariæ existentes, personaliter comparuerint, debeant, cum consilio tamen Pręlatorum, Baronumq; nostrorum consilii nostri, in forma aliis concessa, gratiam obtinere; si verò venire cõtempserint, eis præsens gratia nihil suffragetur. De familiaribus verò quorumcunq; æmulorum præfatorum, necnon de quibuscunque nobilibus in præfatis regnis nostris Hungariæ, Sclauoniæ, & in partibus Transsyluanienfibus, possessiones habentibus, decernimus, quòd in præsens gratia ipsis generaliter computetur, ita tamen quòd infra anni reuolutionem proximè futuri, à die datarum præsentium inchoando, causa infidelitatis ostendẽdæ corã nostra Maiestate se præsentando, literas nostras Regales pro se obtineant superinde: quòd si fortè nõnulli ex rebellibus, & æmulis nostris superiùs designatis, seu ex sequacibus eorum, aliqua spolia, incendia, damna, maleficia, rapinas, cædes, seu alias cuiuslibet generis offensiones deinceps commiserint, vel perpetrauerint seu quicquam cõtra Maiestatem nostrã attemptare præsumpserint, videlicet illi inter partes Transyluanienses, & Drawan commorantes, post dies octo; illi verò de partibus Transyluanienfibus, post dies viginti; si illi qui sunt trans Drawam, post dies quindecim, à die datarum præsentium in antea computante, volumus quòd possint, non obstantibus contentis in literis nostris, secundũ formã iuris & iustitiæ condẽnari.

Postremò donationes vniuersas per nostram Maiestatem de possessionibus, castris, oppidis, & destrictibus dictorum Prælatorum, Baronũ, nobilium, militũ, clientum, & ad eos pertinentium præscriptorum, quibusuis durantibus præsenti guerra, hactenus factas, simul cum omnibus literis exinde scriptis vel cõfectis, irritantes atq; annullantes, à prioribus possessoribus earundem censemus eo iure, quo antea possederunt, eas tenere, ac etiam gubernare: spondentes, atq; promittentes omnia præmissa, & singula eorum, eis, & quibuslibet eorũ, & ad ipsos pertinẽtibus hæredibusq; ipsorũ purè, & sincerè, sine omni dolo, & fraude aliquali, bona fide & inuiolabili mediante firmiter obseruare, ita videlicet, vt vbi aliquis eorũ quouis modo resiliendo contra nostrã Maiestatem rebellizantes niteretur, atq; vellet, tunc nos talem cum Prælatis & Baronibus nostris, qui tunc ipsi de cõsilio nostro fuerint, simul, & coniunctim, non autem diuisim, agnitis suis demeritis, prout qualitas exiget, iuxta regni nostri antiquam consuetudinem punire valeamus. Datum Budæ feria secunda proxima post festum sancti Francisci confessoris, Anno Domini millesimo quadringentesimo tertio.

SIGISMVNDI IMPERATORIS DECRETVM SVPER DONATIONIBVS POSSESSIONVM INfidelium, Anno Domini 1404.

Nos Sigiſmundus Dei gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Marchioq; Brandẽburgenſis, &c. ſacri Romani Imperii vicarius generalis, & regni Bohemię gubernator, memoriæ cõmendamus, tenore præſentium ſignificãtes, quibus expedit vniuerſis, quẽadmodũ nobis alias extra regnũ noſtrũ in partibus Bohemiæ pro ſacri Ro. Imperii honore, & iure noſtri patrocinii, pro poſſe inſudandũ & laborandũ, ꝙ quidã Prçlati, magnates, proceresq;, & nobiles regni noſtri, malo freti conſilio, imò rebellionis calcaneo ducti, & in improbũ ſenſum dati, ingrati, & immemores beneficiorũ noſtrorum à Celſitudine noſtra ſuſceptorũ & crimen læſæ Maieſt. ſimiliter cõſpirãtes: Nos verò Regẽ, & Dominũ Hungariæ diademate, & ſolio ipſius regni noſtri, cui iã à Deo propitio ferè 16. annis fœliciter regnauimus, imperauimus, priuare, & deſtituere, aliumq; eis ignotũ in Regẽ, vtputa Ladislaũ, filium Karoli de Duracio eligentes, in dictũ regnum noſtrum introducere ſatagebant, tandẽq; aſſiſtentibus nobis domini remedii adiutores nonnullorũ fidelium Baronum, & procerum noſtrorũ interueniente ſubſidio gubernacula dicti regni noſtri votiuè re adipiſcẽtibus, pleriſq; ex dictis infidelib⁹ noſtris iuxta demeritorũ ſuorũ exigente digna correctionis linea feriri, aliaſq; caſtris, tenutis, deſtrictibus, Comitatib. oppidis, poſſeſſionibus, & cunctorũ bonorũ munerib. tanquã per notã infidelitats huiuſmodi rebelliũ ad manus noſtras regias deuolutas, & redactas, de dictiſq; manibus noſtris regiis, nõnullis ꝑdictis fidelibus Baronibus, proceribus & nobilib. noſtris, partem noſtrã animo conſtanti & fidelitate firma tenente, fauente, & magnificãte, iuxta laudabiliũ ſeruitiorum ipſorũ merita, vigore certorum literarũ noſtrarũ exinde cõfectarũ, iure perennali dediſſe, donaſſe, cõtuliſſe & diſtribuiſſe perhibemur & recordamur. Itaq; nunc nonnulli forent regnicolæ noſtri, quorum, vt præmittitur, poſſeſſiones, & poſſeſſionaria per Maieſt. noſtram modo præmiſſo, prætactis noſtris fidelibus donata, & diſtributa exiſtunt, qui his tribus modis infra ſcriptis lamentalibus querelis noſtram infeſtant Maieſtatem.

Primò qualiter nonnulli eſſent ex ipſis, quorũ licet iura poſſeſſionaria propter notam infidelitatis ipſorũ dictis noſtris fidelibus in eum contulerimus: tamen tãdem moti regia pietate, qua delinquẽtibus veniam ſolemus impartiri, ipſis capitibus, poſſeſſionibus, ac rebus & bonis ipſorũ vniuerſis gratiã feciſſemus ſpecialem.

Secundò. a. quibuſdam ex ipſis, licet iura poſſeſſionaria ipſorum per eandem notitiã infidelitatis aliis infidelibus noſtris donauerimus; tamẽ ipſi iuxta gratiã per nos, ac Dn Ioan, Archiep. Strigonienſem, necnon vtroſq; Nicolaum, alias Waywodas, noſtras Tranſſyluanienſes, fœliciter factam, initam & motam, à quibuſuis malorum generibus, necnõ actibus potentiariis, & iniuriis cuipiam inferendis, ſuperſediſſent. prorſus & ceſſaſſent, nec vnquam poſt prædictam gratiã nobis, aut cuipiam regnicolarum noſtrorum, adhærendo noſtris rebellibus & æmulis, aliquam iniuriam, damna, nocumentu, inſolentiaſq;, & opprobria intuliſſent.

Tertiò. a. eſſent tales, quorum ſimiliter iura poſſeſſionaria pro præmiſſa nota infidelitatis aliis noſtris fidelibus certarũ noſtrarum literarũ donationaliũ vigoribus cõtuliſſemus, quo nunquã, & maximè in his elapſis proximis diſturbiorum tẽporibus, aliquã noxii criminis infidelitatis, aut alius cuiuſuis cõtagionis notã in ſe cõtinentem, cõtra noſtram Maieſtatem & ſacrum noſtrum diadema, aut alios quoſcunq; infideles noſtros palàm, vel occultè perpetraſſent, & commiſiſſent, pariterq; ipſi huiuſmodi poſſeſſionibus, & iuribus poſſeſſionariis non eſſent digni, & meritò priuandi, & deſtituendi, ſupplicium modo culmini vocibus gemebundis, & ipſis circa præmiſſa de remedio dignaremur prouidere opportuno.

Nos itaq; qui ex ſuſcepti regiminis officio, cauſas quorumlibet oppreſſorum & querulantiũ omnino metiri debem⁹, iuſtitia requirẽte, auditis, & ſanè intellectis ꝓpoſitionibus præmiſſis, vnà cũ fidelibus Prælatis, Baronibus, & ꝓceribus noſtris maturo exinde ꝓhabito & digeſto conſilio, circa ꝓmiſſos articulos, obiectiones,

& querelas permouere querulâtes modo ſuperius ſpecificato, corã nobis, ac ipſis Prçlatis, & Baronibus noſtris propoſitos & declaratos, vnà cum eiſdẽ ſanximus, decreuimus, & inſtituimus, ſuper hiſq; ſtatum fecimus, vt hi omnes, & ſinguli regnicolæ noſtri, quo, vti ſuperius expreſſatum eſt, iura poſſeſſionaria aliis fidelibus noſtris prætextu præmiſſæ notæ infidelitatis contuliſſe dignoſcimur, hos noſtros fideles, apud quos dicta iura poſſeſſionaria exiſtunt, in domibus eorum propriis, aut aliàs vbi reperiri potuerint, mediantibus hominibus noſtris regiis, & teſtimoniis aliquorum credibilium capitulorum vel conuentuum contra ſeipſos perſonaliter, vel per Procuratorem noſtræ Maieſtatis perſonaliter, vbi tunc (Deo duce) vnà cum eiſdem Prælatis, Baronibus & proceribus noſtris fuerimus cõſtituti, euocent in præſentiam, merum, plenum, & cõdignum iudicium, finemq; deciſiuum recepturi cauſa in prçmiſſa. Adueniente aut ipſo termino, ipſis partibus corã nobis pro habendo in eorum cauſa moderatiuo iudicio, ſi inquinantũ ipſæ partes vnanimi & concordi voluntate ſeipſos in eorum cauſa, atteſtatione ſeu teſtimonio aliquorum fide dignorum proborum nobilium virorum, qui fideles fuerint à principio, & ſunt, noſtræ Maieſtati ſpõte ſubmiſerint, & compromiſerint: Ex tunc idem ipſa cõpromiſſio ipſis partibus per nos, ac ipſos Barones noſtros admittatur & cõſentiatur, inter ipſasq; partes iuxta formam huiuſmodi cõpromiſſionis, aut atteſtationis, iudicium & iuſtitiam exhibeant indilatè, prout cõueniens fuerit, & iuri videbitur expedire. In caſu verò, quo partes prætactæ in huiuſmodi teſtiũ electione diſcordes fuerint, tũc nos Prçlatos, Barones, aut cæteros nobiles illius Comitatus, in quo ipſç poſſeſſiones dẽnotatæ & collatæ exiſtunt, q̃ nobis fideles fuere, vel in ipſo Comitatu tot & tanti nobis fideles in numero pro tũc non fuiſſent, quorum teſtimonium ſuper his ſufficiens eſſet, & acceptandũ, tunc alios noſtros fideles alterius Comitatus, ipſis poſſeſſionib' collatis propinquiores, de fidelitate vel infidelitate partis, quæ inculpatur, per cæteras literas noſtras requirere, & ab ipſis exinde meram certitudinem recipere & experiri teneamur, vt recepta rei veritate, inter ipſas partes finem facere valeamus indilatam.

Ad concluſionem autem horum articulorum, Primò quicunque regnicolarum noſtrorum, quorum iura poſſeſſionaria modo antelato, cuipiam fideliũ noſtrorum ſunt collata, ſe annotãtium gratiam per nos ipſis domino Archiepiſcopo & Waywodæ factam, per euidens documentũ, aut alia credibilia teſtimonia veraciter obſeruaſſe comprobare poterunt, tales rurſus in plenum dominium vniuerſorum iurium ipſorum poſſeſſionariorum debent eſſe in cõtinenti reſtituendi. Illis verò noſtris fidelibus, apud quos ipſa iura poſſeſſionaria extiterint, loco eorundem alias poſſeſſiones aliquorum infidelium noſtrorum notoriorum à nobis impetrauerint, & ſeipſos ipſi infideles ab ipſa nota infidelitatis expurgare non valuerint, allegantibus ſolùm ſub ipſis capitibus poſſeſſionibus, & bonis eorum, poſt ipſam donationem noſtram, per noſtram Maieſtatem gratiam fore factam, in pleno domino ipſarum poſſeſſionum ipſis donatarum in æuum debeant remanere, nec vnquam ipſis poſſeſſiones ab eiſdem noſtris fidelibus modo qualicunq; abſq; bona eorum annuentia & voluntate auferre valeamus, nec ipſis infidelibus noſtris ipſa gratia noſtra quoad rehabitationem ipſarum poſſeſſionum eorum poſſit in aliquo ſuffragari, quoniam volumus huiuſmodi donationem noſtram ſemper & vbiq; in ſui roboris firmitate inuiolabiliter permanere.

Item, quicunq; fidelium noſtras aliquas poſſeſſiones infidelium noſtrorum à culmine noſtro modo qualicunq; obtinuerit, vel impetrauerit, ſeipſumq; in dominium huiuſmodi poſſeſſionum, per nos ſibi donatarum, tepiditate, aut aliquali inertia ductus, infra tempus legitimum, vt puta infra anni reuolutionem, per noſtrum, aut capituli, vel conuentus homines, prout moris eſt, ſtatim non faceret, tales vigores literarum ſuarum donationalium perdiderit, ipſæque poſſeſſiones rurſus ad manus noſtras regias ſunt deuoluendæ eo facto, aut his regnicolis noſtris, quorum capitibus & poſſeſſionibus gratiam feciſſemus, in eo caſu debeat eſſe vtique reſtituendum.

Illorum autem infidelium poſſeſſiones, quorum ſolùm capitibus, & non poſ-

ſeſſioni-

sessionibus gratiam fecisse perhibemur, nobis retinemus, aut si cuicunq; ipsas maluerimus donare, id in nostra constat, & cõstare poterit voluntate. Qui verò modo & consuetudine obseruatis, se vigore donationis nostræ regiæ in dominium possessionum sibi datarum, infra tempus legitimum, per nostrum & capituli aut conuentus homines introduci, ac per ipsos homines fassionem debitam, coram dicto capitulo, aut conuentu (prout moris est) fieri procurarunt, occurrentibusq; interim, & imminentibus aliquibus sibi impedimentis aut obstaculis eorundem capituli, vel conuentus, ipsum capitulum vel conuentus ipsas literas statutorum ob contradictorum nihilationem, aut aliam potentionariam resistentiam, aut fauorem, seu formidinem dictorum nostrorum infidelium, vel fratrum eorundem, aut aliis causis expressis extradare, & emanari facere recusassent: tunc ex eo non debent perdere vigorem literarum suarum donationalium, dummodo de ea re legitimè doceant, de & super his perhibeant testimonium veritatis.

Propterea, quicunque fidelium nostrorum in dominium possessionum ob notam infidelitatis alicuius per nos sibi donatarum, infra anni reuolutionem, aut hucusque, aut ob metum & potentiam sui aduersarii, vel de nostra commissione, seu mandato, aut prorogatione se statui facere nequiuisset, & in dominium earundem legitimè introire; & id ritè, & legitimè, cum sufficienti testimonio posset comprobare: similiter volumus, vt ex eo non perdat vires literarum suarum donationalium.

Volumus etiam, quòd præsentis scripti nostri patrocinio stabilimus, vt hi omnes, & singuli nostri fideles, qui de possessionibus eorum per nostram Maiestatem eis prætextu aliquarum infidelitatum donatis, vigore gratię nostrę per nos sibiipsis infidelibus factæ, aut per ipsos infideles, aut alios quoscunque potentionaliter exclusi essent, vel qui, vt præmisimus, ob metum dictorum aduersariorum eorum, hucusque dictas possessiones intrare nequiuissent: rursus in plenum dominium earũdem per Comites parochiales illorum comitatuum, in quibus ipsæ possessiones existunt, modis omnibus restituantur, & introducantur. Volumus etiam, vt numeros eorũdem fidelium nostrorum augeatur, & via recludatur delinquentium. Sanximus, vt quicunque regnicolarum nostrorum quibusuis nostris infidelibus, facto, aut subsidio expensarumque largitione subuenisse, aut ipsis hospitalitatem præbuisse, probare potuerunt: Hi omnes similiter perdant iura ipsorum possessionariorum vniuersa. Datum Budæ feria tertia proxima post dominicam Inuocauit, Anno Domini millesimo quadringentesimo quarto.

DECRETVM SIGISMVNDI, POSONII EDITVM ANNO 1435.

SIGISMVNDVS diuina fauente clementia, Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex, &c. Vniuersis Christi fidelibus, præsentibus pariter & futuris præsentium notitiã habituris, salutẽ in omnium Saluatore. Inter cuncta quæ ꝑ subiectorum salute conseruanda nostræ meditationis perpendit acumẽ, ad ea pꝛ̃sertim cordis nostri curas innata nobis inclinatione natura solemus diuertere, quibus humanæ temeritatis audacia effrenata nõnunquam vincta potentia reprimatur, & iuris integritas abutentiũ ꝑuaricatione deprauata, nunc aptiore priorum consuetudinũ declaratione, nunc nouarum vtili constitutioni legum participantes prouidentia reformetur. Proinde ad vniuersorum, tã præsentiũ, quàm futurorum noticiam volumus peruenire, ꝙ cùm nos pro imperialis fastigii honore finaliter adipiscendo, post electionem nostrã in Regem Romanorũ factã, & primę coronæ Regię Aquisgrani susceptionẽ, nouissimè sacri Ro. Imperii principibus, electorbius nobis consulentib. in partes Lombardię descẽdendũ,

in ciuitate Mediolani sanctam coronam regiam Rom. Imp. recepissemus, & demum in vrbem Rauennam profecti fuissemus, insulasque nostras imperiales, de manibus sanctissimi domini nostri, domini Eugenii Papæ quarti, cũ debita solennitate suscepissemus, & deinde nõnullis partibus Italiæ & Germaniæ perlustratis, rebusq; tam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quàm nostris Imperialibus nobis interim occurrẽtibus, votiuè dispositis exonerati, tum in peculiare regnum nostrũ Hungaricum medio tempore præsentia nostra regali viduatum, iniuriis & damnificationibus potentialibus in suo statu, & sine quietis & pacis amœnitate disturbatum regressi, in hac ciuitate nostra Posoniensi primam residentiam personalem fecissemus, ac vna cum fidelibus nostris, Prælatis videlicet, & Baronibus eiusdẽ Regni nostri, ad nostram Maiestatem confluentibus, certam conuentionem nobilium de singulis ipsius regni Comitatibus conuocari fecissemus: Tandem ipsorũ congregatione adunata, de eorumdem Prælatorum, & Baronum nostrorum, nec nõ nobilium regni nostri, totum corpus eiusdẽ regni cum plena facultate absentium repræsentantium, vnanimi voto, consilio, deliberatione & consensu pro debita, ordinata, & forum iustitię administratione incolis eiusdem regni ęqualiter omnibus de cætero exhibenda, necnon quieto & tranquillo statu eorumdem regnicolarum inscriptas constitutiones, statuta & leges in perpetuum duraturas, & inuiolabiliter obseruandas disposuimus, decreuimus ordinandas, declarandas & firmandas.

De iudicibus ordinariis Regni, & de eorum iuramento.

PRIMO quidem, vt omnis scrupulosa suspicio, quæ contra iudices, & iusticiarios ipsius regni nostri, de fauore, odio, aut quoquo modo cõcipi posset, de cordibus quorumlibet penitus remoueatur, & tollatur, statuimus, vt semper successiuis temporibus omnes & singuli iudices, & iusticiarii, dicti regni nostri, tam ecclesiastici, quàm seculares, qui videlicet in Palatinum, vel iudicem curiæ, magistrum Tauernicorum Regalium, cancellarium, aut vicecancellariũ Regalem, in protonotarium seu vicegerentem iudicum prætactorum, ac etiam assessoris in iudicio, in Waywodam partium Transsyluaniensium, Comitem Siculorum, Banum regnorum Dalmatiæ & Croatiæ, Banum Sclauoniæ, Banum Mochoniensem, ac in Comites quorumlibet Comitatuum, & iudices nobilium eligentur & assumentur, corũdemq; in iudicatu vicegerẽtes, substituti, & assessores, tẽpore receptionis eorumdem, ad huiusmodi honores & officia administrationis iudicii & iustitiæ, in manibus nostris regiis, vel deputatorum à nobis, iuramentum præstare teneantur, per formam verborum infrà scriptorum.

Forma iuramenti.

EGO N. iuro per Deum, & gloriosam Dei genetricem, virginem Mariam, per omnes sanctos & electos Dei, quòd omnibus, & singulis, coram me causantibus, absque cuiusuis personæ, diuitis scilicet & pauperis, acceptione, omnibus prece, præmio, fauore & amore, & odio postpositis & remotis; prout scilicet secundum Deum & iustitiam faciendũ cognouero, iustum & verum, iustitiam & iudicium faciam meo pro posse: sic me Deus adiuuet, & beata virgo Maria, & hoc signum viuificæ crucis Domini nostri Iesu Christi.

De electione iudicum nobilium.

IVDICES autem nobilium in quolibet Comitatu eligantur, vt præficiantur ex nobilibus potentioribus, & bene possessionatis illius Comitatus communiter omnibus nobilibus eiusdem Comitatus concorditer visi, & meritò acceptandi.

De pœna recusantium assumere hoc officium, & quòd infra quinquennium non possit iudex nobilium iterum ad hoc officium assumendum coarctari.

ET ipsi electi teneantur non refutare, sed suscipere officium iudicatus, sub pœna viginti quinq; Marcarum, per ipsam communitatem, si secus fecerint, irremissibiliter exigendarum, exceptis tamen officiolatus, & honores regios, reginales,

nales, Prælatorum, Baronum, vel aliorum tenentibus, vel stipēdia ratione exercituationis habentibus, vel aliis rationabilibus ex causis in ipso Comitatu cōtinuam residentiam non facientibus, & huiusmodi officium ad minus per annum exercendum, habentibus sigillum cognoscibile, ad dandum cum sigillis aliorum iudicum nobiliū, & Comitis, vel Vicecomitis, literas fide dignas. Si verò elapso anno voluerint, habeant recusandi facultatem. quòd si resignauerint, aut per communitatem nobilium comprouincialiū remoti, seu mutati fuerint, ante annū quintum futurum ad officium assumendum inuiti non coarctentur.

De diuisione byrsagiorum inter Comites & iudices nobilium.

De byrsagiis autem Comitum parochialium ad portionem iudiciariam cedentibus, Comites parochiales, & iudices, æquam inter se diuisionem facere teneantur in duas partes.

De proclamata congregatione generali.

Verum quia frequenti querela regnicolarum nostrorum, imò quadam palpabili experientia teste, nostra percepit Celsitudo, per nonnullas possessionū occupationes, & potētiarum actuum illationes, eosdem regnicolas, inferiores videlicet, à potentioribus multipliciter opprimi & grauari, ideo volentes insolentiis & nouis † attemptationibus pro remedio opportuno viam præcludere: Statuimus & ordinamus, quod quandocunq; & vbicunq; fuerint factæ possessionum aut terrarum occupationes, potentiarum vadationes, seu rerum & bonorum occupationes, ablationes, succisiones syluarum, interemptiones, vulnerationes, & verberationes hominum, domorum & possessionum inuasiones & deprædationes, & alii similes noui actus potentiarum maiores; extunc læsi, damnum & iniuriam passi, impetratis literis Regalibus nostris querimonialibus, & præceptoriis, Comites parochiales, & iudices nobilium Comitatus illius, in quo facta huiusmodi patrata extiterunt, accedant, & requirant: qui quidem Comites, & iudices cum testimonio capituli, & conuentus illi Comitatui deseruire soliti, à vicinis & commetaneis, & nobilibus comprouincialibus, sub certis pœnis in huiusmodi literis nostris Regalibus declaratis, in sedem eorum iudiciariam, per modum proclamatæ congregationis, partibus quoque litem habentibus conuocatis, ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemq; nobis, & sacræ coronæ nostræ obseruandam, tactis sanctorum reliquiis præstitam, super huiusmodi nouis occupationibus possessionariis, & aliis actibus potentionariis, plenam & indilatam requirāt veritatem: qua requisita, & inuēta, possessiones occupatas, authoritate, in hac parte eis attributa, mediante, restituant eisdem, à quibus fuerant indebitè occupatę, ipsosq; in dominio earumdem protegant, & conseruent; alia verò bona, & vada potentionaliter ablata, absq; defectu reddantur, & restitui faciant.

† anteceptationibus per media opportuna.

Quòd habita sufficienti inquisitione, & satisfactione impensa, factum potentiarium ad curiam Regiam decidendum transmittatur.

Super facto autem potentiæ in talibus commissæ, partes vtrasque, discussionem & sententiam finalem recepturi, ad certum terminum mediantibus eorum, & dicti capituli, vel conuentus literis, seriem totius facti exprimentibus, ac propria, & possessionum factum huiusmodi attestantium nomina continentibus, in personalem præsentiā nostram Regiam, aut palatinalem, seu iudicis curiæ nostræ transmittant: vbi absq; vlterioris termini, & litigionarii processus obseruatione, & cōtinuatione, etiā partis non venientis absentia non obstāte, nos, vel iudex alius, ad quem causa transmissa fuerit, iuramentum capiti, decernent: tandem finalem sententiam proferemus, & proferre tenebitur. Partes tamen litigantes, quandocunque voluerint, absque requisitione iudicis, & onere solutionis byrsagiorum, liberam concordandi habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis Regni nostri consuetudo, huiusmodi concordiam in quibuscunq; factis potentialibus & aliis liberè faciendam dictat & consentit.

Concordatio libera, ita in Colom. decret.

De Baronibus, iudicibus, & aliis officialibus, ac Comitibus parochialibus, alios indebitè opprimentibus, quod eadem proclamata congregatio generalis contra eos celebretur.

NE autem Barones, iudices, & alii, honores Regios & officiolatus à Regia Maiestate tenentes, seu Comites parochiales honori & iudicatui ipsorum subiectos, quibus etiam ipsi ab aliis iustitiam ministrāt, per seipsos quamuis cupiditate, vel propria voluntate allecti, aliqua occasione indebitè grauent, opprimant, seu damnificent, aut per eorum Vicegerentes talia fieri permittant: statuimus, vt a talibus læsi, damnificati, & iniuriati, impetratis literis nostris, ipsorū querelam cōtinentibus, præceptoriisq́; modo prætacto corā iudicib. nobiliū, ac testimonio capituli, vel conuentus eiusdem Comitatus, per modum similis proclamatæ cōgregationis, veritatē inquiri facere, & sua damna vel grauamina cōprobare valeāt, & per ipsos iudices, vna cum nobilibus prouincialib. Comitatus eiusdem, iudicium & iustitia ex parte huiusmodi officialium impēdatur, aut nostræ Maiestati, seu iudicibus, & iustitiariis curiæ nostra prænotatis, modo præscripto per literas ipsorum iudicum nobilium, seu capituli & cōuentus, seriem totius facti continentes, causa discutiendi ad certum terminum transportetur, vbi huiusmodi causa modo pręmisso sine dilatione terminetur. Si verò iidē Barones, seu officiales Regales, aut Comites debitum moderamen sui officii in tantum excesserint, vt ex parte totius communitatis, officiolatui suo subiectæ, generalis vociferatio querulosa contra nos emerserit, ex tunc nos ad fidelem & † literatoriam assertionem iudicum nobilium, & capituli, aut cōuentus prouincialis, personaliter, vel per idoneum hominem ad hoc specialiter deputando, volumus & tenebimur ex parte talium cōdignam iustitiam ministrare.

† id est, literis comprehensam.

De officialibus dominorum, qui cum potentiis dominorum suorum alios damnificant, quòd domini eorum de suis bonis satisfaciant, & tandem de bonis suorum familiarium, etiam per detentiones personarum, pro se satis recipiant.

STATVIMVS itaq́; ad reprimendum potentionariorum actuum effrenatum abusum, præsente ordinatione sanciētes, quòd si qui castellanorū, aut cæterorum officialium nostrorū, aut Reginaliū, nec non Prælatorum, Baronū & nobilium, ac regnicolarū nostrorū, de castris, & officiolatibus, & cum potētiis dominorum suorū, à quibus eiusmodi castra, possessiones, & officiolatus pro honore obtinent, aliquos actus potētiarios, damnificationes, iniurias, & quæcunq; mala perpetrauerint & commiserint, talium domini, qui eisdem huiusmodi castra, officiolatus, & honores cōtulerint, super omnibus damnis & nocumentis per se, & de suis bonis, plenam satisfactionem exhibere sint obligati, & teneantur effectiuè seipsos in huiusmodi actib. potētiariis per suos castellanos seu officiales perpetratis, inscios & innocentes, & immunes fore, debito iuramento purgandi: Suum aūt damnum in huiusmodi satisfactione prætactè perceptū, si voluerint à suis familiaribus castellanis, seu officialibus, qui ipsi satisfactioni causam dederunt, per ablationes rerum, & bonorum ipsorum, ac possessionum occupationes, seu rebus, & bonis, ac possessionibus minus sufficientibus per personarum eorum detentionem, & in captiuitatum redactionem, & conseruationē, vsq; ad recuperationem damnorum suorū prædictorum fiendam, non obstante liberæ nobilitatis cōditione, vel alterius cuiuslibet dignitatis priuilegio, liberam habeāt facultatem, quantitatē tamē sui damni in solutione huiusmodi percepti nō excedendo. Vt autem officiales, & Comites nostri prætacti, nobiles, & incolas Regni nostri sub suo onere & iudicatu constitutos, in debitis byrzagiis, exactionib. grauandi occasionē non habeāt, antiquam in hac parte consuetudinē Regni imitādo declaremus: Quòd nullus iudicum secularium iudicia seu byrzagia extorquere possit, nisi tempore congregationis palatinalis, vel alterius per Regiam Maiest. ad cōgregationes generales celebrandas deputati, in singulis Comitatibus celebrandis, secundum cōsuetudinem ab an-

ab antiquo obſeruatam, exceptis caſibus infrà ſcriptis, quibus etiam extra tempus dictarum congregationum generalium byrſagia exigi debitè poſſint.

DE CASIBVS IN QVIBVS BYRSAGIA EXtorqueri poſſunt, non expectata congregatione generali.

Primus caſus propter violatam retentionem, & damnificationem Iobagionum poſt petitam licentiam.

PRIMO, videlicet, propter violatam retentionem, aut damnificationem Iobagionum, petita licentia, iuſto terragio depoſito, aliiſque debitis ſuis perſolutis, ad alterius poſſeſſionem ſe transferre volentium; quo caſu Comes parochialis cum ſuis iudicibus nobilium, abſq; quibus nullum in talibus proceſſum facere debet, ab his, qui in hoc caſu culpabiles legitimè inuenti fuerint, iudicium, ſeu byrſagium trium marcarum totiẽs, quotiẽs & quandocunque culpabiles inuenti fuerint, ſine expectatione, extorquere poteſt, Iobagionem detentum, ſeu damnificatum cum omnibus bonis ſuis, damnis etiam recuperatis, liberè abire permitti faciendum.

Secundus caſus propter indebitam abductionem Iobagionum, ante dies quindecim petitæ licentiæ.

ITEM, ſi quis Iobagionem alterius, non petita, nec obtenta licentia, vel petita, ſed non obtenta, ante dies quindecim huiuſmodi petitæ licentiæ potentialiter abduxerit, talis pro abductione violenta Iobagionis huiuſmodi byrſagia triũ Marcarum ſoluat, & eundem Iobagionem cum aliis tribus marcis byrſagialibus per Comitem parochialem cum iudice nobis reſtituere compellatur. Si verò Iobagio aliquis non obtẽta licentia, ſed furtiuè ad poſſeſſionem alterius receſſerit, & idem ad cuius poſſeſſionem acceſſerit, requiſitus reddere recuſauerit; extunc ad reſtitutionem Iobagionis furtiui Comes parochialis talem cum byrſagio trium marcarum compellere debeat ac teneatur.

Tertius caſus propter violationem ſedis iudiciariæ

ITEM violator ſedis iudiciariæ byrſagium XXV. marcarum ſoluat.

Quartus propter dimiſſionem malefactorum de captiuitate.

ITEM, quicunq; furem, vel latronem, aut aliquem publicum malefactorem, captiuauerit, & eundem de captiuitate ſua voluntariè permiſerit abire, ſoluere debet Comiti parochiali homagium malefactoris prænotati.

Quintus caſus propter non ſolutionem lucri Cameræ.

ITEM, à quocunq; lucrum Cameræ debito tempore ſolutum non fuerit, Comes parochialis cum iudice nobilium, de qualibet villa non perſoluente poſt emanationem literarum byrſagialium per Iud. nobil. contra tales dari ſolitarum, exigere debeat ipſum lucrum Cameræ cum byrſagio trium Marcarum.

Sextus caſus propter non ſolutionem decimarum debito tempore.

CONSIMILITER qui certa ſcientia meminimus noſtrorum prædeceſſorum literis, per noſtram Maieſtatem frequentius literatoriè, & laudabili conſuetudine Regni noſtri, percipi ſolitum eſſe, & vſitatum fore decimas Eccleſiarum de ſingulis villis decimas perſoluere: poſt interdictum Eccleſiaſticum certo cõſueto tempore obſeruari commiſſum, recuſantibus per Comites parochiales, aut Vices ſuas gerentes exigere debere, cum ſingulis tributis Maieſtatis. Ideo præſentib. ordinationibus, & ſtatuti vigore eandem conſuetudinem ratã habendã, innouandam, & imitandam committentes, quod poſt interdictum Eccleſiaſticũ, in ſingulis diœceſibus, & locis Epiſcopalibus hucuſq; ſolitis, impoſitum de ſingulis villis, quæ per vnius menſis ſpacium huiuſmodi interdictum Eccleſiaſticum animo indurato tolerarint, eaſdẽ decimas ſoluere recuſarint, ſeu non curauerint, mox elapſo ipſius mẽſis ſpacio, Comites, vel Vicecomites parochiales, per decimationes requiſiti, decimas eaſdem cum ſingulis tribus marcis byrſagialib. pro ſe indilatè exigentes, eis quibus ſolui debent, abſq; dilatione & defectu perſolui facere teneantur.

Septimus casus propter non attestationem nobilium tempore proclamatæ congregationis.

ITEM quandocunque nobiles alicuius Comitatus vigore literarum Regalium per modum proclamatæ congregationis, sub pœna trium Marcarum, in eisdem literis Regalibus expressa, cõuocati fuerint; quicunque in illam congregationem non venerint, nisi ægritudine, senio, viduitate, orphanitate, paupertatis impotentia absentia remota, vel eorum arduis negociis rationabiliter se excusare poterint: Comes parochialis, & iudex nobilium, prædictas tres Marcas in dictis literis nostris expressas indilatè exigere possint.

Octauus & vltimus casus propter extorsionem byrsagiorum in causis accumulatorum.

ITEM Palatinus, & iudex curiæ, ac cæteri iudices ordinarii, Ecclesiastici & seculares, vniuersa iudicia statim in causis coram eis vertẽtibus aggregata, statim ipsis causis finitis, & per sententiam finalem conclusis, primò parti aduersæ de sua portione satisfactionem impendere teneantur, & ad partem suam iudiciariam cedentem exigere, liberam habeant facultatem.

Quales personæ capitulares & conuentuales pro testimonio mittantur.

ITEM statuimus, quòd ad faciendas statutiones, inquisitiones, & euocationes, & alios quoscunq; processus, cum hominibus & testimoniis capitularibus & conuẽtualibus fieri solitas, quæ communiter fidedignitates vocantur: de capitulis & conuẽtibus personæ seu homines simplices non mittantur, sed de ipsis capitulis canonici ad minus, aut personæ in beneficiis vel officiis constitutæ. De conuentibus verò Monachus conuentualis sacerdos destinetur.

Quòd testimonium antequam exmittatur, iuramentum præstet.

QVI quidem pro huiusmodi testimoniis capitularibus & conuentualibus deputati priusquam ad faciẽdas aliquas statutiones possessionarias, metarum reambulationes, †reuisiones possessionarum, & communes inquisitiones transmittantur & procedant, iurare teneantur, vt in eisdem factis fideliter & rectè procedant, & veram relationem seu fassionem faciant.

† Al. reuersiones.

Quòd homines Regii post reuersionem tempore relationis coram capitulis vel conuentibus iurare teneantur.

HOMINES etiam Regii in præmissis procedentes, tempore reuersionis eorum, ac fassionis seu relationis, coram ipsis capitulis & conuentibus facientes simile iuramentum præstare teneantur: quicunq; non fecisse repertus fuerit, talis, tãquam falsarius & periurus, pœna amissionis beneficii sui, si quod habuerit, puniatur, & insuper siue beneficiatus, siue non beneficiatus existat, perpetuis carceribus mancipetur. Homo verò Regius si in præmissis possessionariis statutionibus metarũ, reambulationis, & reuisionis sinistrè, vel falsè processerit; in facto periurus pœna capitis, & amissione omnium bonorum suorum conuincatur.

De pœna illorum, qui executione sibi commissa procedere nollent.

QVICVNQVE verò nobilis per alium, seu alios quoscunque, mediantibus nostris Regiis, vel aliis cõsuetis literis, nomẽ suũ cõtinentibus pro honore Regio, coram testimonio alicuius capituli vel conuentus requisitus, huiusmodi processus assumere & exequi recusauerit: in byrsagio cõsueto trium Marcarum, per Comitem parochialem indilatè exigendarum, conuincatur eo facto.

Vt vicinorum & commetaneorum nomina in literis conscribantur.

STATVTIONES autem possessionariarum metarum, reambulationes, & reuisiones aliter fieri nõ debeant, nisi vicinis & commetaneis huiusmodi possessionũ inibi legitimè conuocatis, & vt fraus & dolus in talibus melius euitetur, nomina singulorum vicinorum & commetaneorum tempore præmissorum processuum illac principaliter conuenientium, in literis capitularibus & conuentualibus superinde emanandis, seriatim conscribantur.

De

De reambulatione literarum à capitulis vel conuentibus, & de ſalario fidedignitatum.

Et vt materia diſcordiæ ſuper facto redemptionis literarum capitularium vel conuentualium, nec npn ſuper ſatisfactione viarum ſeu laborum, teſtimoniis capitularibus & conuentualibus fientibus, hactenus ſæpius ſuboriri conſueta, decreto ceſſet, & ſuccidatur: præſenti ordinatione, antiquam tamen & laudabilem conſuetudinem imitantes.

Primò de redemptionibus literarum.

Statvimvs, vt in omnibus locis, tam capitularibus, quàm conuentualibus, pro qualibet litera euocatoria per ſe, videlicet euocatoria prima, ſecunda & tertia in capitulo aut in conuentu ſimiliter cum eorum notario & ſcriptore pro redemptione literæ recipiātur ſeu ſoluātur ſinguli denarii viginti quatuor maioris monetæ. Item, pro qualibet litera proclamatoria denarii centum. Item, pro qualibet litera procuratoria denarii xxiiii. Item, pro qualibet litera prohibitoria, proteſtatoria, & aliis ſimilibus, ſi patenter emanētur, denarii xxiiii. ſi verò clauſæ, denarii xii. Item, pro qualibet litera faſſionali emanata priuilegialiter, denarii centum: patenter verò, xxiiii. clauſè autem, denarii xii. Item, pro paribus antiquarum literarum in conſeruatoriis requiſitarum, cuſtodi, ſeu requiſitori per ſe denarios c. Et pro redemptione literæ requiſitæ, ſi non habuit multum de ſcriptura, & patenter confecta fuerit, denarii xxiiii. ſi verò labor ſcribendi fuerit magnus, & litera priuilegialiter confecta, denarii centum. Item de ſimplicibus tranſcriptis, ſeu tranſſumptis literis patenter emanatis, vbi labor ſcribendi magnus non fuerit, denarii xxiiii. Vbi autem litera fuerit prolixa, aut priuilegialiter emanata, denarii cētum. Item, de litera ſtatutoria, in qua contradictio facta fuerit, denarii xxiiii. De literis verò ſententialibus perpetuis, in quibus contradictio facta nō fuerit, recipiantur pro redemptione literarum, ſecundum quātitatem poſſeſſionis, nec non ſeſſionis modo ſubſcripto, videlicet de ſeſſione vna, duabus, aut tribus, vel quatuor, in toto denarii c. Vbi aūt fuerit vltra quatuor ſeſſiones, vſq; ad decem, quo qualibet ſeſſione denarii xxiiii. Vbi verò fuerint vltra decē, vſq; ad viginti, de qualibet ſeſſione denarii xii. Vbi verò fuerint vltra viginti, vſque ad c. de qualibet ſeſſione denarii xii. Si verò fuerint vltra c. vſquequaq; de qualibet ſeſſione denarii viii. Itē, de literis reambulatoriis, metalibus, in quibus contradictio & euocatio facta non fuerit, denarii xxiiii. In reambulationibus aūt metalibus, in quibus ſimplex conſignatio, vel cum hominib. Regiis, de curia Regia tranſmiſſis, ſimilis cōſignatio, vel finalis metarū erectio, cum iuramento ſuper terram in forma iudiciaria, aut partibus concordātibus facta fuerit, pro redemptione literę denarii quingenti. Vbi aūt partibus in huiuſmodi reambulationib. & demonſtrationib. metalibus diſcordātibus, cauſa ad curiā Regiā reducta fuerit, tunc pro redemptione literarū talium denarii cc. Item, de cōmuni inquiſitione ordine iudiciario cōmiſſa, denarii c. Item de remiſſione poſſeſſionariæ occupationis, denarii c. Itē, de occupationibus poſſeſſionū hominum in ſentētia capituli conuictorū, & rerum ablationibus, iudiciaria commiſſione mediāte, fiendis, de rebus ablatis de antiqua conſuetudine capitulum habebit decimā partē; pro redemptione aūt literæ denarii c. Item, de æſtimationibus poſſeſſionariis, iudiciaria cōmiſſione fiēdis, denarii c. Item, de poſſeſſionarii diuiſionis, de ſingulis poſſeſſionib. diuiſis ſinguli denarii c. Item, de expeditoria iuramentali, denarii xxiiii. Item, de expeditione iuramentali continente nomina coniuratorū, denarii c. Item, de ſolutionib. pecunialibus coram capitulis, vel conuentibus, vel eorū teſtimoniis fieri ſolitis, capitulū vel conuentus decimā & nonam partes exigere non poſſint: niſi quando propter diſcordiam partium, in eorum ſacriſtiis ſeu cōſeruatoriis huiuſmodi pecuniæ repoſitæ fuerint; de talibus nempe de iure, decimam & nonam partes recipere poſſint, attamen partis rationē, quæ cauſam dederit pecuniam huiuſmodi in conſeruatoriis reponendi.

De ſalariis fidedignitatis.

Personis autem teſtimonialibus capitulorum & conuentuum, pro ſingulis

diebus, quibus in itinere fidedignitatis processerint, soluantur XII. denarii maiores, siue in propriis equis, siue in equis causantiū ambulent, & ducantur, ita tamen, quòd in victualibus & expēsis causantium, & ipsos ad facta sua conducentiū, similiter cum equis, & familiariū eorum de domo iterū in domū semper duci debeant, & reduci. Praeterea ex quo in iudiciis, in curia nostra Regia fieri consuetis corā iudicibus ordinariis eiusdē curiae, ac eorū notariis, sīpradictae literae, & redemptiones earum necessariarum occurrerunt; ideo ad tollēdam cuiuslibet altercationis occasionē, quae inter ipsos notarios & causantes emergi posset, antiquā consuetudinem redemptionis literarū earumdem modo subscripto duximus similiter declarandum: videlicet, q; in praesenti curia nostra, notariis ipsius curiae iudiciariae de vna litera prorogatoria communiter soluantur denarii XII. De simplici litera inquisitionali, similiter denarii XII. De secundà euocatoria, denarii XXIIII. De tertia euocatoria, denarii C. De proclamatoria, denarii C. De litera iuramentali tertio vel sextò se alicui adiudicata, denarii XXIIII. De eo qui iurabit, XII. vel XXV. aut quinquaginta se, denarii C. De communi inquisitione, denarii C. de litera duellari, denarii CC. De iuramentali super caput, denarii ducenti. De instrumentali exhibitione prima, dēnarii XXIIII, De secundaria & tertiaria instrumentaria exhibitione, cum grauamine assumpta, similiter denarii XXIIII. De prorogatoria respondente cum tribus marcis, denarii XXIIII. De litera prorogatoria patenti, denarii XXIIII. De litera fassionali communi, denarii XXIIII. De aliis literis generalibus, videlicet prohibitoria, & similibus, denarii XXIIII. De prohibitoria facie ad faciem, denarii centum. De litera sententiali facti potentialis conseruatorii sigilli, floreni decem per centum denarios; scriptori autem ducenti. De literis autem statutoriis, & reambulatoriis simplicibus, denarii XXIIII. De literis autem adiudicatoriis reobtentionis possessionum, seu aliarum rerum, iuxta quantitatem possessionis, seu rei reobtentae, habita concordia inter causantem & protonotarios, fiet solutio.

De redemptione literarum in Cancellaria maiori.

In Cancellaria autem nostra Regia, quo ad redemptiones literarum iudiciariarum, & conseruatarum, seruetur antiqua consuetudo eiusdem Cancellariae. Similiter de donationibus, & confirmatoriis, pensata quantitate rei donatae, vel confirmatae, erit concordantia cum Cancellaria modo hactenus obseruato. Quia verò in omnibus praemissis redemptionibus literarum, & aliis quibuscunque solutionibus, & byrsagiorum exactionibus, de numero & quantitate denariorum pro tempore currentium saepenumero mentio facta est: gratia remouendi dubii praesentiū serie declaramus, vt denarii tales intelligantur, quorum singuli centum vnum florenum auri valeant, & repraesentent. Et si denarios minores pro aliquo tēpore cursum habere contigerit, ad eandem rationem cum ampliori & aequiualenti numero suppleant.

Denarii.

De arestationibus, quòd in propriis terris & officiolatibus fieri nequeant sub poena sex Marcarum.

Item in arestationibus mercatorum, & aliorum hinc inde proficiscentium, quae pro debitis, & aliis excessibus, propriis aut alienis in possessionibus, seu locis communibus, tam per Ecclesiasticos, quàm seculares, nobiles & ignobiles satis frequenter fieri solent; in quibus etiam hactenus nonnulla impedimenta, & damna, & iniuriae, per extraconsuetudinem huiusmodi arestationis commissa sunt & patrata; eandem antiquam Regni nostri consuetudinem approbandam, declaramus: Quòd nullus arestare volens, in suis propriis, aut fratrum condiuisionalium suorum possessionibus, terris, aut officiolatibus, pro quacunque causa arestationem facere possit: alioquin pro indebita aresta in poena trium Marcarum conuincatur, & arestum huiusmodi indebitè factum, cum alterò byrsagio trium Marcarum relaxare, & liberum permittere per Comitem parochialem compellatur. Cùm autem in loco communi quispiam arestationem facere voluerit, iudex ipsius loci communis eandem arestationem coram se sic, & non aliter, fieri patiatur,

patiatur,& acceptet, ſi videlicet, areſtās prius à ſe domino, vel villico poſſeſſionis, in qua areſtandi reſidentiam habuerint, iuſtitiam poſtulaſſe, & huiuſmodi iuſtitiam, aut ſibi temerariè denegatam, aut finaliter exhibitam fore, & ſatisfactionem debitam cum impenſa extitiſſe, literis Comitis, vel Vicecomitis parochialis, aut iudicis nobilium, vel aliis creditoribus poterit comprobare. Dum autem hæc præmiſſa modo prætacto euidenter poterit comprobare, extunc dominus, vel iudex, aut villicus ipſius loci, ſeu poſſeſſionis communis areſtum retinere, & inter partes, more in talibus conſueto, iudicium & iuſtitiam facere: Super debitis autem aliis, exceſſibus, vel rebus coram eo rationabiliter obtentis, debitæ ſatisfactionis complementum de rebus & bonis iudicialiter condemnati, aut rebus & bonis ipſius minus ſufficientibus, per detentionem perſonalem impendere teneatur.

De pœnis iudicis areſti fauorizantis, & de vi illata areſtan: nec non de proteſtatione iudicis ſuper eo fieri debentia.

In caſu etiam, quo ipſe iudex areſti, pro fauore, aut timore cuiuſcunque, vel ex qualibet alia cauſa rationem non habente, areſtum coràm & legitimè factum ſeu fiendum retinere, iudiciumq; & iuſtitiam, & ſatisfactionis complementum, modo ſuperiùs deſcripto, exhibere recuſauerit: extunc ipſi atteſtatori cuius ipſe aduerſarium liberè abire permiſerit, prò damno, quod per huiuſmodi areſtum requirere, & mediante iuſtitia obtinere poterat, & pro toto intereſſe teneatur, & exiſtat obligatus, niſi areſtandus, vel areſtandi tantam potentiam & vim habuerint, propter quam Dominus aut iudex loci communis eis reſiſtere, & eos retinere non valebit aut alia potentia ſuperueniens, atteſtatos contra voluntatem iudicis areſti violenter abduxerit: quo caſu eueniente, ad ſui excuſationem, ſuper eo quantoties poterit, ſuis vicinis & commetaneis publicè proteſtetur.

De pœnis ciuium regalium, & reginalium, in propriis terris regalibus & reginalibus areſtantium.

Volumus autem, quòd in noſtris, ac reginalibus liberis comitatibus, oppidis, villis, & poſſeſſionibus, mediantibus eorum iudicibus, officialibus, & præſidentibus quibuſcunque, per ciues, mercatores, hoſpites & incolas corūdem pro ſuis debitis, rebus & acquiſitionibus quibuſcunque, areſtationes huiuſmodi modo ſubſcripto, & ſub pœnis antedictis per Magiſtrum Tauernicorum aut alios eorum ſuperiores indilatè exigendis, fieri nullatenus debeant neque poſſint; ſed in locis communibus, & coram iudice communi, cum neceſſe fuerit, fiant areſtationes per eoſdem, modo ſuperiùs declarato.

De ſalario iudicis areſti.

Iudex autem communis areſtationes huiuſmodi, coram eo debitè & legitimè factas decernens, & iudicans, pro ſuo labore & honore, ſi fuerit iudex per dominum poſſeſſionis conſtitutus, aut dominus ipſemet, LX. denarios; ſi verò villicus, XII. denarios ab homine iudicialiter condemnato, pro ſe exigendi habeat facultatem.

De donationibus iurium quæ per defectum ſeminis quorumcunque decedentium deuoluta fuerint, & de huiuſmodi poſſeſſionibus manifeſtè non conſtat; & de electione nobilis communis, qui pendente lite, eaſdem poſſeſſiones conſeruet; & de donationibus iurium poſſeſſionariorum, ad Regem deuolutorum.

Porro æquitatem, & iuris obſeruantiam, quàm inter regnicolas noſtros vigere peroptamus, à noſtra Regia Maieſtate exordium habere, demonſtrare volentes, præſenti decreto ſtabilimus, quòd in quocunque Comitatu aliqua iura per defectum ſeminis quorumcunque decedentium deuoluta fuerint, & de huiuſmodi poſſeſſionibus manifeſtè non conſtat, an ad ius Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu hæredes fœminei ſexus concer-

nant, sed inter ista duo, videlicet, ius regium, & ius aliorum, scilicet generationalium vel fœmineum, dubium interuenerit; ex tūc homo cōmunis, nobilis, & idoneus, in quolibet Comitatu ad id per Comitem parochialem cum iudice nobiliū, & aliis nobilibus comprouincialibus, ad vnum locum congregatis, nō tamen ex Baronibus, nec de potentibus, sed de mediocribus nobilibus electus, huiusmodi iura deuoluta, & dubiosa, & etiam alia similia, si qua contigerit, tamdiu conseruet, & manu teneat, absq; damnificatione qualibet: excepto solo, quòd de prouentib. consuetis huiusmodi possessionū, donec in manibus suis manebunt, expēsas moderatas capere & satisfacere possit, de quibus tandem rationem reddere valeat, & teneatur, quousq; huiusmodi reuolutio iurium sine hæredibus decedētibus in sede iudiciaria curiæ nostræ Regiæ publicata fuerit; ipsaq; publicatione facta, quicunq; easdem possessiones & iura sibi pertinere allegauerit, intercisis octauis sequentibus, quantocius poterit, rationabiliter iura sua producendo, easdem ad se pertinere comprobet. Quod si facere poterit, iudex curiæ regiæ eidem statui mādet, & faciat cum effectu Si verò in probatione defecerit, iuri regio relinquatur, & si quis vlterius ad easdem ius habere sperauerit, eas de manibus regiis requirat legitimè.

De vxoribus & filiabus decedentium in bonis defuncti remanentibus.

VBI autem vxores, vel filiæ huiusmodi hominum absq; hæredibus masculinis decedentium, in talibus possessionibus & iuribus remanserint, ex tunc possessiones eædem & iura à manibus earum occupari & auferri non debeant; priusquā de earum iuribus, videlicet, an hæreditariò & perpetuò ad ius fœmineum pertineant, an non, veritas inquiratur. Quòd si repertum fuerit eadem iura iuri fœmineo non competere, extunc dictis vxoribus talium decedentium, antequam à dominio dictarum possessionum excludantur, per Regiam Maiestatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint esse deuolutæ, de earum dotibus & iuribus plena satisfactio impendatur.

De quarta puellari, & domo paterna.

FILIABVS verò vsque tempus maritationis earum, domos cum quarta parte possessionum paternarum, pro quarta filiali, secundum consuetudinem regni nostri, sequestretur, & possidenda relinquatur.

De filiabus nubentibus homini impossessionato.

POSTQVAM verò maritatæ, & traductæ fuerint, de earum iure quartalitio pecuniaria solutione† mediante satisfaciet. Vbi autem aliqua ex ipsis filiabus, homini impossessionato tradita fuerit, dictante eadem regni nostri consuetudine, imperpetuo iure, & domino huiusmodi quartæ possessionariæ succedere deberet & remanere; ita tamen, si ipsa de volūtate & consensu fratrum seu consanguineorum suorum, in quos post ipsius matrimonium huiusmodi iura seu quartalitia reuerti & rediuidere debentur, homini, vt prefertur, impossessionato nupserit: alioquin siue de domo parentali, seu de curiis & seruitiis Baronum, vel maiorum nobilium, dictis suis fratribus, seu consanguineis, aut parētibus irrequisitis, & nolentibus, seu non consentiētibus, id fecerit, ius suum quartalitium, non cum possessione, seu cum satisfactione pecuniaria, requirendi habebit facultatem.

† al. immediate.

De non occupandis rebus Ecclesiasticis.

ADIICIENTES statuimus statutis superioribus, quòd nullus Comes, Banus, Wavwoda, seu alius officialis regius, cuiuscūq; denominationis & dignitatis existat, Ecclesias Episcopales, Archiepiscopales, abbatiales, ꝑpositiales, & alias quascunq; regio iure patronatus disponendi, earumdemq; tenutas, pertinentias, decimas, & possessiones intra terminos & limites sui honoris seu officiolatus, absq; speciali mandato regio, occupare, aut de eisdem portionaliter vel totaliter se ingerere præsumat.

De superflua exactione tributorum.

VERVM quia ex immoderata & superflua exactione tributorum, per longiturni temporis abusum, & inaduertentiam, ac negligentiā dispositionis superinde

necessariæ

necessariæ multa damna, grauamina, & incommoda regnicolis nostris, & extraneis hominibus, cum eorum rebus & mercibus in regno nostro hinc inde proficiscentibus, per tributarios, tum nostros regales & reginales, quàm aliorum, propria cupiditate, nullo ad Dei timorem & æquitatem habito respectu, allectos, illata forè hactenus, feruentioriq; auiditate dietenus irrogari, experientia teste, nostra cognouit Celsitudo: Ideo præsenti sanctione decernimus, ꝙ in singulis Comitatibus regni nostri, tempore celebrationis generalium congregationum palatinaliũ per palatinos, pro tempore constitutos, vel alios ex regia deputatione celebrandarum, inquirant a iuratis assessoribus huiusmodi congregationum, numerum & loca nostrorum tributorum, in ipso Comitatu exigi solitorum, & à Dominis, seu possessoribus eorũdem tributorum petantur exhiberi literæ primariæ institutionis tributorum eorũdem; in quibus si inuenta fuerit quantitas soluendi tributi, de singulis rebus solui consuetis, talis solutio moderetur, & reducatur ad rationem præsentis monetæ, taliter ne pro tributariis, seu tributa habentibus, eorum iusti prouentus non decrescant, nec econtrariò solutionis motus in onus tributa soluere debentium supercrescat.

De moderatione solutionis tributorum, & viarum falsarum.

VBICVNQVE autem huiusmodi literæ primariæ institutionis tributorum reperiri, & exhiberi non poterunt; aut repertæ forsitan: & non exhibitæ, quantitatem soluendi tributi non expressèrint; tunc a prædictis iuratis assessoribus dictæ congregationis similiter inquiratur, & resciatur quantitas solutionis tributorum, in quibusuis tributis ipsius Comitatus de singulis rebus tributariis solitis tempore antiquiori, quod humana memoria comprehendere potest, fieri consuetæ, & retrahatur ad antiquam consuetudinem compensata qualitate, quantum iustius fieri poterit, pecuniæ tunc currentis, semper absque damno & detrimento tributa exigere & soluere debentium, æquitate videlicet vtriusque partis semper salua. Similiter inquiratur, discutiatur, & moderetur, quomodo, & vbi fiunt falsæ viæ, & indirectè quorumlibet tributorum, & quantum longè vel propè huiusmodi vias falsas singuli tributarii obsidentes, & itinerantes in eisdem prohibentes, vel impedientes, iustam & consuetudinariam habuerint & habere debeant facultatem.

Quòd nouiæ viæ non adinueniantur.

VIAS autem nouas in locis, quibus viæ abolim nunquam haberi consueuerunt, nemo pro communi & vniuersali transitu itinerantium, in detrimentum ac damnum tributorum vicinorum, in faciebus suarum terrarum adinuenire præsumat.

De exquirendis falsis viis.

ALIOQVIN de huiusmodi viis nouiter adinuentis, cum prædictis congregationibus generalibus, iuxta affirmationem iuratorum assessorum huiusmodi congregationum decernatur, an pro falsis viis deputandæ sint, vel aliter restringendę & moderandæ. Habentes insuper & exigentes tributa, ratione pontis, vel nauiũ, pontes huiusmodi aut naues sub debita reformatione semper studeant cõseruare, taliterq; viatores, & tributa soluẽtes, absq; impedimento per pontes & naues eorum transitum liberum, & non impeditum, facere possint; id verò facere negligentes, pœnis, & grauaminibus opportunis, ad debitam reformationem & conseruationem suorum pontium & nauium in dictis congregationibus promulgatis per Comites eorum parochiales astringantur, totiens, quotiens eorum negligentia exigente fuerit opportunum.

De non acceptandis infidelibus, & aliis facinorosis ad castra dominorum, præter officiales finitimos, qui solùm fures, latrones, & malefactores recipere poßint.

POSTREMO, antiquã regni nostri consuetudinẽ p̃senti edicto confirmandam, Prælatorũ, Baronũ, & nobiliũ regni approbãte cõuẽtu, stabilimus, & ordinamus: ꝙ nullus Prælatorũ, Baronũ, nobilium & regnicolarũ nostrorũ, cuiuscũq; status,

conditionis,& dignitatis exiſtant,quoſcunq; infideles manifeſtos noſtros, & coronæ noſtræ ac regni noſtri, publicos fures, & latrones, & malefactores,ſpſtert im in congregationib.generalibus proſcriptos,in ſuis caſtris,domibus,bonis, & poſſeſſionibus retinere,hoſpitare,& conſeruare,aut eis auxilium, hoſpitalitatē,& fauorem impendere præſumāt,ſub pœna conſimilis infidelitatis,& furum,& latronum hoſpitalitatis:excepto, quod fures, & latrones,& alios malefactores in congregationibus generalib.proſcriptos,demptis infidelibus, Barones,& Caſtellani noſtri,in cōfinibus regni caſtra,& fortalitia,ac officiolatus,& honores pro defenſione confiniorum tenentes, vſq; ad tempus acquirendæ gratiæ poterunt in huiuſmodi caſtris fortalitiis metalibus receptare, & retinere. In cuius rei memoriā, firmitatemq; perpetuam, præſentes conceſſimus literas priuilegiales, prudentis autentici ſigilli noui duplicis,pro quo nunc vt Rex Hungariæ vtimur, munimine roborotas. Datum per manus venerabilis domini Matthiæ de Gathalotz, Præpoſiti Eccleſiæ Quinqueccleſiēſis,aulæ noſtræ ſummi Cancellarii, fidelis noſtri dilecti,anno Domino milleſimo quadringēteſimo triceſimo quinto,octauo idus Martii, Regnorum noſtrorum anno,Hūgarici quadrageſimo octauo, Romanorū vigeſimoquinto,Bohemiæ quindecimo, Imperii verò ſecundo. Venerabilibus in Chriſto patribus, dominis Gregorio Strigonienſi, Ioan. Colcienſi & Bachienſi Canonice vnitarum,Doymo Spalatenſi, Iadrenſi ſede vacāte, Petro de Rozgen Agrienſi, Varadiēſe ſede vacante,Georgio Lopes Tranſſyluanienſi,Zagrabienſe ſede vacante, Henr.Quinqueccleſienſi, Simone de dicta Rozgon Veſprimienſi, Clemente Iaurienſi, Vacienſe ſede vacante,Georgio Nitrienſi,Chanadienſe ſede vacante,Iacobo Sirmienſe,Ioſeph Boznēſi,Ioan.Thininienſi, Vito Corbonenſi, Ioanne de Domniis Segnienſium Eccleſiarum Epiſcopis, Eccleſias Dei fœliciter gubernantibus,ſubinuicem monentibus Scordienſe,Traguarienſe,Makorienſe, & Farcenſe ſedibus vacantibus.Item Magnificis Matthæo de Paloz.prædictiRegni noſtri Hungarici Palatino,ſpectabili & magnifico Hermanno,Ciliæ & Sagoriæ Comite,ſocero noſtro chariſſimo,totius Regni noſtri Sclauoniç Bano,Comite Stephano de Bathor iudice curiæ noſtræ, Ladislao de Chaak Waywoda noſtro Tranſſyluanienſi,Ioanne & Stephano Weglea, Segniæ,& Modruſiæ Comitibus,Regnorum noſtrorum Dalmatiæ,& Croatiæ prædictorum, Deſew, & Ladislao de Gara Machoniēſi,Nicolao de Radniich crucifero ordinis Pruthenorū, Sewerien: Banis,Ioanne de ſæpe dicta Rozgon Tauernicorum,Emerico filio Nicolai Waywodæ, de Marcali Ianitorum, Ioanne & Stephano de Peren dapiferorum,Paulo & Ioanne Koinpolth de Naua pincernatum,Laurentio de Hederwara Agazonum noſtrorū magiſtris, ac Stephano & Georgio de antelata Rozgon, Comitibus noſtris Poſonienſibus,aliiſq; quàm plurimis Regni noſtri comitatus tenentibus,& honores,&c.

DECRETVM SIGISMVNDI IMPERATORIS SVPER MODO EXERCITVANDI.

1435.

NOS Sigiſmundus diuina fauente clementia,Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c.Rex.Notum facimus,tenore præſentium, ſignificantes quibus incumbit vniuerſis: quod nos, cui Regiæ Celſitudinis prouidētia,ſubditorum ſuorum, & terrarum,ac regnorū ſuorum ditioni, tuitioni, & illæſæ conſeruationi nedum introrſus, verùm potius ab extraneis inuaſoribus,officio ſuç dignitatis exigente, ſe obligatā profiteatur: volētes fines Regni noſtri prædicti a partib. noſtris Bohemiæ, & Morauię, à quibus propter ingruentiam præſentis temporis, ab aliquibus elapſis annis hucuſq; frequentiores feruentioreſq; ipſum regnum pręttulit hoſtilitates,vi noſtra regia reddere ſecuriores,omnes infra ſcriptum ſponte,Imò ex debito Regali,in noſtras regias curas & expeditiones duximus aſſumendum.

Videlicet,vt ciuitates,& caſtra ſubſcripta, ciuitatem & caſtrum Poſoniēn. ciuita-

ciuitates Tirnauiẽn: & Zakoltza, castrum Trincziniẽn: & alia castra, ac munitiones, & fortalitia, in confinio Morauię, & iuxta fluuiũ Wagh situata, quemadmodum tam in ipso ex parte Bohemiæ, quam in aliis omnibus confiniis, & metis regni nostri, ex quacũq; parte apud nostras regias manus habita, & in futurum quouis euentu & casu eiidem nostris manibus applicari contingentia: nostris sumptibus regalibus, contra quempiam Bohemorum, & alios vndecunq; emergentium muniemus, & tutabimur sufficienribus gentibus, armis, & victualibus, aliisq; necessariis, tam pro conseruatione & defensione castrorum & munitionum in se, quàm ad tenẽdos campos, & defendendum circumiacentia campestria, contra quosuis insultus hostiles occurrentes.

Si autem tanta potentia inimicorum irrepserit, quòd maior viribus gentium nostrarum imperialium foret, nec ab inuasione finium regni arceri & prohiberi per easdem gentes nostras imperiales posse verisimiliter videretur: ex tunc pręlati deputati pro defensione illarũ partium, cum suis Banderiis & viribus iuxta dispositionem de Episcopis factam, & obseruari consuetam, nec non communitates singulorum Comitatuum, pro earum partium, vel aliorum conuertras habere cõtingentium, defensione, modo simili deputatorum, sub Banderio Regali cum Baronibus, proceribus, & nobilibus dictorum Comitatuum, & eorum gentibus, per modum generalis expeditionis exercitualis, viribus coniunctis supradictos. *Banderia prælatorum quando.* *Comitum banderia.*

Conclusum est insuper ac statutum per nostram Maiestatem, cum Prælatis ac Baronibus, & regnicolis nostris prænotatis, quod tempore vniuersalis exercitus, generaliter proclamati, singuli Barones, proceres, & nobiles possessionati, secundum quãtitatem dominii ipsorum, videlicet, de singulis triginta tribus Iobagionibus, proprias possessiones, & terras, more aliorum Iobagionum, in possessionibus, quibus resident, habentibus & censum colligẽtibus, munera, seu alia seruitia dominorum, cum aliis Iobagionibus supportantibus vnum, de centum verò tres, & sic consequẽter de aliis, quotquot habuerint, de singulis centũ, singulos tres pharetrarios equestres, ad min⁹ videlicet arcus, pharetras, gladios, & biccellos habẽtes, & ad bellandum aptos & vtiles, ipsimet personaliter accedentes, ad quoslibet exercitus regni generales conducere teneãtur. Hi verò, qui minus quam triginta tres habẽt Iobagiones, Iobagiones suos, quos habuerint, cum Iobagionibus aliorum taliter cõiungere, & cõmendare teneantur: quòd semper de triginta tribus Iobagionibus quorumcũq; vnus pharetrarius, modò pręmisso armatus & dispositus, ad exercitus generales trãsmittatur. Cæteri deniq; nobiles Iobagionibus carẽtes, singulariter, ꝑpriis in personis, hi videlicet, qui dominos habere dignoscuntur, sub quorum nominib. & expensis exercituare solent, cum eorum dominis, ac gentibus seu Banderiis: Alii autem huiusmodi dominos non habẽtes, de propriis eorum possessionibus domibus: & expensis, cum eorum Comite parochiali (illis tamen exceptis, quos decrepita ætas, viduitas, orphaneitas, & alterius cõsimiliter impotentiæ causa necessaria, videantur excusare) similiter pro sua facultate condecenter armati, & dispositi, exercitualiter proficisci teneantur.

Vbi autem duo, vel plures fratres indiuisi, & in vno victu manentes extiterint, vno eorum ad huiusmodi generales exercitus proficiscente. Illi verò, qui in propriis personis sub Banderio, & stipendio regali, & Baronum procedere habebunt, præter & vltra gẽtes suas, de honoribus, & stipendiis Regalibus, vel Baronum secum seruientium, & exercituare debentium, nihilominus prætactum numerum exercituũ de suis propriis possessionibus, cum Comite suo parochiali, seu Comitibus, sub quo, vel sub quibus possessiones suæ existant, expediant, & transmittant ad illas partes, & pro illo tempore, quibus iidem Comites parochiales singulorum Comitatuum debebant exercituare. *Duo fratres indiuisi.*

Præterea Prælati, Barones & nobiles regni nostri castra, fortalitia, & munitiones habentes, eorum castellanos, seu alios nobiles, pro custodia huiusmodi fortalitiorum necessarios, similiter ipsi Barones, nobiles, & maiores personæ seculares coram coniugibus & domesticis suis personis nobiles pro magisto curiæ, & alios ad constituendum honorem curiarum suarum deputandi & relinquendi habeãt

conditionis,& dignitatis existant,quoscunq; infideles manifestos nostros, & coronæ nostræ ac regni nostri, publicos fures, & latrones, & malefactores, ptert im in congregationib. generalibus proscriptos,in suis castris,domibus,bonis, & possessionibus retinere,hospitare,& conseruare,aut eis auxilium, hospitalitatē,& fauorem impendere præsumāt,sub pœna consimilis infidelitatis,& furum,& latronum hospitalitatis:excepto, quod fures, & latrones,& alios malefactores in congregationibus generalib. proscriptos,demptis infidelibus, Barones,& Castellani nostri,in cōfinibus regni castra,& fortalitia,ac officiolatus,& honores pro defensione confiniorum tenentes, vsq; ad tempus acquirendæ gratiæ poterunt in huiusmodi castris fortalitiis metalibus receptare, & retinere. In cuius rei memoriā, firmitatemq; perpetuam, præsentes concessimus literas priuilegiales, prudentis autentici sigilli noui duplicis,pro quo nunc vt Rex Hungariæ vtimur, munimine roborotas. Datum per manus venerabilis domini Mathiæ de Gathaloiz, Præpositi Ecclesiæ Quinqueeclesiēsis,aulæ nostræ summi Cancellarii, fidelis nostri dilecti,anno Domino millesimo quadringētesimo tricesimo quinto,octauo idus Martii, Regnorum nostrorum anno,Hūgarici quadragesimo octauo, Romanorū vigesimoquinto,Bohemiæ quindecimo, Imperii verò secundo. Venerabilibus in Christo patribus, dominis Gregorio Strigoniensi, Ioan. Colciensi & Bachiensi Canonice vnitarum,Doymo Spalatensi, Iadrensi sede vacāte, Petro de Rozgen Agriensi, Varadiēse sede vacante,Georgio Lopes Transsyluaniensi,Zagrabiense sede vacante; Henr.Quinqueeclesiensi, Simone de dicta Rozgon Vesprimiensi, Clemente Iauriensi, Vaciense sede vacante,Georgio Nitriensi,Chanadiense sede vacante,Iacobo Sirmiense,Ioseph Boznēsi,Ioan.Thininiensi, Vito Corbonensi, Ioanne de Domniis Segniensium Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei fœliciter gubernantibus,subinuicem monentibus Scordiense,Traguariense,Makoriense, & Farcense sedibus vacantibus. Item Magnificis Matthæo de Paloz, prædicti Regni nostri Hungarici Palatino,spectabili & magnifico Hermanno,Ciliæ & Sagoriæ Comite,socero nostro charissimo,totius Regni nostri Sclauoniæ Bano,Comite Stephano de Bathor iudice curiæ nostræ, Ladislao de Chaak Waywoda nostro Transsyluaniensi, Ioanne & Stephano Weglex,Segniæ,& Modrusiæ Comitibus,Regnorum nostrorum Dalmatiæ,& Croatiæ prædictorum,Desew, & Ladislao de Gara Machoniēsi,Nicolao de Radniich crucifero ordinis Pruthenorū, Seweriçn: Banis,Ioanne de sæpe dicta Rozgon Tauernicorum,Emerico filio Nicolai Waywodæ, de Marcali Ianitorum, Ioanne & Stephano de Peren dapiferorum,Paulo & Ioanne Koinpolth de Naua pincernarum,Laurentio de Hederwara Agazonum nostrorū magistris, ac Stephano & Georgio de antelata Rozgon, Comitibus nostris Posoniensibus,aliisq; quàm plurimis Regni nostri comitatus tenentibus,& honores,&c.

DECRETVM SIGISMVNDI IMPERATORIS SVPER MODO EXERCITVANDI.

1435.

Nos Sigismundus diuina fauente clementia,Romanorum Imperator semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Notum facimus,tenore præsentium, significantes quibus incumbit vniuersis: quod nos, cui Regiæ Celsitudinis prouidētia,subditorum suorum, & terrarum,ac regnorū suorum ditioni, tuitioni, & illæsæ conseruationi nedum introrsus, verùm potius ab extraneis inuasoribus,officio suę dignitatis exigente, se obligatā profiteatur: volētes fines Regni nostri prædicti a partib. nostris Bohemiæ, & Morauię, à quibus propter ingruentiam præsentis temporis, ab aliquibus elapsis annis hucusq; frequentiores feruentioresq; ipsum regnum prętulit hostilitates, vi nostra regia reddere securiores, omnes infra scriptum sponte, Imò ex debito Regali, in nostras regias curas & expeditiones duximus assumendum.

Videlicet,vt ciuitates,& castra subscripta, ciuitatem & castrum Posoniēn. ciuita-

ciuitates Tirnauiẽn: & Zakoltza, castrum Trincziniẽn: & alia castra, ac munitiones, & fortalitia, in confinio Morauiç, & iuxta fluuiũ Wagh situata, quemadmodum tam in ipso ex parte Bohemiæ, quam in aliis omnibus confiniis, & metis regni nostri, ex quacũq; parte apud nostras regias manus habita, & in futurum quouis euentu & casu eisdem nostris manibus applicari contingentia: nostris sumptibus regalibus, contra quempiam Bohemorum, & alios vndecunq; emergentium muniemus, & tuebimur sufficienribus gentibus, armis, & victualibus, aliisq; necessariis, tam pro conseruatione & defensione castrorum & munitionum in se, quàm ad tenẽdos campos, & defendendum circumiacentia campestria, contra quosuis insultus hostiles occurrentes.

Banderia prælatorum quando.

Si autem tanta potentia inimicorum irrepserit, quòd maior viribus gentium nostrarum imperialium foret, nec ab inuasione finium regni arceri & prohiberi per easdem gentes nostras imperiales posse verisimiliter videretur: ex tunc prçlati deputati pro defensione illarũ partium, cum suis Banderiis & viribus iuxta dispositionem de Episcopis factam, & obseruati consuetam, nec non communitates singulorum Comitatuum, pro earum partium, vel aliorum conuertas habere cõtingentium, defensione, modo similiq; deputatorum, sub Banderio Regali cum Baronibus, proceribus, & nobilibus dictorum Comitatuum, & eorum gentibus, per modum generalis expeditionis exercitualis, viribus coniunctis supradictos.

Comitum banderia.

Conclusum est insuper ac statutum per nostram Maiestatem, cum Prælatis ac Baronibus, & regnicolis nostris prænotatis, quod tempore vniuersalis exercitus, generaliter proclamati, singuli Barones, proceres, & nobiles possessionati, secundum quãtitatem dominii ipsorum, videlicet, de singulis triginta tribus Iobagionibus, proprias possessiones, & terras, more aliorum Iobagionum, in possessionibus, quibus resident, habentibus & censum colligẽtibus, munera, seu alia seruitia dominorum, cum aliis Iobagionibus supportantibus vnum, de centum verò tres, & sic consequẽter de aliis, quotquot habuerint, de singulis centũ, singulos tres pharetrarios equestres, ad min⁹ videlicet arcus, pharetras, gladios, & bicellos habẽtes, & ad bellandum aptos & vtiles, ipsimet personaliter accedentes, ad quoslibet exercitus regni generales conducere teneãtur. Hi verò, qui minus quam triginta tres habẽt Iobagiones, Iobagiones suos, quos habuerint, cum Iobagionibus aliorum taliter cõiungere, & cõmendare teneantur: quòd semper de triginta tribus Iobagionibus quorumcũq; vnus pharetrarius, modò prçmisso armatus & dispositus, ad exercitus generales trãsmittatur. Cæteri deniq; nobiles Iobagionibus carẽtes, singulariter ꝓpriis in personis, hi videlicet, qui dominos habere dignoscuntur, sub quorum nominib. & expensis exercituare solent, cum eorum dominis, ac gentibus seu Banderiis: Alii autem huiusmodi dominos non habẽtes, de propriis eorum possessionibus domibus: & expensis, cum eorum Comite parochiali (illis tamen exceptis, quos decrepita ætas, viduitas, orphaneitas, & alterius cõsimiliter impotentiæ causa necessaria, videantur excusare) similiter pro sua facultate condecenter armati, & dispositi, exercitualiter proficisci teneantur.

Duo fratres indiuisi.

Vbi autem duo, vel plures fratres indiuisi, & in vno victu manentes extiterint, vno eorum ad huiusmodi generales exercitus proficiscente. Illi verò, qui in propriis personis sub Banderio, & stipendio regali, & Baronum procedere habebunt, præter & vltra gẽtes suas, de honoribus, & stipendiis Regalibus, vel Baronum secum seruientium, & exercituare debentium, nihilominus prætactum numerum exercituũ de suis propriis possessionibus, cum Comite suo parochiali, seu Comitibus, sub quo, vel sub quibus possessiones suæ existant, expediant, & transmittant ad illas partes, & pro illo tempore, quibus iidem Comites parochiales singulorum Comitatuum debebant exercituare.

Præterea Prælati, Barones & nobiles regni nostri castra, fortalitia, & munitiones habentes, eorum castellanos, seu alios nobiles, pro custodia huiusmodi fortalitiorum necessarios, similiter ipsi Barones, nobiles, & maiores personæ seculares coram coniugibus & domesticis suis personis nobiles pro magisto curiæ, & alios ad constituendum honorem curiarum suarum deputandi & relinquendi habeãt

facultatem:moderatè tamē, & tantum noſtro ineuitabiliter neceſſarias perſonas in huiuſmodi ſeruitiis occupando, & relinquendo, & propterea commiſſum eſt, quòd in quolibet Comitatu Vniuerſitates nobiliū eiuſdē Comitatus conuenientes, certum ex eis eligere debeant de medio in ſtatu nobilium, non ex potentioribus, qui cum iudicibus nobiliū ipſius Comitatus numerum Iobagionum quorūlibet regalium, reginalium, & Baronum, ac nobilium in ipſo Comitatu poſſeſſiones habentium, tempore proclamatio exercitus generalis fideliter computet, & conſcribi faciat, & regiſtri par, ſe piam huiuſmodi regiſtri tradere Comiti ſuo parochiali debeat.

Item, quòd quilibet, tam in generali exercitu regnicolarum, quam ad ſtipendia exercituare debens, d e & termino expeditionis exercitualis, cui intereſſe debebit, aſſignatis, abſq; omni procraſtinatione in loco deputato, cum omni gente ſua, cum qua exercitum ire tenetur, conſtituatur.

Quicunq; autem ad huiuſmodi generales exercitus proficiſci debent, tempore proclamationis & inſtaurationis eorūdem, contumaciter ire & proficiſci neglexerint, aut multum tardè, terminum & locum vniuerſalis conuentionis ipſius exercitus prænotatum ſtudioſè prætermittentes, cęteris exercituātibus fatigatis, vel diſperſis, ſeu conflictu bellicoſo iam cōmiſſo & habito, ſuperuenerint, aut tēpore venientes ad comparendum eandē, ante debitam & finalem expeditionem belli, occaſione qualibet, conflictu non habito, noſtra vel Capitaneorū ipſius exercitus abſq; licentia de eodē exercitu temerariè receſſerint: tales expediti minimè reputentur, ſed eorum poſſeſſiones, q, huiuſmodi non venientibus, vel tarditate, aut temerario diſceſſu occupentur, & de huiuſmodi poſſeſſionibus occupatis, per noſtram Maieſtatem, de conſilio Prælatorum & Baronum noſtrorum, quid agēdum ſit, deliberetur.

Item, quòd exercituantes tempore æſtiuo in villis & ſegetibus deſcenſus facere non debeant, ſed in campis vacuis, in quibus ſegetes pedibus equorum non conculcent, neq; deſtruant, vllaq; damna & nocumenta inferre præſumant, nihil omnino præter herbas non falcatas, ligna, & aquā, abſq; debito precio, capiendum, ſeu auferendum præſumant.

Victualium precium.

Precia verò victualium cuiuslibet generis, tam pro hominibus, quàm equis neceſſariorum, in quolibet Comitatu, ante aduentum exercituantium, per communitatem nobilium eiuſdem Comitatus ſecūdum fertiliorem, vel infertiliorem euentum temporis & anni limitentur, moderentur, & taliter ordinētur, vt intuitu ipſorum exercituantium, precia victualium in nullo excreſcant, vltra priorem curſum, & communem in foris communibus vſitatum, prout cupiditate hominum fieri conſueuit.

Si qui verò contra præmiſſam ordinationem, in villis, & aliis locis modo prætacto prohibitis, deſcenſus facere, aut victualia cuiuſcunq; materiæ, abſq; precio ordinato, auferendo, damna irrogare præſumpſerint; extunc homines damnati, ſiue nobiles, ſiue ignobiles, ad præſentiam Comitis parochialis, & iudicis, nobiliū Comitatus illius, in quo huiuſmodi deſcenſus & damna facta & illata extiterint, accedentes, ſuper quantitate damnorum, quæ ſibi illata fore conqueſti fuerint; ſi nobiles, per ſe; ſi verò ignobiles fuerint, cum ſuo villico: & duobus villicis ſuis domi ſuæ ex vtraque parte proximè coniunctis, iuramentum præſtent, ipſiq; Comites, & iudices nobilium, ſuper huiuſmodi damno & iuramento, ipſi conquerenti literas eorum teſtimoniales tradant, vigore, quarum, quàm primùm ad curiam regiam in pſentiam iudicum & iuſtitiariorum ipſam curiam iudicantium acceſſerit, mox abſque vlteriori probatione, & litium protractione, eiſdem conquerentibus, & damnificatis, iuxta contenta literarum prædictarum Comitis, & iudicis nobilium illius Comitatus, in quo huiuſmodi damna per quoſcunq; exercituantes illata fuere: quibus quidem literis, abſq; vlterioris probationis requiſitione, ex vigore præſentis conſtitutionis plena fides adhibeatur, ex parte cuiuslibet damnū inferentis omnimoda ſatisfactio damnorum, nec non expenſarum, pro ipſis damnis exquirendis factarum, ſententialiter fieri decernatur, & cum executione debita,

debita,finaliter & effectiuè, per sententiam iudiciariam, quam Palatinus & iudex Curiæ pro tempore constitutus, vel eorum Vicarii & sigilliferi literatoriè dare & proferre teneantur: Comitibus, & Vicecomitibus, & iudicibus nobilium illorum Comitatuum, in quibus ipsi exercituantes, qui præmissa damna irrogasse, modo antè lato comprobati fuerint,possessiones,& bona habere dignoscũtur,per huiusmodi literas sententiales scribatur,& demandetur,quatenus ipsi mox, receptis dictis literis sententialibus, huiusmodi læsis, & damnum passis, ex parte ipsorum damna inferentium,per ablationes rerum,&bonorũ eorũdem,&si necesse fuerit, possessionũ occupationes,super omnibus,in huiusmodi literis sententialibus contentis,coram testimonio alicuius capituli,vel conuentus, omnimodam & indilatam satisfactionem teneantur exhibere.

Quicunq; autem ex huiusmodi exercituantibus, potentialiter seu voluntariè *De vi & malefacto malitiu, pœnisq;* succensiones,& combustiones,aut deprædationes villarum & possessionum, exactiones Ecclesiarum,nobilium,& virorum Ecclesiasticorum propriam curiam,& domorum inuasiones,& deprædationes,mulierum vel virginum spoliationes, raptus,& dehonestationes,hominum verberationes,& vulnerationes, & alios similes,& maiores,&enormes actus potentialiter committere præsumpserint:ex tunc, contra tales, præmisso modo & ordine in illis Comitatibus, in quibus huiusmodi potentialiter patrata fuerint,inquisita & comperta veritate,in facto potentiæ conuincantur,&ex parte eorum,indilata satisfactio,modò superius declarato,per sententiam iudiciariam impendenda declaretur,& demandetur, ac per Comites parochiales,& iudices nobilium ipsius delinquentis,&in facto potentiæ conuicti,ad executionem earumdem sententiarum per occupationes possessionum, rerum & bonorum ablationes,& alia in talibus fieri solita,per Palatinum,& iudicem curiæ, realiter,& effectiuà procedi,literatoriè committatur & demandetur. In cuius rei memoriam,firmitatemq; perpetuam, præsentes concessimus literas nostras, pendentis & authentici sigilli nostri noui duplicis,quo,vt RexHungariæ,vtimur,munimine roboratas.Datum Budæ,in festo beati Gregorii Papæ.Anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto,Regnorum nostrorum anno,Hungarici quadragesimo octauo, Romanorum vigesimo quinto, Bohemiæ decimo quinto,Imperii verò secundo.

ALBERTI ILLVSTRISS. QVONDAM HVNGARIÆ REGIS DECRETVM incipit editum *Anno* Domini 1439.

Nos Albertus Dei gratia Romanorum Rex,semper Augustus,ac Hungariæ, Bohemiæ,Dalmatiæ,Croatiæ,&c.Rex,& Dux Austriæ, &c. Memoriæ commendamus, tenore præsentium significantes, quibus expedit, vniuersis, quòd excellentissimo Principe, Domino Sigismundo Romanorum Imperatore, ac præfati Regni Hungariæ, &c. Rege,patre nostro charissimo,laudandæ memoriæ,tempore nouiter præterito, Deo cœli, cuius nutu humana fragilitas nequit obuiare, volente, viam vniuersæ carnis ingredienti, nobisque fauente diuina clementia, in regimen, & solium ipsius Regni Hungarici votiuè succedentibus, Prælatorum & Baronum, nec non Procerum, & Nobilium Regni nostri Hungarici Vniuersitatis identitas, nostrum Regium conspectum adeundo, & libertates ipsius Regni nostri, quibus ipsi Prælati, & Barones, ac Nobiles, eorumque prædecessores, temporibus diuorum Regum, præsertimque quondam Serenissimi Principis, Domini Lodouici, Regis fœlicis recordii, prædecessoris nostri freti fuere & gauisi, in quàm plurimis suis articulis diminutas esse recitantes, & nostram Regiam Serenitatem super reformatione status dicti Regni nostri precibus & instantiis propulsantes, infrà scriptos articulos, & in eis contenta, nostris literis inseri, & conscribi facere, approbare, & in eisdem se per nos illibatè

conſeruare, humilimè ſupplicarunt; nos quoque promiſimus, imò promittimus bona fide, quòd articulos infrà ſcriptos tenere & implere volumus, & debemus.

De reformatione conſuetudinum Regni.

PRIMO, quòd antiquas leges & conſuetudines huius regni, & libertates regnicolarum, Eccleſiaſticorum & ſecularium, cuiuslibet ſtatus, ad priorem ſuum modum & ſtatum, quantum de iure, & cum honore eorumdem Prælatorum, & Baronum, ac Regni nobilium conſilio & auxilio poſſumus, reducemus, redintegrabimus, reformabimus, & de cætero in eiſdem manu tenebimus, & conſeruabimus.

De electione Palatini.

INSVPER, quòd Regia Maieſtas Palatinum Regni, antiqua conſuetudine Regni noſtri requirente, eligat, & quòd idem Palatinus ex parte regnicolarũ Regiæ Serenitati, & ex parte ipſius Regiæ Maieſtatis regnicolis iudicium & iuſtitiam facere poteſt, & teneatur: quòd conſilio Prælatorum, & Baronum, ac Regni nobilium pari voluntate eligatur.

De ſtipendiatis, & exercitu generali.

ITEM, quòd Regia dignitas, pro tuitione Regni, & confiniorum, ipſiuſq; conſeruatione, hominibus ſuis exercitualibus de ſtipendio Regali diſpoſitiones faciat, ſic, quòd regnicolas ipſi ſtipendiati exercituantes non prædentur, exercitus verò generalis regnicolis tam diu, donec huiuſmodi ſtipendiati exercituantes aduerſariis reſiſtere poterunt, non proclametur. Vbi autem ipſi exercituantes regnicolas prædati fuerint, tunc tales pronuncientur ad inſtar aliorum patratorum actuum potentiariorum. Dum vero neceſſitate vrgente, exercitum generalem proclamari contigerit, tunc Nobiles Regni vltra metas, & confinia regni, ex quacunq; parte eiuſdem, Regni inuiti more exercituantium non ducantur, antiqua eorum libertate requirente.

Item, quod nouitates, & nociuæ conſuetudines introductæ, aboleantur, & deſtruantur.

Quòd officia exteris nationibus non conferantur: & quòd domini Prælati & Barones, homines forenſes non conſeruent.

De hoc ſæpe alibi paſſim in his Regñ decretis & conuentu Rakos.

ITEM alienis, & forenſibus hominibus, cuiuſcunque nationis & linguagii exiſtant, officia in ipſo regno noſtro, non committemus; nec caſtra, fortalitia, metas, poſſeſſiones, honores, Prælaturas, Baronias, Comitatus, vel quaſcunq; Eccleſiaſticas, vel ſeculares dignitates, ad tempus, vel in perpetuum, extraneis & forenſibus, niſi hominibus Hungaris conferemus: Quodq; Prælati & Barones, homines extraneos & forenſes non cõſeruent.

Quòd prouentus Regales ſolis incolis Regni in arendam conferantur.

ITEM de tricesimis, lucro Cameræ, montanis, vrburis, cuſſionibus monetarum, cameris ſalium, eorumdemque Comitibus, nec non Marduris, quinquageſimis, & quibuſcunque officialibus in arendam, vel adminiſtratiuè, ſeu aliter quouis modo, ſimiliter hominibus idoneis, coronæ Hungariæ ſuppoſitis, & non extraneis, liberam diſponendi facultatem, modo conſueto, habeamus.

De lucro Cameræ, quinquageſima, & Mardurinis.

ITEM, quod lucrum Cameræ in regno Hungariæ, quinquageſimam in partibus Tranſſyluanienſibus, ac mardurinas in regno Sclauoniæ, exigi cõſuetas. exigi, more

gi,more aliàs ab antiquo conſueto,redimēdi,& ad ſtatum tempore pręfati quondam domini Lodouici Regis obſeruatum.

Quòd domini Prælati & Barones duas dignitates tenere non poßint.

ITEM,Prælati & Barones duas dignitates,honores,baronias,ſcilicet ſeculares, & Eccleſiaſticas,ſimul tenere non valeant;nec homo ſecularis, ſiue vir Eccleſiaſticus,dignitates Eccleſiaſticas occupatiuè ſeruare poſſit.

De cambiis forenſium mercatorum.

ITEM,nullus mercatorum forenſium,&extraneorum,cuiuſcunq;nationis exiſtant,ad mercandū,ſeu forizandū,in medium regni, ſed ad loca tempore præfati quondam domini Lodouici Regis,ad forizandum,& emendum,& cambiendum deputata,negociationes ſuas peracturus,more conſueto accedat.

De moneta non immutanda, & de cußione obulorum.

ITEM, quòd monetam auri & argenti,in valore & curſu, quibus pro nunc exiſtit,ſine conſilio Prçlatorum, Baronum & regni nobilium non immutabimus:ſed cudantur obuli,in eadem lega,qua ipſi maiores denarii cuduntur, quorum obulorum duo vnum integrum denarium valeant:Et quòd penes dominum Archiepiſcopum Strigonienſem,&Magiſtrum Tauernicorū,vnus fidelis & idoneus vir, in probatione huiuſmodi cuſſionis monetæ,auri ſcilicet & argenti,deputetur. *Vide decret. Math. Regis.*

De extraneis monetis & ſalibus.

ITEM, monetæ,& pecuniæ,atq; ſales forenſes,in regnum non introducantur, & nec acceptentur,& de hoc fiat prouiſio celerius,quantum poteſt.

Quòd domina Regina officiolatus ſolis incolis regni conferat.

ITEM,quòd diſpoſitio pro Sereniſſima Principe,domina Elizabeth Regina, & eius ſtatus honoris cōſeruatione,ex quo eſt hæres huius regni,fiat, vbicunq; vult in regno:ſic tamen,quòd ipſa domina Regina,honores & officiolatus ſuos nō extraneis & alienis,ſed incolis huius Regni,quibuſcunque maluerit,conferendi,& collatos,dum ſibi placuerit,ab eiſdem,ſecundum ſuum arbitrium, habeat facultatem auferendi.

De captiuis in exercitu,tempore pugnæ erectis,& de facultate bellantium diſponendi de eiſdem.

ITEM, dum in exercitibus,& pugnis,ſeu quibuſcunq; Regis cū inimicis regno committendis,Hungaros aliquos de hoſtibus captiuare, vel aliquid aliud lucrari contigerit: tunc ipſi Hungari huiuſmodi captiuos, & lucrum, exceptis notabilibus perſonis,vel capitaneis ipſorum exercituum inimicorum Regię Maieſtatis,in captiuos pertinentes, quos nos ab ipſis captiuantibus, pro donis condignis recipere valeamus,pro ſe retinendi, vel vendēdi, aut Eccleſiis perpetuæ ſeruitutis iugo tradendi,& donandi habeant facultatem.

Quòd in defenſionibus metarum Regni, Maieſtas Regia conſilio regnicolarum vtetur.

ITEM, quòd in defenſionibus & conſeruationibus metarum,& confiniorum huius Regni,conſiliis regnicolarum vtemur.

Quòd honores ſeculares incolis iſtius Regni conferantur.

ITEM, honores ſeculares,abſq; quolibet conſilio,hominib. iſtius Regni Hungariæ,& non aduenis,liberum arbitrium conferendi, & ab eiſdem auferendi habeamus.

Quòd poſſeßiones forenſibus non conferantur:incolis etiam pro ſeruitiis, & non pro pecuniis donentur.

ITEM, poſſeſſiones,& iura poſſeſſionaria,non forenſibus,ſed benemeritis incolis tantùm regni,& coronæ Hungariæ ſubiectis,iuxta eorū merita,& obſequia, & non pro pecunia,conferemus. Perpetuas verò venditiones, vel impignorationes iurium Regalium,& Camerę,nec cum conſilio,neque ſine conſilio quorumcunq; faciemus.

ITEM, quòd præſcriptiones, ſeu diſpoſitiones ſuper metis & granicicbus inter Hungariam & Auſtriam priùs factæ, in ſuo robore perdurent: de metis verò & granicicbus inter Hungariam & Morauiam, quicquid de conſilio eorumdem Prælatorum, Baronum, & Regni nobilium de iure facere debemus, libenter faciemus.

De hoſpitibus, & victualium procuratoribus.

ITEM, quòd in poſſeſſionibus, & bonis nobilium & Eccleſiarum, ſeu quarumcunq; ſeculariũ, & Eccleſiaſticarum perſonarum, violentas exactiones victualiũ, procurationes hoſpitalitatũ, & alias quaſcunq; aggrauationes præter voluntatem inuitantiũ non faciemus, nec fieri permittemus; nec in domibus, & in locis Prælatorũ, Baronum, & aliorum quorumcunq; ſecularium, & Eccleſiaſticarum perſonarum, pro tractatibus habendis, & aliis quibuſcunq; negociis diſponẽdis, ipſis inuitis morabimur, aut eos expẽſis, victualibus, curruum & ſarcinarum vecturis, nunciorum & familiariũ, & quorumcunq; ad nos pertinẽtium procuratione, vltra eorum ſpontaneam voluntatem in aliquo grauabimus, ſicut abuſiuè, & cõtra voluntatem eorum, ab antiquo tempore retracto fieri erat inchoatum.

De ſeruitiis exercitualibus Eccleſiaſticarum perſonarum.

ITEM, Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ à taxis non diu abuſiuè introductis, liberæ & abſolutæ relinquantur; ſeruitia tamen exercitualia more aliàs cõſueto facere teneantur.

De maritationibus filiarum Regiæ Maieſtatis.

ITEM, quòd de maritatione filiarum noſtrarum agemus cum conſilio Prælatorum, & Baronum, ac nobilium Regni noſtri Hungarici, nec non cognatorum & proximorum, atq; ſubditorum regnorum, ac ducatuum noſtrorum.

Item, quòd Eccleſiaſtica beneficia vacatura non faciemus, neq; permittemus perſecutores occupare perſonas.

Item, quòd habitationem noſtram hìc in Hungaria, more aliorum Regum, faciemus, & continuabimus.

Quòd procuratores Regii & Reginales in ſede iudiciaria ſedere non poßint.

ITEM, quòd procuratores Regiæ & Reginalis Maieſtatum in ſede iudiciaria, vnà cum iudicantibus ſedere non poſſint, ſed interim cauſantes, tempore, quo videlicet cauſa ipſorum Regiæ & Reginalis Maieſtatum agitur, ſtare debeãt: literas etiam per cauſidicos in ipſa ſede exhibentes, per ſe non conſpiciant, nec tractent ſuis manibus niſi Magiſtri iudicantium.

Quòd Regia & Reginalis Maieſtates ratione indebitæ recaptiuationis iurium poſſeßionariorum in æſtimatione conuincantur, & de impetratoribus iurium Regalium.

ITEM, in facto poſſeſſionum per Regiam vel Reginalem Maieſtatem, aut eorum procuratorum à talibus, qui per præſens in dominiis earumdem extiterunt, recaptiuandarũ, & iuri Regio acquirendarũ, quas Regalis ſeu Reginalis Maieſtas iure mediante vigore huiuſmodi recaptiuationis, ſibi appropriare nõ poſſent, cõtra tales, q ſic indebitè, & abſq; iure impediti, & expẽſis fatigati fuerint, ipſa Maieſt. in æſtimatione talium poſſeſſionũ ad inſtar aliorũ ſimilia facientiũ regnicolarũ, cõuincatur. Et ſimiliter ſi quipiã aliqua iura poſſeſſionaria, nomine iuris Regii, pro ſe impetrarẽt, & eadẽ ipſi iuri Regio pertinere, comprobare non valerent, in æſtimatione eorumdẽ. Si vero tales impetrantes ante deciſionem cauſæ, in facto huiuſmodi iurium impetratoris motæ, ſe de dominio ipſorum iurium, ac de prouentuum eorum perceptione occupatiuè, ſiue alio quouis modo intromitterent, nec tandem iuridicè ſibi appropriare poſſent, contra partem læſam, ſeu litigantem, & expenſis fatigatam in facto potentiæ, prout ordo iuris requirit, conuincantur.

Quòd Deſpotus, & Comes Ciliæ, officiolatus Hungaris conferant.

ITEM, iuxta requiſitionem regnicolarum noſtrorũ, nos vnà cum eiſdem operabimur, quod Deſpotus Raſciæ, & Comes Ciliæ, cæteriq; Magnates, dominia, videlicet

delicet poſſeſſiones, caſtra, fortalitia, ciuitates, oppida, & alia bona, in hoc Regno Hungarico habentes, & tenentes; huiuſmodi caſtra, fortalitia, oppida, ciuitates & poſſeſſiones, non aduenis & forenſibus, ſed Hungaris hominibus pro honore dare debeant.

Item, honores & officia noſtra illis Hungaris, regnicolis noſtris, quibus voluerimus, more ab antiquo conſueto, iuxta huius Regni noſtri Hungarici conſuetudinem, conferemus.

Quòd ſolùm nobiles poſſint captiuari, qui in ſententia capitali conuincuntur.

ITEM, quòd nullus nobilium Regni, pro quibuſcunq; factis per quemcunque, præter talem, contra quē ſententia capitalis iuridicè lata fuerit, poſſit detineri, ſeu quoquo modo captiuari.

Quòd nobiles decimas ſoluere non teneantur.

ITEM, nobiles tam Iobagiones habentes, quàm non habentes, decimas dare non teneantur, antiqua eorum libertate requirente.

De proclamata congregatione; qui modus inſtitutus fuit olim tempore quondam Dn. Sigiſmundi Regis, per Dn. Albertum Regem renouatus.

VERVM quia frequenti querela regnicolarum noſtrorum, imò quadam palpabili experiētia teſte, noſtra percepit Celſitudo, quòd nōnullas nouas poſſeſſionum occupationes, & potētiarum actuum illationes, eoſdem regnicolas, inferiores videlicet, à potentioribus multipliciter opprimi, & grauari, ideo volentes inſolentiis, & nouis† anteceptationibus, per media opportuna, viā præcludere: Statuimus, & ordinamus, ſicut etiam in decreto maiori antefati quōdam domini Sigiſmundi Imperatoris alias Poſonii de vnanimi Prælatorum, & Baronum, ac Procerū huius Regni noſtri nobiliū conſilio, aſſenſuq; & voluntate edito, apertè cōtinetur, quòd quādocunq; & vbicunq; fuerint factæ nouæ poſſeſſionariæ, ac terrarum occupationes, potentiariæ vadiationes, ſeu rerum & bonorum ablationes, ſuccîſiones ſyluarum, interemptiones, vulnerationes, & verberationes hominū, domorum & poſſeſſionū inuaſiones, & deprædationes, ac alii ſimiles noui actus potentiarii maiores: extunc læſi, ac damna & iniuriā paſſi, impetratis literis noſtris Regalibus querimonialib. & præceptoriis, Comites parochiales, & iudices nobilium Comitatus illius, in quo facta huiuſmodi patrata extiterint, accedant, & requirant: qui quidem Comites & iudices nobiliū cum teſtimonio capituli vel cōuentus illi Comitatui deſeruire ſoliti, à vicinis & cōmetaneis, ac nobilibus cōprouincialibus, ſub certis pœnis, & huiuſmodi literis noſtris Regalibus declarādis, in ſedem eorū iudiciariam, per modū proclamatæ cōgregationis, partibus quoque litem habentibus conuocatis, ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatem nobis & ſacræ coronæ obſeruādam, tactis ſanctorum reliquiis pręſtitam, ſuper huiuſmodi nouis occupationibus poſſeſſionariis, & aliis actibus potentionariis, plenam & indilatam requirant veritatem; qua requiſita & inuenta, poſſeſſiones occupatas authoritate in hac parte eis attributa, mediāte, reſtituant eiſdem à quibus fuerant indebitè occupatæ, ipſosq; dominio in earumdē protegant, & conſeruēt. Alia vero bona, & † valida potentia ablata, abſq; defectu reddāt & reſtituāt. Super facto autem potentiæ in talibus commiſſæ partes vtraſq; diſcuſſionem, & ſentētiam finalem recepturi, ad certum terminum, mediātibus eorum, & dicti capituli vel conuentus literis, ſeriem totius facti exprimētibus, ac propria, & poſſeſſionū factum huiuſmodi atteſtātium nomina continentibus, in perſonalē præſentiam noſtram Regiā, aut palatinalem, ſeu iudicis curiæ trāſmittāt: vbi abſq; vlterioris termini & litigionarii proceſſus obſeruatione, & continuatione, etiam partis non venientis abſentia non obſtante, nos, vel iudex alius, ad quem cauſa tranſmiſſa fuerit, iuramentum capitis decernentes, tandem finalem ſententiam proferemus, & † pio fine terminabitur.

Vide in decretis Sigiſmundi Regis, pag. 49.

† al. attemptationib.

† ſuprà, valida potentionaliter ablata.

† al. & proferre tenebitur.

Quicunq; autem huiuſmodi vicinorum, & cōmetaneorum, ac aliorum nobilium comprouincialiū atteſtationes fieri, de damniſq; & ablatis, læſis, & dānificatis ſatisfactionem impendi non permitteret, eiſdem omnino reſiſtendo: extunc

Gloſſa decreti Sigiſmūdi contra non permittētes.

fieri attestationes & satisfactiones.

talis in illo termino, ad quem factum, seu causa huiusmodi per Comitē, ac capitulum, seu conuentum rescribetur, in facto potentiæ pronuncietur, sed decernatur eo facto.

Additio alia quòd in proclamata congr. causa nemini prorogetur.

Volumus etiam, & præsentibus decernimus, vt talis modi præmissorum executio, seu causa, per modū proclamatæ cōgregationis exinde mota sine vertēn: nec nostris Regalibus, seu Reginalibus, neq; Prælatorū seu Baronum, quorumcunq; etiam confinia Regni nostri tenentium literis, nec videlicet ratione exercitualis expeditionis, neq; conseruationis castri possit quoquā prorogari, sed eadem causa in vno termino ad hoc deputato finaliter concludatur.

Quòd quilibet personaliter repertus super nouis actibus potentiariis respondere teneatur.

ITEM, quòd quilibet patrator nouorum actuum potentiariorum, qui corā Regia Maiestate, aut Palatino, seu iudice curiæ nostræ Regiæ per querulantes personaliter reperietur: in continenti, sine vlla prorogatione, vllaq; cautela inuēta, super omnibus sibi obiiciendis ipsi querulanti debeat respondere: alioquin contra tales, tanquam absentes, ipsa congregatio generalis detur.

De facultate concordandi litigantium.

Libera concordia sup. pag. 49.

PARTES tamen litigantium quandocunq; voluerint, absq; requisitione iudicis, & onere solutionis byrzagiorum, liberam concordandi habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis Regni nostri consuetudo huiusmodi concordiam, in quibuscunque factis pœnitentialibus, & aliis liberè faciendam dictat & consentit.

Redemptiones autem literarum, & adductiones testimoniorū capitulariū, seu conuentualium, & qualiter, aut quomodo falsæ viæ tributorum custodiantur, in eodem statu, quo in ipso decreto domini Sigismundi Imperatoris & Regis continentur, relinquantur.

Additio cōsecutorum longe post.

DE PROCESSIBVS PER EXHIBITIONES LITERALIUM *instrumentorum: qui modus fuit olim institutus, & obseruatus, vsq; ad annum* Domini 1488. *quo tempore quondam dominus Matthias Rex istos longos processus, ad breuiores terminos restrinxit: tamen in causis prius motis adhuc pristinus modus obseruatur.*

ITEM, alia facta potentiaria minora, pro quibus videlicet proclamata congregatio nō datur, in tribus terminis, seu octauis finaliter in iudicio cōcludantur, sic videlicet, quòd duas euocationes præcedentes, trina forensis proclamatio subsequatur. In factis autem, seu requisitionibus quarumcunq; possessionum, finaliter duabus euocationibus, & trineforensi proclamatione procedēti pars aduersa respondere teneatur, tali modo: Quòd si aliqua literalia instrumēta apud se habere asseruerit, tunc semel sine onere, binis autem vicibus, cum oneribus iudiciorum, absq; consulentia vlterioris prorogationis, exhibere teneatur: aut si ad primum terminum exhibitionis non venerit, tunc etiam duo termini: & si ad secundū nō venerit, tunc vnus terminus compleatur, causaq; in facto possessionario mota, finem sortiatur effectiuum.

Quid si dixerit instrumenta apud manus alienas existere.

SI verò pars aduersa sua literalia instrumenta apud manus alienas haberi asseruerit, tandem pro requisitione huiusmodi suorum literalium instrumentorum vnus annus assignetur, vt contra aduersarium in facto ipsorum instrumentorum terminus compleatur: sic, quòd elapso ipso anno, in primo termino iuridicè assignato, dicta instrumenta sua exhibeat; vel si exhibere nollet, aut non posset, tunc absq, vlteriori prorogatione ipsa causa similiter finem sortiatur effectiuum.

Quòd si plures fuerint in causam attracti, & quidam ex eis absentes fuerint.

SI verò in accusatione alicuius possessionis, tres, vel quatuor, aut quinque, siue plures personæ, vnius tamē & eiusdē generationis, in causam fuerint attracti: tunc in absentia, & non venientis vnius, vel duorum aut pluriū, aut si ex ipsis vnus, vel duo

duo aut plures in exercitu, siue in conseruatione confiniorum, seu castri, vel aliis quibuscũq; seruitiis Regalibus fuerint constituti, tunc ratione horũ causa in facto talis possessionis mota vllatenus prorogari possit, sed in eadẽ causa cum vno vel pluribus eorũdem in propriis residentibus, terminus legitimus similiter compleatur.

Quid si omnes in exercitu fuerint.

VBI autem omnes huiusmodi in causam attractos, nullo penitus eorũ in propriis remanente, in notabilibus regni, vel regiis seruitiis occupari contigerit; extũc causa ipsa, dempto facto proclamatæ congregationis generalis, ad vlteriorem terminum, more aliàs consueto, poterit prorogari.

De pœnis inter Ecclesiasticos & seculares impositis.

ITEM, quæcunq; Ecclesiastica persona aliquem nobilem in præsentia cuiuscũque iudicis ordinarii citauerit, vel euocauerit, & si idem nobilis contra ipsam personam Ecclesiasticam ordine iudiciario in sententia conuictus fuerit, tũc grauamina maiora incurrere non possit idem nobilis, nisi homagiũ suum, scilicet, emendã capitis sui preciosi, eo modo sicuti ipsa Ecclesiastica persona, & de damnis tam ex parte Ecclesiasticarum, quàm secularium personarum, iudex damnum patienti satisfactionem impendere teneatur.

De funeribus hominum interfectorum, quòd Archidiaconi nullam solutionem recipere valeant.

ITEM, decreuimus, prout etiam per certos prædecessores nostros Reges decretum fuisse intelleximus, quod pro funerib. hominum per aliquem vel aliquos interemptorum, Archidiaconi seu Plebani parochiales prout hucusq; de mala consuetudine fuit obseruatum, nullam solutionem pecuniariam recipere valeant, atque possint.

Nos itaque huiusmodi petitionibus Prælatorũ, Baronum, nobilium ac regnicolarum nostrorũ aures exaudibiles Regis cum fauore inclinãtes, supradictos articulos quoad omnes suas cõtinentias, & clausulas, mera nostra autoritate, & potestatis plenitudine, ex certa nostræ Maiestatis sentẽtia, necnon de cõsensu & beneplacito præfatę Dominæ Elizabeth Reginæ, consortis nostræ prædictæ, præsentib. literis nostris inseri fecimus, ipsos Prælatos, Barones, nobiles, & regnicolas nostros, præmissis libertatibus in eisdem articulis superius expressis, perenniter fruituros, & gauisuros cõmittẽn. Adiecimus præterea, ac nostro ac potestate dominæ Reginæ consortis nostræ nominib. spondemus: quòd memoratos regnicolas nostros, & totum regnum nostrum, in quibuscunq; eorum necessitatibus nõ deseremus: sed fideliter, & toto posse nostro, pariter cum eisdem ipsum regnum, ac præassertos omnes regnicolas nostros, ab omnib. æmulis defensabimus, ac in cunctis tam præmissis, quàm etiam in aliis singulis bonis, & laudabilibus, ac iustis antiquis consuetudinibus eorum, & regni nostri Hungarici prædicti, inuiolabiliter semper & vbiq; tenebimus, & conseruabimus effectiuè. Quicunq; autem hominum, cuiuscunq; status & conditionis existant, hæc ipsa, quę in superioribus continentur, quauis scilicet occasione impugnare molirẽtur: contra omnes, & quoslibet tales, ad eorum proteruiam domandam & compescendam pariter, tum eisdem regnicolis nostris, prout & ipsi omnes vniuersaliter id ipsum se facturos spoponderunt, operabimur, totoq; posse pręsentium literarum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo vt Rex Hungaricus vtimur, est appensum vigore & testimonio mediante. Datum Budæ feria sexta, proxima ante festum sanctæ Trinitatis, Anno Domini millesimo quadringesimo tricesimo nono.

LADISLAVS DEI GRATIA HVNGARIÆ, BOHEMIAE, DALMATIAE, CROATIAE, &c.

Rex, Austriaq; & Stiriæ, Dux, nec non Marchio Morauiæ. 1454.

FIDELIBVS nostris vniuersis, Prælatis, Baronibus, Nobilibus, & alterius

cuiuſuis ſtatus & conditionis hominib. poſſeſſionatis, in Comitatu Peſthienſi cõſtitutis, & exiſtentibus, ſalutem & gratiam. Crebrarum ac dudũ inualeſcentium nouitatum nobilium hominum fide dignorũ huius Regni noſtri Hungariæ pericula formidãtium patefactione edocti ſumus luculenter: quomodo perfidiſſimus Imperator Turcarum potentiſſima paganorum coadiuuatione ſolito multiplicata in finale exterminium firma intentione machinatur, hoc regnum noſtrũ Hungariæ ſubintrare. Proinde nos vigili aduertentia in animo reuoluentes, ne velut olim hoc regnum noſtrum Hungariæ ex Tartarorum inuaſione improuiſa, in aduertẽtia regnicolarum, in flebilem ruinam fuerat poſitum, & in præſentia um inuitabili curſu dicti Imperatoris Turcorum, & campeſtri cum conflictu indiſpoſiti (quod Deus auertat) nos cõtingat periclitari, & totius huius regni machina, ſacra religione Chriſtiana imbuta, penitus dituatur, quemadmodum etiam in proximis diebus euolutis exemplari intuitu ciuitati Cõſtantinopolitanæ, per eũdem Imperatorem Turcorũ illatũ fore iam experti ſumus manifeſtè. Ea propter prædicti fideles noſtri Prælati, Barones, nobiles & ꝓceres dicti regni noſtri Hũgariæ, vnà cum certis electis nobilibus hominibus ſingulorum Comitatuum eiuſdem regni noſtri, quibus per alias literas noſtras nuper ſuper inde dederam⁹ in mandatis, in hac ciuitate noſtra vndecim his diebus congregati, ſuper eo qualiter huiuſmodi ipſius Imperatoris Turcorum inuaſio reſtollanda valeret, tutius euitare vniformem habẽtes tractatum & deliberationem, nos cum eiſdem validam expeditiõem exercitualem, ad natalem patriam noſtram, Altiſſimo propitio, defendendam aduerſus paganorum inſultus, decreuimus inſtaurãdum, præſentibus literis noſtris, ſub certorum articulorum incluſionibus ſubnotãdis veſtris fidelitatibus notificandum, videlicet, quòd primum ſpectabilem & magnificum Ioannem de Huniad, perpetuũ Comitem Biſtriciẽſem, infra præſentis integri reuolutionem anni, capitaneum generalem inſtituimus huius exercitus noſtri inſtaurandi.

Item domini Archiepiſcopi, Præpoſiti, Epiſcopi & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Eccleſiaſticos maiores tenentes, quemadmodum tempore quondam Domini Sigiſmundi Imperatoris & Regis, aui noſtri, cõſueti fuerunt, cum ipſorum Banderiis, ac numero lãcearum exercituare teneantur: ita videlicet, quòd quantum cũq; Eccleſiarum, ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum prouẽtus per inimicos extitiſſent minorati, iuxta limitationem electorum hominum prędictorum, etiam huiuſmodi exercituatio earũdem Eccleſiarum, ſeu perſonarũ Eccleſiaſticarum, cum tanto defectu minoretur: quòd etiam aliæ perſonæ eccleſiaſticæ, dignitates & honores eccleſiaſticos minores tenentes, quorum nomina in regiſtro noſtro exercituationis ſcripta non exiſtunt, ſecundum conſcientiam limitationum electorum hominum prædictorum, iuxta quantitatẽ prouentuum earumdem perſonarum Eccleſiaſticarum, exercere teneantur.

Item, in quibuslibet Comitatib. tot probi & fide digni homines potiores per communitatem nobilium eorumdem Comituum eligãtur, quod in eiſdem Comitatibus inde nobilium habentur, qui vnà cum eiſdem iudicibus nobilium Comitatus in quo connumeratio fieri debebat, pręſtitis iuramentis per eoſdem, connumeratiſq; portibus Iobagionibus, ad rationem & numerum lucri Cameræ faciendum, de centum portis Iobagionibus, tã Eccleſiaſticarum, quàm ſecularium perſonarũ, quatuor equites pharetrarii, & duo pedites ſimiliter pharetras, ac clypeos, & cuſpides hàbentes, ad exercituandũ hac vice tantùm, & vſq; ad metas & terminos regni noſtri Hungarici, & non vlterius diſponant, ac in quolibet Comitatu, per eandem vniuerſitatem nobilium, è medio ipſorum vnus idoneus cõductor belli illius Comitatus eligatur, qui cum eiſdem hominibus exercituantium connumeratus penes Capitaneum exercitus tempore debito accedere teneãtur. Vniuerſi etiam nobiles regni noſtri Iobagiones non habentes, per ſingula capita, aut cum dominis ipſorum, iuxta limitationẽ dictorum electorum hominum, teneatur exercituare. Et qui equeſter, vel pedeſter proficiſci debeant, vel qui propter paupertatem, ſenium, vel infirmitatẽ exercituare nõ poſſint, iidem electi homines diſcernant & diſponant. Pro perſonis verò filiorum Magnatum paruulorũ,

homines

homines armati, pro aliis verò pueris & orphanis, iuxta eorum facultatem, consimiliter homines exercituantes transmittantur. Vniuersi autem Magnates, Barones, milites, nobiles & proceres dicti regni nostri, maiores scilicet & minores, ab inuicem diuisi, per singula capita propria hac vice exercituare teneātur. In castris ex pluribus castellanis sufficiat vnum remanere, cum tot personis, quot pro conseruatione talis castri sufficientes fore iudicarint electi homines deputati; alii personaliter debebunt exercituare.

Item, in domibus notabilium nobilium, vnus nobilis pro prouisore Curiæ possit remanere, ita tamen, quòd quicunq; modo præmisso remanserunt, teneantur homines suos exercituantes connumeratos transmittere. ex nobilibus verò, & aliis minoribus, filios, aut fratres indiuisos habentes, sufficiat vnum ad exercitum proficisci, antiqua consuetudine obseruata.

Item, quòd Iobagiones exercituantes nobilium in pluribus Comitatibus possessiones habentes, electi homines connumeratores talium Comitatuum erga & penes dominos ipsorum in illum Comitatum, vbi tales domini eorum residentiā fecerint, personalem transmittant; qui quidem nobiles, seu domini, cum talib. hominibus eorum exercituare si voluerint, sub Banderio dominorū ipsorum accedant, & proficiscantur: qui etiam rationē de numero, & personis talium suorum exercituantium, generali Capitaneo dare, & de eisdem respondere tenebuntur.

Item, quilibet exercituans, tam maior, quam minor, teneatur in propriis expēsis tam in eundo, stando, & redeundo, proficisci, nullusq; audeat aliquas res, vel victualia, absq; competenti solutione, recipere. Si qui autem violēter in aliquibus locis aliquas res, vel victualia receperint, ductor exercitus talis Comitat⁹ ex parte damnificantis teneatur impendere satisfactionem indilatam. Et si ipse damnificans, vnde satisfaceret, non haberet, caput eiusdē in magnis damnificato debeat assignare pro ductore belli Comitatus prænotati. Quòd si talis ductor belli facere non posset propter personę talis damnificantis maioritatem, auiset superinde Capitaneum generalem, qui teneantur damnificato satisfacere: alioquin damnum passus, valeat damna sua, iure mediante, acquirere, secundum contenta decreti dominorum Prælatorum & Baronum.

Item, omnes liberæ ciuitates, tam nostræ regales, & reginales, quàm dominorum Despoti & Comitis Ciliæ, aut aliorum Magnatum, nec non totum regnū nostrum Sclauoniæ, de quibus lucrum Camerę nostræ solui non consueuissent, modo præmisso, connumerari debeant, & similiter Philistæi, Comanii, Wolaii, & Tartarii connumerati debeant exercituare.

Itē, omnes celebrationes octauarum, & iudiciorū, tam Ecclesiastici, quā seculares, vsq; descensum exercitus nostri, in proximo consurgēte cessare debeāt. Post descēsum vero præsentis exercitus, aut si huiusmodi exercitus leuari nō debuerit, oēs octauæ signāter festi beati Georgii immediatè sequētis vsq; finē celebrentur.

Quodq; Iobagiones quorumcunq; vsq; ad festum sancti Martini proximè affuturi, nullo modo hinc inde deducantur, morentur.

Disposuimus insuper, quod quicunq; tam Prælatorum, ac Baronum, virorumq; Ecclesiasticorum, & Magnatum, nec non nobilium, & possessionatorum hominum, prædictam dispositionem & ordinationem in toto vel in parte obseruare vel implere nollet, aut non curaret. Ex tunc tales dicti electi cōnumeratores in eo mox admonere debeant, vt per defectum huiusmodi non perfectionis, dispositionis, & ordinationis prędictorum, pro quolibet equite, sedecim florenos auri & pro quolibet pedite, 10. fl. auri, vsq; quintum decimum diem, à die admonitionis eorumdem cōputando, dicto capitaneo nostro generali dare & soluere debeant, & teneantur, qui si non soluerint, extunc ductor exercitus talis Comitatus, vnà cū electis hominibus, & iudicibus nobilium ipsius Comitatus, vbi talis modi dispositiones infringentur, seu nō proficiscentur, illas possessiones possessionarias, de q. bus ipsæ dispositiones profecto non fecerint, occupare, occupatasq; tam diu, donec per hos, quorum redemptionem eædem magis competunt, dictorum summā & quantitate florenorum redimantur, conseruate valeant, atque possint.

cuiuſuis ſtatus & conditionis hominib. poſſeſſionatis, in Comitatu Peſthienſi cōſtitutis, & exiſtentibus, ſalutem & gratiam. Crebratum ac dudū inualeſcentium nouitatum nobilium hominum fide dignorū huius Regni noſtri Hungariæ pericula formidātium patefactione edocti ſumus luculenter: quomodo perfidiſſimus Imperator Turcarum potentiſſima paganorum coadiuuatione ſolito multiplicata in finale exterminium firma intentione machinatur, hoc regnum noſtrū Hungariæ ſubintrare. Proinde nos vigili aduertentia in animo reuoluentes, ne velut olim hoc regnum noſtrum Hungariæ ex Tartarorum inuaſione improuiſa, in aduertētia regnicolarum, in flebilem ruinam fuerat poſitum, & in præſentia um inuitabili curſu dicti Imperatoris Turcorum, & campeſtri cum conflictu indiſpoſiti (quod Deus auertat) nos cōtingat periclitari, & totius huius regni machina, ſacra religione Chriſtiana imbuta, penitus diruatur, quemadmodum etiam in proximis diebus euolutis exemplari intuitu ciuitati Cōſtantinopolitanæ, per eūdem Imperatorem Turcorū illatū fore iam experti ſumus manifeſtè. Ea propter prædicti fideles noſtri Prælati, Barones, nobiles & proceres dicti regni noſtri Hūgariæ, vnà cum certis electis nobilibus hominibus ſingulorum Comitatuum eiuſdem regni noſtri, quibus per alias literas noſtras nuper ſuper inde dederam' in mandatis, in hac ciuitate noſtra vndecim his diebus congregati, ſuper eo qualiter huiuſmodi ipſius Imperatoris Turcorum inuaſio reſtollanda valeret, tutius euitare vniformem habētes tractatum & deliberationem, nos cum eiſdem validam expeditiōem exercitualem, ad natalem patriam noſtram, Altiſſimo propitio, defendendam aduerſus paganorum inſultus, decreuimus inſtaurādum, præſentibus literis noſtris, ſub certorum articulorum incluſionibus ſubnotādis veſtris fidelitatibus notificandum, videlicet, quòd primum ſpectabilem & magnificum Ioannem de Huniiad, perpetuū Comitem Biſtriciēſem, infra præſentis integri reuolutionem anni, capitaneum generalem inſtituimus huius exercitus noſtri inſtaurandi.

Item domini Archiepiſcopi, Præpoſiti, Epiſcopi & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Eccleſiaſticos maiores tenentes, quemadmodum tempore quondam Domini Sigiſmundi Imperatoris & Regis, aui noſtri, cōſueti fuerunt, cum ipſorum Banderiis, ac numero lāccarum exercituare teneantur: ita videlicet, quòd quantumcūq; Eccleſiarum, ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum prouētus per inimicos extitiſſent minorati, iuxta limitationem electorum hominum prędictorum, etiam huiuſmodi exercituatio earūdem Eccleſiarum, ſeu perſonarū Eccleſiaſticarum, cum tanto defectu minoretur: quòd etiam aliæ perſonæ eccleſiaſticæ, dignitates & honores eccleſiaſticos minores tenentes, quorum nomina in regiſtro noſtro exercituationis ſcripta non exiſtunt, ſecundum conſcientiam limitationum electorum hominum prædictorum, iuxta quantitatē prouentuum earumdem perſonarum Eccleſiaſticarum, exercere teneantur.

Item, in quibuslibet Comitatib. tot probi & fide digni homines potiores per communitatem nobilium eorumdem Comituum eligātur, quod in eiſdem Comitatibus inde nobilium habentur, qui vnà cum eiſdem iudicibus nobilium Comitatus in quo connumeratio fieri debebat, pręſtitis iuramentis per eoſdem, connumeratiſq; portibus Iobagionibus, ad rationem & numerum lucri Cameræ faciendum, de centum portis Iobagionibus, tā Eccleſiaſticarum, quàm ſecularium perſonarū, quatuor equites pharetrarii, & duo pedites ſimiliter pharetras, ac clypeos, & cuſpides habentes, ad exercituandū hac vice tantùm, & vſq; ad metas & terminos regni noſtri Hungarici, & non vlterius diſponant, ac in quolibet Comitatu, per eandem vniuerſitatem nobilium, è medio ipſorum vnus idoneus cōductor belli illius Comitatus eligatur, qui cum eiſdem hominibus exercituantium connumeratus penes Capitaneum exercitus tempore debito accedere teneātur. Vniuerſi etiam nobiles regni noſtri Iobagiones non habentes, per ſingula capita, aut cum dominis ipſorum, iuxta limitationē dictorum electorum hominum, teneatur exercituare. Et qui equeſter, vel pedeſter proficiſci debeant, vel qui propter paupertatem, ſenium, vel infirmitatē exercituare nō poſſint, iidem electi homines diſcernant & diſponant. Pro perſonis verò filiorum Magnatum paruulorū,

homines armati, pro aliis verò pueris & orphanis, iuxta eorum facultatem, consimiliter homines exercituantes transmittantur. Vniuersi autem Magnates, Barónes, milites, nobiles & proceres dicti regni nostri, maiores scilicet & minores, ab inuicem diuisi, per singula capita propria hac vice exercituare teneātur. In castris ex pluribus castellanis sufficiat vnum remanere, cum tot personis, quot pro conseruatione talis castri sufficientes fore iudicarint electi homines deputati; alii personaliter debebunt exercituare.

Item, in domibus notabilium nobilium, vnus nobilis pro prouisore Curiæ possit remanere, ita tamen, quòd quicunq; modo præmisso remanserunt, teneantur homines suos exercituantes connumeratos transmittere. ex nobilibus verò, & aliis minoribus, filios, aut fratres indiuisos habentes, sufficiat vnum ad exercitum proficisci, antiqua consuetudine obseruata.

Item, quòd Iobagiones exercituantes nobilium in pluribus Comitatibus possessiones habentes, electi homines connumeratores talium Comitatuum erga & penes dominos ipsorum in illum Comitatum, vbi tales domini eorum residentiā fecerint, personalem transmittant; qui quidem nobiles, seu domini, cum talib. hominibus eorum exercituare si voluerint, sub Banderio dominorū ipsorum accedant, & proficiscantur: qui etiam rationē de numero, & personis talium suorum exercituantium, generali Capitaneo dare, & de eisdem respondere tenebuntur.

Item, quilibet exercituans, tam maior, quam minor, teneatur in propriis expēsis tam in eundo, stando, & redeundo, proficisci, nullusq; audeat aliquas res, vel victualia, absq; competenti solutione, recipere. Si qui autem violēter in aliquibus locis aliquas res, vel victualia receperint, ductor exercitus talis Comitat⁹ ex parte damnificantis teneatur impendere satisfactionem indilatam. Et si ipse damnificans, vnde satisfaceret, non haberet, caput eiusdē in magnis damnificato debeat assignare pro ductore belli Comitatus prænotati. Quòd si talis ductor belli facere non posset propter personę talis damnificantis maioritatem, auiset superinde Capitaneum generalem, qui teneantur damnificato satisfacere: alioquin damnum passus, valeat damna sua, iure mediante, acquirere, secundum contenta decreti dominorum Prælatorum & Baronum.

Item, omnes liberæ ciuitates, tam nostræ regales, & reginales, quàm dominorum Depositi & Comitis Ciliæ, aut aliorum Magnatum, nec non totum regnū nostrum Sclauoniæ, de quibus lucrum Camerę nostræ solui non consueuissent, modo præmisso, connumerari debeant, & similiter Philistæi, Comanii, Wolaii, & Tartarii connumerati debeant exercituare.

Itē, omnes celebrationes octauarum, & iudiciorū, tam Ecclesiastici, quā seculares, vsq; descensum exercitus nostri, in proximo consurgēte cessare debeāt. Post descēsum vero præsentis exercitus, aut si huiusmodi exercitus leuari nō debuerit, oēs octauæ signāter festi beati Georgii immediatè sequētis vsq; finē celebrentur.

Quodq; Iobagiones quorumcunq; vsq; ad festum sancti Martini proximè affuturi, nullo modo hinc inde deducantur, morentur.

Disposuimus insuper, quod quicunq; tam Prælatorum, ac Baronum, virorumq; Ecclesiasticorum, & Magnatum, nec non nobilium, & possessionatorum hominum, prædictam dispositionem & ordinationem in toto vel in parte obseruare vel implere nollet, aut non curaret. Ex tunc tales dicti electi cōnumeratores in eo mox admonere debeant, vt per defectum huiusmodi non perfectionis, dispositionis, & ordinationis prędictorum, pro quolibet equite, sedecim florenos auri & pro quolibet pedite, 10. fl. auri, vsq; quintum decimum diem, à die admonitionis eorumdem cōputando, dicto capitaneo nostro generali dare & soluere debeant, & teneantur, qui si non soluerint, extunc ductor exercitus talis Comitatus, vnà cū electis hominibus, & iudicibus nobilium ipsius Comitatus, vbi talis modi dispositiones infringentur, seu nō proficiscentur, illas possessiones possessionarias, de q̄bus ipsæ dispositiones profecto non fecerint, occupare, occupatasq; tam diu, donec per hos, quorum redemptionem eædem magis competunt, dictorum summa & quantitate florenorum redimantur, conseruare valeant, atque possint.

Quodq; præmiſſa diſpoſitio exerçitualis ad aliquam pecuniariam ſolutionem nullatenus, & per nullum modum, per quempiam conuertatur: quod ſi per aliquem factum fuerit, pœnam ſententiæ capitalis incurrat ipſo facto.

Item, exercituantes illi, qui ſcilicet de exercitu furtiuè recedunt, ſi nobiles fuerint, poſſeſſiones ipſorum amittant: ſi verò ignobiles, pœnę capitali ſubiaceant: & ſimiliter illi, qui à dominis illorum diſpoſitionē habuerūt, vel pecuniā eorū leuauerunt, cum eiſdemq; proficiſci noluerunt, eandem ſuſtineāt capitalem pœnam.

Præterea, quia præmiſſam diſpoſitionem exercitualem contra antiquā conſuetudinem & libertatem tam Eccleſiaſticarum perſonarū, quàm etiam aliorum regnicolarum noſtrorum, maiorum & minorū, propter pręſentis validiſſimi belli apparatus, dicti Imperatoris Turcorum in huius Regni inuaſionem (quod Deus auertat) faciēdum pro eiuſdem regni notabilis ſcilicet filii regii, & patriæ paternæ defenſione & conſeruatione in præſentiarū leuare oportuit, & promulgare; Ideo nos, & ipſi Prælati, Barones, cæteriq; nobiles & proceres dicti regni noſtri ſpondemus, & fide noſtra Chriſtiana præſtita, etiam cum noſtri, & ipſorum Prælatorū, & Baronū ſigillorū impreſſionis roboratione promittimus, & pollicemur: quòd à modo & deinceps nullo vnquam tempore, talem inconſuetā exercituationem ꝓmulgabimus, & faciemus, neq; ipſi facient, & promulgabūt, ſed tam nos, quàm ipſi Prælati, Barones & proceres regni noſtri, penes dictā antiquam conſuetudinem exercituationis ſemper permanebimus, & ipſi permanebunt.

Item, pro compeſcendis quarumcunq; nociturnitatum generibus, diſpoſuimus, vt Prælati, electi homines in ſingulis Comitatibus, vnà cum iudicibus nobilium, omnibus querulantibus teneantur ſuper quibuſcunq; factis potentiariis, & etiam poſſeſſionum occupationibus ex parte in cauſam attractorum, habita prius ſuperinde diligēti inquiſitione, compertaq; ſufficiēti rei veritate, abſq; dilatione, & terminorum prorogatione, iudicium & iuſtitiam querulantibus teneātur exhibere: Comesq; parochialis ius huiuſmodi iudiciorum modo præmiſſo faciēdū teneatur ſatisfactionem indilatam & plenariam ex parte huiuſmodi in cauſam attractorum læſis miniſtrare. Quòd ſi ipſe Comes parochialis ex quacunq; cauſa facere nollet, extūc talis Comes parochialis honore ſuo priuetur, cauſaq; huiuſmodi, modo pręttacto, adiudicata in curiam noſtrā regiam, per eoſdem iudices, tranſmittatur: vbi in primis octauis celebrandis, ſine concluſione abſq; vlla prorogane vlteriori terminetur, vbi ipſe Comes, vel Vicecomes præmiſſa patran* in eo vt ipſi in prima die ſedis iudicarię ſuper talis modi nouis actib. potentiariis, damnis atq; iniuriis, lęſis & damnificatis omnimodam impēdere debeant ſatisfactionem admoneant. qui ſi id facere recuſauerint, tunc ipſi electi & iudices nobiliū ſeriem huiuſmodi non ſatisfactorum, in literis eorum conſcribi facere, & ad primas octauas tunc celebrandas tranſmittere, iudex ordinarius octauis in eiſdem contra tales Comites & Vicecomites literas ſententiales læſis & damnificatis dare & eandem executionem debeant, & teneantur.

Quocirca fidelitati veſtræ præcipimus, & mandamus, quatenus mox poſtquā prætacti homines electi dicti Comitatus Peſtienſis, hic Budæ in præſentiarū conſtituti, hinc veſtri in medium cum præſentibus reuertentur, & peruenerint, ad locū ſedis veſtræ iudiciariæ, vniuerſaliter cōgregati, iuxta cōtenta pręſentiū diſpoſitionum noſtrarū, vnà cum dictis Prælatis, & Baronib. & electis hominib. per vos deputatis, cęteriſq; nobilib. & proceribus dicti regni noſtri in ſuperiorib. articulatim cōſcriptarū, vos cum celeritate more exercituantiū, tam impeditè diſponatis & appromptuetis, vt dum, & q̄ primùm annotatus Comes Ioan. generalis Capitaneus exercitus noſtri p̄nominati vobis ſcripſerit: in continēti cum apparatu exercituali fulciti præuio ductore, belli ipſius Comitatus, vnde modo p̄tacto, vnum de medio eligendo, ad loca, q̄ idē Capitaneus noſter generalis duxerit notificāda, ad reſiſtendū p̄dictorum inimicorū noſtrorū inſultibus proficiſci valeatis: aliud ſub pœnis prædictis, & noſtræ indignationis, facere non auſuri in præmiſſis. Datū Budæ in feſto conuerſionis beati Pauli Apoſtoli, Anno Domini. 1454.

Ad relationem dominorum Prælatorum & Baronum confirmata.

MATTHIÆ

MATTHIÆ REGIS HVNGARIÆ CONFIRMATIO SANCTIONIS REGIS ANDREAE *tempore coronationis, anno* Domini 1464.

Matthias Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ; Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex, vniuersis Christi fidelibus, pręsentibus pariter, & futuris præsentium noticiam habituris, salutem in omniũ saluatore. Cũ laudabilis, fœlixq; sit Respublica illa, in qua bene institutę leges dominantur: decet igitur Reges & Principes, in quorum manib. populorum vrbiumq; ius est, non modo armis populorum sibi creditum fortiter tueri, sed etiã in iuribus libertatis, & constitutionibus vtilibus conseruare. Proinde ad vniuersorum notitiam, harum serie, volumus peruenire, q Pręlati, & Barones regni nostri, ac nobiles proceres, qui ad cõcludendum in negociis regni nostri, in congregatione generali, quã his diebus pro fœlici coronatione nostra in Albaregali celebrauimus, deputati fuerant; accedendo nostrum regium in conspectum, necessitatibus illis, quibus hoc regnum nostrũ & nunc vrgeretur, pro omnia declaratis: Exhibuerũt nobis quædam priuilegia, quondã excellentissimorum Principum, dominorum, Lodouici Regis Hungariæ, ac Sigismundi Imperatoris Romanorum, & similiter Regis Hungariæ, &c. prędecessorum nostrorum fœlicium recordationũ, decreta & instituta eorũdẽ & dicti regni nostri continentia, ac insuper quosdam articulos, quos ipsi Prælati, Barones, & nobiles nostri regni in prædicta congregatione pro communi vtilitate & pace denuo fecissent; Supplicantes vnanimiter maiestati nostræ, vt eadem & eosdem acceptare, & approbare, ac de verbo ad verbũ trãssumi facere, & similiter cum libertatibus & institutionibus in eisdem conscriptis, & etiam similiter cum decreto quondam potentissimi Domini Andreæ Regis, per ipsum Dominum Lodouicum in huiusmodi suo priuilegio confirmato, autoritate nostra regia innouando, pro vtilitate regni nostri perpetuo duratura & valitura stabilire & confirmare, & confirmata obseruate dignaremur: quorũ quidem priuilegiorum, vnius scilicet, dicti Domini Lodouici Regis, tenor talis est.

DECRETVM QVONDAM LODOVICI. I. REGIS EDITVM ANNO DOMINI 1351. *Obiit* 1382.

Lodovicvs Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramię, Seruiæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex, Princeps Salernitanus, & montis sancti Angeli Dominus: omnibus Christi fidelibus, præsentibus pariter, & futuris, præsentium notitiam habituris, Salutem in eo, qui Regibus dat salutem, ac fœliciter regnare, victoriosè triumphare. Thronus & potentia regalis dignitatis tũc dignoscitur roborari, cũ subditorũ quieti & tranquillitati prouida suspectione prouidetur; ipsisq; digno remunerationis brauio in libertatibus largiendo, imò etiam per alios Reges pia consideratione institutis, † cum fouendis testimonio confirmationibus liberaliter respondetur. Nã tum obseruantia fidei suæ, trahans originem debitã rationis & naturæ legibus, stabilis perseuerat, cũ beneuolentia Principis in suos ostensa regnicolas, sic semper coalescit in subditos, vt nisi vitæ suffocetur igniculus, in corpore vigor fidei non lentescit. Ea propter ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quòd Baronum, nec non procerum & nobiliũ regni nostri cœtus, & vniuersitatis identitas, nostrum regium conspectũ adeundo, fidelitatibus suis, & fidelium seruitiorum præclaris meritis, in cũctis nostris & regni nostri negociis, prosperis & aduersis, cũ summo fidelitatis studio, & votiua diligentia nostræ Maiestati exhibitis, & impensè declaratis, & nostram in memoriam reuocatis; exhibuerunt nobis quasdam literas priuilegiales Illustrissimi Principis Domini Andreæ Tertii Belæ Regis filii, olim inclyti Regis Hungarię, aui, & prædecessoris nostri, piæ recordationis, aurea bulla roboratas, libertatesq; ipsorum per sanctissimum Stephanum Hungaricæ gentis Regem & Apostolum,

† *al. compõnendis, nec non confirmandis, lib.*

vt prædictæ literæ declarabant, ipſis inſtitutas, innouandas & cõfirmandas tenoris ſubſequentis; ſupplicantes vnanimiter, & cõformiter noſtræ humiliter Maieſtati, vt ipſas acceptantes, ratificantes & approbãtes, pręſentibus de verbo ad verbum tranſmiſſi facientes, ſimiliter cum omnibus libertatibus eorundem in eiſdẽ expreſſis, excepto ſolũmodo vno articulo in ſubſequenti declarando, confirmare, & eaſdem libertates in dictis literis expreſſas, ex Regiæ benignitatis clemẽtia, autoritate Regia innouando, ipſos in eiſdem perenniter fruituros, & gauiſuros, literis noſtris priuilegialibus mediantibus ſtabilire dignaremur. Quarum tenor ſuprà in Andrea Rẽge, pag. 35:

SEQVITVR DECRETVM QVONDAM MICHAELIS ZYLAGII DE HOROGZEG *olim gubernatoris Regni Hungariæ, editum* 1458.

Nos Michael Zylagii de Horogzeg, nomine & in perſona ſereniſſimi Principis & Domini, Domini Matthiæ Dei gratia Hũgariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. electi Regis, gubernator in eiſdem regnis conſtitutus, Memores cõmendamus præſentibus, quòd nobis vnà cum dominis Prælatis, Baronibus, nobilibus & proceribus Regni Hũgariæ vniuerſis, circa feſtum Circumciſionis Domini proximè pręteritum in hanc ciuitatem noſtrã Peſthienſem cõuenientibus & proficiſcẽtibus, ordinationibus, quæ pro conſeruanda pace, & ſtatu, vtilitateq; & commodo pręfactorum regnorum, & partium eis ſubiectarũ, opportunæ & perutiles videbantur tractandæ, relictis ſopitiſq; & ſedatis omnibus & ſingulis gwerris, & diſceſſionibus in alterutrũ præuiis rationibus exortis & ſuſcitatis, inter alia quæ hinc inde cõcorditer expedita ſunt, pfati Domini Prælati, Barones, nobiles & proceres vniuerſi exhibuerunt nobis concorditer & præſentarunt articulos infra ſcriptos, petentes & deſiderantes, vt eos & in eiſdem contenta, rata habere, admittere, ac p nos ac præfatum dominũ noſtrum Matthiam electum Regem cõſeruaturos permittere dignaremur: quorum quidem articulorum tenor ſequitur in hæc verba.

Quòd bona tam Eccleſiaſtica quàm ſecularia à tribus annis anteactis occupata vſq; ad quindecim dies ſub pœna facti potentialis remittantur.

ITEM primò, q. omnes Eccleſiæ occupatæ & poſſeſſiones & bona earumdem, ac Prælatorũ & Baronũ & nobiliũ poſſeſſiones & portiones poſſeſſionariæ ſimiliter occupatæ, tempore ſcilicet quo nõ fuerunt octauæ iudicialiter celebratæ, hoc eſt, à tribus annis, vel citrà, remittantur, vſq; ad quindecim dies; ita quòd occupatio talis probetur per atteſtationes vicinorum & commetaneorũ, ac nobiliũ prouincialium. prout conſuetum eſt in proclamata congregatione. Et ſi occupata remittere noluerint, ex tunc ſine vlteriori proceſſu conuincantur in facto potentię, & dominus gubernator poſſit occupari facere poſſeſſiones, & talis bona conuicti, & propriam perſonam eiuſdem captiuare.

Quòd Regia Maieſtas de ſuis prouentibus exercituare teneatur, alioquin etiam Banderati, & demum Nobileſq; inſurgant.

ITEM, quod dominus Rex contra omnes & quoslibet inimicos & huius regni deuaſtatores hoc regnũ Hungariæ de prouentibus ſuis Regalibus protegere & defenſare teneatur: ita videlicet, quòd ſi idem dominus Rex inſultibus ipſorum inimicorum huius regni cum ipſis prouentibus protegere non poſſet, ſeu non valeret, ex tũc Prælati & Barones, cæteriq; viri Eccleſiaſtici huius regni, Banderia, ſeu gentes ipſorũ, iuxta limitationes diuorum Regum huius regni in hac parte factas, leuare & inſurgere debeant & teneantur. Si autem cum eiſdem etiam ipſis inimicis reſiſtere non poſſent, extunc vniuerſi nobiles, & alterius cuiuſuis ſtatus poſſeſſionarii homines, exercituantium more, prout aliorum Regum Hungaricorum temporibus fuit, procedere & permanere teneantur.

Item, quòd de omnibus illationibus damnorum & iniuriarum, & aliorum malorũ generibus, à feſto beatæ Katharinæ virginis in anno Domini milleſimo quadringen-

dringenteſimo quinquageſimo ſexto præterito, vſq; hæc tempora, per quoſcunq; patratorum & commiſſorum, iuxta ordinationem & concluſionem Prælatorum, & Baronum, ac regnicolarum huius Regni Hungariæ pridem in generali congregatione hic Budæ facta, in Comitatu quolibet iudicium & iuſtitia celebrari teneatur; hoc eſſet contra libertatem Regiam, & Palatinale officium. Igitur idipſum permaneat in antiqua conſuetudine.

Quòd quatuor octauæ ſingulis annis celebrentur.

ITEM, quòd ipſæ quatuor octauæ ſingulis annis celebrari teneātur, & nunquam pro aliqua ardua cauſa dimittantur, excepto, quando erit generalis exercitus, & nulla alia cauſa prorogetur.

Quòd nunquam aliqua taxa petatur.

ITEM, quòd nunquam dominus noſter Rex, & neq; dominus Michael Zylagii gubernator huius regni, pro quacunq; cauſa, ſeu negociis quibuſuis arduiſſimis aliquam taxam, ſeu ſolutionem pecuniariam, per Iobagiones regnicolarum, ſeu alios nobiles petere valeat atque poſſit.

Quòd vniuerſa fortalitia ad monitionem nobilium infra quindecim dies diruantur ſub nota infidelitatis; nec retineri valeat niſi cum literis capituli, vel conuentus, ac iudicis nobilium.

ITEM, quòd vniuerſa fortalitia ſeu caſtella per quoſcunq; in quibuſuis Comitatibus erecta & conſtructa, ex quibus ſpolia & deprædationes committuntur, diruantur, exceptis quæ ad vtilitatem ipſius Comitatus ſunt, remaneant: ita quòd ſi aliqui moniti per nobiles illius Comitatus in ſede iudiciaria infra quindecim dies non diruerent, extunc tales notam infidelitatis incurrant eo facto, & dominus Rex vel gubernator, tales vt infideles punire valeat: Et quodcunq; fortalitium vigore & teſtimonio literarum capituli vel cōuentus ac iudicis nobilium illius Comitatus, in quo tale fortalitium eſſet erectum, remanere valeat.

Quòd dignitates Eccleſiaſticæ, ac officiolatus, & perpetuitates extraneis non conferantur.

ITEM, quod ipſe dominus Rex neq; dignitates Eccleſiaſticas, neq; alios honores officiolatus, vel perpetuitates hominibus extraneis dare & conferrre valeat.

Quòd bona extraneis collata recuperentur.

ITEM, de caſtris & aliis bonis extraneis hominibus donatis Rex faciat recuperandi diligentiam.

Quales caſus Eccleſiaſtici poſſint iudicare.

ITEM, quod iudices Eccleſiaſtici, neq; Archiepiſcopi, vel eorum Vicarii iudicare valeant, niſi dotes & res parafernales, iura quartalitia, factū decimarum, effuſiones ſanguinum, & verberationes Eccleſiaſticorum & mulierum, nec non teſtamēta, & matrimoniales cauſas, ac de periurio, prout in canonibus expreſſum eſt.

Quòd ſacerdotes, ſcholares, & nobiles thelonia & decimas non ſoluant.

ITEM, quod nullus omnino nominū de ſacerdotibus, ſcholaribus, nobilib. neq; thelonia, neq; decimas, prout vetus regni requirit conſuetudo, exigere debeat.

Item, quod neq; ipſe dominus noſter Rex, & neq; ipſe dominus Michael gubernator ex parte omniū, & quorumlibet fratrum, & familiarium ipſorum, omnibus querulātibus abſq; omni fauore debitam iuſtitiam, ac commodam ſatisfactionem impendere teneantur, & nec per aliquos fratres, vel familiares ipſorum aliqui regnicolæ huius regni quouis modo opprimantur.

Quòd nouæ pecuniæ cudantur, & nunquam mutentur.

ITEM, quòd pecuniæ nouæ cudantur, quorum ducenti pro floreno, & obuli eorumdem quadringenti habeantur, & nunquam mutentur.

Quòd ſingulis annis ad feſtum Pentecoſtes fiat diæta in Peſth.

ITEM, quod vniuerſi regnicolæ & homines poſſeſſionati ſingulis annis ad

feſtum Pentecoſtes ad oppidum Peſthienſe per ſingula capita congregari teneantur. Et ſi qui rationabiliter ſe excuſare non poterunt, talium poſſeſſiones per dominum gubernatorem, vel dominum Regem occupentur.

Quòd vniuerſæ ciuitates & caſtra Regalia ad manus domini gubernatoris tradantur.

ITEM, quòd vniuerſæ ciuitates mutatæ, ac caſtra Regalia, ad manus præfati domini Michaelis gubernatoris, & ſtatim, reſignentur.

Quòd omnes Iobagiones liberè dimittantur, ſub pœna occupationis bonorum, & ſolutionis duodecim marcarum.

ITEM, quòd vniuerſi poſſeſſionati homines de eorum poſſeſſionibus ad poſſeſſiones aliorum, obtenta licentia, iuſtoq; terragio depoſito, & aliis ſolitis debitis perſolutis, iuxta antiquam conſuetudinē huius regni, abſq; omni litigionario proceſſu, pacificè & tutè, ſecureq; permittere debeant. Si autem aliqui permittere nollēt, extunc Comites, vel Vicecomites, & iudices nobiliū illius Comitatus, huiuſmodi Iobagionem cum ſex marcis eliberare teneantur; prout antiqua cōſuetudo requirit. Si autem aliqui hominum Comitatibus obedire noluerint, tūc Regia Maieſtas, vel eius gubernator poſſeſſiones talium occupet, & tā diu tenere valeat, donec huiuſmodi Iobagio cum duodecim marcis eliberabitur.

Nos itaq; petitionibus dictorum dominorum Prælatorum, Baronum, Nobilium & Procerum Regni vniuerſorum iuri conſonis inclinati articulos deſcriptos, & ſingulatim eorum inuiolabiliter obſeruare, complere, & exequi per nos, vel per præfatum Dominum Matthiam Regem electum promittimus, & volumus cum effectu. In quorum omnium præmiſſorum teſtimonium præſentes literas noſtras eidem Vniuerſitati dominorum Prælatorum, Baronum, & Nobilium Regni Hungariæ prædicti duximus concedendas. Datum in Peſth, vigeſima quarta die congregationis ſuprà dictæ, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo octauo.

Nota quòd ſequens articulus videbatur ſcriptus eadem manu cum præcedentibus articulis à tergo literarum. qui quidem articulus mihi modicam præſtaret fidem, niſi eum in iudiciis ſolummodo conſpexiſſem obſeruari.

ITEM ad hoc, quòd literæ præceptoriæ, proclamatæ congregationis generalis vires integras habeant iuramentum ad caput deponendi, concluſum eſt, vt ad minus ſex commetanei, totidem vicini, ac duodecim nobiles comprouinciales atteſtati habeantur. Vbi autem defectus pluralitatis commetaneorum fuerit, ſuppleāt defectus tales per vicinos tantundem numerî.

ARTICVLI IOANNIS CORVINI WAYVODÆ IN CIVITATE PESTHIENSI, PER *Prælatos & Barones in congregatione generali editi, Anno* 1445.

I.

Quòd eligent, & deputabunt vnum gubernatorem.

II.

Quòd vniuerſi domini Prælati, & Barones, & quiuis alii caſtra, caſtella, fortalitia, ciuitates, oppida, poſſeſſiones, & quæque iura poſſeſſionaria, nec non Epiſcopatus, Abbatias, Præpoſituras, decimasq;, ac quæuis beneficia, & iura Eccleſiaſtica per ipſos hic gwerrarum temporibus occupata, & vſurpata, remittent & reſignabunt. Ciuitates etiam, quas hactenus Capitanei tenuiſſent, priſtino earū ſtatui, diſpoſitioni, cuſtodiæq;, ac conſeruationi propriæ remittent, ipſique Capitanei excipient manus, gentes, ac familiariorum eorum: quiq; etiam ex huiuſmodi occupatoribus ac Capitaneis in hac conuentione præſentes forent, interim non recedant

ad eadem

ad eadem, donec huiuſmodi remiſſionem & reſignationem efficient ſuo modo. Quodq; vniuerſa caſtra, caſtella, fortalitia his diſturbiorum temporib. erecta, durante præſente congregatione, diruantur & deleantur, his demptis, quæ in confinibus regni, pro defenſione ſunt erecta: qui ſcilicet hic præſentes forent, non recedent, donec eadem deponere facient, & delere.

III.

Quòd omnes domini Barones honores, & officiolatus eorum, quos habent, in præſenti conuentione deponant, manibusq;, & diſpoſitioni, ac diſtributioni aliorū dominorum Prælatorum, Baronum, & regnicolarum, liberè, & ſine contradictione committent, & aſſignabunt.

IIII.

Quòd alia vniuerſa, quæ in hac conuentione pro pace, vtilitate, & commodò Regni ſtatuentur, concludentur, ac diſponentur, firmiter obſeruabunt, in eiſdem perſiſtent, ac eis obedient, & parebunt.

V.

Quòd omnes contractus, confœderationes, & vincula inter quoſcunq; Prælatos, Barones & regnicolas, in alterutrū, & mutuo, fide mediante, vel alia re, qualitercunq; factę, & ordinatę, quæ ſcilicet vtilitatem regni & Reipub. impedirēt, caſſę, annullatæ, & inanes habeantur. Et quod ipſi domini Prǽlati & Barones in omnibus pro vtilitate regni & Reipublicæ regnicolis aſſiſtēt, ac contra omnes ſtatuta & ordinationes regni infringentes inſurgent, toto eorum poſſe.

ARTICVLI PRONVNCIATI TVNC DE OFFICIO PALATINI, QVANDO SPECTABILIS *& magnificus dominus* Emericus *de* Zapolya, *Comes perpetuus Scepuſienſis, per ſereniſſimum Principem,* Dn. *Matthiam Regem, ex conſenſu regnicolarum fuit electus in* Palatinum.

QVONIAM præſens diæta, ſiue congregatio regnicolarum, pro eligendo & ſufficiendo nouo Palatino inſtituta eſt, eam ob rem, qualis eligi debeat, & quæ ad eius officium ex antiqua ordinatione pertineant, prætereà quo tempore ex ſuſcepto officio exercere & peragere debet, ante omnia diligenter conſideranda, & annotanda ſunt: vt his cognitis, ſaniori maturioriq; conſilio electio ipſa tractari, & talis eligi poſſit, qui neceſſarias in ſe conditiones habeat, & onus ſibi iniunctum pro regni honore, commodo, ſtatu, tranquillitate & conſeruatione, prudentia, cōſilio, & authoritate ſua ſupportare, atq; regni habenas, neceſſitatis tempore, moderari, & eius defenſioni proſpicere ſciat, & valeat.

Inprimis, quòd maiorum ordinatione ſancitum & conſtitutū eſt, quod ſi quando Regium ſemen deficere contigerit, & de electione noui Regis tractaretur, in ipſa electione Palatinus ex officii dignitate, primam vocem ſemper habere debet.

Secundò, ſi quiſpiam Regum hæredem in tenera ætate conſtitutum reliquerit; Palatinus ex officio tenetur, & debet illum, tanquam tutor, in regnis & dominiis paternis cōſeruare, & fideliter defendere. Cui quidem Palatino interim, quo hęres ipſe in adultā peruenerit ætatē, vniuerſi illius ſubditi & regnicolæ, perinde ac vero Domino & Regi, ſemper obedire, & in omnibus rebus obtemperare teneantur.

Tertiò, ſi Regium ſemen deficere cōtigerit, infra id tempus, quoad nouus Rex eligeretur, aut etiam, ſi, vt præfertur, hæres in tenera ætate relinquatur, Palatinus eius tutor habet ſemper ex officio pro rebus, & neceſſitate regni, & etiam illius hæredis facere, & iudicare diætas, quaſcunq; opportunas duxerit, cui, vt præfertur, regnicolæ ſemper parere, & morem gerere debent, & teneantur.

Quartò, ſi quando vrgeret regni neceſſitas, & opus eſſet, vt pro eius neceſſitate, & neceſſaria defenſione regnicolæ inſurgerent, Palatinus ex ſuſcepto officio debet eſſe generalis & ſupremus Capitaneus regni & regnicolarum, & illos gubernare, iuxta tamen voluntatem & arbitrium Regiæ Celſitudinis.

Quintò, quòd ſi quæ differentiæ, ſiue ſeditiones, aut aliæ controuerſiæ inter

regnicolas fore contingerēt,Palatinus authoritate officii prouidere, illasq; ſedare, & complanare, atque nocentes iuxta demerita punire, nec non commiſſa emendare & rectificare debet,dignitate tamen & authoritate Regia ſalua ſemper remanente.

Sextò,quòd ſi quando differentia ſiue diſcordia aliquando inter Regem & regnum oriri fortè contingeret, Palatinus ex officio debet eſſe mediator, & ſe interponere,atq; illos,adhibita omni diligentia,cura,ſtudio,& ſolicitudine,fideliter componere.

Septimò,ſi quando contingeret Regem tam ſimplicem,aut negligētem eſſe, ad audiendum oratores, vel etiam ad reſpondendū:illis Palatinus ex officio prouidere,& illius defectum ſupplere debet & teneatur.

Octauò,ſi bona aliqua donantur per Regiam Maieſtatem,&contradictores apparuerint,cauſabunturq; iniuſtè per ſuam Maieſtatem fuiſſe donata: debent Palatino conqueri, & ille ad aures Regias huiuſmodi querelas quàm primùm referre tenetur. Si verò Rex abeſſet,nihilominus accepta querela,tenetur ille quā primùm ſignificare,& ſimiliter rogatum facere,quo Maieſtas ſua præfigat terminum,& locum,vbi & quando ipſa querela videatur,diſcutiatur,& diffiniatur.

Nonò,Palatinus ex officio habet,quemlibet regnicolarū ſine prætextu iurium poſſeſſionariorum, ſiue actuum potentionariorum, ad iuſtitiam querulantium in ius euocare,& hac in re adeò amplam poteſtatem, iuriſdictionem & authoritatem habet, vt dempta Regia dignitate,nullus omnino iuſtitiariorum ampliorē,ſed neq; parem habeat. Alii quippe iudices regni,in cauſis dumtaxat actuum potentiariorū, & non iurium poſſeſſionariorum decernere,& ſententias ferre habent. Cæterum, ſi qui iure coram Palatino in Byrſagiis,aut aliis iudiciorum oneribus,conuincātur, illis eiuſcemodi onera Regia Celſitudo non tam ordinata, quam ſed abſoluta potentia,& authoritate relaxare quidem poteſt,non tamen debet hic,quia Palatinus de Byrſagiis ipſis pro ſuo arbitrio ſemper diſponere poteſt,aliis autem,qui corā cæteris iudicibus conuincūtur,Regia ſublimitas liberè & directè de ordinata ſua potentia,onera ipſa relaxare ſemper poteſt.

Decimò,quòd Regiam Maieſtatem ſiue in exercitu,ſiue aliter extra regnum agere ſi contingat; Palatinus ex officio debet in regno ſemper eſſe locumtenens, & cum aliquibus penes ipſum deputādis, quorum tamen ipſe caput & ſuperior eſſe debet,omnia facere,& exercere,quæ Rex ipſe poſſet & deberet,poteſt,demptis tamen gratiis,& donationibus iurium,ad coronam deuolutorum, præterea aliis illis quæ directè ad Regiam dignitatem ex antiqua ordinatione pertinuerunt ſemper.

Vndecimò,habet Palatinus ex officio iurare totam Comaniam,& eſt ſemper Comes & iudex Comanorum, à quibus pro huiuſcemodi officio & labore debet habere quoad annum tria millia aureorum,prout hoc ex literis Lodouici & aliorū Regum prædeceſſorum manifeſtè colligitur,

Duodecimò, tota Dalmatia ſubiacere debet iudicio Palatini,& pro prouentibus habet in illa certas inſulas.

PRIMVM DECRETVM MATTHIÆ REGIS ANNI M. CCCC. LXII.

Nos Matthias Dei gratia,Rex Hungariæ,Dalmatiæ, Croatiæ,&c.ſignificamus per preſentes:Quòd cùm his diebus in præſenti generali congregatione vniuerſorum Prælatorum,Baronum, Procerum, & Nobilium Regni noſtri in hac ciuitate noſtra Budenſi,quinto decimo die feſti Beati Marci Euangeliſtæ celebrata,vnà cū eiſdem multa & magna diſponeremus,ad meliorandum ſtatum Regni noſtri prædicti, opportuna: inter alia iidem Prælati, Barones, Proceres & Nobiles vnanimi omnium voto obtulerūt & præſentauerunt nobis quoſdam Articulos, antiquā legem & conſuetudinem ipſius Regni noſtri innouantes,& declarantes, ordine infrà ſcripto in hæc verba.

Articuli,

Articuli, in quibus iuxta antiquam consuetudinem regni euocatio, sine crastinatione extra octauas fieri potest, in præsentiam personalem Regis, vbicunq; fuerit intra ambitum regni.

ARTICVLVS I.

INVASORES castrorum, & domorum, seu inhabitationum Nobilium, in quibus personaliter resident, si verbera, siue vulnerationes aut cædes, siue spolia rerũ in talibus domibus conseruari solitarum fecerint. Item, violẽti ablatores literarum, aut literalium instrumentorũ. Item, incendiarii, & inductores exterorum hominum spoliatorum, & erigentes se contra Reuerentiã Regis, & literas iuridicas, aut fidei publicæ, quas saluũ conductũ, vulgatiter glait appellamus. Item, interfectores Nobilium, & qui nobiles, & captos detinent, vulneratoresq; ipsorũ Nobilium, præsertim euntium ad congregationem regnicolarum vel octauas, aut sedem iudiciariã, vel ibi existentes damnificabunt. Item, deprædatores totalis possessionis alicuius cum effractione Ecclesiæ. Item, violenti stupratores virginũ, aut corruptores honestarum mulierum. Hi omnes euocari possunt in personalem præsentiam Regis ad terminum longiorẽ vel breuiorem secundum distantiã locorum, à quibus huiusmodi euocatio fieri debet. Ita tamen, quòd longior terminus triginta dies nõ excedat: breuior verò terminus infra quindecim dies nõ descendat. Et talis modi euocatio fiat solummodo per testimonium capituli, vel conuentus illius Comitatus aut vicini, vnde prædicta euocatio fieri debet. Et quia firmius est iudicium, quod plurimorũ sententiis roboratur, interesse debent iudicio huius euocationis Prælati, & Barones, qui tunc in Curia Domini Regis fuerint constituti. Et dilationẽ habẽt sine prorogatione solummodo illi, qui occupati erunt in exercitu generaliter, aut partiali pro vtilitate regni instaurantium. Item, qui erunt occupati in ambasiata Regis, vel regni, pro communi bono. Verumtamen qui sub confidentia talis modi prorogationis aliquem ex prætactis fecerit actibus, & se absentauerit à iudicio: huiusmodi prorogatione se defendere non valeat. Et talis modi euocatio fiat solùm deinceps pro actibus præmissis, à prima die præsentes congregationis generalis, in posterum patrandi. In occupationibus verò à tempore electionis Domini nostri Matthiæ Regis factis, fiat restitutio; cui si occupator non obedierit, aut impedierit quo minus fieri valeat & perficiatur, euocetur vt suprà declaratur. Item proclamata congregatio detur secundum formam decreti quondam domini Sigismundi Imperatoris & Regis. Item quatuor octauæ annuatim sine intermissione celebrentur.

Articuli, qui concernunt notam infidelitatis, & in quibus & non aliis possint per dominum Regem possessiones & bona delinquentium donari, seu alienari.

I.

EVIDENTER se erigens contra statum publicum Regis & coronæ. Item, qui conficit falsas literas, vel eis euidẽter vtitur in iudicio. Item, qui sculpit falsum sigillum, vel eo vtitur. Item, cusores falsarum monetarum, vel scienter & publicè in magna quantitate eisdem negocium exercentium. Item, occisor consanguinei sui, vsq; ad quartum gradum consanguinitatis inclusiuè. Item, incendiarii publici villarum, & possessionum. Item, inductores externorum hominum spoliatorum, aut stipẽdiariorum, ad disturbandum statum internum regni. Itẽ, erigentes se opponendi sua potentia contra literas iuridicas, & sententias iudicum ordinariorũ post secundam euocationem & probationẽ. Item, violatores literarum fidei publicæ, vel salui cõductus, dum euidẽter fuerint conuicti. Item, traditores castrorũ, vel propriorũ dominorum, dum euidenter fuerint conuicti. Item, occisores vel vulneratores iudicum ordinariorum Regni præsertim, dum sint in officio publico. Item, publici hæretici adhærentes damnatæ hæresi. Item, incestuosi, & corruptores consanguinearum suarum, vsq; ad quartum gradũ consanguinitatis, dum euidenter fuerint conuicti & proscripti.

Articuli causas rerum spiritualium concernentes.

I.

OMNES causæ circum mysteria & defectus sacramentorum. Item, causæ in facto fidei. & causæ hæresium, seu suspectorum de hęresi. Item, causæ testamentariorum, & eisdem accessoribus. Item, causę matrimoniales & accessorium earumdem. Specialiter autem dotis, & rerum parafernalium, donationum propter nuptias, & iuris quartalitii, si non intẽtetur pro hæreditate possessionaria adipiscenda. Item, causæ, decimarũ Realium & personalium, & accessor earumdem. Item, causæ vsurarũ. Item, causæ viduarum & miserabilium personarum, si non agitur pro possessionibus & prædiis adipiscendis. Item, causæ fidei violatæ, & omnium periuriorum; & causæ, quarum finis tendat ad correctionẽ pro peccato. Item, omnes causæ, in quibus quis incidit in sentẽtiam excommunicationis hominis, vel canonum. Quibus quidem Articulis præmissis, modo vobis præmisso præsentantes, supplicauerunt nobis dicti Prælati, Barones, Proceres, & Nobiles Regni nostri, vt eosdem articulos Regio consensu approbantes, dignaremur deinceps facere obseruari. Nos itaque supplicationibus eorumdem Prælatorum, Baronum, Procerum & Nobilium prædicti Regni nostri inclinati, prædictos Articulos, & quælibet eorum acceptanda & approbanda decernimus, deinceps inuiolabiliter obseruanda obseruabimus, & obseruari faciemus cum effectu. In quorum omnium præmissorum testimonium præsentes literas nostras secreti sigilli nostri, quo vt Rex Hungariæ vtimur, in munimine roboratas, Vniuersitati dictorum Prælatorum, Baronum, Procerum, & nobilium prædicti Regni nostri duximus concedendas. Datum Budæ vigesima die congregationis generalis supra dictæ, Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo.

SECVNDI DECRETI, INVICTISSIMI PRINCIPIS MATTHIÆ, REGIS HVNGARIÆ, *articuli noui, per eundem editi Anno Domini 1464.*

ARTICVLI autem prænotati hanc continent formam, Primò quòd nos hoc regnum nostrum Hungaricũ, & omnes eius ad idem pertinentes incolas, in omnibus & singulis bonis & antiquis libertatibus, consuetudinibus, & iuribus, quibus hoc regnum vtebatur, temporibus prædecessorũ nostrorum, conseruabimus, & tenebimus, & quòd decreta quondã dominorũ Lodouici & Sigismundi Regum, simul cum decreto olim Domini Andreæ, similiter Regis, per ipsum Dn. Lodouicũ Regem confirmato, confirmabimus, & cum infra scriptis articulis obseruabimus.

De conseruatione sacræ coronæ.

ITEM, quia nouimus nos, & nouerunt omnes domini Prælati & Barones nostri, nouit etiam tota cõmunitas regni, quomodo & qualiter propter indebitã custodiã & prouisionem sacræ coronæ, ipsa corona fuit ab hoc regno alienata, in cuius alienatione irrecuperabilia damna, & indicibilia spolia, & multas incõmoditates hoc regnũ passum est; & tandẽ post multos labores & fatigas, & graues expẽsas, ipsa corona ex pecuniis communitatis regni nouissimè est redempta: Nos ergo volumus, & debemus de pari consensu & voluntate dominorũ Prælatorũ, Baronum, & Regni nostri nobilium hoc in loco prouidere circa debitã custodiam & conseruationem ipsius coronæ sacræ locum aliàs consuetũ, & personas ad id idoneas, ne (quod Deus auertat) ipsa corona iteratò ab hoc regno alienetur.

Quòd nemo nota infidelitatis, sine Baronum consilio, damnetur.

PRÆTEREA, quod nos aliquem, vel aliquos ex regnicolis, sine Prælatorũ consilio, & regni Baronum, nota siue crimine infidelitatis damnare non valeamus.

De ablatione breuium iudiciorum.

BREVES etiam euocationes de cætero pro nullis actibus & commissis vt fierent; ex parte tamen iam euocatorum fieret iudicium, secundum contenta literarum euocatoriarum.

De

De celebratione quatuor octauarum, & de euocationibus cum insinuatione.

CÆTERVM omnes quatuor octauæ annuatim celebrentur, excepto casu, quo contingeret fieri exercitum generalem per omnes regnicolas: Et, si etiam nos in factis & negociis regni particularibus extra Budam occuparemur, octauæ non prorogẽtur. Iudices quoq; maiores, siue ordinarii, pariter cum eorum vicegerentibus, in celebratione huiusmodi octauarum interesse semper teneantur. Deinceps quoq; euocationes cum insinuatione ad ipsas octauas fierent, in quibuscunq; negociis, & factis post obitum quondam Domini Alberti Regis illatis, ac perpetratis; quæ etiã euocationes cum insinuatione possent emanari, sub sigillo omnium iudicium ordinariorum regni nostri.

De prorogationibus, & pœnis vtentium falsis prorogationibus.

PROROGATIONES autem nostris temporibus ipsarum octauarum nemini suffragari valeant: nisi solùm illis, qui castra in confinibus regni, & significanter in regno Boznæ tenerent, vel qui essent eo tunc occupati in bello, aut qui progrederẽtur in legationibus nostris, & regni nostri, per prouincias extraneas. Et si aliqui sub forma alterius istorum trium articulorum limitatorum prorogationis acquirerent, & ita non occuparentur, in pœnis aliàs in talibus fieri solitis, hoc est in emenda linguæ, conuincerentur.

De quatuor factis potentionariis, quæ in tertia octaua finaliter terminentur, nec vlterius possint prorogari.

IN facto verò interemptionis nobilium, & occupationis possessionum, ablationis literarum, & literalium instrumẽtorum, domorumq; & curiarum nobiliũ, vbi personaliter residerent, inuasionis, nulla amplior in istis tribus articulis limitatis, nisi à tempore euocationis primæ octauæ, in tertiam octauam fieri posset prorogatio, nec ipsi occupati infra huiusmodi eis datam prorogationem cum aliquibus litigare valeant.

De prorogationibus fratrum indiuisorum.

SI occupatus duos vel tres, vel plures fratres indiuisos haberet, quorum nomina in prorogatione exprimerentur, & non occuparentur in rebus dictis, tribus articulis expressis talibus non occupatis, non obseruetur prorogatio, exceptis rebus factum possessionum & exhibitionum literarum concernentibus. Ille verò qui occupatus fuerit in negociis prædictis, cum eis condemnari non posset, qui in talibus non essent occupati.

Quòd sales extranei in regno non vendantur sub pœna ablationis.

SALES extranei in regno nostro, & in confinib. regni nostri, nõ vendantur, sub pœna ablationis eorũdem: sed vbicunque sales nostri regales cursum habere debeant. Illorum autem possessiones & bona, qui ablationes huiusmodi salium extraneorum non paterentur, occupare debeant; & tenere infra satisfactionem de damnis nostris exinde secutis.

De destractione castellorum post obitum Alberti Regis erectorum.

OMNIA castella post obitum quondam domini Alberti Regis, in regno nostro constructa, vsque festum Pentecostes proximè venturum, sub pœna perpetuæ infidelitatis, distrahantur: exceptis solummodo castellis illis, quæ in partibus inferioribus, contra incursus Turcarũ, ac quæ in Comitatib. Bachiensi, & de Bodrog, & aliis Comitatibus regni nostri confinia tenentibus, constructa essent, & etiã dempto castello Ioan. Chwz, ac illis, quæ antiquis temporibus, ac etiam tempore quondam Domini Sigismundi Regis fuerunt castella tandem rupta, & iterum in alio loco constructa essent, quæ remaneant pro vtilitate regni.

Quòd ille, qui cum iure regio, vel processu causidicum alios in suis possessionibus iniustè vexatur, in æstimatione illorum conuincatur.

ITEM, quicunq; à nobis donationem iuris regii, super aliqua, vel aliquibus possessionibus impetrauerit, bonis aliorum, si bona impetrata iuri regio pertinere debere, nõ possit comprobare, ac etiam illi litigãtes qui aliquo iure super bonis alio-

rum litigarent, & bona huiuſmodi ſuo iuri ordine iudiciario applicare non poſſet: propter in debitam inquietationẽ poſſeſſionis, contra eundẽ poſſeſſorem in communi exiſtimatione ipſorum bonorum conuinceretur.

Quòd bona illa, quæ paſt obitum Alberti Regis fuiſſent occupata, remittantur.

Omnivm, & ſingulorum bona, quæ à tempore obitus dicti quondam Domini Alberti Regis, per quoſcunq; iniuſtè occupata eſſent: per eorum detentores, infra octauum diem ſancti Ioan. Baptiſtæ nunc venturi, illis, quorum ſunt, remittantur, Et detẽtores illi vigore literarum noſtrarum, vel aliorum iudicum ordinariorum, per noſtrum hominem, & capituli, vel conuentus teſtimonium, ad remittendum occupata bona amoueantur: Et ſi amoti non remitterentur, euocentur cum inſinuatione ad proximè futuras octauas ex parte, quorum fieret iudicium & iuſticia ſine prorogatione.

Quòd regnum Sclauoniæ & partes Tranſſyluaniæ in ſuis libertatibus conſeruentur.

Regnvm noſtrum Sclauoniæ, & partes Tranſſyluaniæ in omnibus antiquis bonis libertatibus, conſuetudinibus, & iuribus conſeruentur; viri ſeculares contra viros Eccleſiaſticos in nullo facto & lite ſeculari poſſent magis aggrauari, quàm viri Eccleſiaſtici aggrauarentur contra ſeculares.

Quòd plura loca tributorum in eadem poſſeßione eſſe non poßint: Et de modo exigendi, & falſis viis tributorum.

Tribvtvm in vna & eadem poſſeſſione, in pluribus locis exigi non poſſit, ſed in vno tantùm loco, etiam poſſeſſoribus tributi quantumcunq; inter ſe diſcordantibus. Et quòd in omnib. locis tributorum tributum ſecundum antiquum modum exigeretur; facientes autem contrarium, amitterent dominium tributi. Tributarii vias falſas, nec in terris aliorum, nec extra antiquam cõſuetudinem, cuſtodire valeant. Et vt propter non ſolutionem tributi, quiſquam impediri non poſſit, extra metas poſſeſſionis, vbi tributum exigeretur. Nullum tributum, vel vadum poſſit eſſe contra antiquam conſuetudinem, & legem regni noſtri.

Coniunctorum hominum bona, quoad portiones iudiciarias, tam nos, quàm iudices noſtri ordinarii, non aliter niſi more aliàs conſueto conferre valeamus, aut valeant.

De cauſis forum Eccleſiaſticum concernentibus.

Item, præter forum teſtamenti, matrimonii, dotum & rerum paraſernalium, periurii, verberationis, & exſpoliationis clericorum, & mulierum, & præter illas alias cauſas, quæ prophanæ non eſſent, in foro ſpirituali nulla cauſa terminarentur.

Quòd Regia Maieſtas ad ſimplicem querelam bona alicuius non occupabit, & quod proprium ordine iuris proſequetur.

Et, quòd nos ad ſimplicem querimoniam aliquorum, vel etiam in propriis factis noſtris, bona aliquorum occupari non faceremus, niſi prætenderet ſufficiens cognitio cauſæ ſecundum conſuetudinẽ antiquam in talibus fieri ſolitam, & quòd nos etiam factum noſtrum regium ordine iuris proſequamur.

De pœna illorum, qui protonotarios, vel alios iudices regni verberarent, interficerent, aut captiuarent.

Si qui protonotarium, vicepalatinum, Banum, vicebanum, Comitem, vel vicecomitem, vel alios iudices ordinarios regni noſtri tempore ſedis iudiciariæ, aut etiam aliàs, ſine cauſa verberarent, interficerent, aut captiuarent, habita ſuperinde probatione legitima, in nota & pœna perpetuæ infidelitatis connumerentur.

De his quorum literæ per inimicos & potentes ablatæ fuiſſent, vt illis bona eorum de nouo conferantur.

Et quia nonnulli eſſent ex regnicolis, quorum iura & literalia inſtrumenta per inimicos & potentes ablata fuiſſent: igitur ſi tales ablationem huiuſmodi iurium, & literalium inſtrumentorum, ad id, quod ipſi, & prædeceſſores eorum in dominio

minio bonorum & possessionum, quos tangerent literæ ablatæ, pacificè perstitissent, & ipsos concernerent, per vicinorum, & commetaneorum suorum & nobilium comprouincialium attestationes comprobare possent: talibus nos huiusmodi bona sua, titulo nouæ nostræ donationis donemus, & conferamus.

De iudicio generali in omnibus Comitatibus.

ITEM, quod per omnes Comitatus regni nostri iudicium generale, more aliàs, temporibus scilicet antiquis, consueto.

De cudenda noua moneta.

ITEM, quòd nos faceremur cudere vnam bonam monetam, in lega pondere monetæ quondã domini Sigismundi Imperatoris, quæ curreret per totum dominium nostrum, vita nobis comite, sine aliqua permutatione, & haberet duos obulos. Et huiusmodi moneta nostra in cunctis censibus lucri Cameræ & decimis vbique recipiatur. Sup. cap. 56.

De confirmationibus donationum Ladislai & Matthiæ Regum infra annum.

ET quod nos omnes donationes prædecessorum nostrorum Regum, & nostras proprias sup quibusuis bonis & possessionib. factas, exceptis donationibus quõdã Domini Ladislai Regis, & nostris, quas de lucro Cameræ quinquagesimali, tricesimali, tricesimis prouentibus Marturinalibus cuiq; fecimus, aut fecisset, confirmare debeamus. Teneatur autem quilibet omnes literas donationales quondam Domini Ladislai Regis mediatè prædecessoris nostri, & etiam nostras, à prima die Aprilis, infra reuolutionem vnius integri anni, ad confirmationem reportare. Si verò non reportarentur, eorum literæ non maneant in vigore.

De modo soluendi decimas, & de examinatione aceruorum.

DECIMÆ soluantur in omnibus & singulis Comitatibus, secundum modum, quo vnusquisq; cum Prælato suo superinde haberet, vel fecisset, aut deinceps faceret dispositionẽ: in quarum exactione, & solutione teneretur dispositio ad decretum annotati domini Sigismundi Imperatoris, & Regis: ita tamẽ, quod si ad requisitionem dicatorum decimarũ rusticus iuraret, & dicator huiusmodi iurato crederet, non amplius, nisi iuxta iuramentum iurantis dicare valeat; & vbi iurato rustico dicator non crederet, liberam aceruum examinãdi habeat facultatem; qui si plus inuenerit, superfluitatem auferre valeat: si autem iuxta verba rustici repertum fuerit, pro indebita remissione acerui, vnus florenus auri per dicatorẽ rustico soluatur; quem si dicator soluere recusaret, rusticus auferre valeat equũ dicatorũ.

Quòd diebus dominicis, & festiuitatibus beatæ Mariæ virginis nullum forum celebretur.

DIEBVS dominicis, & similiter in festiuitatibus beatæ Mariæ virginis, in hoc Regno nostro, & eius partibus, nullum forum celebretur, exceptis dumtaxat propter bonas causas foris dominorum Archiepiscopi Colocensis, & Episcopi Waradiensis, quæ in aliquibus bonis Ecclesiæ eorum celebrantur.

De cussoribus falsarum monetarum.

CVSSORES falsarum monetarum, & florenorum falsificatorum earundem publicè infamati, habita superinde debita prius reuisione, per Barones regni nostri puniantur condigna pœna.

De pœna violantium saluum conductum.

QVICVNQVE ex regnicolis saluum conductum nostrum infringeret, prius cognita causa, tales & Domini talium, in nota perpetuæ infidelitatis conuincantur.

De emunitate domorum nobilium, & personarum Ecclesiasticarum, & de violatione Ecclesiæ.

POSTREMO, si tempore exercitus, vel aliâs quandocunq;, àliqui in domibus, & curiis nobilium, & personarum Ecclesiasticarum, præter eorum voluntatem, descenderẽt, aut Ecclesias confringerent; tales euocentur ad octauas cum insinuatione ex parte: quorum si agens voluerit, non aliter nisi mediante via communis

inquisitionis,impenderetur iudicium & iustitia.Similiter ex parte illorū, qui tempore exercitus facerent damna per ablationes,tale iudicium impendatur.

Conclusio.

VNDE nos ad supplicationem præfatorum Prælatorum,Baronū,& nobilium, annotatis priuilegiis & decretis iam fatorum Dominorum Lodouici Regis, & Sigismundi Imperatoris & similiter Regis,nec non & articulis præmissis,quos iidem Prælati,Barones,& nobiles denuo fecissent,acceptis,& susceptis,eadē,& eosdem, præsentibus literis nostris de verbo ad verbū transsumpta & insertos, quia in vtilitatem regni nostri,& pro totius eiusdem Reipublicæ trāquillitate facta & dispositi esse videntur: similiter cum omnibus libertatibus & institutionibus in eisdem cōscriptis, ac etiam similiter cum decreto prænotati Domini Andreæ Regis, per dictum Dominum Lodouicum Regem confirmato,approbamus,& ratificamus,ac innouamus perpetuò duraturas, & valituras cōfirmamus. Nosq; omnia in eisdem cōtenta,cum moderatione articulorum prædictorum,obseruare obligamus, præsentis scripti nostri patrocinio mediāte.In cuius rei memoriam, firmitatemq; perpetuam, præsentes literas nostras pendentes, & autentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedēdas.Datum per manus Reuerendissimi in Christo patris, domini Stephani Ecclesiarum Colocensis & Bachiensis Archiepiscopi, aulæ nostræ summi Cancellarii fidelis nostri dilecti,anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto,octauo Idus Aprilis,regni nostri anno septimo, coronationis vero primò. Venerabilibus in Christo patribus dominis, Dionysio de Zeech,Cardinali Strigoniensi,eodē Domino Stephano Colocensi, Archiepiscopis; Ladislao Agriensi,Ioanne Varadiensi,Nicolao Transsyluaniēn,Zagabriense, sede vacāte,Ioan.Quinqueecclesiensi,Alberto Vesprimiensi,Augustino Iauriensi, Vincentio Vaciensi, Alberto Chanadiensi, Thoma Nitriensi, Boznensi sede vacante,Nicolao Modrusiensi,Ecclesiarum Episcopis,Ecclesias Dei fœliciter gubernantibus.Item Magnificis Michaele Orzag de Guth, regni nostri Hungarici prædicti Palatino,Nicolao de Zapolya,regni Boznēsis gubernatore.Nicolao de Wylack,& Ioan. Pangraz de Dengelek Waywodis Transsyl. Comite Ladislao de Palocz,iudice curiæ nostræ,eodem Emerico de Zapolija Dalmatiæ,Croatiæ, necnō Sclauoniç regnorum nostrorum,& præfato Nicolao de Wylak, Machoniensibus Banis,honore Banatus Zeuerinensis vacante,Ioanne de Rozgon Thauernicorū, Benedicto de Thurocz Ianitorum,Andrea Pangracz de prædicta Dengelek Pincernarū,Stephano de Peren,& Ladislao de Bathor, dapiferorū,Paulo de Dombo, & Ladislao de Wesen agazonū nostrorū regaliū magistris, Andrea Pamchircher Comite Posoniēsi,aliisq; cōpluribus regni nostri Comitatus tenētes,& honores,&c.

DECRETVM TERTIVM MATTHIÆ REGIS ANNI M. CCCC. LXXVIII.

NOS Matthias,Dei gratia,Rex Hungariæ,Bohemiæ,&c.Memoriæ commendamus per præsentes,quod redeuntibus iam pridem nobis,concesso diuinitus nobili triumpho,& fœlici victoria de bello Austriæ,in hāc vrbem nostram Budēsem, conuenientibus ibidem tunc in diæta generali fidelibus nostris vniuersis Prælatis, Baronibus,ac Proceribus, & electis omnium Comitatuum regni nostri Nobilib', tractantibusq; eisdem de iis,quæ ad vtilitatem,bonam pacem, & tranquillum statū ipsius regni concernerent præcisè:Quibus sic diutius laborātibus,voluentibus, & reuoluentibus rebus,& negociis, defensionem & conseruationem regni efficientibus;iidem Domini Prælati,ac Barones & nobiles antedicti inter cæteras eorū laudabiles ordinationes prçsentarunt nobis certos articulos,vtpote infrà scriptos, supplicātes humiliter nostræ Maiestati,vt eosdem articulos acceptare, & ratificare eosdemq; & eorum quælibet ex innata nostra benignitate confirmare dignaremur. Quorum quidem articulorum.I.talis est.

Articulus I.

SERENISSIME Princeps,quamuis à magno tempore satis simus grauati: tamen

men conſiderata opportuna neceſſitate, attenta etiam petitione Maieſtatis veſtrę, nuper per fideles oratores in præſenti congregatione facta, cōfiſi inſuper benignitate eiuſdem, vt deinceps in antea nos beneuolentia ſua regia proſequatur, nobiſque dominus gratioſiſſimus exiſtat: in omnibus cōſuetudinibus antiquis nos gratiosè conſeruabit: Contribuimus hoc anno præſenti Maieſtati veſtræ de ſingulis portis Iobagionum noſtrorum florenum vnum, cum lucro Cameræ computādo.

Articulus II.

ITEM, vt Maieſtas veſtra, eo melius neceſſitati ſuæ, ac libertati & reſtaurationi regnorum ſuorum prouidere, defenſioniq; contra inſultus Turcarū magis intendere poſſit, pollicemur in ſequentib. quinq; annis, ſcilicet à futuro feſto Circumciſionis Domini, anni eiuſdē videlicet milleſimi quadringenteſimi ſeptuageſimi noni, ſimiliter contribuere veſtræ Maieſtati de ſingulis portis Iobagionū noſtrorum, prout infrà notabitur, ſimul cum lucro Cameræ Maieſtatis veſtræ computān. florenum vnum, hoc tamen declarato, quòd prima contributio exigatur in feſto Circumciſionis Domini proximè affuturo, reliquæ autem vſque ad completionem quinq; annorum integrorum ſemper in feſtiuitatibus beati Martini exigantur, ita quòd Maieſtas veſtra dignetur acceptare articulos infra ſcriptos.

Articulus III.

PRIMO, q; iſtis annis ſequentibus, Prælati, Barones, Proceres, Nobiles, & quicunq; regnicolæ huius regni ſub quacunq; occaſione contra quoſcunq; inimicos veſtræ ſereniſſimę Maieſtatis & regni ſui exercituare non teneātur, excepto dumtaxat, ſi Romanorum & Turcarum Imperator, & Poloniæ, Bohemiæq; Reges, ac Baſſa Romaniæ, dum cum exercitu imperiali hoc regnum Maieſt. veſtræ perſonaliter inuadere cōtingeret. Quod ſi aliquo caſu accideret, tunc quilibet regnicolarum, iuxta antiquam cōſuetudinem regni, exercituare teneantur: & nec aliquis ſe ab ingreſſu exercitus huiuſmodi pecuniis exonerare, vel eximere poſſit. Ite dicatio præſens, & futura, hoc modo fiat; quòd Nobiles vnius ſeſſionis domus allodiales Nobilium ac familiarium eorūdem, qui expenſis dominorū ſuorum nutriren-tur, villici quoq; & nimium pauperes non dicentur, neq; loca deſerta, & molendina, de capitib. dicarum duo denarii, & non plures recipiātur: Et neq; villicus, neq; villa expenſas dicatorib. dare teneantur. Pro vno floreno denarii centū recipiantur, & nō vltrà. Inquilini aūt illi dicentur, qui terras arabiles, ſeſſionem, vel vineas proprias colunt; alii autem non dicentur. Præterea in omni Comitatu adiungātur ſemper dicatori vnus idoneus Nobilis, qui cum iuramento teneatur videre, & facere ſecundum cōtenta præſentis decreti, ea quæ & ſereniſſimo domino Regi, ac ipſi Comitatui iuſta ſunt. Et inſuper in vnà ſede iudiciaria ad hanc rem deputanda teneantur in quolibet Comitatu omnes villici importare capita dicarum à tribus integris annis, & cum iuramento, & etiam in regiſtro ipſi Comitatu præſentare, & ea Domino Regi Comitatus ipſe fideliter reſcribere debeat.

Item, quia hoc regnū Serenitatis veſtræ ſuper omnia alia grauamina, & oppreſſiones per exercituantes equites & pedites, ad vltimam deſolationem, & exacerbationem magnum in tantum deuenit, q; iam pauperes incolæ regni huius vix vitæ neceſſaria habere poſſint; humilimis & deuotis precib. ſupplicamus Maieſtati veſtræ, vt eadē, cōſideratis noſtris obſequioſis fidelitatibus, attentis etiā deſolationibus regni ſui, vt idem æqualiter reſpiret, & vires ſuas priſtinas recuperet, dignetur tenere talem modū & viam, ne deinceps incolæ ipſi huius per ipſos exercituantes equites, quemadmodum hactenus, oppreſſionem & deſolationem patiātur, neq; per labores finitimorū, & exactiones victualium opprimantur, demptis ædificationibus Kewii, Poſazyn, & Haram, quæ ſi reparabuntur, Comitatibus illis ꝓpinquiores adiumento eſſe debebunt, & quòd exercituantes in domibus Nobilium & allodiis non deſcendant.

Item, quòd infra iſtos præſcriptos quinq; annos, per omnes Comitatus huius regni, congregationes generales, ſeu iudicia vniuerſalia, in Comitatib. fieri ſolita, nō celebrentur, propter inopiam ipſius Regni; demptis Comitatibus Poſega, Walko, Sirmienſe, Baconiia, ex alia parte Drauæ tamen Chanadienſi, Themeſienſi,

Zaromd,& Orodienſi,in quibus diuerſa furticinia,latrocinia,militationes,hominum venditiones,decollationes,aliaq; multiplicia malorum genera committi dicuntur,propter quę iudia generalia non omittantur,ſed celebrentur,ita videlicet, quòd in prætactis iudiciis pecuniæ defenſuales non exigantur, ſed neq; Byrſagia: Inſuper etiam factum poſſeſſionum in ipſis iudiciis non iudicetur. Pręteritis autem iſtis annis,huiuſmodi congregationes generales non aliter, niſi conſilio dominorum Prælatorum,Baronum,& Procerum celebrentur.

Item, pro poſſeſſionibus,& bonis occupatis,ſiue per donationem regiam, ſiue alio modo commiſſis,poſſint fieri contra occupatores breues euocationes,& procedatur contra eos iuxta regni conſuetudinē ordine iuris. Si verò tempore ſtatutionis iuxta conſuetudinem legitimi apparuerint,impetrator talis poſſeſſionis non debet introire,nec permanere in dominio poſſeſſionis. Quòd ſi auſa temerario factum fuerit,procedatur contra cū ordine iuris per breues euocationes,& conuincatur talis in æſtimatione illius poſſeſſionis,vel bonorum,ſicuti antiquitus fuit.

Item, quòd Serenitas veſtra ad ſimplicem querimoniam quorumcunq; bona Nobilium occupari facere non permittat.

Item,quòd Maieſtas veſtra abſque iuris ordine maiorem,vel minorem non captiuet,niſi eos,quos iura regna conſueta captiuari permittunt. Neque aliquem ex Prælatis, Baronibus, Nobilibus huius Regni exulet,aut captiuet, ſine conſilio & ſententia Prælatorum, Baronum, Procerum & Nobilium, ſicuti antiquitus erat conſuetum.

Item,quòd iudicia octauialia in ſede bonorum Machouienſium,à mòdo in poſterum nō celebrentur,& quòd iudicia in facto poſſeſſionum,infra reuolutionem duorum annorum præteritorum facta, reportentur ad octauas in præſentiam dominorum Prælatorum,Baronum,ac magiſtrorum protonotariorum,& electorum Nobilium regni,ad diſcuſſionem & reuiſionem.

Item,quòd breues euocationes in omnibus articulis prius ſuperinde per Maieſtatem Regiam,& Dominos Prelatos,Barones, Proceresq; regni editis, tam ſub Palatinali, quàm Comitis Stephani de Bathor ſigillis emanere & iudicari poſſint, ſicuti ſub ſigillo perſonalis præſentiæ Regiæ Maieſtatis:& quòd Reuerendiſſimus Dominus Colocēſis,nec nō Magnifici Domini Palatinus,& Comes Stephanus de Bathor,ac Prælati,& Barones ad iudicium & iudicandum, nunc in præſenti congregatione electi,vel ſaltem eorum media pars,ſemper in iudicio tam octauarum, quàm etiam breuium euocationum intereſſe debeāt,& eorum authoritate & pręſentia quælibet cauſa,ſaltem grauis,definiri.

In iudicatione ſiquidē breuium euocationū,& octauarū, talis teneatur modus: Quòd videlicet inter ipſas quatuor octauas, hactenus celebrari ſolitas,octauæ, feſti beati Michaelis Archangeli,cunctis cauſantibus nos regni noſtri communiter, more alias conſueto,abſq; omni occaſione adinueniēda celebrari debeāt. Pro cæteris autem tribus octauis pro nunc certis rationibus omiſſis, taliter cōcluſum eſt, vt vice,loco & termino octauarum præmiſſarum, iudicia breuium euocationum vigeſimo quinto die feſtorum ad hoc ab antiqua deputatorum, vtpote,ſanctorum Georgii,Iacobi, & Epiphaniorum Domini inchoantium,ſequentibus aliis quinq; diebus ferialibus,ſine intermiſſione continuentur.

Item,quòd Serenitas veſtra ea omnia, quæ pro reſtauratione & conſeruatione regni ſui articulatim in hoc regeſto ſunt conſcripta,benignè acceptare, roborare, atque conſiderata fidelitate noſtra,nos in omnibus,conſuetudinibus,& libertatibus antiquis,ſecundum decreta prædeceſſorum Regum Serenitatis veſtræ, quorum decreta tempore coronationis ſuæ Albæ confirmauit, tenere & conſeruare dignetur gratioſè.

Item,in dicationibus decimarum teneatur antiquus modus,vt dicatores teneantur contentari iuramentis ruſticorum. Vbi autem voluerit,valeat examinare aceruos cum Byrſagiis conſuetis. Inſuper decimæ cum pecuniis vbi exiguntur, iudices nobilium deputētur cum dicatoribus,qui vadant,ſi volunt,in eorum propriis expenſis,& non decimatorum, & fideliter attendat dicatores. Vbi verò dicatores

catores

catores iniuſtè dicare vellent, iudices nobilium deſiſtant ire cum eiſdem. Si verò ruſticus aliquis iuramẽtum fecerit, tunc dicator ruſticum ſic iuratum amplius vexare, vel dicare non poſſit, niſi in tãtum ſicuti præſtitit iuramentum. Ex quo autem in quibuſdam Comitatibus dicatores decimarũ ruſticos, qui pro eorum frugibus iuramentum prę́ſtiterint, ratione huiuſmodi iuramenti talem ruſticum iuratum in duabus capetiis frugum dicare non conſueuerunt, id amplius nequaquam facere valeant, ſi non fuerit conſuetudo. Quibus quidem articulis per eoſdem Prælatos, Barones ac Nobiles Comitatuum antè dictos, noſtræ Maieſtati, vt præmiſſum eſt, præſentatis, tum ad humilimam ſupplicationem eorumdem nobis porrectam, tum etiam ex eo, quia prædictos articulos ad bonam pacem, & tranquillum ſtatum, vtilitatemq; Regni noſtri ordinatos eſſe conſpexiſſemus, eoſdem articulos acceptauimus & ratificauimus, dictoſq; Prælatos, Barones, Nobiles, & eorum quemlibet in eiſdem conſeruare polliciti ſumus: imò acceptamus, & ratificamus, pollicemurque harum noſtrarum vigore & teſtimonio literarum mediante. Datum Budæ prædicta, in Dominica Quaſimodogeniti, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octauo.

QVARTVM DECRETVM MATTHIÆ REGIS, EDITVM ANNO DOMINI 1481.

Nos Matthias Dei gratia, Rex Hungariæ, Bohemiæ, &c. Memoriæ commendamus, tenore præſentium ſignificantes, quibus expedit, vniuerſis; quòd nos vnà cum dominis Prælatis, & Baronibus, ac Proceribus, & electis omnium Comitatuũ Regni noſtri nobilibus, totum hoc regnum noſtrum Hungaricum repræſentantibus, in præſenti diæta, ſeu congregatione generali hîc Budæ nobiſcum conſtitutis, ſuper bono communi, & reformatione ſtatus omnium tam ſpiritualium, quàm ſecularium perſonarum, maiorum ſcilicet & minorum earumdem, & regni ipſius defenſione, & debita eiuſdem conſeruatione diutius laborantes, & maturà tractãtes, communi eorumdem dominorum Prælatorum, & Baronum, procerumq;, & regnicolarum noſtrorum voto, & vnanimi voluntate, inter cætera, & alias bonas ordinationes, diſtinctiones, & ſtatuta: in hos infrà ſcriptos tandem, & perpetuò duraturos conuenimus articulos.

De quibus rebus decima exigantur, & de quibus non.

In primis quòd domini Prælati, & cæteri Eccleſiaſtici decimas habẽtes, de nullis aliis rebus, præterquã vinis, frugibus, agnellis, apibus, milio, ſiligine, hordeo, & auena, iuxta antiquam regni conſuetudinem, decimas exigant; quodq; deinceps omnes aliæ inordinatæ exactiones, quas decimatores eorumdem dominorũ Prælatorum, & cæterarum Eccleſiaſticarum perſonarum, temeraria facere conſueuerunt, ceſſare deſinant, nec vllo pacto in poſterum fiant.

Quòd ad nobiles, vxoresq; & familiam eorumdem, propter ruſticos decimas ſoluere non curantes, Eccleſiaſticum interdictum non imponatur.

Item, quòd ad nobiles, vxoresq; & familiã eorumdẽ, ratione non ſolutionis decimarum, propter ruſticos & Iobagiones eorũdem, interdictũ Eccleſiaſticum per ipſos dominos Prælatos, aut decimatores eorum, non imponatur, niſi ipſi ſint cauſa notaria, propter quam ruſtici & ignobiles decimas ſoluere recuſant.

Quòd Raſciani & ſchiſmatici ad decimas ſoluendas non teneantur, nec propter eos Eccleſiaſticum interdictum ad Chriſtianos imponatur.

Item, quòd Raſciani, & cæteri huiuſmodi ſchiſmatici, ad ſolutionẽ decimarum non aſtringantur, & neq; per Comites parochiales, inſtar aliorũ, ad huiuſmodi decimarum ſolutionem cõpellantur: quodque ad Chriſtianos, in quorũ medio tales ſchiſmatici morantur, aut è contra, ratione ipſorum ſchiſmaticorũ, & non ſolutione decimarum, interdictum Eccleſiaſticum non imponatur.

Quid ſi cum Chriſtianis ſocietatem contraxerint.

Item, quòd ſi quando Chriſtiani cum præfatis talibus Raſcianis & ſchiſma-

ticis societatē, siue contractū habuerint, & araturas, siue alias agriculturas pari auxilio fecerint, de parte fructuū Christianis cedenda decimæ soluantur; de reliqua verò parte, talibus scilicet schismaticis cedenda, tales decimæ non exigantur: hoc tamen adiecto, & per expressum declarato, q; tales Rasciani siue schismatici nō censeantur, & neq; sint in perpetuum ad huiusmodi solutionem decimarum exempti, sed tantummodo, per aliquos annos, & interim quo vsq; scilicet bono modo se tales alienigenæ & transfugæ regno Hungariæ, & dominiis sacræ coronæ subiectis firmabunt, & vt talium transfugarum exemplo, etiam alii damnationi Turcarum subiecti, ad veniendū tantò promptiores efficiantur, quanto tales, qui iam venerūt, tanta prærogatiua† compescerint donatos.

† fortè comperterint vel cōspexerint.

Quòd pro vno aureo centum denarii, & pro quatuordecim capetiis vnus aureus exigatur.

ITEM, quòd centum denarii Regales vbiq; pro vno aureo recipiantur, quodque pro quatuordecim capetiis vnus aureus, & centum denarii tantummodo exigantur, prout est consuetum.

De capitibus dicarum nihil exigatur.

ITEM, quòd de capitibus dicarum nihil exigatur à villicis, sed facta plenaria decimarum solutione, decimatores teneantur, aut illarum dicarum capita reddere, aut aliter per literas illos villicos committere expeditos.

De descensu decimatorum, & hospitalitate eorumdem per villicos.

ITEM, quod decimatores deinceps non apud villicos, sed apud plebanos paròchiales descendant; verumtamen villicus loci, vbi scilicet decimatores ipsi aut prādiū, aut cœnā fecerint, teneatur mittere duo fercula, duos cubulos, aut duo quartalitia Budensia auenæ, duas tortas, siue duos panes circulares, & duas pintas vini: hoc etiam adiecto, quod villici villarum vicinarum, in quibus scilicet tales decimatores prandium, aut cœnam non fecerint, nihil eisdem decimatoribus soluere teneantur, sed totaliter exempti habeantur, ex eo potissimum, quod illi etiam aliàs in exactione & collectione ipsarum decimarum satis laborare habent.

Quòd nullus Prælatorum decimas suas arendare valeat, & de pœna arendatorum decreta Sigismundi Regis transgredientium.

ITEM, quod nullus Prælatorum deinceps possit decimas suas arendare. quod si quispiam eorum graui compulsus necessitate, locare coactus fuerit, conductor siue arendator ille non præsumat ordinationem & limitationē siue continentiā decreti quondā serenissimi Principis, Sigismundi Imperatoris transgredi: sed dicare debeat iuxta illud decretum, & secundum quod vnusquisq; dominorū Prælatorum, aut aliarum Ecclesiasticarum personarum decimas habentium, cum suo Comitatu recordauerint: quod si arendator, seu conductor ille, his stationibus, & dicto decreto quondā serenissimi Domini Sigismundi Imperatoris contrauenerit, homo per Comitatum electus, cum decimatore deputatus, plenam ex nunc datam habeat facultatē illum captiuandi, & Regiæ Maiestati præsentandi. Regia verò Maiestas de illa pecuniarum summa, pro qua ille totales decimas conduxit, illi Prælato satisfacere & respondere, illum vero conductorem malè, & contra statuta decretaq; dicātem, castigare habebit.

Quòd ratione decimarum vsque festum purificationis interdictum Ecclesiasticum non impeditur.

ITEM, quod nullus Prælatorum, aut decimatorū, ratione decimarum, vsq; festum purificationis Mariæ virginis, ponat interdictū, sed inprimis circa festum Beati Nicolai confessoris admoneat quemlibet ad soluendū, & tādem circa festū præfatum Purificationis Mariæ, contumaces & soluere recusantes subiiciantur Ecclesiastico interdicto. Vbi verò vina non procreantur, sed tantummodo fruges & blada, ibi tales decimæ exigantur temporibus hactenus solitis & consuetis. Prima autem decimarum solutio fiat ad festum Natiuitatis Domini, reliqua verò ad prædictū festum Purificationis Mariæ virginis.

De

De modo dicationis decimarum, & de transgredientium pœna.

ITEM, quia multæ hactenus differentiæ & inordinationes in decimarum dicatione, & earumdem exactione fuerũt, statutum igitur, & diffinitum est, quod dum tempus huiusmodi dicationis decimarum aduenerit, Prælatusq; ad eadem mittere voluerit, debeat prius nobilibus illius Comitatus in sede eorum iudiciaria significare; qui quidem nobiles teneantur vnum bonum & probum de medio eorum eligere, iustum, & conscientiosum, & Prælato non suspectum, & cum ipsis decimatoribus ad expensas ipsius Prælati mittere. Idem verò homo per ipsos nobiles electus publicè in ipsa sede iudiciaria, iuramentum pręstare debeat, quòd scilicet, tam Prçlato, quàm etiam incolis illius Comitatus fidelis erit, nec quicquam sinistrè, & perperam, vel iniustè pro aliqua parte fieri permittet, quodq; neutri parti fauorabilis erit. Qui quidem decimatores si non debitè, & non iuxta visionem, atq; iudicium ipsius hominis hoc modo electi dicauerint, præfatisq; ordinationibus & dispositionibus temerariè contrauenire præsumpserint; idem homo electus, illos dicatores relinquere, & amplius cum eisdem procedere non audeat. quodq; si Prælatus requisitus non emendauerit, & non rectificauerit, conclusum est, quod quandocunque id Regiæ Maiestati ex legitima & sufficienti probatione cõstiterit, habita prius iusta & diligenti super his inquisitione: ex quo prioribus decretis super ipsarum decimarũ exactione talibus penitus nulla pœna inflicta est, & nostra, & dominorum omnium Prælatorum, & Baronum, Procerum, & regnicolarum communi & vnanimi voluntate tales hanc pœnam perpetuò duraturam patiantur, quod talis Prælatus, vel alia Ecclesiastica persona nunquã decimas suas de cætero cum pecuniis exigere possit, sed eas de rebus illis, quas terra produxerit, in specie recipere & colligere teneatur: ita tamen, quòd ex vtraq; parte, sine fraude & calumnia, cum veritate & iustitia res agatur.

Quòd decimæ cum grauaminibus consuetis exigantur.

QVOD decimæ cum grauaminibus solitis & consuetis, & non aliter, exigantur.

Quòd decimæ secundum ordinationem, quam vnusquisque habet, cum Prælato exigantur.

ITEM, quòd decimæ ipsæ secundum decretum, & consuetudinem, atq; ordinationem, siue dispositionem, quam vnusquisq; dominorum Prælatorũ cum suo Comitatu habet, exigantur.

De pœna iniustè conquerentium Regiæ Maiestati ratione decimarum.

ITEM, quòd si quispiam hominum in exactione decimarum Regiç Maiestati minus iustè conquestus fuerit: diffinitũ est, & conclusum, quòd comperta veritate & visa illius iniusta querela, eo facto talis in emenda linguæ conuincatur.

Quòd generale iudicium vsque ad festum S. Martini non celebretur.

ITEM, conclusum est & diffinitũ, quòd nos Matthias Rex præfatus, à festo Beati Martini confessoris proximè venturi, vsq; ad aliud festũ similiter Beati Martini immediatè sequentis, in corpore Regni nostri Hungarici generale iudiciũ celebrari non faciemus. Interea autem domini Prælati, & Barones cæteriq; Regni Proceres prouidere, & de alio modo cogitare debebunt, quo malefactores extirpẽtur. Quod si fiet, nos tãdem huiusmodi generale iudicium non solùm non celebrare pollicemur, verùm etiam insuper ita deponemus, & abolebimus, quòd nũquam amplius in ipso regno nostro celebretur.

De donationibus iurium possessionariorum, per notam infidelitatis, siue per defectum seminis, aut alia ex quacunq; causa, quòd contradictores infra anni integri spatium à die statutionis computandi sua priuilegia exhibere teneantur.

ITEM, quia illis donationibus, quas nos Matthias Rex præfatus seruitoribus *Sup pag. 55.*
nostris de illis bonis, quæ ad sacram coronam siue per infidelitatis notam, siue per

defectum feminis,aut alia quacunque ex causa deuoluuntur,facere consueuimus, multi tēpore statuationis contradicere soliti sunt:conclusum,& dispositū est,quòd tali donationi nostræ contradicenti terminus vnius anni deinceps præfigatur,& interim in dominio talium bonorum relinquatur.Elapso autem vno anno,illo die, quo statutio donationis nostræ fiebat,iura & priuilegia sua producere coram nobis debeant:quibus productis,si illos cōtradictores ius plenum habere comperierimus,ipsos in pacifico dominio ipsorum bonorum relinquemus:Si autem producere non possent,aut non curarent,extunc donatio ipsa vigorem habeat,& illi cui donauerimus statuatur,fructusq; possessionum collatarum infra id tempus perceptos ipsi cōtradictores restituere teneātur. Quòd si iura,& priuilegia sua,apud manus alienas fore allegauerint,dimidio anno ante terminum præfigendum complectionem nobis reuelare teneantur.Nos verò tales,apud quorum manus fuerint,ad eorūdem iurium & priuilegiorum restitutionem compellere & adstringere per omnia remedia habeamus.

De testimoniis capitulorum,& conuentuum,qui iuxta dispositum eis salarium contentari nollent.

Al. emēdic: forte emittendis.

ITEM,quia in præsenti diæta,seu conuentione,plurimi regnicolæ cōquesti sunt, quòd capitula,& conuentus sigillis vtentes,in† enitendis eorum testimoniis incolas regni vltra dispositum eis salarium grauarent,& ad vota eorum taxarent: Conclusum itaq; super his, & diffinitum est, quod Comitatus,in quo id deinceps fieri continget, nobis Matthiæ Regi præfato,rescribere sub firmo iuramento teneatur, nosq; tales inordinationes ratificare,atq; eos qui tales inordinationes temerè committere præsumpserint,taliter punire,& castigare habeamus,quod ab eis cęteri exemplum capiant.

De Prælatis Ecclesiarum,& eorum Vicariis,quòd citationes,& monitiones generales dare non poßint.

ITEM,quòd Pręlati Ecclesiarum,& eorum Vicarii,citationes,& monitiones generales,non expressis illorum nominibus,contra quos huiusmodi citationes& nominationes peterentur,dare non debeant, neq; etiam personas laicas & seculares pro leuibus factis,& præsertim illis,quæ Ecclesiasticū forū non concernunt,aduocare:sed cum citationes aliquas,vel etiam monitiones ad alicuius instantiā decernunt,expressis illorum citandorum vel monendorū nominibus,& causis,pro quibus citari,vel moneri debent,decernant,& pro leuibus causis citationes nō decernant,sed vnumquemq; siue seculariū,siue laicorū ad suum patronum remittant.Si vero aliquæ essent causæ merè Ecclesiasticū forum concernētes,in his vnusquisq; seculariū,vel Ecclesiasticarū personarum,coram ordinario suo primum prosequatur,& deinde si contentus illius iudicio non fuerit, ad suum metropolitanū appellet,& sic consequenter: in decernenda tamen citatione,vel admonitione,ab vnoquoq; iuramentum de calumnia exigatur.

QVOS quidem articulos nos Matthias Rex præfatus,per nos,ac dictos dominos Prælatos,& Barones,nec non proceres, & electos nobiles modo præmisso,de beneplacita omnium voluntate & consensu,pro bono communi tam spiritualiū quā etiam seculariū generaliter confectos acceptamus,approbamus,& perpetuo duraturos,obseruaturosq; ratificamus,harum nostrarū vigore & testimonio literarum mediāte. Datum Budæ,in festo diuisionis Apostolorum, Anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, Regnorum nostrorum, Hungarici anno vigesimo quarto, Bohemici verò tredecimo.

DECRETVM QVINTVM MATTHIÆ REGIS ANNO M. CCCC. LXXXVI.

MATTHIAS Dei gratia, Rex Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Seruiæ, Gallicìæ, Lodomeriæ, Cumaniæ, Bulgariæq; Rex,nec non Silesiæ, & Lucen-

& Lucenburgenſis Dux, Marchióque Morauiæ, & Luſatiæ, ad perpetuam rei memoriam. Decet Reges & Principes, qui ſuperna diſpoſitione in ſuprema dignitate ſeculari conſtituuntur, non ſolùm armis, verùm etiam legibus eſſe decoratos, & bonorum ſtabiliumque potius inſtitutorum vigore, quàm abſolutæ potentiæ, vel dominandi abuſionis ſeueritate populos ſubiectos, & ſimul imperii ſui habenas moderari. Proinde ad vniuerſorum notitiam volumus peruenire, quòd nos poſtquam maximo & inexpectato DEI munere, ac eiuſdem ineffabili incomprehenſibilique prouidentia ad hoc Regiæ dignitatis faſtigium ſubleuati fuimus, ſemper in animo voluimus, ſemper cogitauimus, & cordi ſemper habuimus, vt eas inordinationes, & perditas abuſiones, quæ in hoc Regno prædeceſſorum noſtrorum, Sereniſſimorum Dominorum Regum, & noſtra etiam tempeſtate hactenus, potiſſimùm verùm in iudiciis fuerunt, extinguere, ac ſtatuta & decreta ita ſalutaria, ita ſtabilia condere poſſemus, quæ ad laudem & gloriam inprimis Redemptoris noſtri, ac deinde noſtrum, & totius deinde Regni honorem, ſalutem, commodum & tranquillitatem planè dignoſcerentur; quæque pro legibus, & iure ſcripto perpetuò haberentur, nec vnquam pro arbitrio variare, aut nouas, aut contrarias leges cuiquam ferre liceret, prout hactenus, in cuiuslibet noui Regis aſſumptione factum fuiſſe non eſt obſcurum: feciſſemúſque ſatis huic ſancto propoſito, & deſiderio noſtro, niſi vrgentiſſimis huius Regni neceſſitatibus, potiſſimùm in orarum finiúmque eiuſdem rectificatione, ſimul etiam atrociſſimorum hoſtium exterminatione, quibus Regnum ipſum refertum inuenimus, præpediti fuiſſemus. adeò quippe fines Regni partim per Bohemos, partim per Alemanos, partim Turcarum continuas incurſiones, partim verò vicinas alias nationes, & quidem omnes inimicas, diſtractæ, occupatæque fuerunt, vt nihil prorſus præter corpus Regni, & id quoque diuerſis, vt præfertur, hoſtibus refertum, dilaceratúmque reſtabat. Quibus rebus effectum eſt, vt huiuſmodi ſalutare propoſitum in aliud tempus differre ſumus coacti, & maximè, quia ſperabamus, quòd poſtquam hoſtes præfatos (qui pluribus annis Regnum ipſum ferro & igne vaſtauerant, & qui illud tanquam hæreditarium tenere poſſe, iam non dubitarant. Sic enim in ipſo pedem fixerant, vt iam connubia etiam facerent, & affinitates cum regnicolis contrahere cœperint) ſuperaremus, pacem, ocium, & ſimul quietem è veſtigio comparare, & eiuſmodi deſiderium commodius complere poſſemus; verumtamen ſiue operatione inimici generis humani, qui bonis ſalutaribusque votis ſemper inſidiatur; ſiue prauorum hominum ſuggeſtione, & ineffrenata dominandi libidine effectum, ſpes & opinio nos in hac parte fefellit. Nam poſtquam cum DEI auxilio hoſtes ipſos exterminauimus, & oras fineſque Regni omni ex parte grauiſſimis licet laboribus, expenſis, & multorum noſtrorum cæde non modò rectificauimus, verùm etiam plurimum vndique extendimus & dilatauimus, iámque id quod cordi ſemper habuimus complere molimur: Ecce Sereniſſimus Dominus Fridericus Romanorum Imperator, & Dux Auſtriæ, &c. quem perinde ac patrem chariſſimum ſemper coluimus, & obſeruauimus, & cui in omnibus rebus gratificari ſtuduimus; bellum nobis ſic, vt præmittitur, longis, grauiſſimiſque armis, & expenſis exhauſtis indixit, & continuò Regnum inuaſit, illudque graui & irrecuperabili iactura, incendio, ſpolio, & diuerſis aliis execrandorum malorum generibus affecit. Quo factum eſt, vt rurſus, licet inuiti, arma capere, & nos, Regnumque noſtrum, ac cum vi propulſare coacti ſimus; ſicque ſexennio huiuſmodi bello vacare nos oportuit. In quo quidem bello eo deuentum eſt, quòd Deo rebus noſtris fauente, & iuſtitiam, ſimulque iniuriam ex alto proſpiciente, non ſolùm nos, Regnumque noſtrum ab ipſa Imperiali Celſitudine, à qua ſic prouocati, ſicque laceſſiti fuimus, tutati ſumus; verùm etiam illum in Auſtria, patria hæreditaria agentem, adorſi, Viennam, ciuitatem celeberrimam, eius prouinciæ caput & ſolium, ſemeſtri ferè obſidione cinctam, expugnauimus, ſubiugaſſemuſque & eius reliquias, niſi domeſticis inſolentiis & querelis reuocati fuiſſemus. Sed dum his rebus vacamus, dum ſucceſſus noſtros vrgemus, dum fortunamque ſimulque vi-

ctoriam prosequimur, magna propter longam absentiam & occupationē nostram homicidarum, furum, latronum, prædonum, falsariorum, incendiariorum, & similium sceleratorum oritur in regno multitudo, ita, vt non viator, nec frater à fratre, nec hospes ab hospite tutus. propter quod vt simul tandem præfatum desiderium nostrum explere, tranquillitatiq; regnicolarum, prout semper optauimus, consulere possimus: in hoc Regnum nostrum, ad cuius regimen diuina, vt præmisimus, voluntate assumpti sumus, frequenti regnicolarum lamentatione pulsati, descēdimus, generalemq; diætam hîc Budæ celebrandam, cunctis præfatis Baronibus, & Proceribus, & aliis Nobilibus, instituimus. vbi cum eisdem vnà, cæterisq; de quolibet Comitatu electis nobilibus, & vniuersum hoc regnum repræsentantibus, ad laudem inprimis Dei, & eius Genetricis, virginis Mariæ, sanctorumq; Regū, patronorum huius regni, & deinde pro nostro, & totius regni honore, salute, bono statu, vtilitate, commodo, & trāquillitate, in subscripta capitula, & articulos pro legibus, & iure scripto, perpetuò duraturos & obseruaturos, pari & vnanimi omniū voluntate, consilio & assensu conuenimus & concordauimus. Quorum quidem capitulorum siue articulorum primus est.

Iudicium generale seu palatinale nunquam celebretur.

I.

In primis definitum & conclusum est, quòd iudicium generale seu palatinale aboleatur, & amodò nullo vnquam tempore celebretur. Sed tamen ne per hoc malefactoribus malè agendi data ac concessa videatur licentia, ordinatū est, quod si quando Comitatus aliquis à latronibus, furibus, homicidis, incendiariis, falsariis & aliis huiusmodi flagitiosis sentiret se molestari, & tales malefactores ibi multiplicari cognosceret: Regia Maiestas ad petitionem illius Comitatus annuere, & eisdem liberā concedere facultatem debebit, quòd illos cum Comite exquirere possit, & valeat.

Proclamata congregatio generalis cesset.

II.

Item, quia in celebrationibus congregationum proclamatarum plurimæ enormitates, & inaudita scandala, pericula etiam inopinata ex improuiso fieri solent: ad tollendum huiuscemodi periculosum, & extra hoc regnum inauditum iudiciū, seu potius corruptelam, pari vniuersorum regnicolarū voluntate, consilio, & deliberatione, statutum est & diffinitum, quod amodò nullo vnquam tempore huiusmodi proclamatæ congregationes generales celebrentur, sed penitus cessent, & perpetuò abolitæ sint & habeantur.

Breues euocationes similiter cessent.

III.

Item conclusum est, quòd breues etiam euocationes consimiliter cessent, & aboleantur.

Octauæ festorum Georgii & Michaelis celebrentur, & ordinariè intersint.

IIII.

Item, quòd singulis annis, nisi intercesserit legitima & grauis Regiæ Maiestatis, aut Regni necessitas, infallenter siue Regia Maiestas agat in Regno suo, siue non, celebrentur duæ octauæ, sanctorum Georgii, & Michaelis: ita videlicet, quòd illorum celebratio, seu prima dies, aut terminus incipiat statim vigesima die post festa pręfata, in quibus duo ad minus ex iudicibus ordinariis interesse debent. Cæteri verò, si propter vrgentes aliquas necessitates interesse nequeunt, Vices gerentes nihilominus eorum interesse teneantur. Eorum autem loco, qui non interesse poterunt, Regia Maiestas alios ex dominis Prælatis & Baronibus substituere debeat. Sine præsentia tamen præfatorum dominorum iudicum, octauæ ipsæ non debeant neque possint celebrari. Durent autem quousque necessariæ videbuntur.

V. Item,

V.

ITEM, diffinitum est, quòd in Transsyluania & Sclauonia similiter singulis annis duæ aliæ octauæ, videlicet Epiphaniorũ Domini, & sancti Iacobi, celebrentur, & similiter vigesima die post huiusmodi festiuitatem inchoentur, & durent quousq; necessitas postulauerit.

VI.

ITEM, quia finalis decisio causarum, potissimùm verò in facto possessionario per varios hinc inde terminos, variasq; dilationes, in longum serpere consueuit, adeò, vt interdum vix in vna hominis ætate finaliter causa aliqua terminari potest, propter quod partes laborantes & expensis vehementer grauantur, & nonnunquam ad extremam inopiam deuenire coguntur: Quamobrem conclusum est, vt amodò vniuersæ causæ, etiam in facto possessionum, & iurium possessionariorum, coram quouis iudice deinceps mouendæ, absq; prorogatione & dilatione, semotaq; omni exceptione, in quatuor octauis terminetur.

VII.

ITEM, ordinatum est, quòd causantes siue litigantes in omni causa concordandi liberam habeant facultatem. Iudex verò eos inhibere, neque pro pace seu concordia quicquam ab eis extorquere possit.

VIII.

CÆTERVM ex quo ordinatum est, quòd vniuersæ causæ in facto iurium possessionariorum mouendæ, in quatuor terminis, siue octauis finaliter terminari debeant: idcirco statutum & diffinitũ est, quòd euocationes cum insinuatione, quæ super factis potentionariis, damnorum illationibus, aliisq; nocumentis, & iniuriis fuerunt, in primis octauis, post factam euocationem celebrandis, finaliter terminentur. Si verò in facto possessionariorum fuerint, & maximè si iurium & literalium instrumentorum exhibitionem necessariam requirere dignoscentur, vsq; ad secundas octauas, sed non amplius, pro huiuscemodi priuilegiorum productione, differri possint. Euocationes verò cum insinuatione, in quibuscunq; factis fuerint, sub sigillis omnium iudicum ordinariorum, tam regiorum, & palatinalium, & Iudicum curiæ, quàm etiam Banorum Sclauoniæ, Croatiæ, Dalmatiæ, sed Waywodæ Transsyluaniæ liberè decernantur.

IX.

VLTERIVS, quia solent plurimi se à facie iuris prorogationum suffragio impunè absentare, & partem aduersam, iustam contra se actionem habentem, longo litigãtium processu grauare: quod malum vt amodò tollatur, vt vnicuiq; iustitia tempore debito administretur; constitutum, & sancitum, est, quod prorogationes Regiæ Maiestatis temporibus octauarũ nemini suffragari valeant, nisi his, qui extra fines & oras huius regni Hungarici, in castris & seruitiis, vel in legationibus Regiis, vel regni fuerint, vel occupabuntur in regno, & ad illud cum cæteris vnà tempore debito proficiscerentur. Illi etiam qui extra fines, in castris, vt præfertur, fuerint, in tribus tãtummodo octauis eiuscemodi prorogationes obseruent, in quarta autem respondere & iuri stare teneantur.

X.

PRÆTEREA si duo, vel etiam plures fratres indiuisi fuerint, & eorum pater, aut eo mortuo, frater maior natu domi fuerit: cæteri verò fratres, vel eorum alter, siue in bello, siue in castris, vt præfertur, extra regnum occuparentur, si tamen fratres diuisi fuerint; obtenta tamen prorogatione frui possint, & gaudere. Si qui autem huiusmodi prorogationes à Regia Maiestate falsè impetrare præsumpserint, hoc est, si vel fratres suos in bello, vel in castris extra regnum, vel in legatione occupatos finxerint: in emenda linguæ eo facto conuincãtur: pro qua quidem pœna personaliter, si præsentes fuerint; si verò absentes, procuratores per iudicem, coram quo res agitur, capiantur, & immediatè pœna ipsa ab eisdem irremissibiliter extorqueatur.

XI.

Item, quia in executionibus faciendis magni refert, qualiter homines Regii se habeant, & quales illi sint; idcirco ordinatum est, quomodo in quolibet Comitatu Comes cum vniuersitate nobilium teneatur ex potiorib. nobilibus, & personalem ibi residentiam facientibus, decem vel duodecim, aut octo, & eo plures vel pauciores, iuxta Comitatus exigentiam, eligere, & illi dumtaxat debeant & possint ad faciendas inquisitiones, euocationes, statutiones, & alias executiones, cum testimonio capituli vel conuentus proficisci: qui onus illud infra vnum annum integrum supportare tenentur. Quam primùm autem eligentur, sicut electi capitulorum & conuentualium, ita & illi, in sede iudiciaria, iuxta subscriptam formam, iuramentum deponere teneantur. Et si quis onus ei impositum suscipere recusauerit, in viginti quinque marcis per Comitem confestim & irremissibiliter exigendis, conuictus habeatur eo facto. Cùm verò de aliqua executione reuertuntur, sicuti testimonia capituli vel conuentus, in capitulo vel conuentu, iuramentũ præstare debeant & teneantur; Quòd id, quod viderunt, fecerunt, audierunt, resciuerunt & executi sunt, suo modo fatebuntur. Si qui verò ipsorum falsitatem aliquam quacunque ex causa commisisse reperti fuerint, honorem & humanitatem perdidisse censeantur, & insuper in viginti quinque marcis per Comitem immediatè & irremissibiliter conuincantur eo facto, quodq; de cætero nunquam testimonium de aliqua re, neque intra neq; extra iudicium, sine speciali gratia Regiæ Maiestatis, facere valeant.

XII.

Item, quia in quolibet Comitatu nobiles, qui cæteris & conditione & facultatibus reperiuntur inferiores, pro iudicialibus eligi consueuerunt, quo fit, vt plurimæ leuitates, timore, fauore & præmio per illos committuntur: Eam ob rem statutum est, prout etiam temporibus quondam Serenissimi Domini Sigismundi Imperatoris, & aliorum Regum obseruatum fuisse planè constat, quod deinceps non tales, sed boni & digni, beneq; possessionati nobiles, in quolibet Comitatu ex residentibus eligantur. Quicunque verò sic electi assumere onus illud recusauerint, in quinquaginta marcis immediatè & irremisibiliter per Comitem exigendis conuincantur eo facto. Qui quidem iudicialium arma & sigilla agnoscibilia habere debeant, & teneantur.

XIII.

Item, quia per homines capitulorum & conuentuum, qui pro testimoniis transmittuntur, pro fauore, precio, dono, odio, timore & complacentia, plurimæ incredibiles enormitates, tam in fassionibus, quàm etiam literarum emanationibus, committi solent; hoc verò ex eo potissimùm fieri consueuit, quia non canonici, sed rectores altarium, vel capellani, & frequenter etiam scholares, & mendicantes, & quidem tales ad executiones mittuntur, qui facilimè corrumpi possunt: Idcirco, vt huic malo debita prouisione occurratur, statutum est, quòd in omni loco capitulari & conuentuali teneantur canonici & fratres, in manibus Prælati vel vicarii sui, iuramentum de seruanda in executionibus iustitia deponere. Quodque deinceps nemo alius de capitulo, nisi canonicus; de conuentu verò, nisi frater in sacerdotio constitutus, ad executiones mittantur. Hi verò seriatim transmitti debeant, & quandocunque ab aliqua executiono reuertuntur, quæ executi sunt, sub iuramento referant. Pro via autem, & redemptionibus literarum, teneatur ille modus & ordo, qui tempore quondam Serenissimi Domini Sigismundi Imperatoris tentus fuit, & qui etiam in præsenti decreto inferius est declaratus. Cùm autem pro aliqua executione, vel inquisitione facienda, vel aliqua quacunque re mittuntur: inquisitionem ipsam cum homine regio, qui bonus & conscientiosus, atque bene possessionatus esse debebit, facere debeat, singillatim tàm à nobilibus, quàm ignobilibus, & ab omnibus etiam aliis, quos habere poterit. Antequam tamen inquiret, strictissimum iuramentum ab eis exigere teneatur: Quòd quicquid ab eis interrogabit, fideliter & veraciter

confite-

confitebuntur,poſtmodū verò nominatim vnde ſint, & ſi ignobiles fuerint,cuius ſint Iobagiones,cuius etiam conditionis: & item, quid de re, de qua inquiſiuerit, quilibet ipſorum ſcire confitebitur, de verbo ad verbum ſingulorum atteſtationē ſcribere debeat,& teneatur.Si qui verò huiuſmodi ordinationis tranſgreſſores reperti fuerint,tanquam periuri, & falſarii, atque communis boni, communiſq; iuſtitiæ proditores, eorum beneficiis eo facto priuati ſint,& habeantur, neq; etiam gratiam quoquo modo facere valeant.

XIIII.

ITEM, quia propter incuriam & negligentiam Abbatum,& Præpoſitorum regularium,potiſſimùm verò conſtitutionem non obſeruantium, conuētus eorum multum inordinatè, diſſolutè, & ſcandaloſè viuere, ac in emanationibus literarum, & inquiſitionibus faciendis plurimas enormitates & falſitates committere ſolent:idcirco de Regiæ Maieſtatis voluntate,ac dominorum Prælatorum, Baronum & Procerum, certorumq; regnicolarum communi conſilio concluſum eſt, & definitum, quod amodò Abbatias & Præpoſituras conuentuum regularium, potiſſimum verò ſigilla habentium, nulli alii: niſi religioſi eius ordinis, cuius Abbatiæ vel Præpoſituræ fuerint,tenere poſſint: quodq; ipſi Abbates & Præpoſiti ſimul cum omnibus eorum fratribus regularem vitam, iuxta ordinis ſui ſtatuta ſeruare teneantur.

XV.

ITEM,quòd Epiſcopi,in quorum diœceſi Abbates & Præpoſiti fuerint,teneantur eoſdem, atque etiam eorum conuentus bis ſingulis annis perſonaliter viſitare. Si autem maioribus occupati,vel abſentes fuerint, per ipſorum vicarios & præpoſitos, aut alios bonos & doctos viros Eccleſiaſticos, hoc nihilominus facere teneantur. Et ſi Abbates & Præpoſiti regulam eorum non obſeruare, vel alias malam vitam ducere:aut etiam Epiſcopis ſuis inobedientes fore dignoſcētur;deponantur per eos,& melioribus eorum beneficia conferantur. Ex conuentu etiam fratrum, ſi qui mali & inobedientes fuerint, per viſitatores eiiciantur. Nam ſi Abbates & Præpoſiti boni erunt,fratres boni fiant,neceſſe eſt. Sicq; neq; in literarum emanationibus, neq; aliis in rebus falſitas committi poterit.

XVI.

ITEM, ſolent nonnulli in euocationibus ponere de conſenſu & voluntate T.& T.quod directè contra Deum & eius iuſtitiam fore dignoſcitur. Quis enim ſcire poteſt an conſenſerunt,vel quod commiſſum dicitur fuiſſe, voluerunt: de occultis ſiquidem & intentione,præter Deum, nemo rectè iudicare poteſt.Idcirco ſtatutum eſt,quòd deinceps nunquam tales euocationes determinentur. Nunquam etiam vxores,matres,filiæ & ſorores nobilium euocentur: niſi fortè cauſæ ratione talium iurium poſſeſſionariorum mouerentur,quæ illas æqualiter concernere dignoſcuntur;cum clauſula tamen præfata, hoc eſt,de conſenſu & voluntate, & inſtigatione T.& T.nullo vnquam tempore euocare debeant.Quod ſi fieri cōtingeret, per iudices ordinarios, & magiſtros protonotarios, nunquam obſeruentur, nunquam etiam admittantur.

XVII.

ITEM, de communibus inquiſitionibus celebrandis ordinatum eſt,quòd pro partium euidentiori iuſtitia,communis inquiſitio,ſicuti hactenus,ita etiam in poſterum celebrari poſſit,celebrari tamen debeat,tali ordine: Quòd quotieſcunque eiuſmodi inquiſitio fieri debebit, per vtramque partem vno die in ſede iudiciaria eiuſdem Comitatus celebretur.Prǽterea,quòd teſtimonium capituli vel conuentus, & regii homines, iidem pro qualibet parte, & non diuerſi fiant, quodque ſinguli atteſtantes ſingillatim iurare, & per ipſius capituli vel conuentus, atque Regios homines, de negocio, de quo experiri volent, interrogari & examinari debeant.

XVIII.

ET item, quòd tempore inquiſitionis ſiue atteſtationis huiuſmodi partes cauſantium intereſſe non valeant, ſed ipſos Regii capituli vel conuentus homines

excludant, & femotis illis feorfim, vt præfertur, quilibet interrogari & examinari debeat. Ad huiufmodi autem atteftationem faciendam periuri, infames, & qui honorem & humanitatem perdiderunt, præterea etiam ignobiles, etiamfi poffeffionati fuerint, per Regiam Maieftatem non nobilitati, acceptari & admitti non debeant. Item, quòd in occulta reuifione modus & antiqua confuetudo feruetur.

XIX.

ITEM, quia hactenus propter inordinatam celebrationem communium inquifitionum, interdum fauore vel odio, interdum verò metu partium plurima periuria, & quidem euidenter commiffa funt: ad euitandum igitur, & conterendum eiufmodi animorum laqueos, & fimul ad tollendam peftiferam peccandi occafionem, definitum eft, quòd tametfi in fuperiori articulo fatis declaratum fit, qualiter inquifitiones & aliorum etiam iudiciorum proceffuum executiones fieri debeant: tamen, vt magis huiufcemodi damna ac periuria ceffent & extinguantur, in executionibus ipfarum communium inquifitionum, talis ordo feruetur: Quòd cùm ex reportatione inquifitionum querelæ, fic, prout factæ fuerint, reperiantur, non reus, prout hactenus extitit confuetum, fe purgabit, fed actor fuorum coniuratorum, paucorum fcilicet, vel plurium iuramentis, iuxta rei exigentiam, & iudicis deliberationem, actionem fulciet & confirmabit; ita videlicet, quod fi actio pro damnis fuerit, iudex iuxta qualitatem & quantitatem, & exigentiam damnorum, fecundum Regni confuetudinem, actori iuramentum indicabit, & fi actor ipfe inquifitionem pro fui parte reportabit, caufamq; obtinebit, reus in facto potentiæ à modo non conuincatur, fed eius loco in viginti quinque Marcis, puta in centum aureis immediatè perfoluendis, ac inter iudicem & actorem æqualiter diuidendis, eo facto conuictus fit & habeatur, & infuper damnificato damna perfoluere, & de illis plenariam fatisfactionem impendere teneatur. Cafu verò, quo in factis eiufmodi damnorum tempore inquifitionis faffiones atteftantium difpares fuerint: iudex decernere debebit, an actor pro damnis fibi illatis iurare, vel reus fe purgare debebit.

XX.

CÆTERVM diffinitum eft, quòd amodò in pofterum, nemo in facto potentiæ, etiamfi quis commiffa per ipfum mala, vel in iudicio, vel etiam alias proprio ore confiteretur, nifi in his fubfcriptis cafibus conuincatur, putà, propter inuafionem domorum Nobilium, item occupationem poffeffionũ & vtilitatum, atque pertinentiarum earũdem, ac detentionem Nobilium, fine iufta caufa, præterea vulnerationem, verberationem, vel interemptionem Nobilium. In his verò cafibus, taliter iudex procedere debebit. Quòd fi actor pro fui parte inquifitionem modo & ordine fuprà notato reportauerit, in ampliorem rei verificationem, fi partes voluerint, caufam ipfam ad communem inquifitionem decernat. Si verò reus ipfam inquifitionem acceptare noluerit, extunc actor, pro maiori verificatione veritatis fuæ, iuxta Regni confuetudinem, hactenus in hac parte obferuatam, ad caput illius aduerfarii iurare debebit. Si autẽ partibus volentibus ipfa caufa immediatè præfcripta communi inquifitione definietur, & ipfa communis inquifitio pro parte actorum feratur, fi tamen reportatio ipfa difpar fuerit: iudex ex atteftantium faffionibus decernat, vter illorum, actor, vel reus, iuramentum deponere debebit. Vbi verò in his præfcriptis cafibus factum fcilicet potentiarum tangentibus caftellani, officiales, aut alii familiares, vel iobagiones dominorum, aut aliorum quorumcunque regnicolarum delinquerent, & quofcunque offenderent: eorum Domini propterea pœnam facti potentiæ non incurrant, fed fuper innocentia, quòd fcilicet non de eorum voluntate malum illud fit patratum, prout iuri & iudici confonum videbitur, fe purgare debebunt; verumtamen fi tales apud eorum dominos remanerent, ex parte eorum ipfi domini veram iuftitiam, iuxta iuris æquitatem, facere & adminiftrare tenebuntur. In aliis autem cafibus, putà damnorum & iniuriarum illationibus, & cæteris fimilibus, modus & ordo præfcriptus obferuetur.

XXI.

Cæterùm

Cæterum quia tempore attestationis communis requisitionis, oculatæ reuisionis, statutionis & restatutionis, nec non æstimationis iurium possessionariorum, per partem conuictam hactenus nonnunquam repulsiones in contemptum iudicii & iustitiæ fieri solitæ sunt; pro quibus prima vice in vna Marca auri, secunda verò in duabus id facientes, iuxta consuetudinem hactenus obseruatam conuincebantur: quare vt huiusmodi violentorum, & iuris, iustitiæq; turbatorum temeritas debito remedio compescatur; statutum & sancitum est, quòd quicunq; in posterum cuiuscunq; status, & gradus, & conditionis existat, qualiscunq; & in quacunq; causa etiam sententiæ capitalis vi facere præsumpserit, cõtra partem aduersam in facto potẽtiæ, & insuper si in causa statutionis, vel restatutionis, aut æstimationis fuerit, in æstimatione illorum iurium possessionariorum, quæ statui aut æstimari debuerunt, procedatur. Si verò id, tempore communis inquisitionis, vel †occultæ reuisionis contingat, similiter in facto potentiæ, præterea in amissione causę conuincatur, & conuictus habeatur eo facto. † oculatæ ante.

XXII.

Item, ordinatum est & conclusum, quòd trinoforenses proclamationes, quæ hactenus in facto possessionum & iurium possessionariorum, præterea in exhibitione literarum & literalium instrumentorum, atq; etiam in facto obligationum, certisq; aliis causis fieri solitæ sunt, cessent, & deinceps nullo vnquam tempore fiant, sed penitus aboleantur, quoniam quidem abusio & corruptela potius, quàm lex dici potest. In obligationibus verò talis modus seruetur, quod secundum quod se quisquis obligauit, facta legitima euocatione, in primis octauis iudicium & iustitiam recipiat, & ad hoc vigore præsentis decreti astrictus habeatur.

XXIII.

Item, quia in duellorum dimicatione plurimæ hinc inde fraudes committi possunt: (rarò enim illi, inter quos illud fit iudicium, per se decertant, sed pugiles cõducunt, qui nonnunquam dono, fauore & promissis componuntur, sicq; partem suam, quantumuis iustam, quandoquidem non ipsemet decertare consueuerunt, succumbere patiuntur) quare statutum est, quòd amodò illud iudicii genus extra hoc regnum in mundo inauditum perpetuò aboleatur, & in factis potentiarum iuriumq; possessionariorum fieri nunquam debeat. Duellum siquidem tunc solummodo fieri deberet, & ad hoc ordinatum extitit, quando omnis probatio deficeret. In factis verò potentiarum & possessionariorum partes probationes semper habent, & etiam aliquando iudicium duelli ad curiam regiam militarem, & nõ ad sedem iudiciariam pertinet. Accedit, quòd in iudiciis personalis præsentia Regiæ Maiestatis semper interesse, literas etiam sigillare debet. Is verò vt plurimum spiritualis esse debet. Intererunt preterea Archiepisc. Episcopi, & plures alii spirituales, & idcirco non conuenit, vt in sede iudiciaria duellum decernatur. Proinde his, & aliis pluribus bonis respectibus, rationalibusq; ex causis hoc iudicii genus perpetuò aboleatur, & nunquã decernatur, nisi in casibus, in quibus omnis probatio deficeret, vt, si solus à solo in itinere, nullo spectãte, spoliaretur, vel quidquid alter alteri sine alicuius testimonio commodaret, aut aliquid ad secretas aures diceret, & alter neq; spolium, neq; creditum, neque etiam verba prolata probare posset. In quibus casibus huiusmodi duellum decerni quidem potest, non tamen in sede iudiciaria, sed in curia militari Regiæ Maiest. ad illam siquidem, vt præfertur, & non ad sedem iudiciariam eiusmodi genus iudicii pertinere, planè dignoscitur. Duellum.

XXIIII.

Cæterum, ex quo decisio quarumlibet causarum etiam in facto possessionum & iurium possessionariorum, deinceps mouendarum, pro regnicolarum quiete, & communi quiete, ad quatuor tantummodo octauas, vt præfertur, restricta est, & reducta: statutum est, quòd quilibet in causam ratione iurium possessionariorum attractus, in primis octauis proclametur, quò euocatio ipsa magis ad notitiam eius perueniat, & per magistrum, coram quo causa ipsa mota fuerit, debeat fieri, vt moris est, signatura. Et si non comparebit in primis octauis, in nullo onere, seu nullo Byrsagio conuincatur; si verò neque in secundis, neque in tertiis

comparebit, teneatur soluere Byrsagium, ab antiquo consuetum. In quartis autem octauis siue compareat, & se, causamq; suam defendat, siue non: causa ipsa iuxta vim præmissi articuli, non obstante quauis allegatione, finaliter terminetur, & definiatur.

XXV.

ITEM, conclusum est & ordinatum, quòd deinceps nullus omnino magistrorum protonotariorum priuatè in hospitio extra tabulam, seu sedem iudiciariam Regiæ Maiestatis, causam aliquam siue rationem possessionum, siue actuum potentionariorũ, siue aliorum quorumcunq; motam vel mouendam adiudicare, & sententias ferre audeat: sed vniuersæ causæ, tam maiorum, quàm minorum, in sede iudiciaria, in præsentia cæterorum iudicum ordinariorum discutiantur: quódque nullæ prorsus literæ, potissimùm in causis arduis, & quæ finalem rerum decisionem contingunt, per magistrum aliàs extradentur, nisi in sede iudiciaria, vbi prius alta & intelligibili voce publicè perlegantur, & deinde pro maiori cautela, & euidentia iustitiæ, vltra sigillum, quo ipse magister protonotarius illas muniet; alius etiam magister protonotarius se subscribere debeat, & teneatur: ita quòd si causa coram Regis protonotario agetur, protonotarius Palatinalis; si verò coram illo, regius, aut iudicis curiæ, ad literas manum apponere, & se subscribere teneantur,

XXVI.

ITEM, quia nonnulli se à iudicio & iurisdictione Banorum, Waiwodarum, Comitum & Vicecomitũ parochialium eximi, & solummodo iudicio & iudicatui Regiæ Maiestatis præseruari procurarunt; sub cuius exemptionis confidentia cæteros plurimis damnis, iniuriis, oppressionibus, nocumentis, & aliorum malorum generibus impunè afficere consueuerunt: quare statum est, quòd vniuersæ huiusmodi exemptiones, hactenus qualitercunq; concessæ, & per quoscunq; impetratæ, demptis dumtaxat perpetuis Comitibus, qui ex vetustissima diuorum Regum ordinatione solius Regiæ Maiestatis iudicio reseruati intelliguntur, reuocentur, cassentur, & nullius vigoris aut firmitatis habeantur: meritò quippe concessa immunitate & gratia priuari debent, qui illa abutuntur. Et si per quospiam similes exemptiones & gratia forte impetrarentur, illæ quoq; vigore præsentis decreti nullius vigoris intelligantur.

XXVII.

CÆTERVM, quia ex parte illicitæ occupationis illorum bonorum, & iurium possessionariorum, quæ per Regiam Maiestatem seruitoribus suis, & aliis donantur, variæ querelæ & clamores non solùm apud Maiestatem suam, sed etiam in vniuerso regno fieri consueuerunt: causantur enim plurimi, quàm primùm bona aliqua à sua Celsitudine per suos vel alios impetrantur, illa protinus, nullo habito scrutinio, an scilicet iustè & legitimè Maiestas sua donare potuit, occuparent, & non obstante eorum contradictione, obtinerent: quare statutum est, & sancitum, quòd à modò si quibus aliqua bona per Regiam Maiestatem, quocunque nomine, & titulo donata fuerint, & contra iura, decreta, & consuetedinem huius Regni quacunque arte dominium illorum, non obstante etiam contradictorum inhibitione, capient: Comes per contradictores requisitus, teneatur illos è vestigio admonere, quò manus suas de illis excipiant. Et si ad primam etiam requisitionem & admonitionem id facere recusauerint, secundò per eosdem contradictores requisitus, teneatur, vigore præsentis decreti, scita prius veritate, illos captiuare, & de illis bonis eiicere, & insuper ad solutionem communis æstimationis eorumdem bonorum per omnia remedia compellere: ad cuius rei executionem si Comes per se impotens esset, Comitatus per ipsum requisitus, penes eundem insurgere, & ei opportuno fauore, subsidio & auxilio assistere debeat, & teneatur. Si qui verò adeò potentes fuerint, vt Comes etiam cum auxilio Comitatus id facere non poterit: Regia Maiestas per Comitem auisata, bona ipsa occupari facere teneatur.

XXVIII.

XXVIII.

ITEM, conclusum est, quòd si deinceps aliqua bona à Regia Maiestate impetrata fuerint, & impetrans institerit, vt ea Regia Maiestas nomine suo occupari faceret, simulq; procuraret, vt literę donationales scriberentur, quasi illa de manibus suis Regiis collata essent: eiuscemodi literæ donationales, quoad illam clausulam (*de manibus Regiis*) nullius vigoris & firmitatis sint, & habeantur; & quòd neque per Comites, sed neque in octauis per iudices ordinarios, & magistros protonotarios obseruentur.

XXIX.

VLTERIVS quòd vniuersa bona, possessiones, & iura possessionaria, quæ ab anno proximè translacto, videlicet, millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto, vsq; in præsentem diem festi Epiphaniorum Domini, anni eiusdem millesimi quadringentesimi octuagesimi sexti inclusiuè, per Regiam Maiestatem, quibuscunq; donata sint, si, & in quantum illa contra iura, & decreta, ac antiquam Regni cõsue- 1485.
tudinem occupata sunt; illorum detentores & occupatores, requisiti prius & moniti, cum literis Regiis, aut palatinalibus, infra statum vnius mensis integri, à die requisitionum & monitionum computando, remittere debeant, & teneantur. Alioquin Comes, cum aliis nobilibus illius Comitatus, penes eum eligẽ: & deputandis, illis quorũ fuerunt reddere, in eisdemq; illos conseruare debeat. Si autem detẽtores illi potentes fuerint, Comes verò ad hoc exequendum impotens & insufficiens, Comitatus huius præsentis statuti vigore insurgere, ac in hac parte Comiti ipsi assistere debeat, & teneatur. Illi autem detentores si ex Regia donatione ius sibi acquisitum sperabunt fuisse, iure regni acquirere debeãt. Si verò detẽtores adeò potentes erunt, vt Comes etiam cum auxilio totius Comitatus id facere non poterit, Regia Maiestas per Comitem auisata, occupare, & præmissa facere exequi debeat; & teneatur.

XXX.

De *iuribus impignoratis*.

CÆTERVM, quia fieri solet, quòd nonnulli bona & possessiones suas, & necessitate cogente, pignori obligant, & eadem tempore medio, venditis etiam aliis rebus suis, redimere vellent, & ad hoc pecunias paratas haberent, tamen illi, quibus obligarunt, immemores salutis & honoris, remittere nollent, sed ad octauas eius rei decisionem differrent, vt scilicet interea fructus percipere valeant; propter quod nõnunquam eiusmodi possess. & bona ab ipsis pauperib. & eorũdẽ hæredibus perpetuò alienantur, ex quo pecunias vtcunque ad id dispositas, aut expendere coguntur, aut casu amittuntur. Vt igitur illorum malorum fœneratorum malitia compescatur, & horum inopum indemnitati consulatur: statutum est, & sancitum, quòd, quandocunque eiusmodi fœneratores per aliam partem iuridicè & legitime requisiti, pecunias eorum leuare, vel illis leuatis, bona impignorata reddere, & remittere noluerint, sed causam ad octauas distulerint, inprimis octauis causa ipsa definiri, & sic adiudicari debeat: quòd sine vlla solutione illa bona remittantur, & per iudicem statim restituantur, & insuper fœnerator ille in tanta summa pecuniarum, in quanta bona illa sibi obligata fuerant, contra partem alteram conuincatur eo facto.

XXXI.

CÆTERVM, quia quotiescunque bona aliqua, aut iura possessionaria, siue per defectum, seu vnius, seu aliorum, ad coronam, & consequẽter ad collationem Regiæ Maiestatis deuolui contingunt; plurimi insurgere, & bona ipsa ad eos deuoluta iure acclamare soliti sunt, sicq; Regiæ Celsitudinis aures non modo importunis clamoribus obtundunt, verùm etiam Maiestatem suam maioribus intentam, ne se in illis intromittat, prohibent, turbant, & impediunt: illis etiam Maiestas sua quibus bona huiusmodi donat, ne sibi statuant contradictionis velamine obuiant. Hoc verò idcirco maximè facere consueuerunt, vt interea, quoad iure determi-

nabitur,an ad Regiam Maieſtatem, vel alios bona ipſa ſint deuoluta, fructus, prouentus,& alias illorum vtilitates impunè percipere poſſint. Quare præſenti decreto ſancitum eſt, quòd in quocunque Comitatu aliqua iura per defectum ſeminis quorumcunque decedentium deuoluta fuerint , & de huiuſmodi poſſeſſionibus manifeſtè non conſtabit,ſed dubium erit,an ad ius Regium , vel aliquos fratres de genere decedentiũ,ſeu hæredes fœminei ſexus pertineant;extunc Regia Maieſtas intra huiuſmodi rei dubiæ deciſionẽ,bona illa occupari, & ad manus alicuius probi & idonei hominis,quem ſcilicet ſua Maieſtas ad hoc deputauit, tãquam ad manus communes & fideles dari & aſſignari facere debeat,qui interim , quoad dubiũ illud reſoluetur,& cauſa finaliter decidetur,cum ſolitis & iuſtis prouentibus teneat;ſi quid autem vltra ſolitum & ordinatum cenſum extorſerit, illi, cui poſt cauſæ deciſionem bona ipſa cedent,reddere debeat,& teneatur: hoc adiecto,quod,ſi qui bona ipſa ad eos deuoluta fuiſſe affirmauerint,infra vnũ integrum annũ , prout etiam in ſequenti articulo tangetur,ſiue celebrentur octauæ,ſiue non,teneantur coram Palatino iura ſua producere,& docere,bona ipſa ad eos pertinere. Quod ſi facere poterunt,Palatinus eiſdem ſtatuere mandet,& faciat cum effectu:ſi autem in probatione defecerint,dentur & aſſignentur eadem bona ad manus illorum , quibus per Regiã Maieſtatem fuerint donata, &,ſi qui vlterius ad illa ius habere ſperauerint,eadem de manibus Regiis requirãt legitimè. Vbi autem vxores,vel filiæ huiuſmodi hominum,abſq; hærede maſculo decedentes,in illis poſſeſſionibus remãſerint,poſſeſſiones eædem à manibus earum auferri & occupari non debeant, priuſquam de earum iuribus,videlicet,an hæreditariò & perpetuò ad ius fœmineum pertineant,an ne veritas inquiratur. Quam quidem veritatem fœminæ ipſæ infra vnum annum, vt præfertur,oſtẽdere debebunt,& tenebuntur, & ſi repertum fuerit eaſdem poſſeſſiones iuri fœmineo non competere, extunc dictis vxoribus talium decedentium,antequam de dominio aliorum excludantur,per Regiam Maieſtatem , aut alios, ad quos repertæ fuerint deuolutæ, vel etiam quibus Maieſtas ſua eaſdem poſſeſſiones fortè donauerit , de earum dotibus & iuribus plenaria ſatisfactio impendatur. Filiabus verò vſque ad tempus maritationis earum domus paterna,cum quarta parte poſſeſſionum paternarum, pro quarta filiali, ſecundum antiquam conſuetudinem Regni,ſequeſtretur,& poſſidenda relinquatur. Poſtquam verò maritatæ,& traductæ fuerint, de earum iure quartalitio pecuniaria ſolutione immediatè ſatisfiat. Vbi autem alicuius filia, vel ſoror , ſiue de curia alicuius Baronis vel nobilis, ſiue etiam de propria domo paterna,vel aliunde vndecunque,cum conſenſu & voluntate patris,aut fratris, homini impoſſeſſionato nupſerit: ipſius puella in quarta illa puellari per ipſum patrem,aut fratrem , nobilitari debeat. Si verò ſine conſenſu & voluntate patris,aut fratris,id fecerit, in portione ſua puellari non nobilitetur , ſed cum pecuniaria ſolutione eidem ſatisfieri debeat, & in hoc caſu, ius ſuum quartalitium non cum poſſeſſione , ſed cum pecuniaria ſatisfactione requirendi habebit facultatem , prout & quemadmodum huiuſmodi conſuetudo & ordinatio etiam hactenus obſeruata fuiſſe plane dignoſcitur.

Vide pag. 55.

XXXII.

Præterea ordinatum eſt, quòd,ſi cui per Regiam Maieſtatem bona & poſſeſſiones,& quæcunque alia iura poſſeſſionaria,ſiue per defectum ſeminis,ſiue nomine iuris Regii, aut aliò quocunque titulo donata fuerint, & tempore ſtatutionis contradicetur,impetrans contradictioni parere,& locum dare teneatur , & illorum dominium contra ipſam contradictionem non capiat. Sed tamen ſi contradictor de recenti in poſſeſſionem illorum bonorum ſe ingeſſit , & prius illorum bonorum dominium non habuit,prout etiam in ſuperioribus tactum eſt : infra vnius anni ſpacium,à die datarum literarum donationalium computando , ſiue interea celebrentur aliquæ octauæ, ſiue non, teneatur contradictor coram Regia Maieſtate, aut Palatino , vel Magiſtris ſuis protonotariis, ad id deputatis, iura ſua producere,rationem contradictionis reddere, & ſimul oſtendere,bona illa optimo iu-

mo iure ad ſe pertinere. alioquin elapſo termino, per Regiam Maieſtatem, aut Palatinum, vigore pręſentis ſtatuti, eiiciatur de bonis illis, & aſſignentur illi, qui impetrauit, & inſuper idē cōtradictor cōpellatur ad integrā reſtitutionē, quicquid vtilitatis interea ex illis bonis percepit. Si verò bona ipſa etiam prius apud manus contradictoris fuerunt, impetrās iuxta præſcriptos articulos in octauis, vigore præſentis decreti, de manibus eiuſdem iure requirere debeat.

XXXIII.

ITEM, dos vxorum qualitercunq; decedentium, ſalua ſemper maneat, & illa nunquam fraudentur.

XXXIV.

ITEM, quia inter Prælatos, cæteroſq; viros Eccleſiaſticos, ac Nobiles, nonnunquam lites & controuerſiæ ſuboriri conſueuerunt, & pars partem omni via, modo & arte grauare laborat: pro tranquilliori igitur ſtatu, & commodo regnicolarū, ne ſcilicet pars in partem in hoc caſu habeat imperium, ſtatutum eſt, quòd ſi Pręlati, & alii viri Eccleſiaſtici contra Nobiles in præſentia cuiuſcunq; iudicis litē mouerint, pro re & cauſa, pro qua ſcilicet agetur, lite ipſa pendente, ſine certa ſcientia Regiæ Maieſtatis interdictum in eos ponere, vel contra ipſos ſententiā excōmunicationis ferre non debeāt; ne potius ex paſſione, quàm æquitatis amore tuliſſe eam videantur. Et ſi Prælati vel aliæ Eccleſiaſticæ perſonę in pręſentia alicuius iudicis iuris ordine conuicti fuerint, in eadem grauamina, quibus aduerſarium onerare intendebant, eo facto incidant.

XXXV.

ITEM, quia mercatores, & negociatores, cæteriq; pauperes, qui aut quæſtus gratia, aut pro neceſſaria victuum acquiſitione, vel etiam pro aliis ipſorum rebus, per regnum hinc inde proficiſci habent, per varias arreſtationes multipliciter grauari, impediri, moleſtari, & damno irrecuperabili affici conſueuerunt: ordinatum igitur eſt & ſtatutum, vt amodò perpetuis ſucceſſiuis temporibus talibus in arreſtationibus modus ſeruetur. Quòd ſi quiſpiam cauſabitur alium ſibi debere, niſi debitum fuerit liquidum, hoc eſt, niſi debitor fuerit apertus & manifeſtus, qui vulgari & materno ſermone, *hembe, valo ados*, nuncupatur, is enim in communi loco arreſtari poterit: non protinus illum vel alium, aut alios pro ſuo arbitratu debeat arreſtare, ſed prius teneatur rem ad aures Comitis illius Comitatus, in quo debitor fuerit, deferre, qui vigore præſentis decreti tenebitur è veſtigio dominum debitorem admonere, & ſimul requiſitum, quo illum iuri detineat, & ſi creditor non ſatisfaciet, teneatur ſub pœna duodecim Marcarum grauis ponderis per Comitem exigendarum, ad primum diem iuridicum, ad ſedem iudiciariam actori reſponſum abducere: vbi ſi ille defendere ſe & expurgare non poterit, vel dictus dominus ſuus, eum in ſecundo termino iuridico præſentare & ſtatuere non curabit; Comes ipſe teneatur, & ſit obligatus de bonis eiuſdem domini ſui actori non ſolummodo de ſorte capituli, verùm etiam de vniuerſis expenſis per creditorem vel actorem factis, ex integro ſatisfacere. Si verò debitor, vel reus per dominum ſuum detentus, & in ſedem iudiciariam tranſmiſſus, ibique conuictus fuerit, iuxta deliberationem ſuam iudiciariam, & commiſſionem Comitis, de rebus & bonis debitorum, tam, vt præfertur, de ſumma capitali, quàm etiam expenſis factis ſatisfacere debeat & teneatur, & ad hoc per Comitem compellatur. cui quidem reo ſi facultates ad ſatisfaciendum non ſufficient, inprimis res, quas habuerit, dentur & æſtimentur creditori, & tandem caput quoque illius tradatur in manus dicti creditoris. Si autem alicubi in hac parte Comiti non parerent, ita quòd iuxta vim præſentis decreti, debitum ſuum facere non permitteretur, ſed cogeretur rem ad aures Regias deducere: extunc dominus poſſeſſionis, in qua ſcilicet ipſi Comiti refragabitur, in viginti quinque Marcis per Regiam Maieſtatem irremiſſibiliter extorquendis conuincatur eo facto, & nihilominus teneatur Maieſtas ſua, & ad hoc ſit

obligata, de quantitate & ſumma debita creditori vel actori ſimul cum expenſis per ipſum factis, ſine vlla prorſus dilatione, ſatisfacere ad integrum.

XXXVI.

Item, ſtatutum eſt, quòd dum Prælati, Barones, & quicunque nobiles, ſiue ad Regiam Maieſtatem, vel eius curiam, ſiue ad bellum, vel quocunque aliàs, & ſiue in rebus priuatis, ſiue publicis proficiſcentur, ſine damno, nocumento, iniuria, & impedimento aliorum regnicolarum ſemper & vbique proficiſci debeant, & teneantur.

Dominus gentium ſeu exercitus pro damnis irrogatis iure conueniatur.

XXXVII.

Item, quia regnicolæ per progreſſum & deſcenſum militantium plurimum hactenus, vt præfertur, grauati & damnificati fuerunt: ſtatutum itaque eſt & ſancitum, quod tam gentes Regiæ, quàm aliorum quorumcunque regnicolarum, tam ſcilicet equites, quàm pedites, quæ per regnum proficiſci habent, teneantur deinceps precia omnium victualium, tam ſcilicet equis quàm hominibus conuenientium, perſoluere, & nuſquam damnum inferre præſumant. Quòd ſi aliquæ, non Regiæ, ſed aliorum contrauenerint, illorum dominus pro damnis irrogatis, ob iniuriam, & iacturam paſſo iure requiratur. Si verò Regiæ fuerint, tenebitur ſemper Maieſtas ſua cum illis aliquem bonum & benè poſſeſſionatum hominem ſuum deputare, qui cum eis procedat, & nuſquam damnum inferre patiatur. Et ſi aliter facere præſumſerint, atque pro damnis & iniuriis querela ad Regias aures deducta fuerit: teneatur Maieſtas ſua ex parte illius talem tantamq; iuſtitiam & ſatisfactionem impendere, quòd non ſolùm damna illata, ſed etiam expenſæ, quas damnificatus ſiue querulans fecerit, refundantur. Ne autem occaſionem ſolutionis & precii victualium differant, ſeu contentionem aliquam oriri contingat, diffinitum eſt, quòd tam Regiis quàm etiam aliorum gentibus ad bellum profecturis teneãtur vbique locorum victualia dare, & adminiſtrare iuxta Regiſtrum & limitationem Regiæ Maieſtatis, quantum Maieſtas ſua iuxta temporis conditionem facere, & ductoribus eiuſmodi gentium ſuarum dare debebit, & eorum precia gentes ipſæ ſimiliter iuxta continentiã eiuſdem Regiſtri ſeu limitationis ſine difficultate ſemper perſoluere debeant, & teneantur.

XXXVIII.

Cæterum quia nonnullæ gentes, potiſſimùm verò leuis armaturæ ſiue huzarones hoc facere conſueuerunt, quòd poſt deſcenſum exercitus, aut etiã exſpirato ſtipendio eorum, non in propriis eorum, ſed aliorum bonis iacent, ſeq; reficiunt, & plurima iſtic damna, moleſtias, & alia nocumentorum genera impunè cõmittũt: ſtatutum itaq; & diffinitum eſt, quòd tales amodò nuſquam in bonis aliorum manere ſeu iacere poſſint, ſed teneantur ad propria redire, & ibi, ſi volent, noua ſtipẽdia expectare. Quòd ſi qui fortè temerè aliud attentare præſumerent, & hi, in quorum bonis agerent, moleſtè ferrẽt, debeant Comiti illius Comitatus ſignificare, & eum requirere, quo illos remoueat: ille verò è veſtigio teneatur eos monere, quòd recedant, & damna irrogata perſoluant, & ſi non paruerint, eos captiuet, & perſonas ad caſtigandum Regiæ Maieſtati tranſmittat: de rebus verò & bonis ſuis & familiarium ſuorum, damna illata rectificet, & perſoluat. Si autem Comes per ſe ad hoc impotens & inſufficiens erit, Comitatus penes eundem inſurgere teneatur. Si tamen tepidus & negligens fuerit, & damnificatus querelam Regiæ Maieſtati porrexerit, debeat & teneatur Maieſtas ſua, de propriis rebus & bonis ipſius Comitis, vniuerſa illa damna rectificare, & etiam expenſas refundere, & inſuper gẽtes ipſas de poſſeſſione querulantis remouere.

XXXIX. Item,

XXXIX.

ITEM, quia Veneti, & Poloni, omni arte, omniq; via & technis conati sunt, & semper conantur ad terras & dominium, ad sacram coronam pertinentia, pedem inferre, & illa vsurpare, prout etiam aliquam partē de facto vsurparūt: proinde statutum atq; sancitū est, sub nota perpetuæ infidelitatis, vt nemo regnicolarū audeat illis aut eorum alicui castra, fortalitia, ciuitates, oppida, & possessiones, aut alia bona immobilia vēdere, inscribere, impignorare, cōmendare, donare, vel aliter qualitercunque dare, vel assignare.

XL.

ITEM, quia officiales & seruitores dominorum ex confidentia, quam in eōrum dominis habent locatam, plurimis damnis, iniuriis, molestiis, & impedimentis cæteros afficere consueuerunt: quare, vt eorum temeritas & licentia compescatur, & simul etiam, vt eorum domini prouidentiores efficiantur, sancitum est, & conclusum, vt si qui nobiles & possessionati castra, vel alia officia, ab ipsorum Dominis tenuerint, malaque ex illis perpetrauerint, teneantur eorum domini, scita prius veritate, ad requisitionem Comitis, sub quo fuerint, læsis iustitiam administrare, & satisfactionem impendere, commissaque mala rectificare. Si verò eiusmodi malorum patratores non fuerint in aliquo officiolatu constituti, sed stipendium dumtaxat ab eorum dominis habuerint, & in propriis suis domibus manserint, aut aliter dominis ipsorum seruierint, & sic mala huiuscemodi commiserint, ipsimet teneantur coram Comite suo comparare, iuri stare, & se expurgare. In hoc autem casu talium domini non audeant neque debeant se de illis intromittere, neque eos defendere, sed ad Comitem remittere eos teneantur. Si qui autem aliter facere præsumerent, conuincantur eo facto in duplo homagio ipsius seruitoris, & nihilominus Comes seruitorem illum captiuare, & ex parte sua læso debitam iustitiam administrare teneatur. Domini verò huiusmodi suos seruitores, qui scilicet alios damnificabunt, aut aliqua alia mala perpetrabunt, siue etiam qui factores fuerint, & commissa sibi bona malè dispensabunt, vel non data bona ratione aufugiunt, non obstante priuilegio & immunitate nobilitatis, liberè, vbicunque poterint, captiuare, & ad satisfactionem adstringere possint, & valeant. Si quis tamen seruitorem captiuabit, & ille causabitur se iniustè captum; contra eum euocatione in primis octauis causa discutiatur, & iustitia capto ex parte sui administretur.

De seruo fugitiuo.

XLI.

PRÆTEREA si alicuius seruitor aut factor aufugiet, & alterius domini seruitio se subiiciet, requisitus & admonitus dominus nouus per priorem teneatur illum è vestigio licentiare, & à se dimittere: alioquin in duplo homagio seruitoris illius cōuictus sit, & habeatur eo facto, & nihilominus si nullo modo dimittere voluerit, euocetur per læsum ad octauas primum celebrandas, vbi eidem ex parte illius plenaria & condigna iustitia administrari debeat.

De tributis & teloniis.

XLII.

VLTERIVS, de tributorum & teloniorum exactionibus ordinatum est, quòd per totum hunc annum, vsque ad futurum scilicet festum Circumcisionis Domini, Comites quorumcunque Comitatuum, cum certis & potioribus Nobilibus illorum Comitatuum, quotquot loca teloniorum in illo Comitatu habebuntur, videant: & si illud pro pontibus, aut aggeribus, vel in terra arida, aut aliter exigitur, & item quot vlnarum tam pontes, quàm aggeres illi existunt, Regiæ Maiestati fideliter rescribere teneantur, vt tandem Maiestas sua cum dominis Prælatis & Baronibus possit limitare, quantum quisque in suo tributo ab itinerantibus exigere valeat. Si qui verò post huiusmodi limitationē, amplius aliquid accipere, & huic sanctioni contrauenire non formidarent, teneatur Comes cum electis No-

bilibus rectificare,& læſis,tam de exactis,quàm etiam expenſis,ſatisfacere. Si verò incorrigibiles fuerint, prohibeat Comes, quòd vſq; ad gratiam Regiæ Maieſtatis, vlterius ibi tributum exigere nõ præſumant,& inſuper prouideat, quòd interea liberè,& ſine vlla tributi ſolutione,locũ illum quilibet pertranſire poſſit. Tales verò pertranſeuntes Comes ab illis tranſgreſſoribus defendere teneatur. Si qui autem Comites per ſe telonia in illo Comitatu,in quo officium tenent,haberent, vicinorum duorum aliorum Comitatuum Comites debeant tributa illius Comitatus cõſpicere,&illorum rationem,& cauſam,atq; qualitatem,vt præfertur,Regiæ Maieſtati reſcribere.

XLIII.

ITEM,à ruſticis vxores de aliis villis ducentibus, deinceps nullum tributũ prorſus exigatur;quodq; à ſartoribus & raſoribus nõ quadraginta denarii, prout hactenus conſuetum fuit,ſed dumtaxat tantum,quãtum ab aliis artificibus & viatoribus exigitur,in locis tributorum exigatur.

XLIV.

ITEM,ſtatutum eſt & definitũ,prout etiam per ſereniſſimũ quondam Dominum Sigiſmundum Imperatorẽ ſancitũ fuiſſe dignoſcitur,quòd nullus Banus, Comes, Waywoda,ſeu alius officialis regni,cuiuſcunque tituli, authoritatis, dignitatis, & præeminentiæ exiſtat,Eccleſias Archiepiſcopales,Epiſcopales,Abbatiales,prępoſitales,& alias quaſcunq; iuri patronatus Regio conſeruatas,& diſponendas, earũque pertinentias,fructus &reditus,ſed neq; decimas &poſſeſſiones intra terminos & limites ſui honoris,ſeu officiolatus,abſq; ſpeciali mandato Regiæ Maieſtatis occupare,aut de eiſdem partialiter,aut totaliter ingerere præſumat.

XLV.

ITEM, quicunq; furem,vel latronem,aut alium quemcunq; publicum malefactorem captiuauerit,& eundem de captiuitate ſua abire permiſerit: Comiti parochiali homagium illius malefactoris,lęſis verò damnum irrogatum ſoluere debeat, & teneatur.

XLVI.

ITEM,quia de violentis indebitiſq; colonorum ſiue ruſticorum abductionibus, varii clamores,variæq; querelæ,variæ etiam lites & controuerſiæ oriuntur: proinde ſtatutum eſt, quod vniuerſi coloni, ab vno anno vſq; ad præſentem diem Epiphaniorum Domini,per quoſcunq; indebitè & contra conſuetudinem Regni abducti,ad requiſitionem Comitis eorum dominis reſtituantur.Si qui vero non reddiderint,in homagio coloni conuincantur eo facto:cuius medietatem Comes pro ſe,reliquam vero medietatem pro eo,cuius colonus fuit, exigere teneatur: & hoc Comites,in quolibet Comitatu,& in bonis quorumlibet exquirant,& exequãtur. Inprimis autem incipere debeant in bonis Regiæ Maieſtatis,& illuſtriſſimæ dominæ Reginæ, deinde verò in aliorum bonis; deinceps verò nemo aliorum Iobagiones violenter,& contra conſuetudinẽ regni,ſub pœna ſex marcarum, nemo etiam ſub eadem pœna Iobagiones ſuos,iuxta conſuetudinẽ regni abire volentes, aliqua excogitata calumnia retinere audeat:ita quod pauperes liberã & manẽdi & diſcedendi habeant facultatẽ.Si quiſpiam autem cauſabitur, ſuos violenter & indebitè abductos,Comes illius Comitatus,cũ electis Regiis,& aliis bonis hominib. diſcernat,&,ſi querelam iuſtam cognouerit,abductos reddi faciat,& pœnam pręmiſſam à violento extorqueat.Si qui autem impoſita calumnia,vel aliqua excogitata nouitate,ſuos retinuerint,puta,ſi tunc ſolummodo taxam ad eos impoſuerint, quando illos abire velle cognouerint,vel longo tempore ante impoſuerint,& nondum exegerint,& hoc maximè, vt illos tali prætextu ſemper obnoxios alligare, & exinde retinere poſſint,in pœna præmiſſa,hoc eſt,ſex marcis per Comitem immediatè & irremiſſibiliter exigendis,eo facto conuincantur. Taxam etiam ordinariam ſi qui exigere volent, infra ſexaginta dies exigant, alioquin poſtmodum taxa ipſa calumnioſa intelligatur.

De decimis.

XLVII.

ITEM,

ITEM, cæterùm quamuis ab eo tempore, quo Regia Maiestas diuina dispositione ad regiam dignitatem sublimata est, in omni diæta, in omni conuentu, in omni denique congregatione regnicolarum tractatum semper fuerit de solutione decimarum, qualiter scilicet, & quo ordine illæ solui deberent, plurimæ etiam superinde constitutiones factæ extiterunt: nunquam tamen adhuc modus & via reperta est, quo partes contentæ extitissent, & querelæ cessassent ; & idcirco etiam in præsenti diæta , licet multum denique , tam à Regia Maiestate , quàm etiam regnicolis super hoc cogitatum fuerit, melior & conuenientior via & modus reperiri non potuit, quàm fuit tempore coronationis Regiæ Maiestatis repertus: eam ob rem conclusum & statutum est, quòd amodò perpetuis successiuis temporibus decimæ ipsæ soluantur, & exigantur iuxta dispositionem tempore præfatæ coronationis factam: hoc cum adiecto, quod quandocunq; decimatores in aliquo Comitatu exire volunt, vnum aut duos ex his Nobilibus, quos Regia Maiestas in omni Comitatu deligere habebit, ad expensas Episcopi vel capituli secum ducere teneantur. Qui inprimis prouideant, quod decimæ vbiq; iustè & bono modo exsoluantur. Deinde, quòd decimatoribus iniustas & superfluas decimas dicare non permittant. Qui quidem decimatores si eis non parebunt, teneantur Episcopo vel capitulo rescribere, & eum auisare, & si ille, vel illud non prouidebit, & non rectificabit, teneantur Regiæ Maiestati significare, qui pro bono cõmuni, & quiete regnicolarum, pro sua gratia & clementia hoc onus subire debeat: quòd tam ex parte Episcopi vel capituli, quàm etiam decimatorum talem iustitiam faciat, quòd Comitatus bene & meritò contentus esse valeat. Interim verò exactio decimarum cessare debeat, & eius occasione Episcopis interdictum ponere non valeat.

XLVIII.

ITEM, ordinatum est, prout etiam per Serenissimum quondam Dominum Sigismundum Imperatorem ordinatum fuisse constat, quòd decimatores iuramentis decimandorum contentari debeant, vel si contentari noluerint, aceruorum liberam examinandi habeant facultatem. Qui si plus inuenerint, quàm rusticus dixerit, superfluitatem auferãt, & vltra hoc iustam eidem decimam ad soluendum imponant: Si verò iuxta dictum rustici compererit, rustico pro damno in subuersione acerui illato, vnum aurum è vestigio soluere teneantur: quem si soluere recusarent, vel difficultarent, rusticus ipse equum dicatorum libere auferre valeat. Quod vt facilius & commodius facere possit, præsenti decreto cauetur, quòd decimatores aceruum examinare incipientes, equis descendere, & in domo vel curia rustici decimandi illos ligare teneantur.

XLIX.

ITEM, quòd in agris rustici animalia dicata soluant, neq; ad festum sancti Michaelis seruare teneantur, & si postmodum ipsa animalia causaliter perierint, rustici ipsi præterea nullo modo grauari debeant, sed tamẽ iurare teneantur, quòd non eorum culpa, neq; malitia, & neq; voluntate perierint.

L.

ITEM, solent nonnulli in certis Comitatibus tempore decimarum in singulis possessionibus suis vnum horum, cum bladis & frugibus, & item vnum cellarium cum vinis pro se retinere, vt vltra decimas prouenire debentes pro se exigere, & quia huiusmodi abusio contra sanctorum Regum ordinationem inducta fuisse dignoscitur. Sic enim per illos ordinatum fuisse constat, vt quos in colligendis decimis ipsis facere habent, iis relaxarentur. Proinde statutum est, quòd huiusmodi abusio sopiatur, & perpetuò abolita intelligatur. Id quòd nullus hortus, nullumque cellarium dominis terrestribus in decimatione relinquatur. Renitentes vero, & transgressores, Comes per media opportuna astringat; qui si tepidus fuerit, aut simpliciter facere recusauerit, Regiam Maiestatem superinde auisare debeat, quæ tandem illos compellere teneatur.

LI.

ITEM, conclusum est, quòd si qui regnicolarum, cuiuscunque status & conditionis existant, super decimis, cùm quibuscunq; personis, & à quantocunque tempore, in curia Romana hactenus litigassent, vel etiam in præsentia litigarent, causas ipsas amodò cessare ibi faciant, & si vsq; ad primum diem mēsis Maii, festum videlicet beatorum Philippi & Iacobi Apostolorum proximè venturum, ad hoc regnum in sede iudiciaria Regiæ Maiestatis discutiendas reuocare, & coram Regia Maiestate comparere neglexerint, ea ad partis comparentis instantiā, non obstante illorū contumacia, vel absentia, quod iustum fuerit, decernere, & causam ipsam finaliter terminare, & tam de summa, & damno capitali, quàm etiam de expensis sententiam ferre, atque eam debitæ executioni, vigore præsentis decreti, demandare debebit.

LII.

CÆTERVM, ordinatum est, quòd deinceps nemo omnino regnicolarum, neq; pro decimis, neq; pro aliis quibuscunq; rebus, in dicta curia Romana litigare præsumat. Si autem aliqui dominorum Prælatorum, aut aliæ Ecclesiasticæ personæ, cum quibuscunque regnicolis, autècontra, vel ratione exemptionis, vel etiam super eo, vtrum iustæ & integræ decimæ eis solui debeāt, vel alio quocunq; modo super decimis, aut etiam aliis rebus quibuscunq; lites mouere, vel motas prosequi voluerint: id eis coram Regia Maiestate liberè, sed nunquam aliàs liceat, quæ ex suscepto regiminis officio, vnicuiq; iuxta allegata & approbata, quod iustum fuerit, discernere habebit. Hoc tamen per expressum declarato, quòd causas decimarum non iudices regni, nisi sola Regia Maiestas personaliter semper discutere possit, & valeat.

LIII.

ITEM, quòd Regia Maiestas ad simplicem querelam, quantumuis grauem & enormem, bona regnicolarum non faciet occupari, sed accepta querela scribat ad Comitem, & electos Nobiles illius Comitatus, eisdemq; committat quòd querelam resciant, & Regiæ Maiestati fideliter rescribant, quæ tandem ex illorum attestatione videat, cognoscat, & deliberet quid illis faciendum erit, & an bonorum occupationem, vel aliam pœnam merebuntur.

LIV.

ITEM, quòd Regia Maiestas neminem regnicolarum, sine Baronum & Prælatorū consilio, nota seu crimine infidelitatis damnare audeat; conclusum est, quod nemo regios infideles ad castra, munitiones, ciuitates, vel alia loca sua acceptare & ibi conseruare, atque defendere audeat. Si quispiam autem infidelium ex confidentia ad aliquem dominorū vel amicorū suorum confugerit, eum ille suscipere, & infra decem dies, sed non vlterius, apud se, & in domo sua impunè conseruare possit. Et si ille, vel pro gratia obtinenda, vel ad ostendendam obedientiam, aut etiam innocentiam suam declarandam, venire ad Regiam Maiestatem voluerit: is eum secum vnà, si volet, ad suam Maiestatem, vbicunq; fuerit, ducere, vel etiā cum literis & hominibus suis mittere, sub saluo conductu Regiæ Maiestatis, qui omnibus talibus vigore præsentis decreti exnunc datus, & concessus, intelligitur, liberè valeat, liberè etiā pro illo supplicare, laborare, & intercedere pro gratia possit. Verumtamen si gratia ipsa à Maiestate sua impetrari & obtineri nō poterit, rursus ad castra, munitiones, ciuitates, oppida vel alia loca, & bona sua illum suscipere & admittere nullo modo audeat. Quòd si qui fortè aliter attentarent facere, huiusmodi castrum, munitio, ciuitas, oppidum, possessio, siue locus, ad quem scilicet talis infidelis acceptaretur, eo facto ad regium fiscum deuoluatur, & ex nūc deuolutus intelligatur, de quo Regia Maiestas, vigore præsentis sanctionis, liberam, pro suo arbitratu disponendi habeat facultatem.

LV.

CÆTERVM, si in bonis aliquorum fures, latrones, homicidæ, incēdiarii, & monetarum, vel literarum, siue etiam manuum alienarum falsatores fuerint, & domini huiusmodi bonorum requisiti per Comitem, illos de bonis suis non expulerint: teneatur

teneatur

teneatur Comes mittere ad capiendum eosdem male factores,& si rustici,siue incolę possessionum, in quibus tales fuerint,contra homines Comitis insurrexerint, & eis restiterint, quò minus illos capere possint: Comes possessionem non statim occupet,sed teneatur secundò,maiori manu,maioriq; potentia, ad illum mittere, & tam præfatos malefactores,quàm etiam rusticos illos capi facere. Vbi si officiales domini loci illius simul cum rusticis,vel etiam seorsum cum aliis suis complicibus,insurrexerint, & illos capi non patientur,promiserint tamen,quòd illos in sede iudiciaria, coram Comite iuri statuent: homines Comitis parcere, & contenti esse debebunt,& in hoc casu Comes possessionum non occupet. Verumtamen si illos neque capere patientur, neque vt præfertur, statuere promiserint,possessionem ipsam vsq; ad gratiam Regiæ Maiestatis occupare debeat,& teneatur. Si verò dominus talis loci in hoc casu contra Comitem,vel eius homines,personaliter insurrexerit,& obstiterit, ne præfati malefactores, vel etiam rebelles illi rustici capi possint, & neque illos,vt præmissum est, in sede iudiciaria statuere promiserit, vel si promiserit,& non fecerit:possessio,in qua hoc fieri contingit, fisco regio in perpetuum applicetur, & ad illud vigore præsentis decreti ex nunc deuoluta intelligatur,quam Regia Maiestas,vel pro se retinendi, vel etiam aliis donandi, liberam habeat facultatem.

LVI.

Item, quòd si aliquæ mineræ auri,& argenti, salis, vel aliæ fodinæ in possessionibus Nobilium,vel aliorum possessionatorum, temporum processu reperientur, absq; debita competēti recompensa per Regiam Maiestatem non auferantur: sed si illas Maiest. sua habuere voluerit,pro possessionib. illis, in quibus huiusmodi mineræ habebuntur,aliàs æquè vtiles ac fructuosas dare debebat:alioquin tātummodo ius regale seu vrburas ad fiscum pertinentes percipi faciat, & possessiones ipsas simul cum omnibus suis vtilitatibus, prouentibus,& iuribus eisdem Nobilibus pacificè possidendas relinquat. Bonf. p. 629. §. 15.

LVII.

Item, conclusum est, quòd iudiciū & iudicatus Comitatus Zagoriensis in Varasdino hactenus celebrari solitum,aboleatur, & amodò nullo vnquam tēpore celebretur. Quòdq; causantes in illo Comitatu, ad sedē seu iudicium Banorum Sclauoniæ spectare teneantur & debeant.

LVIII.

Item, si qui hominum, cuiuscunque conditionis & præeminentiæ existant, deliberatiuè homicidium perpetrauerint,omni redemptione semota interficiantur. Et si tales homines fugæ præsidio se defensauerint,vbicunque & quandocunque reperti fuerint, eandem pœnam incurrant, obseruato tamen iuris ordine, vt Comes,vel Vicecomites,& iudices Nobilium illius Comitatus,vbi talis homicida repertus fuerit,ipsi iustitiam iuxta regni consuetudinem administrare teneantur; & nemo tales in castro & domo sua, sub pœna de infidelibus, & aliis malefactoribus superius expressa, acceptare & admittere audeat. Si verò homicidium non ex præconcepta malitia, neque animo deliberato, sed casualiter, aut aliter inopinatè acciderit, occisor cum propinquis occisi liberam habeant concordandi facultatem.

LIX.

Item, diffinitum est,quòd si quipiam causantium siue coram Palatino,vel iudice curiæ, siue cæteris iudicibus ordinariis, Ecclesiasticis, videlicet, & secularibus, tempore octauarum in Byrsagiis, siue iudiciorum oneribus conuincerentur, ad solutionem huiusmodi onerum seu Byrsagiorum statim in fine litis per iudicem compellantur,& sic per sententiam finalem causa concludetur: Primò parti aduersæ de sua portione, & de bonis conuicti, satisfactionem impendere teneantur,& deinde ad partem suam iudiciariam cedendum, prout etiam hactenus obseruatum fuit,liberam exigendi habeant facultatem. Similiter etiam,si qui coram Comitibus parochialibus,in sede iudiciaria, in aliquo onere conuincerentur, infra quindenam, facta prius admonitione, soluere teneantur. Et si qui facere non

potuerint, vel simpliciter noluerint, Comites ipsi ad tanta bona & possessiones, quæ onus seu Byrsagium æquiualeant, liberam descendendi habeant facultatem.

LX.

Item, quia nonnulli causas, etiam exigui momenti, de sede & iudicio Benorum, Wayuodarum, Comitum, & Vicariorum aliorum, etiam iudicum ordinariorum, in curiã regiam prouocare consueuerunt, vt scilicet partem aduersam longioribus, grauioribusq; litibus, laboribus, expensis, iniuriis, & damnis afficere, & vel sic grauare possint: pro quiete itaque, & releuamine regnicolarum, & potissimum oppressorum, & pauperum, communi consilio, voluntate, & assensu dominorum Prælatorum, Baronum, cæterorumq; regnicolarum, statutum & sancitum est, quòd si quispiam de cætero causam aliquam de præsentia cuiuscunque iudicis in curiam Regiæ Maiestatis prouocauerit, ibique iudicium prius factum, approbatum fuerit in duplo Byrsagio, in quo conuictus propter appellationem intelligitur, conuinci debet, ac eo facto, & immediatè per iudicem suum ordinarium irremissibiliter extorqueatur.

LXI.

Cæterum, solent nonnunquam partes in causis iudicisq; succumbentes corũ iudices calumniare, infirmare, & in eos iuriosè inuehi, quasi eis non esset iusticia per illos administrata; propter quorum iniquam damnatam vociferationem plurima scandala, & alia malorum genera plęrumque suboriuntur: proinde ad compescendam eorum linguam, communi omnium sententia decretum est, quòd nemo omnino magistros protonotarius infamare, aut in eos iniuriosè inuehi audeat: sed si qui iniustum sibi iudicium factum dicant, ab illorum præsentia & iudicio cum honestate, honore & reuerentia ad Regiam Maiestatem, aut Palatinum, vel iudicem curiæ, aut corũdem Palatini & iudicis curiæ vices gerentium, appellare debeant: quòd si quispiam præmissa facere non formidauerit, & linguam non compescuerit, atq; infamiam, qua magistros ipsos, aut eorum alterum afficiat, probare non poterit: extunc, vigore præsentis decreti, in ea pœna de facto conuincatur, qua magistri ipsi conuinci deberent, si obiecta in eos, aut eorum alterum probare possent.

LXII.

Pag 40.

Præterea ordinatum est, prout etiam per Serenissimum quondam Ludouicum Regem diffinitum fuit, quòd si quis Nobilium ordine iudiciario, siue in facto potentionario succubitus duelli, siue in pœna calumniæ, vel delationis, exhibitionisq; falsarum literarum, aut sententiæ capitalis, siue alio quocunq; facto, in præsentia Palatini, & Iudicis curiæ, aut alterius cuiuscunque iudicis, conuictus fuerit: iudex causæ talem conuictum captiuare, & tribus diebus causa pacis & concordiæ detinere debeat. Et si concordare nequiuerit, extunc ad manus aduersarii ad infligendam sibi pœnam, à iure statutam, & debitam, iuxta regni consuetudinem, assignet. Qui si huiusmodi conuicto mortem, vel aliquam pœnam à iure statutam intulerit: a iudice, & parte aduersa, sine solutione alicuius pecuniæ, vel grauaminis, absolutus habeatur. Quodque filii, fratres proximi, vxores, sorores, & consanguinei eiuscemodi conuicti & condemnati, pro illius excessu non debeant aggrauari, ita quòd neque propriæ possessiones & portiones illius, neq; alia bona, demptis dumtaxat illis rebus, quæ apud ipsum tempore captiuationis reperientur, per iudicem auferantur, sed omnino in filios & hæredes siue generationes suas condescendant, illiq; in eisdem bonis, possessionibus, domibus, & iuribus possessionariis salui, liberi, & quieti permaneant: hoc adiecto, quòd si præmisso modo conuictus & condemnatus cum suo aduersario qualitercunq; concordare poterit, id ei semper facere liceat: & pro huiusmodi concordia iudex nullum prorsus Byrsagium, aut aliquam aliam solutionem, vel ab ipso conuicto, vel etiam parte aduersa, capere & exigere possit, sed liberè, & absq; vlla penitus solutione, concordiam & pacem ipsam facere valeant.

LXIII.

Item, quòd filius de delictis & excessibus patris, & è contra, nec in persona, nec in possessionibus, & aliis rebus condemnetur, aut aliter puniatur.

LXIV.

LXIIII.

VLTERIVS, quòd Epiſcopi, capitula, abbates, conuentus, præpoſiti, & cæteræ Eccleſiaſticę poſſeſſionatę perſonæ, cum tribus literis inquiſitoriis ſuper poſſeſſionibus acquirendis, niſi Regia Maieſtas deſtinatis probis viris, quos maluerit, experiatur, & informetur, inter Nobiles & Eccleſiaſticos poſſeſſionem aliquam nec acquirere, nec retinere poſſent, niſi cum literis priuilegialibus Regiæ Maieſtatis, aut iudicum vices gerentium ſuæ Maieſtatis; prout hæc omnia tempore quondam Sereniſſimi Domini Regis Ludouici decreta & obſeruata fuiſſe dignoſcuntur. Pag. 42.

LXV.

ORDINATVM inſuper eſt, prout etiam in decreto Sereniſſimi Domini Sigiſmundi Imperatoris continetur, quòd violator ſedis iudiciariæ in Byrſagio viginti quinque Marcarum, irremiſſibiliter extorquendarum, conuincatur eo facto.

LXVI.

ITEM, quòd minuti conuentus, & præſertim conuentus de Zenth Iob deinceps ab emanatione literarum ceſſent, & omnino careant firmitate.

LXVII.

ITEM, ordinatum eſt, quòd Regia Maieſtas, cum conſilio & voluntate Prælatorum & Baronum ſuorum, debeat in quolibet Comitatu aliquem Baronem, vel alium notabilem, & bene poſſeſſionatū hominem, qui ſcilicet ſufficiens & idoneus videbitur, in Comitem parochialem præficere, & ille teneatur ex illo Comitatu, & non aliunde, notabilem aliquem pro vicecomite vel vicecomitibus eligere, qui omnes iuxta ſubſcriptam formam iuramenti, iuramētum coram Regia Maieſtate; vicecomites verò in ipſo Comitatu præſtare teneantur.

LXVIII.

ITEM, ſolent plerumq; exercituantes in eorum progreſſibus Eccleſias, propter cōmeatus, ſiue victualia, & alias res per colonos pro ſecuritate ad eaſdem collatas, Dei & hominum timore poſtpoſito, violare, & inde non ſolummodo victualia neceſſaria, ſed etiam omnia bona eorūdem colonorum ſurripere, & ibi alia etiam enormia, & dictu quoque nefanda impunè committere; quare vt eorum temeritas & deteſtanda licentia compeſcatur, ſancitum eſt, quòd amodò nemo omnino, ſiue eques, ſiue pedes fuerit, & ſiue cum exercitu, ſiue aliter, qualitercunque iter facere habeat, oſtia Eccleſiarum infringere, vel aliter Eccleſias prophanare, aut victualia, vel alias aliquas res inde violenter accipere audeat. Vbi verò deinceps cōtrauentum fuerit, ſi capitaneus eiuſmodi copiarum nobilis fuerit, tam iura ſua poſſeſſionaria, quàm etiam omnia alia bona ſua amittat, & ad fiſcum regium deuoluta ſint & habeantur eo facto. Si autem eiuſmodi tranſgreſſores ignobiles fuerint, comburantur. Hanc verò executionem ſupremus capitaneus exercitus facere teneatur; qui ſi neglexerit, vel fortè ipſemet ſanctionem iſtam tranſgredietur, auiſata Regia Maieſtas ſuperinde pro ſua gratia, & iuſticia, atque innata clementia executionem fieri demandet. Et ſi gentes illæ Regiæ Maieſtatis fuerint, Eccleſiam reconciliare faciat; ſi verò aliorum fuerint, illi, quorum erunt, huiuſmodi reconciliationem facere teneantur: hoc adiecto, quòd ſi tales exercituantes victualium inopia laborauerint, plebanus, aut iudex, aut villicus loci Eccleſiam aperire, & illis gentibus coram illo, quem capitaneus earūdem copiarum ad id deputauerit, pro iuſto, digno & conuenienti precio & ſolutione, victualia de Eccleſia dare teneantur.

LXIX.

ITEM, quòd gentes huiuſmodi in ipſorum progreſſu in domibus Nobilium nuſquam deſcendere, & neq; res & bona colonorum, ſiue ruſticorum, de domibus & curiis Nobilium violenter auferre & exportare præſumant. Tranſgreſſores verò eandem pœnam, quàm violatores Eccleſiarum, incurrant eo facto.

LXX.

CÆTERVM, quia archidiaconi, vicearchidiaconi, & plebani propter eorumdem inſatiabilitatem, non contenti iuſtis & veris illorum prouentibus, quondam

deteſtandum,& extra hoc regnum inauditã corruptelam,potiſſimum verò inComitatũ Simigienſem induxiſſe dignoſcũtur, videlicet,quòd tum contigit aliquem quocunq; modo interfici,ſi etiam teſtatus decedat, ſepultura illi, & in Eccleſia,& etiã in cœmeterio interim negatur, donec vltrà omnia funeralia, & alia pro locorum conſuetudine & diuerſitate in talibus fieri ſolita, vna Marca argenti, vel quatuor aurei ſoluantur: quæ res, quia non ſolùm abuſio, & corruptela, verùm etiam quoddam ſacrilegii & Simoniæ genus meritò cenſeri poteſt: eam ob rem præſenti decreto ſtatutum eſt, quòd amodò deinceps eiuſmodi exactionis genus vbiq;, & ſignanter in dicto Comitatu Simigienſi ceſſet,& perpetuò aboleatur, & nemo archidiaconorum, vicearchidiaconorum,&plebanorum,& eorũdem vices gerentium, ſub pœna amiſſionis beneficiorum, extorquere præſumat, prout hoc etiam tempore quondam Sereniſſimi Domini Caroli Regis Hungariæ, in præfato Comitatu Simigienſi,per bullas Apoſtolicas, ad petitionem & inſtantiam eiuſdẽ Domini Regis, caſſatum & extinctum fuiſſe, ex eiſdem bullis in præſenti congregatione regnicolarum publicè prælectis,manifeſtè dignoſcitur.

Bonf. p. 629. v. 48.

LXXI.

ITEM,quia ex Comitatibus ſæpenumero vniuerſitas Nobilum, interdum pro rebus totius Comitatus,interdum verò iuſſu Regiæ Maieſtatis nũcios,& electos Nobiles ad Regiam Maieſtatem mittere ſolent: nonnulli autem ſunt tam ſpirituales, quàm etiam ſeculares domini,& item Nobiles, Abbates,Præpoſiti,capitula,& cõuentus,qui,inſtar aliorum, de bonis ipſorum expenſas huiuſmodi nunciis & electis dare recuſant, & ſe ab huiuſmodi expenſarum contributione penitus ſubtrahunt: Qua in re vniuerſitati Nobilium,& potiſſimum qui inferioris conditionis exiſtunt, non mediocris iniuria inferri dignoſcitur: quare præſenti decreto ſancitum eſt, quòd amodo,omnes & ſinguli,cuiuſcunq; ſtatus, & conditionis poſſeſſionati homines exiſtant,& in quocunq; Comitatu conſtituantur,expenſas perComitem diſponendas de bonis & poſſeſſionibus ſuis, ad rationem ſiue ſortem eorũdem,in medium Comitatus ſemper perſoluere, & perſolui facere teneantur, & debeant: demptis tamen illis dominis Prælatis, Baronibus, cæteriſq; poſſeſſionatis qui tempore congregationis ad Regiam Maieſtatem nominatim & perſonaliter per literas vocabuntur. Verumtamen alias, cùm ſcilicet factum Comitatus agitur, quilibet contribuere teneatur. Renitentem autem Comes illius Comitatus,etiam cum grauaminibus, in talibus fieri ſolitis: hoc eſt cum onere triũ Marcarum leuis ponderis,compellere debeat,& teneatur.

LXXII.

ITEM, quia ad ſedem iudiciariam Nobilium quorumlibet Comitatuum cauſantes,& nonnulli alii,qui ſede ipſam ingrediuntur, cum familiaribus & Iobagionibus armatis,& quidem maiori quo poſſunt numero intrare,& cæteros armis vel multitudine terrere ſolent: quare tum ex eo, quòd deinceps quilibet in eiuſmodi ſedem iudiciariam quietè,liberè,& ſine omni metu, atq; periculi ſuſpicione intrare, & ibi honeſtè, pacificè & abſq; omni prorſus impedimento perſeuerare poſſit; tum verò ne leges inter arma,& iura ſilere videantur:

LXXIII.

Separatio non neceſſaria.

CONCLVSVM eſt,quòd tam nobiles, quàm etiam eorum familiares,& Iobagiones ſedem iudiciariam ingreſſuri, arma omnia, cuiuſcunque generis exiſtant, in hoſpitiis deponere, & inermes in ipſam ſedem ingredi debeant, vt ibi non armis, ſed iure contendendum noſcant. Tranſgreſſores verò ſi ignobiles fuerint, Comes eorumdem arma auferat,& inſuper eoſdem in cypponem ponat,ibiq; duobus diebus,& totidem noctibus, abſq; eſu & potu detineat. Si verò Nobilis extiterit, modo ſimili arma auferat, & inſuper vnam Marcam grauis ponderis ab eodem extorqueat.

LXXIIII.

ITEM, quia in nundinis, & foris hebdomadalibus,præterea & in tabernis, plurimæ hominum interemptiones, vulnerationes, verberationes,& item multæ

rixæ,

rixę,& infinita aliorum malorum genera cōmitti consueuerunt (furor siquidē vbiq; arma ministrat) idcirco vt deinceps etiam huic malorum generi debita prouisione occurratur, consimiliter statutum est, quòd omnes, & singuli, cuiuscunq; cōditionis existant, ad nundinas, fora, & tabernas proficiscentes, arma omnia in hospitiis deponant, & inermes ad emendum, vendendum, & bibendum proficiscātur, ibiq; pœna sub eadem viuant & commorentur pacificè.

LXXV.

QVIA in superioribus articulis, quanta Comes parochialis in executionē iustitiæ agere habeat, planè declaratur; vt tamen debito modo, & sine aliquo impedimento officium suum exequi valeat: statutum & diffinitum est, quòd quicunque contra Comitem, aut Vicecomitem, in eiusmodi executionibus insurgerent, & eidem vim inferre præsumerent, sicque ipsum coercerent, quòd iustitiam, quam executioni demandare deberet, exequi non possit: extunc tales, scita tamen prius mera rei veritate, nota infidelitatis mulctentur. Si verò serui vel rustici fuerint, ipsos domini eorumdem, sub pœna viginti quinque Marcarum, in manus Comitis ad dignam eisdem pœnam infligendam, dare & assignare teneantur, & insuper de innocentia, quòd scilicet non de eorum voluntate & commissione id actum sit, iuxta regni consuetudinem se purgare & debeant, & teneantur. Si autem serui vel rustici perpetrato facinore aufugerint; Comes pro iniuria ei illata illos perquirat, & nihilominus domini eorum, vt præfertur, de innocentia se purgare teneantur.

LXXVI.

ITEM, quia de iudicibus ordinariis frequenter mentio fieri solet, & dubitatur à plurimis qui sint & intelligantur iudices illi, idcirco declaratur hic per expressum, q̃ iudices ordinarii sunt inprimis Palatinus, deinde iudex Curiæ, & postmodū Secretarius, Cancellarius, si præsens fuerit: sin autem, locum tenens, hoc est, qui sigillum iudiciale Regiæ Maiestatis pro tempore tenet. Appellantur autem iudices ordinarii, quia quamlibet causam discutere, & ipsi soli, eorumq; Vices gerentes ad sedem iudiciariam non vocati intrare, & etiam alios, si quos pro testimonio aut alia re volent, aduocare possint Isti autem subscripti, videlicet Magister Tauernicorū, magnus Seneschalcus, Banus Dalmatię, Croatiæ, & Sclauonię, & Waywoda Trāssyluanus non censentur iudices ordinarii, & idcirco ad sedē iudiciariam Regię Maiestatis non vocati, intrare non debent, neque tenentur: sed tamen ex quo sunt iudices, & officiales iurati, si quando sponte intrare voluerint, siue Regia Maiestas præsens sit, admitti, & locum honorificum semper habere debebunt: quorum etiā protonotarii & in iudiciis Vices gerentes similiter admitti debebunt: neminem tamen ad ipsam sedem iudiciariam, sine permissione & annuentia prædictorū trium iudicum ordinariorum, vocare poterunt: hoc per expressum declarato, quod præfati iudices ordinarii, etiam in absentia Regiæ Maiestatis, sine istis aliis omnia iudicia liberè facere possunt. Vt autem iudicia cum honestate, grauitate, & maturitate, sine scilicet aliquo rumore, tumultu, strepitu, & turbatione celebrari possint: statutum est, quòd fores domus iudiciariæ semper pateant, & nemo, nisi vocatus, intrare audeat, alioquin transgressor pœnam aliàs superinde decretam, hoc est, centum aureorum, incurrat, pro quibus statim capiatur, & in turri manica, vsq; ad restitutionem, teneatur.

Ordinarii iudices.

LXXVII.

ITEM, solent procuratores, lucri gratia, plurimarum personarum causas suscipere, & satis negligenter ad earum defensionem attendere, nullumque casum facere, si quando eorum principales in Byrsagiis conuincantur, & hoc potissimum ex eo, quòd antiqua consuetudine Byrsagia huiusmodi, tempore dumtaxat celebrationis iudiciorum generalium, extorquere solebant: cùm verò huiusmodi iudicia generalia, prout superius tactum est, abolita sint, & deinceps nunquam cele-

brentur: idcirco ordinatum est, quod deinceps nullus procuratorum, plurium quàm quatuordecim personarum causas suscipere & supportare audeat. Vbi autem in Byrsagiis conuincentur, statim post finem litis, & causæ decisionem, de bonis & possessionibus sui principalis, tam ad partem iudicis, quàm etiam aduersarii, statuantur.

LXXVIII.

ITEM, quòd omnes causæ & lites, quæ hactenus super quibuscunq; rebus & negociis motæ sunt, eodẽ ordine, & processu iuris, quo huc vsq; consuetum fuit, prosequi, terminari; & finiri debeant; ita videlicet, quòd præscripti articuli solummodo de futuris, & non de præteritis confecti intelligantur.

LXXIX.

ITEM, conclusum est, quòd si qui cuiuscunq; conditionis, siue scilicet Ecclesiasticæ, siue seculares personæ existant, causarentur, & priuilegia sua per Turcas, Bohemos, Polonos, Teutones, vel alios quoscunq; hostes & æmulos ablata aut igne consumpta, & deperdita fuisse, vel etiam si quispiam Ecclesiasticorum allegarit Ecclesiam suam apud laicales manus, prout nonnunquam factum est, diu tentam fuisse, & tum per ipsos laicos iuribus & priuilegiis spoliatam, vel aliter defraudatam fuisse, si tales ad literatorium mandatum Regiæ Maiestatis, vel requisitionem aliorum iudicum ordinariorum, cum Nobilibus illius Comitatus, in quo bona illa, super quibus iura & priuilegia amissa causabantur, in rebus à sexaginta annis, vel citra, ita actum esse comprobare poterunt, eiuscemodi cõprobatio & attestatio Nobilium semper, & in omni iudicio, pro principali & capitali priuilegio teneatur, & reputetur.

LXXX.

ITEM, quòd seculares persones contra Ecclesiasticas, in iudicio, in maiori onere non conuincantur, quàm Ecclesiasticæ contra seculares conuincuntur.

LXXXI.

ITEM, ordinatum est, vt omnis scrupulosa suspicio, quæ contra iudices, & iustitiarios regni, & item Comites, vel Vicecomites, iudices Nobilium, atq; etiam electos Nobiles, cæterosq; officiales, de fauore vel odio concipi posset, de cordibus quorumlibet remoueatur, iuxta decretum Serenissimi quondam Sigismundi Imperatoris: statutum & sancitum est, quod perpetuis semper successiuis temporibus omnes iudices & iustitiarii regni, tam Ecclesiastici, quàm seculares, qui videlicet in Palatinum, iudicem curiæ, Magistrum Tauernicorum, Cancellarium, aut vicecancellarium, in protonotarium, seu vicesgerentem iudicum prætactorum, & etiam assessorum eorumdem, Banum Sclauoniæ, Waywodam Transsyluanum, & in Comites quorumlibet Comitatuum, aut iudices Nobilium eligentur & assumentur, eorumdem vices gerentes, & sumpti, tempore assumptionis ipsorum ad huiusmodi officia, in cõspectu Regiæ Maiestatis iuramentum honestum, de seruanda fidelitate, & administranda iusticia præstare debeant. Vicecomites tamen & iudices Nobilium coram suo Comitatu huiusmodi iuramentũ præstare teneantur.

Pag. 48.

LXXXII.

Forma verò iuramenti sequitur in hæc verba.

EGO T. de T. iuro per Deum viuum, & gloriosam Dei genetricem, virginem Mariam, & per omnes sanctos, & electos Dei: quòd omnibus coram me causantibus, & in omni negocio, quod ad officium meum pertinebit, absque cuiuscunque personæ, diuitis scilicet & pauperis, † exceptione, prece, præmio, fauore, timore, odio, amore, & complacentia remotis, & postpositis, prout secundum Deum & eius iustitiam faciendum cognouero, iustum & verum iudicium, iustitiam, atq; executionem omnibus in rebus, pro meo posse faciam: sic me DEVS adiuuet, & omnes sancti.

† al. acceptione.

LXXXIII.

LXXXIII.

CÆTERVM, in redemptionibus literarum capitularium, & conuentualium, nec non super satisfactione viarum, seu laborum, quos testimonia capitulorum & conuentuum in executionibus facere habent, ne discordiam oriri contingat: conclusum est, quòd in hac parte seruetur limitatio tempore Serenissimi quondam Sigismundi Imperatoris facta, & tandem per Regiam Maiestatem tempore fœlicis coronationis confirmata; ita videlicet, quòd in omnibus locis, tam capitularibus, quàm conuentualibus, prima, secunda, & tertia euocatoria in capitulo, aut conuẽtu, simul cum eorum notario & scriptore, pro redemptione literarum recipiantur, seu soluantur singuli viginti quatuor denarii, quorum centum vnum aureum faciunt.

LXXXIV.

ITEM, pro literis prorogatoriis denarii quatuordecim. Item, pro quibuslibet literis prohibitoriis, protestatoriis, & aliis similibus, si patenter emanarunt, denarii viginti quatuor: si verò clausæ, denarii duodecim. Item, de quibuslibet literis fassionalibus priuilegialiter emanatis, denarii centum; patenter verò denarii viginti quatuor. Itẽ, pro quibuslibet literis inquisitoriis, siue patẽter, siue clausè, denarii viginti quatuor. Item, de paribus antiquarũ literarum in conseruatoriis requisitarum custodi seu requisitori pro se, denarii cẽtum: & pro redemptione literarum requisitarum, si non habeant multum de scriptura, & patenter confectæ fuerint, denarii viginti quatuor. Si verò labor scribentis fuerit magnus, & literæ priuilegialiter cõfectæ, denarii cẽtum. Item, de simplicibus transscriptis, seu transsumptis literis, patenter emanatis, vbi labor scribentis magnus nõ fuerit, denarii viginti quatuor: vbi autem literæ fuerint prolixæ, aut priuilegialiter emanatæ, denarii centum. Item, de literis statutoriis, in quibus contradictio facta fuerit, denarii viginti quatuor. De literis verò statutoriis perpetuis, in quibus contradictio facta non fuerit, recipiatur redemptio secundum quãtitatem possessionis, & numerum sessionum modo subscripto, videlicet de sessione vna, duabus, vel tribus, vel quatuor, in toto denarii cẽtum: Vbi autem fuerint vltra quatuor sessiones, vsq; ad decem, de qualibet sessione denarii viginti quatuor. Vbi verò fuerint vltra viginti, de qualibet sessione denarii viginti quatuor. Vbi verò fuerint vltra viginti, vsque centum, de qualibet sessione denarii duodecim. Si verò fuerint vltra centum, vsquequaque de qualibet sessione denarii octo. Item, de literis reambulatoriis metalibus, in quibus contradictio & euocatio facta non fuerit, viginti quatuor. In reambulationibus autem metalibus, in quibus simplex consignatio, vel cum hominibus Regiis, de curia Regia transmissis, similis consignatio, vel finalis metarum erectio, cum iuramento super terrã in forma iudiciaria, aut partibus concordãtibus facta fuerit: pro redemptione literarum denarii quadringenti. Vbi autem partibus in huiusmodi reambulationibus & demonstrationibus metalibus discordantibus, causa ad curiam Regiam inducta fuerit, tunc pro redemptione literarum talium denarii ducenti. Item, de communi inquisitione ordine iudiciario commissa, denarii centum. Item, de reuisione possessionaria occupationis, denarii centum. Item, de occupationibus possessionariis hominum in sententia capitali conuictorum, & rerum ablationibus, iudiciaria cõmissione mediante, fiendis, de rebus ablatis ex antiqua consuetudine capitulũ habebit decimam partem: pro redemptione literarum, denarii centum. Item, de æstimationibus possessionariis, iudiciaria commissione fiendis, denarii centum. Item, de possessionariis diuisionibus, de singulis possessionibus diuisis, singuli denarii centum Item, de expeditoria iuramentali continente nomina coniuratorum, denarii centum.

LXXXV.

ITEM, de solutionibus pecunialibus coram capitulis, vel conuentibus, vel eorũ testimoniis fieri solitis, capitulum seu conuentus decimam & nonam partem exigere non possint, nisi quandò propter discordiam partium, in eorum sacristiis, seu

conſeruatoriis,huiuſmodi pecuniæ repoſitæ fuerint: De talibus,nempe,de iure,decimam & nonam partem recipere poſſint, ad illius tamen partis rationẽ, quæ cauſam dederit pecuniam huiuſmodi in conſeruatorio reponendi. Perſonis autem teſtimonialibus capitulorum vel conuentuum,pro ſingulis diebus,quibus in itinere proceſſerint,ſoluũtur ſinguli duodecim denarii,ſiue in propriis equis,ſiue in equis cauſantium tranſierint,& ducantur,& ipſos ad facta ſua conducentes, ſimul cum equis,& familiaribus eorum de domo iterum in domum ſemper ducere debeant, & teneantur reducere.

LXXXVI.

PRÆTEREA, ex quo in iudiciis,in curia Regia fieri conſuetis,coram iudicibus ordinariis eiuſdem curiæ,ac eorum notariis,ſuprà dictæ literæ, & redẽptiones earum neceſſariò currunt;ideo ad tollendam cuiuslibet altercationis occaſionẽ,quæ inter ipſos notarios,& cauſantes emergi poſſet,antiquam conſuetudinem redemptionis literarũ,modo ſubſcripto,duximus ſimiliter declarandam,videlicet, quod in ipſa curia Regia,notariis ipſius curiæ iudicis,de vnis literis prorogatoriis ſoluantur denarii duodecim. De literis iudicialib. ſeu Byrſagialibus,ſimiliter denarii duodecim. De ſimplicibus literis inquiſitoriis,ſimiliter duodecim. De ſecunda euocatoria,denarii viginti quatuor. De tertia euocatoria,denarii centum. De proclamatoria,denarii centum. De literis iuramentalibus,de tertio vel ſexto ſi alicui adiudicata,denarii viginti quatuor. De eo qui iurabit duodecimo,vel vigeſimo quinto, aut quinquageſimo ſe,denarii centum. De communi inquiſitione,denarii cẽtum. De litera duellari,denarii ducenti. De iuramẽtali ſuper caput,denarii ducenti. De prima inſtrumentali exhibitione,denarii viginti quatuor. De ſecundaria,& tertiaria inſtrumentorum exhibitione, cum grauamine aſſumpta, ſimiliter denarii viginti quatuor. De prorogatoria reſpõſione cum tribus Marcis denarii viginti quatuor De literis prorogatoriis patentibus,denarii viginti quatuor. De literis faſſionalibus cõmunibus,denarii viginti quatuor. De aliis literis generalibus,videlicet prohibitoriis,& ſimilib. denarii viginti quatuor. De prohibitoriis facie ad faciẽ,denarii cẽtũ. De literis ſententionalib. facti potẽtionalis cõſeruatori ſigilli,floreni decẽ per centũ: Scriptori aũt denarii ducẽti. De literis ſtatutoriis & reãbulatoriis ſimplicib. denarii viginti quatuor. De literis aũt adiudicatoriis reobtẽtionis poſſeſſionũ,ſeu aliarum rerum,iuxta quantitatẽ poſſeſſionis, ſeu rei reobtẽtæ habita cõcordia inter cauſantem & protonotarium,fiat ſolutio. Statutiones autem poſſeſſionarias, metarum perambulationes, & reuiſiones aliter facere non debeant, niſi vicinis commetaneis huiuſmodi poſſeſſionum legitimè ibi conuocatis, &, vt fraus & dolus in talibus melius euitetur, nomina ſingulorum vicinorum & commetaneorum, tempore præmiſſorum proceſſuum illuc principaliter conuenientium, in literis capitularibus & conuentualibus ſuperinde emanatis, ſeriatim conſcribantur.

Pag 52. Ver 50.

LXXXVII.

POSTREMO, concluſum eſt, quòd Regia Maieſtas præſcriptam ordinationem,quoad omnes clauſulas,capitula & puncta, per quoſcunque inconcuſsè obſeruari faciat, tranſgreſſorem ſic emendet, puniat, & caſtiget, quo regnicolæ, ſicuti eam ipſam ordinationem pari & vnanimi omniũ conſenſu,voluntate & conſilio,maturaq; deliberatione fecerunt:ita omnes Maieſtati ſuæ meritas gratias agere valeant. Quos quidem articulos,ſiue capitula,nos Matthias, Rex præfatus, cum ſuprà dictis dominis Prælatis, Baronibus,Proceribus,& cæteris Nobilibus electis, totum hoc regnum repræſentantibus, & in præſenti generali diæta nobiſcum exiſtentibus,matura præhabita deliberatione, quoad omnes eorum continentias de eorum dominorum Prælatorum, Baronum, Procerum, & totius Regni conſilio, voluntate & aſſenſu, pro perpetuo Regni ipſius decreto, & ſtatuto, nec non iure ſcripto tenendum,& durandum ſancimus, ſtabilimus, authoriſamus, authenticamus, & affirmamus, atque ad eorumdem obſeruationem vniuerſos ſucceſſores noſtros Reges, & item totum hoc Regnum ſic obligamus, vt nullo vnquam tempore,

pore, neque ſcilicet in nouorum Regum electione, vel coronatione, ſed neque in dictis, ſeu congregationibus generalibus vel particularibus regnicolarum, quicquam ex illis varietur, ſeu immutetur, ſed in omnibus clauſulis & punctis inconcuſſè & inuiolabiliter obſeruentur. In cuius rei memoriam, firmitatemq; perpetuam, articulos ipſos in præſentem libellum conſcriptos, & inſertos de eorumdem dominorum Prælatorum, Baronum, & Nobilium, ac totius regni voluntate, & cõſilio, ſecreti ſigilli noſtri, quo vt Rex Hungariæ vtimur, appenſione fecimus communiri. Datum Budæ per manus reuerendi in Chriſto patris, domini Ioannis Epiſcopi Eccleſiæ Waradienſis, aulæ noſtræ Secretarii, Cancellarii dilecti, & fidelis noſtri, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſexto, in feſto conuerſionis Beati Pauli Apoſtoli: Regnorum noſtrorum anno, Hungariæ, &c. vigeſimo nono, Bohemiæ verò decimo nono.

VENERABILIBVS in Chriſto patribus, dominis, Ladislao Gereb, electo, & confirmato Albenſi Tranſſyluaniæ, Apoſtolicæ ſedis legato, Strigonienſi ſede vacante, Petro Archiepiſcopo Colocenſi, Gabriele Cardinale Agrienſi, præfato Ioanne Waradienſi, Oſualdo Zagrabienſi, Sigiſmundo Quinqueccleſienſi, Vrbano electo & confirmato Iaurienſi, ſummo theſaurario noſtro, Alberto Weſprimienſi, Ioanne Chanadienſi, Nicolao Wacienſi, fratre Gregorio Litrienſi, Ioanne Sirmienſi, & Matthia electo Boznenſi, Eccleſiarum Epiſcopis, Eccleſias Dei fœliciter gubernantibus. Item Spectabilibus & Magnificis Emorico de Zapolya, Comite perpetuo terræ Scepuſienſis, & prædicti regni noſtri Hungariæ Palatino, & Comite Stephano de Bathor, iudice Curiæ, & Waywoda Tranſſyluano, Matthia Gereb, regnorum noſtrorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ Bano, Ladislao Pakos Tauernicorum noſtrorum, Andrea de Zokol, & Franciſco de Haraztii Zewerien. Banis, Wilhelmo Comite Zagoriæ Dapiferorum, Georgio de Turocz Pincernarum, Ladislao Orzag de Guth Agazonum noſtrorum regalium Magiſtris, Paulo Kyniz Themeſienſi, & Nicolao Banſii de Lindua Poſonienſi, aliiſq; quàm pluribus regni noſtri Comitatus tenentibus, & honores.

DE VRBVRIS OBITER QVIDDAM EX VET. CODICE.

CERTA res eſt, & per multa regeſta, ac alia documenta probari poteſt, quod Reges Hungariæ, ab eorum montaniſtis, receperunt vrburas, hoc eſt, de ſingulis mineris auri, argenti, & cupri habuerunt decimam partem, & quoties Rex habuit decimas partes huiuſmodi minerarũ, toties diuiſit, & dedit Archiepiſcopo Strigonienſi vnam partem, & vocabatur iſta datio decima decimæ, & durauit huiuſmodi exactio vrburarum vltra centum annos; quoniam quod ſemel inſcribitur regeſtis Regum & Archiepiſcoporum, non ita citò obliuioni traditur. Et cùm iam præfata vrburarum repoſitio à multis vt præmiſſum eſt, annis fuiſſet continuata, & montaniſtæ præuia ratione cum eorum argento à toto eo tempore fuiſſent liberi, ita vt cuicunque voluerunt, illud diuendere potuerunt, ſine aliqua mulcta Regis & Camerariorum. Poſtquam autem ſæpe dicti Reges & Archiepiſcopi per nonnullos montaniſtas ſæpe ſæpius fuiſſent decepti in eo, quòd non bonas mineras, ſed aliquando viliſſimas depoſuerunt, quas poſtea cum commodo & vtilitate non potuerunt conflare; ex crebra itaque vtilitate, mutatione, & varietate minerarum permoti, nolentes diutius decipi & damnificari, adhibuerunt in conſilium Prælatos & Barones, & concluſerunt, quòd Reges regni Hungariæ futuris temporibus à dominis montaniſtis & montanis non vrburas huiuſmodi minerarum, ſed more aliorum regnorum, totum lucrum Camerarum pro ſeipſis retinerent, ita tamen, vt ſtolnas hæreditarias & aquæ ductus omnes pro conſeruatione regalium montanorum, ſuis impenſis debito intertenerent: & ſæpe ſatis Archiepiſcopis de ſingulis marcis pagamenti monetæ, pro

tempore currente singuli vnum pisetum exoluerent, prout & hodie fit, & iam plus quàm à centum annis inconcussè obseruatum est. Et postquam Reges & Archiepiscopi in antiquissimis eorum regestis & priuilegiis inueniunt vocabulum vrburarum, à tot, vt præmissum est, annis eorum prædecessoribus solutarum, satagunt illas sæpius, sed frustra, ex nouo à montanistis extorquere, & sic vni boui duas cutes per indirectum, & contra naturam detrahere, ac si nescirent antè dictam limitationem, per regnicolas factam, & iam à tot annis irreuocabiliter obseruatam: alioqui tot Reges & Archiepiscopi auri & argenti cupidissimi, per omnia grauamina, imò etiam varias excommunicationes, & personarũ detentiones, illas nomine almæ Ecclesiæ Strigoniensis à Montanistis extorsissent: auri enim sacra fames quid non mortalia pectora vexat? Imò præfati Archiepiscopi fuerunt iurati, vt prouentus iam dictæ almæ Ecclesiæ Strigoniensis, si qui essent ab eadem auulsi, vellent omnibus modis recuperare, & sæpius præuia ratione hoc conati sunt, sed repugnante iustitia, oleum & lampada perdiderunt. Nam fallitur augurio spes bona sæpe suo, &c.

FINIS.

